



Ad theologastrorum Coloniensium censuram Henrici Artopæi responsio, pro defensione catechismi Joannis Monhemii Præceptoris sui conscripta

<https://hdl.handle.net/1874/406608>

AD THEO-
LOGASTRO-
RVM COLONIENSI-
VM CENSURAM

Henrici Artopcei

Respon-
sio,

PRO DEFENSIONE CATE-
chismi Ioannis Monhemij Præ-
ceptoris sui conscri-
pta.



2. Timoth. 3.

Quemadmodum Iannes & Iambres resistebant
Mosi, ita & hi resistunt Veritati, ho-
mines mente corrupti, reprob
circa fidem. Sed non pro-
ficiunt amplius.

AD THEO

LOGASTRO

IN THE

UNIVERSITY

OF

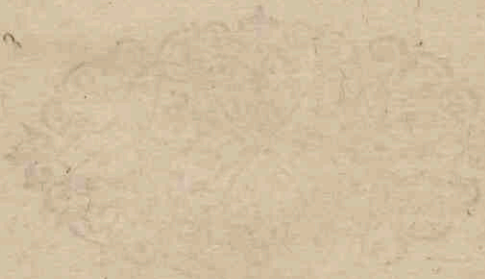
THE

STATE OF

NEW YORK

IN

THE



IN

THE

UNIVERSITY

OF

THE

ILLVSTRISSI=

MO CLEMENTISSIMO QVE

Principi, Domino Guilielmo, Du=

ci Iulie, Cluiae, Montensis,

Comiti Marchie &

Rauensburgi,

& cat.

S.



EATISS. AVRELIUS

Augustinus non sine maxima delectatione commemorans eximias laudes Valerij Comitis, ad quem libros illos suos de Nuptijs & Concupiscencia scripsit, Princeps Illustrissime, inter praeclaras eius uirtutes, & hanc recenset, quod summa cura aduigilauerit, ne quis insidetur membris Christi, coopertus uelamine Christi. Digna profecto Heroico genere cura, & his difficillimis temporibus controuerse Religionis summe necessaria. Quando hinc domestici hostes, & facata religionis specie tecti ueritatem Christi infstant: inde immoderati & mali Doctores, Ecclesias petulantia sua perturbant: non nulli etiam praua & uenenata dogmata, titulo repurgate doctrine Christi spargunt, atq; disseminant. Itaq; laude digna est Illustrissima C. T. prudens moderatio, quae ita studet ornandae gloriae Christi, ut simul dignitati Ecclesiastici ordi-

EPISTOLA

nis, & tranquillitati publicæ consultum cupiat. Nihil hac uoluntate gloriosius, nihil dignius Christiano Principe cogitari potest. Quare boni omnes in ditionibus tuis, ut maximè letantur contemplatione Heroicarum uirtutum tuarum, ita Patriæ suæ gratulantur talem Principem, qui suscipit curam sanandæ Ecclesiæ, non tam uiolentis remedijs, quàm uera ratione, & optimo Principe, nec non Christiana lenitate dignissima. Et ut Illustrissima C. T. non desinat in hanc curam cogitationemq; toto pectore incumbere, ardentissimis uotis expetunt.

Porrò tametsi discordia publica malis & indolis alicubi locum præbet, quorum petulantia coërcenda sit, tamen oranda est Illustrissima C. T. ne asperioribus iudicijs & scriptis quorundam, aduersus bonos uiros & Ecclesiæ utiles, iracundiam suam accendi patiatur. Prodiit nuper Libellus amarulentissimus Illustrissimæ C. T. dedicatus, aduersus Catechismum optimi & de Re publica bene meriti uiri Ioannis Monhemij, conscriptus à morosis quibusdam Sophistis, qui se Theologicæ facultatis deputatos uocant, qui cum res bonas nullas contineat, & manifestas doctrinæ corruptelas, ac superstitionum ludibria defendat, totus scatet calumnijs & conuitijs, quibus ut Monhemium & eius collegas proscindunt, ita laudatissimam ab Illustrissima C. T. erectam scholam conspuunt, conspurcant, & traducunt.

Ceterum

DEDICATORIA.

Ceterum cum res ipsa declaret, hanc scholam iu-
uentutem praclare & feliciter instituire, eiusq;
rei fructum non solum Illustrissima C. T. ditio-
nes, uerum etiã finitimæ circa gentes percipiãt,
profectò est adhibenda diligentia, ne res bonæ,
& Ecclesiæ ac Reipub. utiles, iniquissimis Syco-
phantarum iudicijs in odium uocentur, & pesti-
eant. Si hic aduigilauerit Illustrissima C. T. hoc
præcipue beneficio multarum gentium amorem
mercbitur, & ueram sibi conciliabit gloriam.

Si concordie studiosi essent Aduersarij, non in-
ta funiculum contentionis traherent, sed consi-
lium mitigandarum controuersiarum suscipe-
rent: nunc autem hæret in ipsorum duritie cul-
pa discordiæ, cum quibus, nisi oppressa ueritate,
pax esse non poterit. Id cum non obscure decla-
rent, maneat nobis aduersus illos (uerbis Augu- Contra
stini utor) potius pro ueritate certamen, q̃ cum Faustin.
illis in falsitate concordia. Pacis & moderatio- Manich.
nis hætenus studiosum fuisse Monhemium, nec li. 29. c. 2.
Illustris. C. T. clam esse puto. Quid igitur o-
pus fuit modestissimum uirum tam atrociter im-
petere? Toties hæreseos immane crimen in ma-
ledico suo scripto obijciunt innocenti: toties scæ-
dos errores, seductiones, imposturas, uafrities
crepant. Quid istis Tragœdijs opus erat? Num
ullam immoderatam opinionem, aut quæ labefa-
ctet sanctissimū Ecclesiæ ordinem, in Catechismo
deprehendere potuerunt? Imò dum Sacras litem

FFISTCLA

*ras ut Dædali labyrinthum in quo aberremus, ut hereseon omnium seminarium, ut incertas, ut flexiloquas, nec ad institutionem pietatis sufficientes, ore sacrilego lancinant, earum auctori Spiritui sancto, in cuius contumeliam hæc omnia recidunt, cæcitatibus & amentia pœnas dant. Etenim errorum Catechismi explicationem, & doctam quidem polliciti, præter conuitia & Sy-cophantias, nihil quàm inanissimas Mateologiae suæ quisquilias euentilant. Dum non renatis, hoc est, peccati mancipijs opera bona tribuunt: Dum libero arbitrio plenam libertatem asscribunt, quæ in Diaboli seruis nulla, in Dei uerò filijs imperfecta est: Dum in concupiscentia, quæ semper regnum in nobis contra Dei legem affectat, peccati naturam non agnoscunt: Dum sine peccato Renatos esse, eosq; legi Dei satisfacere statuunt, cum uix inchoatam præstent obedientiam, multis adhuc infirmitatibus obnoxij: Dum homines procumbere humi, & pandere palmas ante effigies & simulachra Diuûm iubent: Dum impurum cœlibatû honesto coniugio præferunt: Dum de fidei & spei nostræ incertitudine, Pyrrhonorum more disputant: Dum iustitiam Christi, fidelibus imputatam (heu cæcas mentes) exhibent, eiusq; loco inherentem statuunt: hereditatem filiorum Dei, mercedem operum faciunt: mortuos ut opitulatores inuocari uolunt: Sacramenta ex opere, ut loquuntur, operato salu-
tem*

DEDICATORIA.

tem conferre tradunt : Poculum Domini Laicis negant. Sed, ut ille canit :

Desinat ante dies, quæ consequar omnia dictis.
 Si quis hæc deliria non approbet, in eum sexcenta anathematum fulmina intonant. O doctos explicatores errorum, o pietatis supercilium. Ecquid pudet tenebriones harum tenebrarum, patefacta luce Evangelij? Verum enimvero nequeunt oculos e contentionum Scoticarum caligine ad lucem perspicuæ ueritatis attollere, & ut doctiss. Boëtius inquit, similes sunt auibus, quarum intuitum nox illuminat, dies cecat.

Si Patrum iudicio standum erit, iam ad restim res redierit Aduersarijs, quando nenas eorum Irenæi, Tertulliani, Origenis, Basilij, Epiphaniij, Chrysostomi, Theodoretij, Cypriani, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & aliorum, illustrissimorum uidelicet & ueluti maiorum gentium Patrum testimonijs liquido consutamus, & nostram esse sanctam atq; eruditam uetustatem declaramus.

Quanta uanitas est aduersariorum superstitiones suas ad traditiones Apostolorum referentiū? quos uel unus Irenæus satis refellit. Is enim Catholicæ Aduersis Ecclesiæ fidem & traditionem exponens, postquam hæreses recensuisset ea, quæ symbolo, quod uocant Apostolorum, continentur, subdit: *Spiritualia quidem* li. 1. c. 2, 3
 nequitia & Angelos transgressos, atq; Apostatas factos, & impios, & iniustos, & iniquos, & blasphemos homines in æternum ignem mittat :

EPISTOLA

iustis autē & equis, & præcepta eius seruanti-
 bus, & in dilectione eius perseuerantibus, qui-
 busdam quidē ab initio, quibusdam autē ex pœ-
 nitentia uitam donans, incorruptelam loco mu-
 neris conferat, & claritatem æternam circumdet.
 Hanc prædicationem cum acceperit, & hanc fi-
 dem, quemadmodū prædiximus, Ecclesia, & qui-
 dem in uniuersum mundum diffeminata, diligen-
 ter custodit, quasi unam domum inhabitans, &
 similiter credit his, uidelicet quasi unam animā
 habens & unum cor, & consonanter hæc prædi-
 cat, & docet, & tradit, quasi unum possidēs os.
 Nam etsi in mundo loquæ dissimiles sunt, ta-
 men uirtus traditionis una & eadem est. Et ne-
 que hæc, quæ in Germania fundate sunt Ecclesiæ,
 aliter credunt, aut aliter tradunt, neq; hæc quæ in
 Hiberis sunt, neq; hæc quæ in Celtis, neq; hæc quæ
 in Oriente, neq; hæc quæ in Aegypto, neq; hæc
 quæ in Libya, neq; hæc quæ in medio mundi sunt
 constitutæ: sed sicut sol creatura Dei in uniuers-
 o mundo unus & idem est, sic & lumen prædi-
 catio ueritatis ubiq; lucet, & illuminat omnes
 homines, qui uolunt ad cognitionē ueritatis ue-
 nire. Et neq; qui ualde præualet in sermone, ex
 his qui præsunt Ecclesijs, alia quàm hæc sunt, di-
 cent. Nemo enim super magistrum est: neq; in-
 firmus in dicendo deminorauit traditionem, hæc
 Irenæus. Memorabile est profectō uetust. Simi-
 scriptoris de traditione Apostolica testimonium,

præ

DEDICATORIA.

presertim uerò, quòd ait, Disertissimos Ecclesie
 Presidum non alia dicturos, quàm ea quæ recen-
 suit. Cum ergo longe alia, quàm hæc sunt, tra-
 dat Matæologia de intercessione mortuorum, &
 igne purgatorio, reliquisq; superstitionibus,
 nonne à simplicitate & puritate Apostolica tra-
 ditionis procul recessisse iudicanda est?

Sed omiſſis aduersarijs, Illustrissimam C. T.
 oro, ut Ecclesie saluti porro consulere pergat,
 cuius uulneribus mederi, admodum gloriosum
 est Principi. Initia emendationis Ecclesiarum ab
 Illustrissima C. T. patre piæ memoria, rectè
 proposita suère, sed bellorum tumultibus & im-
 periorum confusionibus, emendatio ipsa hæcte-
 nus impedita fuit. Nunc autem, cum Dei benefi-
 cio mediocris sit tranquillitas, superillustrẽ
 uirtutẽ Illustrissimæ C. T. Christianissimi Poë-
 tæ Prudentij uerbis incitare mihi permitto:

Arripe dilatam tua Dux in tempora famam,

Quodq; Patris superest successor laudis habeto.
 Tametsi nihil opus est exhortatione mea. Videt
 enim Illustrissima C. T. pro singulari sua pru-
 dentia, necessariam esse his locis emendationem,
 propter deplorandam inscitiam Pastorum (de
 multis loquor, non de omnibus) & singularem
 uulgi, quoad sensum pietatis, stuporẽ & amen-
 tiam, ac religionis ignorantiam. Intelligit etiam
 Illustrissima C. T. pro sua excellenti sapientia,
 & hanc curam Diuinitus Principibus esse man-

Contra
 Symma-
 chũ, li. 2.

A S datam

EPISTOLA

datam, qui non tantum posterioris, sed & prioris Tabule custodes constituti sunt. Sed abrumpo sermonem. Vereor enim, ne Illustrissimam C. T. prolixitas offendat. Precor autem, ut Illustrissima C. T. has qualescunq; Antinomias meas, quibus Veritati patrocinari uolui, equo animo accipiat. Et permitto iudicium Illustrissimæ C. T. de hoc scripto meo: & de uoluntate mea hoc affirmo, me bonorum & doctorum sententijs, iudicium meum aggregaturum. Meq; Illustrissimæ C. T. tanquam Optimo Principi, & cupido iuuantæ Ecclesiæ, commendo. Opto Illustrissimam C. T. in
 CHRISTO IESU
 bene uale=

re.

C. T.

deditissimus
 Clientulus

Henricus
 Artopoulos.

NOBILI AC SVMMAE SPEI

Adolescenti Paulo Stheinio suo

Henricus Artopœus

S. P.

QUOD CENSVRAM I-
 stam Mataologorum Colonien-
 sium ad nos pridem Colonia mi-
 seris, ut gratissimum nobis fuit,
 mi Paule, ita nonihil rursus fuit
 molestum, quod tam diu post editionem usura rei
 tam præclaræ scilicet, tandem nobis frui conti-
 gerit. Metuisti fortassis, ne doloris summi cru-
 ciatu conficeremur, si D. Monhemium, uirum
 optimum, & de studijs nostris ac multorum in-
 genuorum adolescentum Dusseldorpij quàm o-
 ptimè meritū, capite ac fortunis à Mataologica
 uestra turba (quæ se MAGISTROS NO-
 STROS uult dici) oppugnatum audiremus.
 Imò hinc ne dolorem quidem minimum, sed uo-
 luptatem etiam hausimus non uulgarem. Non
 enim dubitamus, quin ea tela, quæ in pium
 Monhemium alij clam administrarunt, alij pa-
 lam coniecerunt, multò leuiora atq; hebetio-
 ra sint futura, quàm ipsi eius hostes putarint.
 Qui cum maledictis & mendacijs (quibus tota
 Censura est consuta) uiro integerrimo summum
 probrum conantur obiectare, præter suam ipso-
 rum expectationem, mire laudem Monhemij uel

EPISTOLA

inuiti illustrant, pietatem prædicant, probitatem ac modestiam celebrant. Suum contra in ueram Christi doctrinam ac sinceram Religionem, odium & inuidiam sic aperiunt, uirus suæ acerbitalis in pios ita faciunt omnibus exploratum, ut ea non coniectura colligi, sed oculis cerni, & manibus teneri uideantur. Quid cum animaduertissem, & cum alijs aliquot Commilitonibus hanc rem communicassem, uisum fuit nobis, ut hunc tam elegantem (si Dijs placet) pullum, cui excludendo tot gallinæ Theologicæ, & tam diu incubuerunt, Præceptoribus hic nostris uiris eruditiss. & uerè Theologis offerrem inspiciendum & contemplandum: ut ex plumis ualde quidem monstruosis, Harpyis opinor detractis, ueram auem cognoscerent & iudicaret. Hic ad primam statim inspectionem uarij sunt sermones exorti. Alius iactabat prouerbum, Mali corui malum ouum: alius, Ex unguibus leonem: alius, An ex Nazarethâ aliquid boni? Tandem ubi nostro rogatu hunc bubonem satis fuissent contemplati, hoc est, Censuram hanc Euangelicæ luseis hostem ac amulam diligenter censuissent Censores integerrimi & acutissimi, in primis sunt mirati profundam istam ac plusquam Sorbonicam & Magistralem MAGISTRORVM NOSTRORVM Colonienstum Theologiam. Censabant eos tantam illuminationem ex Scoto, tantum acumen & subtilitatem ex Comestore, tam

multis

DEDICATORIA.

multiplicēs argutias ex suo Alberto Magno ,
 Thoma, Occano , ac similibus non infimæ sortis
 suæ Ecclesiæ Doctoribus hausisse à teneris , & cū
 ipso lacte imbibisse. Erant tamen, quibus hoc iu-
 diciū non omnino satisfaciebatur, censentes eos in-
 finitis partibus etiam superare clarissimi D. Sco-
 ti τλω βωοριϰου , crassissimi Comestoris crassitu-
 dinem & ob sitatem, &c. Quare ipsis uideri ab
 alijs multo etiam subtiliore spiritu afflatis has
 tantas, & ferè supra humanam conditionem, eos
 accepisse dotes : nec omnino potuisse mutis tan-
 tum magistris , sed uiua etiam uoce institutos in
 tam profundum specu doctrinæ & facultatis Ma-
 teologicæ demersos esse. Sciebant autē illi, qua-
 les abhinc paucis annis plusquàm Seraphicū
 doctores & Theologi Coloniam commigrassent,
 & breui (quo sunt acumine ingenij) magnam
 nobilis Agrippinæ partem sibi foeneratoria pe-
 cunia propriam fecissent. Qui, ut testentur sub-
 tilem suum spiritum , & acumen planè cœlestē ,
 sectæ suæ abhinc annis plusminus uiginti primū
 institute , nomen sublime & Deōtatorū impo-
 suerunt, ab ipsius summi Dei solio detractum, in-
 mò ab ipso Filio Dei Iesu desumptum, quod Di-
 uinitatis nomen est. Appellari enim sese uolunt
 Iesuitas. Christiani eognomē, quod semel omni-
 bus Christū amplectentibus Antiochiæ fuit impo-
 situm fastidiunt, tanquom humilius , & infra i-
 psorum dignitatem positum : qua ab humanitate

EPISTOLA

sumptum, etiamsi tamē ad unctiōē & Regiam,
 & Sacerdotalē & Propheticā pertineat. Horum
 dicebant illi nostri Præceptores, consuetudine sa-
 miliari, & cœlesti (scelestā dicerem) doctrina,
 & uita religiosa (superstitiosa inquam) immō
 sacra, tam sacros etiam MAGISTROS No-
 STROS Censores, tam acutos, tam sublimes
 quoq; Theologos subitō euasisse: eorumq; as-
 flatu, consilio, & præsidio a quē sacram ac sce-
 lestam hanc Censuram concepisse, & longo par-
 tu tandem edidisse. Ita illi. In quorum senten-
 tiam cateri omnes nostri Professores pedibus
 iuerunt, palam asserentes, eodē quo superbi Ie-
 busite spiritu, qui nequaquā à Deo esset, Mateolo-
 gicā quoq; turbam Coloniensem penitus esse tur-
 batam. Deinde fuit quæsitum, Num scriptū hoc
 monstrosū aliquam Apologiam mereretur aut
 refutationem. Neq; hic eadem omnibus fuit sen-
 tentia. Quidā censebant nihil magis conuenire
 Censuræ, q̄ spongiam, in quā incumberet: aut A-
 pothecis seruiret, folliculos præbitura semini-
 bus, ut taccam, quod uerecundē dici uix queat.
 Alij putabant ad doctissimas clariss. uirorū re-
 futationes uel sexcentas, quib. omnia deliramen-
 ta Sophistica semel conciderunt, relegandos esse
 homines impudentiss. quos nihil puderet eram-
 ben toties recoctā rursus apponere, qui iam pri-
 dē omnia euidenter explicata de industria rursū
 inuoluerēt, qui apertē falsa & impia ex apocry-
 phis

DEDICATORIA.

phis attexerent, qui auctoritate Ecclesie & Pa-
 trū ita oēs pios obstupescere conarētur, ut hac
 ratione eos de gradu, de certa sua sentētia, de sa-
 cro sancta diuini uerbi auctoritate deiciant, qui
 ridiculo tanto supercilio nuperi & miserrimē
 profligati Cōsilij Tridētini anathemata in caput
 innocētis Mōhemij furiosē intonarēt. An nō hu-
 iusmodi, aiebāt, horrenda tonitrua, & bruta ful-
 mina à piorū capitibus iampridē uolenter sunt
 depulsæ: Lgeāt & intelligāt, quæ in suū Eckiū,
 quæ in Cocleū, quæ in Fabros, in Alphonsos, in
 Pigos, aliosq; similes Athlātes, qui suos hume-
 ros ruinosæ Eccl. Rom. fortiter quidē, sed tamen
 frustra olim subiecerūt: quæ etiam in suū ipsorū
 Catadidagma extant refutationes doctiss. homi-
 nū. Legant si uelint: si nolint, abeant quò digni
 sunt cæci & duces cæcorum Hæc illorum erat sen-
 tentia, nec absurda. Non deerant tñ alij, qui pijs
 & studiosis adolescentulis eiusmodi pugnas aut
 uelitationes potius, rectè & decorè, nec sine fru-
 ctu quoq; posse cōmitti affirmarent: uidelicet ut
 sictanq; ad palū tyrunculi, sese diligentius exer-
 ceant, omnia accuratiùs excutiant, solidioribus
 argumentis contra aduersarios in omnem euen-
 tū sese instruant, atq; etiam ut simul reipsa expe-
 riantur, maiores nostros primos Antagonistas
 in his monstris atq; hydriis cōficiendis plusq; Her-
 culeo labore incubuisse: atq; hinc intelligāt se in
 eorū labores facillimè & quasi cæxovi si ingressos
 esse. Placuit istorum ratio cæteris quidem con-

EPISTOLA

discipulis omnibus, sed non æquè mihi: propter eà quòd in meos humeros hæc prouincia deuolueretur, meoq; dorso hæc cliteilla imponeretur: cui quidem eas communi consensu dicebant Professores conuenire, non quòd eruditione cæteris antecellerem, aut dicendi exercitatione plus ualerè, sed quòd hoc quicquid esset officij, pietati deberem: Monhemium mihi quondam Rectorem & Præceptorem unice colendum, hanc propugnationem & defensionem suæ dignitatis, innocentie & pietatis prope suo iure à me flagitare. Quid cõiicis mi Paule euenisse? Id quod uides. Hinc instabant & urgebant me sua auctoritate & beneuolentia in me singulari Præceptores mei uiri ornatissimi: istinc me commonebat pietas & amor eius summus, cui me totum debeo, Monhemij, sedulo & fideliter suam Spartam, hoc est, Dusseldorpiam illam Scholam illustrem, unà cum Collegis suis hominibus pijs, doctis, & diligentissimis, iam annis (ni fallor) sedecim ornantis & administrãtis, ita, inquam, me eius amor commonebat, ut & lubens & letus in hanc arenam descenderim. Velitationem tamen in menses adhuc aliquot ut differremus, uisum nobis fuit operæpretium, si fortassis ipse Monhemius ueteranus miles clypeum suum bene undiq; munitum & firmum inter eà hostibus obiectaret. Cæterum quum mecum reputarem, longoq; usu exploratum haberem, qua esset moderatio=

EPISTOLA

ratione & modestia noster Monhemius, quàm pacis & quietis studiosus, quàm ab omnibus contentionibus & rixis alienus, qui rectè iudicaret Theologastrom stultitiam & insaniam elleboro potius purgandam esse, quàm suo scripto exagitandam, cœpi tandem, mi Paule, hanc pugnam inchoare, & in Monhemiomastigas uere pietatis hostes Mateologos uestros pro meo tyrocinio uelitari, ut & hac ratione pro iudicio meorum Præceptorum me ad grauiora certamina præpararem & confirmarem, & Monhemio nostro utriusq; quondam Præceptori aliquam gratitudinis meæ erga ipsum significacionem darem. Neq; tamen existimes, quasi hac uelitatione uestros Mateologos expugnari, uel ad meliorem mentem adduci posse nobis ulla spes fuerit: minimè. Est enim in confesso illos eorum esse numero, de quibus uaticinatus est Esaias: Qui auribus audient, & non intelligent, & uidentes uidebunt & non conuertent. Incrassatum est enim cor istorum, & auribus grauius audierunt, & oculos suos occluserunt, ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanet illos Dominus. Tantum cauere uoluimus, ne simplices & rudiores animos, purioris Christi doctrine cupidos suis fucis, mendacijs, prestigijs & imposturis à pio instituto porro auertant, abducant & deterreant, de gradu deiciant, atque in

DEDICATORIA.

*suam nassam inextricabilem irretiant, aut in
 labyrinthum suorum Sophismatum irremeabi-
 lem incautos inducant. Porro nihil omnino
 dubitamus, quin MAGISTRI NOSTRI,
 quae sunt superbia & uindictae cupiditate, a i-
 quod rursus uirus ex communi scrinio suorum
 pectorum eius r i locu pletissimo, in hanc mode-
 stam meam responsonem, & qualemcunq; Apo-
 logiam sint reuomituri, atq; ita nobis & mate-
 riam & occasionem praebituri contra in nostris
 Diatribis disputandi, de: lam: andi, atque etiam
 aperte, ut nunc facimus, uelitandi. Faxint ut i-
 psis lubet, nihil metuimus.*

*Nil desperamus Christo duce, & auspice Christo:
 Hic nobis rupes, hic est firmissima porta.
 Huius honos agitur. spectatur gloria, regnum
 Queritur, ipsius iustissima causa fouetur.
 Quid dubitem & ne non sim tanto uindice tutus &*

*Cum autem uidissem mi Paule, eò insanie &
 impudètiæ redactos nostros Matæologos, ut eos
 non puduerit impias suas nenas & mendacia
 Illustrissimo Principi ac Domino nostro Clemen-
 tissimo Guilielmo, optimo patriæ nostræ Patrè
 obtrudere & ass:ribere, eiusq; aures nimis hic
 patientes nihil formidarint uanis suis Sophisma-
 tibus implere & onerare: sui & ego anima-
 bus, ut aliquo modo auderem hanc meam quae-
 lemcunq;*

DEDICATORIA.

semcunq; refutat onem eidem nostro Principi
 modeste offerre, & ipsius Clementiæ, mihi uelut
 aumini propitio, consecrare. Si uerò dignatus
 est, & potuit legere & ferre Optimus Princeps
 ea, quibus illi planè athei idolomaniam, ad cer-
 torum Diuorum simulachra confluxum miseræ
 plebis, & peregrinationem, & eorundem gez-
 stationem & circumlationem impudentissimè
 defendunt, in contumeliam (ut uerisimile est)
 Patris huius (piæ memoriæ) Ducis Ioannis, O-
 ptimi quoque & prudentissimi Principis, qui
 ante multos annos hanc insanam stultitiam &
 impietatem piissimè abrogauit : si potuit lege-
 re & ea, quibus multò impudentius conantur
 subuertere Cœnæ Dominicæ erogationem in po-
 pulo sub utraque specie, iam dudum in ipsius Cle-
 mentiæ ditionibus concessam & approbatâ : spe-
 ro ipsam benignissimis auribus percepturum &
 hæc mea, quibus istæ & in Deum & in piissimos
 Principes istorum hominum blasphemie & con-
 tumeliæ abolerentur, & quasi sponsia detergun-
 tur. Tu porrò ut coepisti, perge quæso deinceps
 annotare diligenter, & ad me perscribere
 impurissimi illius Iebusitæ concionatoris in Ecc-
 lesia Metropolitana nouas & prodigiosas bla-
 sphemias, quas assiduis uociferationibus apud
 imperitam plebeculam detonat, & ex impiissimo
 pectore euomit. Spero aliquando futurum, ut
 amplissimus & prudentissimus Senatus Coloz-

EPIST. DEDICAT.

nienſis, omneſq; Ciues honeſtiſſimi intelligant
quibus ueneficijs & cantionibus, ſue mentis (ut
ita dicam) oculos perſtringat hic preſtigiator
nequiſſimus. Vale in Chriſto Ieſu: Attende ti-
bi ipſi: Caue à fermento Scribarum & Phari-
ſeorum Coloniensium. Ex noſtro Gym-
naſio Theologico, Kalend. Maij,
Anno ſupra Milleſimum
Quingentefimum
Sexageſimo
primo.

Tibi tuæq; familie
addictiſſimus

Henricus
Artopæus.

RESPONSIO

AD CARMINA CENSURÆ

re Colonienſium Theolo-
gaſtrorum, adiun-

cta per

Ioannem Breidbachium
discip.



Abida Romanæ coxerunt pabula
uulpes,
Pabula Cerberei liuida felle can-
nis.
Conuiuasq; uocant, auido qui di-
ra uenena

Ore uorent: tu, ne decipiare, uide.

Ne guſtes, ſueris ſi Religionis amator,

Quæ fluit è Sacris diuine fonte libris.

Vis tibi tartareis dapibus Lernaq; cruore

Romani monſtrem pabula cocta lupi?

E putribus Latia manarunt fontibus Hydræ:

Inuoluit nugis dogmata ſancta ſuis.

Fulmina dira uomēs in eos, qui dogmata Chriſti

ſoſthabito ſeſe corde animoq; colunt.

Pro tali Duce Papicole modo digladiantur,

Eiuſiuſſa docent, bellaq; ſeua mouent.

Sic terrent miſeros, ſolitaq; Tyrannide regnāt,

Omniaq; arbitrio ſtantq; labantq; ſuo.

A 11 Cumq;

Cumq; Dei pugnant uerbo . sub cortice molli
Cerbercum latitat uirus, & anguis hians:
Ne te sanguiuomis decerpant rictibus, escam
Spernito : non illam pagina Sacra dedit.
Ipse Deus iussit se solum in uota uocari,
Hi contra la trant, Numina multa coles.
Si nolis , claudunt cœlum tibi, tartara pandunt.
Quam nos immanis carnificina premit &
Si dicas, Sequar eterni præcepta Parentis,
Infrudent, Latij iussa sequere patris.
Effusi Christus nos abluit amne cruoris:
Scandere quo Superum tramite tecta datur.
Obgannit Latium, Sedem reserare Tonantis
Papa ualet , Meritum pandit ad astra uiam.
Cetera quid referam Latia portenta culinae &
E cerebro Papæ dira uenena fluunt.
Ne mentem dape Lernæa, sanieq; putrentis
Inficias , Latij pabula sperne lupi.
Ambabusq; Dei uerbum complectitor ulnis,
Hoc lotis animis esca salubris erit.
Hoc Duce conscendes augusta palatia cœli :
Hic animum certa lege modoq; regat.
Hunc odere Ducem Romani Monstra Senatus,
Et sua præponunt falsa recepta Deo.
Hi tibi, Monhemi doctissime, mille pericla,
Retia mille struunt , ut capiare dolis :
Conuitijs lacerant, corrodunt dente canino,
Quod tradas summi iussa tremenda Dei :

Romæ

Romaniq; lupi crudelia dogmata spernas,
Dogmata quæ argenti condidit atra fames.
Perfer, & obdura: despument horrida buccis
Sulphureis in te Monstra, Erebiq; Duces.
Christus in arce sedet supera, qui euerberat oēs
Telorum nymbos, hoc Duce tutus eris.
Hoc duce tutus eris, confundant Tartara Cœlo,
Terram undis, tali uindice tutus eris.
Huc grex Aonius properet, si fortè retexi
Romane furia nigra uenena uolet.
Huc ades, hic Christū frondescentis imbibet etas:
Hic monstrat Papæ somnia uana liber.
Hic Labyrinthæcos errores indicat eius,
Anguinos morsus, fulmineasq; faces.
Et quoq; ut è sacris Monhemius omnia riuus
Hauserit, ut sacro dogmata melle fluant.
Et quàm falsa uomant in eum mendacia Vulpes,
Hinc Antichristi subdola uerba patent.
Tartareos succos, tetrumq; Colonia uirus
Obtulit, in falsa Religione manens.
Hæc contra Liber hic tibi pharmaca certa para
Quæ Papæ sanent uulnera facta manu. (uit,
Hic uiolæ, myrtusq;, rosæq;, & lilia fragrant:
Eruat Papæ dira uenena sinus,
Cerberæasq; dapes, sanicem, pus, uirus Auerrum
Hic liber ætherei nectaris imbrem madet,
Distillat mel sydereum, funduntur odores
Lacteoli, hoc uernans ridet Amomus agro.
Hauisisti

Hausisti Papæ mendacia dogmata fonte
Euome, Lac avidus spirituale bibas.
Vah mammæ istic offert tibi dira Megara,
Istinc ut sugas lac furiale licet.
Hic liber ad Christū tibi peruia compita pandit,
Hæc iter esto tibi, papula sperne lupi.
Sollicite Stygium Latie fuge Tygridis asium,
Quæ se mentitur iussa tenere Dei.
Dogmata sancta Dei maneant, teneatur & illa,
Quæ coluit Christi tempore uera fides.
Obruta quæ Latie iacuerunt Tyrannialis astu,
Tartareisq; diu mersa fuere dolis.
Nunc emerferunt accensa lampade Christi,
Quam Latius diro fulmine prestat Aper.
Non noua debuerant cœlestia dogmata dici,
Sed noua sunt illis, Christus & ipse nouus.
Desine Papicolis nimium confidere uafis,
Christicolūm potiùs castra sequare Ducts.

AD CENSURAM
THEOLOGA-
STRORVM COLO-
nienfium Refponfio.

MULTA STATIM AB
initio verba profundunt Cen-
fores Catechismi Monhemia-
ni, & autoritate S. Patrum
probare nituntur Sacram scri-
pturam esse difficillimam atque obfcuriffi-
mam: atq; hinc concludunt, Christianorum
vulgus ab ea arcendum, tanq̄ prophanum &
myfterijs: & Satorum, Opilionum, Vespil-
lonum ingenia, ad tam fublimia capienda nō
effe idonea: eosque porcos effe cenfent, an-
te quos margaritæ Euangelicæ nō fint proj-
ciendæ. Quafi verò plebs pia & Christiana
Spiritus fandum non habeat, qui eff opti-
mum principium ad fcripturas percipiendas:
cuius illustrationem dum ardentibus preci-
bus ambiūt ifti coram mundo abiecti, & fei-
pfos in legendis fcripturis exerceant, eos vi-
deas in fcripturis diuinis plura tenere, q̄ ifti
inflati Doctores affequi potuerint, aut alios
docere. Verax eff enim Chriftus, qui ait: Matth. 23.
Gratias ago tibi Pater, Domine cœli & ter-
ræ, quòd cœlaris hæc fapientes & prudentes,
B. &

AD CENSURAM THEOLOGA-

& detexeris ea paruulis, Sanè pater, sic enim
 fuit bona voluntas apud te. Fatemur sanè
 suam scripturis esse difficultatem, sed habet
 eadem rursus, quoad pios & fideles animos,
 suam quoq; claritatem, euidentiã, atq; per-
 spicuitatem, vt non minùs tenuia nutriat, il-
 lustretq; q̄, q̄ vel maxima exerceat ingenia. Si-
 cut multis locis docet eruditissimus atq; acu-
 tissimus Theologorum Augustinus, scribens
 Volusiano Epist. 3. Tanta est, inquit, Chri-
 stianarũ profunditas literarũ, vt in eis quo-
 tidie proficerem, si eas solas ab ineunte pue-
 ritia ad decrepitam senectutem, maximo o-
 tio, summo studio, meliore ingenio, conarer
 addiscere. Non q̄ ad ea quæ necessaria sunt
 saluti, tanta in eis perueniatur difficultate:
 sed cùm quisque ibi fidem tenuerit, sine qua
 piè recteq; non viuitur, tam multa, tamque
 multiplicibus mysteriorũ vmbraçulis opaca,
 intelligenda proficientibus restant, tantaq;
 nō solum in verbis, quibus ista dicta sunt, ve-
 rùm etiam in rebus quæ intelligenda sunt, la-
 tet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acu-
 tissimis, flagrantissimis cupiditate discendi,
 hoc contingat, quod eadem Scriptura quo-
 dam loco habet: Cùm consummauerit ho-
 mo, tunc iucipit. Vides Augustinum, tam-
 etli difficilem esse Scripturam haud obscure
 significet, & ἀσαφὲς πλῆραque tradere, ta-
men

men ad ea quæ salutis nostræ sunt necessaria, facile in ea perueniri posse, innuere.

Quid quod in eadem Epistola hic vir Dei scripturæ stylum ita attemperatum esse docet, vt doctis iuxta ac indoctis, sit saluberrima: Modus autem ipse docendi, inquit, quo Sancta Scriptura contexitur, quæ omnibus accessibilis, quamuis paucissimis penetrabilis, eâ quæ aperta continet, quasi amicus familiaris sine furo, ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea verò quæ in mysterijs occultat, nec ipso eloquio superbo erigit, quò non audeat accedere mens tardiuscula & inerudita, quasi pauper ad diuitem: Sed inuitat omnes humilè sermone, quos non solum manifesta pascat, sed etiam secreta exerceat veritate: hoc in promptis quod in reconditis habens. Sed ne aperta fastidirentur, eadem rursus aperta desyderantur, desyderata quodammodo renouantur, atque renouata suauiter intimantur. His salubriter & praua corriguntur, & parua nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrinæ inimicus est animus, qui vel errando eam nescit esse saluberrimam, vel odit ægrotando medicinam. Quid dulcius dici poterat, quàm Scripturam, tanq̃ amicum familiarem, ad cor loqui indoctorum iuxta ac do-

AD CENSURAM THEOLOGA-

torum? Quid suavius, q̄ eandem, vt humi-
 lem aliquem, & liberalem diuitem, tardiuscu-
 las & ineruditas animas, tanq̄ pauperes ad se
 inuitare: praua corrigere, parua nutrire, ma-
 gna oblectare ingenia? omnibus deniq; sa-
 lutarem esse? Citant & ipsi Augustinum, de
 Genesi ad literam lib. 5. cap. 2. Tu autem cum
 Scriptura nõ deserente infirmitatem tuam,
 & materno incessu tecum tardius ambulan-
 te, proficias. Quæ sic loquitur, vt altitudine
 superbos irideat, profunditate attentos ter-
 reat, veritate magnos pascat, affabilitate par-
 uulos nutriat. Quid ergo à maternis inces-
 sibus, & nutritione tam piæ & affabilis ma-
 tris infantes Iesu Christi auellunt? & non
 metuunt in eorum esse albo, quos hæc mater
 altitudine sua superbos iridet? Experientia
 ipsa edoctus hæc scripsit Sanctissimus Augu-
 stinus, qui olim huius matris ductu è Mani-
 chæorum erroribus, quibus impediabatur,
 feliciter euasit, cum quidem ad hanc matrem
 diuino oraculo adduceretur, quod auribus
 eius insonuit: Tolle, lege: tolle, lege, vt in
 suis Confessionibus ipse recenset. Nec du-
 bium est hoc turbulentissimo tempore con-
 trouersæ Religionis, multas pias mentes mi-
 rabili aporia angere, quibus haud temerè salu-
 brius cõsulueris, quàm Augustino oraculum
 tunc consuluit. Profuit & Eunuchò Reginæ
 Can-

STRORVM COLON. RESP.

Candacis, Esaiæ Prophetæ, tametsi non intel-
lecti lectio, sicut in Actis habemus. Quare
lectio sacrarum literarum & credentibus &
non credentibus, indoctis iuxta ac doctis, he-
betibus æquè ac acutis utilissima est. Quid
q̄ Deus ipse, non modò Legem, sed & Pro-
phetas in populo suo vulgò haberi passus est,
& exteris tradi legendos. Christus quoque
suis mandat, vt scrutentur scripturas. Nun-
quid isti Deo prudentiores esse volunt? Sed
rogaui Censores nostros, num excutien-
do sacros libros è manibus plebis, cam red-
dant magis idoneam ad diuinarum rerum
intelligentiam? Certè hac ratione stupidior
& alienior à Deo & salute sua indies euadit.

Ioan. 5.

Probant quoq; testimonio Petri, diffici-
lia quædam in Epistolis Pauli contineri, quæ
indocti ad suam perditionem deprauent. Ve-
rùm Petrus habet *δυσνόητα*, id est, quæ non
quibusuis pateant: quòd scilicet caro & san-
guis ista non manifesta facit, sed eis, qui Spi-
ritu Dei aguntur, præit lux illa cœlestis, vt
omnia fiant ipsis perspicua. Nec debet bo-
nis esse fraudi, q̄ impij canes scripturis abu-
runtur, cum hoc Augustini ætate factitarint
teterrimæ pietatis pestes, Manichæi, Arria-
ni, Donatistæ, Pelagiani & huiusmodi por-
tenta, quando nihilominus ille sacras literas
omnibus consuluit legendas, vt supra patuit.

2. Pet. 1.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Et in Sermone, quem in capite Ieiunij habuit, à fidelibus contendit, vt lectionem Sacrarum literarum ipsis conuiuijs loco aleæ & tesserarum adhiberent. Estq; ratio admodum imbecilla, vt bona propter quorundam abusum auferantur. Alioqui & Eucharistiam ipsam oportuit sublatam, q̄ multi, vt Paulus attestatus est, illa in suam perniciem abutantur. Et quid est tam sacrosanctum, quo humana impietas & nequitia non abutitur?

Vbi de difficultate Scripturarum prolixè disseruerunt Censores, vt ab ea vulgus prohibeant, multis verbis contendunt, non esse cuiusuis Sacras literas explanare. Quasi verò Monhemius munus interpretandi & enarrandi scripturas rudibus & imperitis hominibus delegari velit: cum ei tale quiddam ne per somnium quidem in mentem venerit. Itaque iure retorquebimus in eos Hieronymi verba: Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vendicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim, hanc garrulus anus, hanc delirus senex, hanc Sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacertant, docent anteq̄ discant. Disci enim sacras literas vult Monhemius, & quidem accuratè, deinde doceri: Non autem Beoticas sues, vt passim fit in regno Pontificio, ad tantum munus admoueri, Chrysofomi deside-

rio (quem Monhemius citauerat) abundè satisfieri putant, si Epistolam & Euangelia dominicalia, vt vocant, audiat populus, domiq; diligenter repetat, altaq; mente reponat, & ad conciones præparatus accedat. Quasi verò huius viri ætate mos fuerit, ita frustulatum interpretandi scripturas, qui postea in regno Papæ obtinuit. Mirum verò, quòd præstigiatores isti ex Chrysostomi verbis, quæ habet in Præfat. sua in Romanoelicere se posse putarunt, vulgus à lectione Sacræ scripturæ prohibendum esse: cum Episcopus ille promiscuam multitudinem ad lectionem Pauli adhortetur, planeq; dicat, si omni animi alacritate huic lectioni incubant, nullo prætereà Doctore opus fore. Non enim inquit, nos quæcunque percipimus, acumine intellectus penetramus. Nam & hebetiores assiduo studio etiam cõsequuntur difficilia. Idem promiscuè omnes suos in sacris Concionibus perpetuò ad lectionem Sacrarum scripturarum extimulare solebat, tum alijs permultis rationibus, tum hoc præclaro simili: Qui nacti sunt, inquit, auri aut argenti fodinas, nullis parcunt laboribus, humum effodiunt, terram subeunt, & terram atq; pestilentem exhalationem perferrunt, quò possint ad paruas auri, argentiue micas peruenire. Et nos cum habeamus copio-

AD CENSURAM THEOLOGICA-
simum thesaurum & paratissimū scriptu-
rarum, in eos nos exercere, & aliquem labo-
rem suscipere detrectamus. Ceterū, quia
plēriq; curis œconomicis præpediti sunt, uti
toti huic rei vacare non possint, ideo ut Do-
ctores suos, qui se totos contemplationi scri-
pturę addixissent, attentissimè audiant, mo-
net. Adhæc Mercatores & Seculares, ut vo-
eant, homines hac ratione à lectione Sacrę
scripturę arcendos esse volunt, quòd lingua-
rum cognitio in ipsis desideretur. Verum ar-
gumento hoc euincam, neminem ex toto illo
Theologorum Colonienfium numero, ad le-
gendas sacras literas admittendū esse. Pro-
fertè quæso mihi vnum Theologū ex vestro
ordine, Hebraicę linguę peritum, ab eo tem-
pore, quo primū vestra illa Academia fun-
data est, in hunc vsque diem extitisse. Nec e-
tiam quenquam in Græca lingua bene ver-
satum adferre potestis, præter M. Arnoldum
Vesaliensem Theologię Licentiātū demor-
tuum, & Magistrum nostrum Gerardū Mat-
thisiū, cui tamen Aristoteles familiarior est,
q̃ Biblia sacra. Dissichon quoq; illud Censu-
rę præpositum, satis declarat ipsos à sacra fa-
cultate Theologica deputatos, planè Græcę
literaturę ignaros esse, cum ὄντων posuerūt
προ τούτων. Declinant enim Grammatici
prōnomēn ὄντων hoc modo; Nominatiuo
ὄντων

STRORVM COLON. RESP.

δύτ @, Genitiuo τούτου, Dativu του τούτου, Acculatiou τούτου, &c. Nec culpam in Typographum rejicere possunt, si enim τούτου legas, versus sibi non confrabit.

Citant & Aristotelem Magistri nostri, eadem, qua Sacras literas & Patres, fide & diligentia. Nam cum Aristoteles iuvenes animi perturbationibus obnoxios, non satis idoneos Ethices auscultatores esse tradat, isti iuventuti arcana scripturæ mysteria minimè concedenda existimant. At qui non tantum ob animi perturbationes, iuvenem Aristoteles ineptum moralis Philosophiæ auscultatorem esse docet, sed n. u. t. o. magis. q. rudis est actuum vitæ, ex quibus hæc disciplina efficitur. Præterea nihil, inquit, interest, iuvenis sit ætate, an moribus iuveni similis. Non enim defectio est ob tempus, sed quia vivit, & persequitur singula cū perturbatione. talibus enim inutilis sit ipsa cognitio, perinde atq; incōtinentibus ipsis. His autem, cui suas rationi subijciunt cupiditates, cū ratione cū agunt, magnam afferre potest utilitatem. Hætenus Aristoteles Interpretæ Argyropilo.

Non erunt ergo in puris istis cœlibibus Sacrificulis sacra mysteria committenda, quorum multi ætate, longè verò maxima turba moribus iuvenes sunt, & cupiditatibus incensiferuntur, ut à pietate & recta ratione de-

AD CENSURAM THEOLOGA-

flerant. Rursus idonea erit cœlestis Philo-
sophiæ auscultatrix pia & casta iuuentus, quæ
reiectis Dei ope cupiditatibus, pietatem &
rectam rationem duces sequitur. Non enim,
vt inquit Aristoteles, est defectio ob tempus.
Et Paulus in singulari Dei beneficio ponit,
q̄ Timotheus ab ipsa pueritia Sacris literis
fuit imbutus. Porro vt cum Censoribus
deputatis ad Chrysostomum reuertamur, a-
perte docet ille, ex scripturæ ignorantia in-
numera mala esse, ac nominatim recenset
hæresin perniciem, dissolutam vitam, &
inutiles labores. Theologastri verò, dum
obstinationi suæ, inueteratis abusibus & su-
perstitionibus consulunt, in vocem erumpit
manifestè impiam, ne dicam sacrilegam:
audenter enim dicunt, nullam vnquam tot
retrò seculis repertam fuisse hæresim, quæ
non ex scripturis occasionem acceperit. En,
quid non audeat humana temeritas (verbis
vtor Augustini) cum in sententiam nefandi
præcipitatur erroris. Nam si scriptura om-
nium, quotquot fuerunt hæresin fuit occa-
sio, quid ea pernitiosius dici potest? Ego ve-
rò, quicquid impudenter & audenter latrent
isti canes, asseuerare non dubito, Deum pro
sua bonitate hominibus assidue legentibus
sacras literas, largiri deniq; vt & intelligant
& credant, & ad salutem piè erudiantur.

Cæcæ

2. Tim. 3.

In præfa-
tione in
Roman.

Contra
Cresco.
Gram. li.
4. ca. 38.

Cæterum in istis Psalmorum versiculis :
 Lex Domini immaculata , & c. contendunt
 nullam Scripturarum mentionem fieri , sed
 tantum Legis & mandatorum Dei. Verum
 non possum satis mirari , quid nam Theolo-
 gasti Scripturam appellant, si lex & manda-
 data Dei Scriptura non est? In Carmine
 Breidbachij hunc versum præcipuè notant :
 Dogmata Christiadû sint vana explosa thea-
 tro. Quem ita inuertunt : Dogmata omnia
 Christiadum explodenda esse , solum Cate-
 chismû Monhemij amplectendum esse. Non
 dicit Breidbachius omnia dogmata, sed va-
 na dogmata : & genitiuus Christiadum re-
 ferendus est , non ad dogmata , sed ad thea-
 tro. Hunc enim esse huius versus sensum, e-
 tiam puer aliquis quintæ aut sextæ classis vi-
 dere poterit : Vana dogmata sint explosa
 teatro Christiadum. O cæci & indocti Cen-
 sores, ô calumniatores perfidissimi! Quæ in
 primû caput Catechismi scriptitant, indigna
 sunt responso , vbi nihil quæ virulentiam suam
 euomunt. Flagellant Monhemium, quod de au-
 tore Epistolæ ad Hebræos ἐπέχου videatur,
 cum vel ipsi ex Hieron. sciant , quanta inter
 Veteres fuerit ἐποχή. Quin & ipsa Episto-
 la à Latinis Ecclesijs ægrè recepta est, quam
 tamen Monhemius inter Apostolicas
 cum omnibus pijs catholicis
 amplectitur,

AD CENSURAM THEOLOGA-

INITIO DIALOGI SECVN-
 di contendunt Apostoli auctoritate, A-
 damum nō fuisse seductum, sed mulierem
 tantum. Verum Paulus eo loco iussit, mulie-
 rem in Ecclesia tacere, quod esset instrumen-
 tum expositum ad insidias. Id autem confir-
 mauit exemplo primorum parentum. Quæ
 enim virum ad peccandum impulerit, nō vi-
 detur eum posse rectè instituire: quæque à
 Diabolo seduci; & à serpente decipi potue-
 rit, eam non est æquum in Ecclesia magisterij
 gradum obtinere. Adamus autem seductus
 est ipsius mulieris opera, quæ in hac parte Sa-
 tanæ fuit organon, & magis peccauit q̄ Eua.
 Si enim Adamus non consensisset, aut obiur-
 gasset vxorem, nō peccasset. Nunc autem fi-
 dem ille habuit Satanæ mendacio, discessit à
 præcepto, quod ei Deus proposuerat, præci-
 pitatus est in peccatum & in mortem. Hinc
 Paulus Rom. 5. Adamum peccati auctorem
 nominat. Quare & Deus illi exprobrat: Ec-
 ce Adamus, quasi vnus ex nobis: Euam tacet.

Quod scripserat Monhemius, omnia ope-
 ra eorum qui renati Baptismo nō sunt, quan-
 tumvis videantur spetiosa, inter peccata re-
 censerit: Aduersarij dogma hoc esse censent
 durum, incommodum, παράδοξον, denique
 erroneum, & in Tridentina synodo anathe-
 mate percussum. Vindicanda verò nobis
 est,

STRORVM COLON. RESP.

est, quæ tam hostiliter impetitur Veritas.

Habuit sanè terrena ciuitas excellentes quosdam ciues, præstantes animi magnitudine, prudentia, temperantia, iustitia: quorum opera moraliter seu ciuilitè bona fuisse concedendum est: quæ tamen, quoad infideles & prophanas eorum mentes, peccata semper fuerunt: quia neq; ex fide & religione vera promanarunt, neq; in rectum finem, Dei videlicet cultum atq; gloriam directa fuerunt. Etsi autem hæc simulachra virtutum profuerunt ad rerum vniuersitatem cõseruandam, & in Republica terrena vtilissima fuerunt, in qua & remunerationem acceperunt à iusto Deo, honores, imperium, gloriam: Vmbrales tamen fuerunt, non veræ virtutes. Primum, quia non in Deum referebantur: deinde, quia turpissima seruitute deformatæ, ancillæ fuerunt: in alijs τῆς ἡδονῆς, in alijs τῆς πλεονεξίας, in alijs τῆς φιλοτιμίας. Quanquã autem minùs turpis domina sit φιλοτιμία, quã vel ἡδονῆ, vel πλεονεξία, tamen & ipsa turpis est: cui seruire virtutes, & iniustum est, & sacrilegum. Itaq; vel in laudatissimis hominibus euidentis apparet naturæ prauitas atque cõtaminatio, quæ vmbra virtutis in vitium commutat, & opera in spetiem bona, propter adhaerentem prauitatem conuertit in peccata.

Tradit

AD CENSURAM THEOLOGA-

Tradit hæc passim Augustinus, tamen non
 iisdem verbis, in eandem tamen sententiam:
 potissimum lib. 5. de Ciuit. Dei, à cap. duo-
 decimo per aliquot capita. Et contra Iulian.
 lib. 4. ca. 3. scribit omnes à Dei vnus religio-
 ne alienos, vtcunque ob virtutis opinionem
 admirabiles habeantur, non modo nulla re-
 muneracione dignos, sed magis punitio: q̄
 pura Dei bona cordis sui pollutione contami-
 nant, & c. quæ sequuntur. Qui locus tam ma-
 nifestè pro Monhemio est, vt nisi frontem
 perfricuissent aduersarij, eius in scripto suo
 meminisse veriti fuissent, Sed illis sepe in ci-
 tandis Patribus vsuuenit q̄ Capræ, quæ sua
 voce indicabat cultrum, quo iugulanda erat.

Et libri de Ciuitate Dei vndeuigesimi ca-
 pite vigesimo quinto: Quàm libet enim vi-
 deatur animus corpori, & ratio vitijs lauda-
 biliter imperare: si tñ Deo animus & ra-
 tio ipsa non seruit, sicut sibi seruiendum esse
 ipse Deus præcipit: nullo modo corpori vi-
 tijijsque rectè imperat. Nam qualis corporis
 atq; vitiorum potest esse mens domina, ve-
 ri Dei nescia, nec eius imperio subiugata, sed
 vitiosissimis dæmonibus corrumpentib. pro-
 fituta? Proinde virtutes, quas sibi habere
 videtur, per quas imperat corpori & vitijijs
 ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum,
 nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt
 potius

potiùs quàm virtutes. Nam licet à quibusdam tunc verè & honestè putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur: nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ & superbæ sunt: & ideo non virtutes, sed vitia iudicanda sunt. Et quæ sequuntur,

Quid, quòd & alibi duabus aptissimis similitudinibus hanc sententiam illustrat? Ea ipsa opera, inquit, quæ dicuntur ante fidem, quamvis videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, vt magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Nemo ergo computet bona opora sua ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Non valde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit, aspiciat, quò lacertos optimæ gubernationis dirigat. Fac enim hominem optimè gubernare nauem, & perdidisse quò tendit: quid valet, quia antennam optimè tenet, optimè mouet, dat proram fluctibus, cauet ne latera infligentur, tantis est viribus, vt detorqueat nauem quo velit, atq; vnde velit: & dicatur ei: vsq; quo is? & dicat: nescio, aut nō dicat nescio, sed dicat: Ad illū portū eo. nec ducat in portū, sed in saxa festinet, nōne is quanto sibi videtur in nauī gubernando agilior & efficacior, tanto periculosi⁹ eam sic gubernat

In Psal.
mnm. 31.

AD CENSURAM THEOLOGA-

vt ad naufragium properando perducatur? Talis est & qui optime currit præter viam. Nōne ergo erat, & tolerabilius, vt esset gubernator ille paulò inualidior, vt cum labore & aliqua difficultate gubernacula regeret, & tamen rectum debitumque cursum teneret: rursusq; ille pigrius etiam & imbecillius, tamen viam ambularet, q̄ præter viam fortiter curreret. Optimus ergo is, qui & viam tenet, & bene ibi ambulat. Sequentis autem spei: qui etsi aliquantulum claudicat, nō omnino vt erret aut remaneat, sed progredietur, etsi paulatim. Fortasse bene sperandum est, eum quo tendit etiam tardiùs peruenturum. Haec enus Augustinus. Vides, q̄ euidenter ostendat, frustra se fatigare bene operando, quotquot à recto scopo aberrant.

De ciuitate Dei laudetur atque prædicetur virtus, quæ sine lib. 5. ca. vera pietate seruit hominum gloriæ, nequaquam sanctōrum exiguis iniitijs comparanda est, Libro 3. quorum spes polita est in gratia & misericordia veri Dei. Religio nostra, inquit idem, ad Boni iustos ab iniustis, non operum, sed ipsa fidei faciū capite 5. lege discernit: sine qua, quæ videntur bona opera in peccata vertuntur. Validissimis Contra scripturæ testimonijs hæc communit vir Dei Iulianū, Omne, quod non est ex fide, peccatum est. li. 4. c. 3. Sine fide impossibile est placere Deo. Mala & alibi, arbor

arbor non potest fructus bonos ferre. Si oculus tuus nequam sit, totum corpus tenebrosum erit. Omnes nascimur filij iræ. & sexcentis alijs.

Quid ad hæc aduersarij? Obliquè suggillant Augustinum: Negant scripturas, quas adducit, multum ad hoc declarandum momenti habere, & tamen paucissimas attingunt. Sententiam Pauli: Quicquid non fit ex fide peccatum est, cū Iuliano patrono suo astringunt. Cū sit generalis sententia, continens præclarissimam doctrinam: nimirum, Deum non morari spetiem, pompam, & externum fulgorem operum: sed intus expendere, an dimanent à vera obedientia. Quare cum Augustino respondemus & nostris Neoiulianis: Testimonium Apostoli, sicut vobis visum est accepistis, & exposuistis: non vt sapit, sed vt sapitis. Nam & Origenes sententiam hanc generalem esse putat: atq; i-circo hæreticorum opera ait verti in peccata, q̄ illorum fides non vera sit, sed fucata & falsa: quemadmodum falsa quædam dicitur scientia. Et citat illud: Fiat oratio eius in peccatum. Quòd si hæreticorum opera vertuntur in peccata, cur nõ & omnium impiorum, quibus omnia sunt contaminata, cū polluta sit illorum mens & conscientia? Genesios 4. Respexit Dominus ad Abelem, &

C. opera

Contra
Iulianū,
lib. 4, c. 34

AD CENSURAM THEOLOGA

opera eius. Non simpliciter narrat Moses, placuisse Deo, quem illi cultum Abel exhibebat: sed exordium à persona facit: quo significat, nullam fore operibus gratiam coram Deo, nisi quorum auctor iam antè gratus sit ac probetur. Esai. 1. Ne offeratis sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi, Calendas & solennitates odit anima mea, &c. Quid istuc sibi vult, quòd Dominus ita nauscat ad obsequium suæ legis? Imò verò nihil hîc respuit, quod sit ex germana legis obseruatione: cuius initium esse vbiq; docet, syncerum sui nominis timorem. illo sublato, non modò nugæ sunt, quæcunq; illi offeruntur, sed fœtida abominandæq; sordes. Vide & caput quinquagesimum octauum, Item Prouerb. decimum quintum: Sacrificium impiorum abominatio. Ad Ephesios scribit Apostolus, eos, qui absque Christo sunt, filios esse iræ, id est, odiosos Deo. Et in Ioanne habetur: Qui non credit in Filium, non habebit vitam æternam, & ira Dei manet super eum. Proinde cùm odio nos habeat Deus, qui poterimus ei, vel grata vel amabilia opera facere? Atque nos malas arbores esse ante regenerationem, satis docet Apostolus ad Romanos, qui homines huiusmodi confert oleastris. Itcirco, cùm ex mala arbore non
pro

prodeant nisi mali & putres fructus, nihil certè merebuntur nisi pœnas & æternos ignes. Hebr. 11. Sine fide fieri non potest, vt quis Deo placeat. Hinc facilè cernimus, maledictū esse, quicquid cogitat, meditatur, perficit homo, anteq̃ Deo per fidem recõciliet̃.

Quòd ad illam sententiam, Sine fide impossibile est placere Deo, attinet: concedūt opera bona infidelium Deo gratū hominem non reddere. At quomodo ingratum erit bonum bono? Nõne vitiosum esse necesse est, quod displicet Deo iusto & bono? Addūt rationem, quia destituatur charitate, quæ sit forma & oruamentū virtutum omnium? Sed quomodo bonū opus præstabit homo destitutus charitate? Non enim fructus est bonus (vtor verbis Augustini) qui de charitatis radice non surgit. An non iure, optimo Monachus Censoribus suis, verbis Augustini respondeat? Piget dicere, q̃ multa vos sequantur insana, talia sentientes, talia scribentes, talia dicentes, in talibus me q̃ similiter non desipiam, velut censoriè reprehendentes.

Tandem se prodit Magistralis perspicacia, cum cõcessionem impij canis Iuliani, declarationem & interpretationem putant esse verborum Augustini, nec aliud dixisse August. in tam longa & acri disputatione, q̃ infidelium opera ad veram pietatem, aut ad salutem

De Spiritu & litera, cap. 14.

Cõtra Iulian. lib. 4. cap. 3.

Ibidem,

AD CENSURAM THEOLOGA-

æternam nihil quicquam conferre, nec ad
eam perducere. Nauiget Anticyras Samij
Lucumonis acumen, Elleborumque bibat.
Non enim controuersia erat inter Augusti-
num & Iulianum, excludi e regno cælorum
opera infidelium. Fatebatur Iulianus infi-
deles steriliter bonos esse, & virtutes eorum
exilitate premij, quod appetiissent, frustra-
ri, sicut expressè testantur verba eius ab Au-
gustino adducta. Sed disputatio in hoc car-
dine voluitur: Vtrum virtutes infidelium sint
veræ virtutes, & opera eorum sine vlla labe
peccati, bona. Hoc ait Iulianus, negat Au-
gustinus. Quare tandem ita concludit: Om-
nia proinde cætera, quæ videntur inter ho-
mines aliquid habere laudis, videantur tibi
virtutes veræ, videantur opera bona, & sine
villo facta peccato. Quod ad me pertinet,
hoc scio: quia non ea facit voluntas bona,
(voluntas quippe infidelis, atque impia non
est bona) dicantur secundum te huiusmodi
voluntates arbores bonæ: sufficit, quod apud
Deum steriles sunt, ac per hoc non bonæ.

At quiritantur, nisi in hunc sensum, hoc
est, Mathæologicam stupiditatem, admitta-
mus, necessum esse, vt Augustinum cum Au-
gustino committamus. Quasi verò impru-
denti hæc exciderint, & non toties eadem in
scriptis suis inculcet. Ablegant lectorem ad
loca

Ibidem,

Ioca aliquot Augustini, quæ si quis inspiciat, comperiet Censores mulgere hircum, & lectorem vt cribrum supponat, hortari. Fuerit donum Dei, mereatur suam laudem, quæcumq; in illustribus Ethnicorum viris apparuit rectitudinis & honestatis species: num eò minus peccarunt, qui hæc in alium finem, q̄ authorem Deum retulerunt?

Quin ne ignoremus eos apertè Iulianificare, citant & ipsi locum Pauli Rom. 2. Sed Ibidem respondebit Monhemius cum August. Gentes, legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui habent opus legis scriptum in cordibus suis: Quid vos adiuuent omnino non video. Sibiipsis sunt lex, inquit, ostendunt opus & vim legis scriptam in cordibus suis. ideo ignorantiam pratexere non possunt. Quid hoc ad persoluendum præsens *ἡτήρια*? Nisi fortè, quia Patriarcha eorum Iulianus Augustino locum in eadem controuersia obiecit, ipsi eundem Monhemio obijciendum putarunt.

Instant postremò, apud alios Veteres vix vnquam aliud inueniri. Quali Patres reliqui ab Augustino dissentiant. Ego vero affirmare non dubito, tam Veteres q̄ Recentiores sanctissimo viro Dei astipulari, præter argutulum illum Scotum cū obiculis aliquot Sophistis, qui operibus non renatorum aliquid obedientiæ erga Deum, & quandam ad

AD CENSURAM THEOLOGA-

gratiam, præparationem, meritumque congrui attribuerunt. Quorum impudentiæ Matæologi nostri, quam Catholicæ veritati accedere maluerunt.

Definit autem delitiæ nostræ Scotus obedientiam Legis, Facere id opere tantum, quod Lex indicit, etiam si desit intentio, quam Lex requirit, hoc est, etiam si non fiat vero studio Dei. O tenebras planè Scotticas! Non vident talpæ grauissimum peccatum esse, & ingentem iram mereri neglectiōem Dei, etiam si in sanctissimo homine deprehendatur, siue Xenocrates ille sit, siue Pomponius Atticus, siue Marcus Cicero, siue quicumque eorum, qui extra Christum opinionem hominum, laudem iustitiæ & bonitatis meruerunt. Quanto sanius Thomas, & omnes grauiores Scholastici obedientiam legis ibi esse negant, vbi verum Dei studium non sit, & eorum, qui Christo insiti nō sunt, opera, neque præparatoria, neque meritoria esse vlllo modo, iudicant. Imò & eos, qui sunt Christo insiti, docent sine peculiari ac præcipuo Dei auxilio, nec inchoare, nec promouere, nec perficere aliquid boni posse. Gregorij verba referuntur .3. Quæst. 7. quibus tradit, opera non reconciliari personæ gratiam apud Deum: Sed econuerso, tum placere demum opera, vbi persona gratiam prius

Thomas. 1
secundæ
quæst. 109.
art. 2, 3, 4.
& 6.
quæst. 114.
artic. 1.
quæst. 112.
artic. 3.

prius in Dei conspectu inuenerit.

Quò magis execrandi sunt Scotistę deputati, qui vexare Monhemium audent, pię & Catholicę sentientem, Nos ex nobis ipsis ad bene agendum minimè esse idoneos, solum Deum bonum opus inchoare in nobis, solum perficere. Quid potuit dici simplicius & Christianius? Et tamen oculati nostri Censores, vafrities, amphilogias, hæreses denique innocentissimo viro obijciunt. At ubi quęso ambiguitas? in verbis? ne? at plana & disertata sunt. In sensu? at nihil apertius. Quis hęc non animaduertit, virulentissimos rabularixandi materiam anxie circumspexisse, vt de libero arbitrio litigarent,

Scimus Deum Optimum Maximum homini, vt voluntate, non necessitate bonus esset, voluntatem liberam dedisse. Qua tamen ille malè vsus, & se & illam perdidit. Ita, vt ne cogitare quidem aliquid, nedum agere, Dei gratia destitutus, secundum Deum vlla ratione possit. Manet tamen in homine post lapsum illum Adę, arbitrium, iudicium, electio: atque hæ facultates, eatenus quidam liberę sunt, quatenus non coactę in potestate nostra remaneant. A Deo tamen atque eius iustitia auersę, contortę, deprauatę, atque peruersę sunt, ita vt miserrima peccati & Sathanę

Aug. Epistola 46. ad Valentin. & alibi sæpe.

AD CENSURAM THEOLOGA-
mancipia simus, donec per filium Dei resti-
tuamur. A quo enim quis deuidus est, huic &
seruus additus est. Et: Qui facit peccatum,
seruus est peccati. Item: Si Filius vos libe-
rauerit, tunc verè liberi eritis.

Aug. i. Re hoc est, non coactum est, tamen vt ad rectè
tract. faciendum sit liberum, gratia Dei liberetur
Cōfess. li- necesse est. Verissimè Augustinus: Quid
bro 4. c. 1. sum ego mihi sine te, nisi dux in princeps?
Item li. 9. Humilis est & Catholica omnium Piorum
cap. 11. confessio: Quis igitur & qualis ego? Quid
non mali ego, aut facta mea: aut si nō facta,
dicta mea: aut si nō dicta, voluntas mea fuit?
Nam, vt Augustinus alibi docet, Liberum
arbitrium amissum proprio vitio, nisi à quo
dari potuit, reddi non potest.

Aug. Epi- Quid autem superbæ animulæ, quæ (vt ille
stola 3. ad ait) nimis affectant plurimum posse, & ad sua
Volusian. vitia sananda, vel etiam refrenanda nihil
possunt? Adducunt magno supercilio locum
Gen. 4. Quare iratus es? & cur concidit vul-
tus tuus? nonne si bene egeris, recipies? sin
autem malè, statim in foribus peccatum
tuum aderit. Sed sub te erit appetitus eius,
& tu dominaberis illius: atq; hinc rationem
& arbitrij libertatem, Philosophicè magis q̄
Christianè, concupiscentiæ & peccati domi-
nam constituunt. Sed quid si verior sit illa
Chryz.

Chrysoftomi, cuius meminerunt, interpretatio? Dolebat Caino sacrificium suum, non ita gratum & iucundum fuisse Domino, ut fratris fuerat, & preferri sibi fratrem, adeoque imminutionem sui, ut ipse quidem existimabat, grauiter ferebat, ut vindictam & multam intenderet. Reprehendit hanc eius iniustam excandescenciam Dominus, in hanc sententiam: Quod cum hoc odio Cain, quod aduersus innoxium fratrem animo concepisti, præcellere te posse speras apud Deum, amentia est. Cum is iustitiæ duntaxat, rectitudinis atq; bonitatis rationem habeat, quibus rebus præclaris te antecellit frater. Deinde, non est quod putes te imminui, & iustam doloris tui causam habere, cum tibi ius primogenituræ, & dominiû in fratrem saluum maneat. Quare iniquam hanc amarulentiam depone, & piissimum atque obsequentissimû tibi fratrem beneuolentia fraterna complectere. Quis non videt hanc istius loci explanationem, contextui longè meliùs conuenire, quàm illam, quam aduersarij adferunt? Sed quia variant hoc loco interpretes, tam veteres quàm recentiores, tanquam obscurum in medium relinquemus.

Citant & locum Deuteronomio, 30. Testes inuoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitam & bonum, benedictionem

AD CENSURAM THEOLOGA-

& maledictionem. Elige ergo vitam, vt &
 tu viuas, & semen tuum. Ex hoc loco sic
 inferunt: Si eligere iubemur, est igitur li-
 bera in nobis voluntas. Non hoc negamus,
 o bone, esse in nobis electionem, eamque
 liberam, id est, non coactam, non enim, vt
 pecudes, impetu ferimur, vel externa vi im-
 pellimur vt lapides, vel boardarum glo-
 bi. Sed à Deo, eiusque iustitia auersam
 dicimus atque peruersam voluntatem no-
 stram, donec spiritu Dei restituatur. Præ-
 clare Augustinus, De Spiritu & litera, capi-
 te tertio: Neque liberum arbitrium quic-
 quam nisi ad peccandum valet, si lateat ve-
 ritatis via: Et quum id quod agendum &
 quo nitendum est, cœperit non latere, nisi
 etiam delectet & ametur, non agitur, non
 suscipitur, non bene viuitur: vt autem di-
 ligatur, charitas Dei diffunditur in cordi-
 dibus nostris: non per arbitrium liberum,
 quod surgit ex nobis, sed per Spiritum san-
 ctum, qui datus est nobis. Item capite tri-
 gesimo: Liberum ergo arbitrium euacua-
 mus per gratiam? Ablit. Sed magis liberum
 arbitrium statuimus. Sicut enim lex per fi-
 dem, sic liberum arbitrium per gratiam, non
 euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex im-
 pletur, nisi libero arbitrio: Sed per legem
 cognitio peccati, per fidem impetratio gra-
 tias

tia contra peccatum : per gratiam sanatio animæ à vitio peccati : per animæ sanitatem libertas arbitrij : per liberum arbitrium iustitiæ dilectio : per iustitiæ dilectionem , legis operatio. Ac per hoc sicut lex non euacuatur , sed statuitur per fidem : quia fides impetrat gratiam , qua lex impleatur . Ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam , sed statuitur. Quia gratia sanat voluntatem , qua iustitia liberè diligitur . Et quæ sequuntur præclara.

Hæc etiam ad reliqua Scripturæ loca , quæ pro libero suo arbitrio proponunt , responsa velim.

Hier. 18. legitur, Quum dixisset populus ; Post cogitationes nostras ibimus, Hieronymus exponit : Vbi est ergo absque gratia Dei liberi arbitrij potestas , & propriæ iudicium voluntatis ? cum grandis sit offensa Dei , sequi cogitationes suas , & pravi cordis facere voluntatem.

Ridiculum verò , quòd verba Christi ; (Matthæi .23.) in patrocinium causæ suæ adferre voluerunt : Quoties volui filios tuos congregare , quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas , & noluisti. Atq; hoc loco , vt plusquam asininam hebetudinem agnoscas , efferunt se : Ecce , inquit , quanta sit hominis libertas , vt Deo volente ,
polsit

AD CENSURAM THEOLOGA-

Epist. 89
ad Hila-
rium.

Aug. de
corrupt.
& gra-
tia, ca. 13.

De Nat.
& Gra-
tia tota
Pelagia,
cap. 53.

possit non velle. O præclaram libertatem, de qua scitè Augustinus: Libertas sine gratia, non est libertas, sed contumacia. O liberum arbitrium: liberum, sed non liberatum: liberum iustitiæ, seruum peccati. Idem Augustinus dicit: Da quod iubes, & iube quod velis. Quærent, quis sit vsus Concionum, libellorû, edictorum, adhortationû, disputationum, & id genus mediorum, si mutatio vitæ in hominis facultate non sit posita. Si scire auent, cõsulant Augustini libellum, cui titulus est De correptione & gratia. Etenim piget tam putida lōgiùs prosequi. Quare Neopelagianos istos grauissima Augustini voce compello: Quid tantum de naturæ possibilitate præsumitur? vulnerata, vexata, sauciata, perdita est: vera confessione, non falsa defensione opus habet. Gratia ergo Dei, non qua instituitur, sed restituitur queratur. Si cui videor hæc tractasse verbohis æquo, consideret de re graui nos litigare. Naturæ humanæ perueritatem, immunditiem, deprauationem, quæ etiam in præstantiss. hominibus apparet, donec Christi gratia reformatur, declaramus. Quæ res in Ecclesia Dei saluberrima est. Semper enim φιλαυτοι existunt & superbi, qui ciuili iustitia exaturati & inflati, gratiam Christi contemptim habent.

AD QVAESTIONEM ILLAM Patris: Peccatum originis num remaneat in renatis? respondet in Catechismo Monhemij Filius: Quandiu corporis huius carcere circumdamur, reliquias carnis nostræ circumferimus, non vt dominentur, sed vt nos nostræ infirmitatis conscientia demissi ac humiles reddamur. Deinde ad petendam à Domino virtutem resistendi peccatis solitemur: simulque perpetuæ culpæ nos reos esse, in memoriam nobis redigatur, ne animos efferre audeamus. Postremò, nobis instar freni sunt, quo in Dei timore retineamur. Pie & Christianè Monhemius, scripturisque consentaneè.

Quid aduersarij? Initio quidem & Luthe-
ri & Buceri dogmate inuidiosè præfantur.
Deinde: Catholica verò Christifidelium Ec-
clesia, inquit, secus hæcenus docuit, nempe
regenerationis Sacramento omnia prorsus,
quæ peccati rationem propriam subire
possunt, penitus deleri, nullumque manere
peccatum: Cöcupiscentiam tamen relictam
esse, non vt peccatum sit, nec vt nos reos esse
damnationis perpetuæ in memoriam reducat:
sed quò stimulum nobis addat, & nos alioqui
torpore tabentes, ad rectè operandū
excitet, &c.

Videat

AD CENSURAM THEOLOGA-

In Ioan. hunc languorem obluentem, vt Augufti-
tract. 4ⁱ nus ait, faluti noſtræ, hanc infirmitatem, ſue
Ad Bo- cumbentem, vt idem ait, legi Dei. Hoc tan-
nifaciū, tum malum, quod niſi condonaretur, occide-
lib. I, c. 8. ret, ſtimulum faciunt ad bene operandum.
Mibi perinde eſſe videtur, ac ſi quis Poda-
gram ſtimulum eſſe diceret ad incitandum
curſum, aut Chiragram ad aliquid apprehen-
dendum. Sed non immoror minutijs, ad
cardinem diſputationis me verto.

Fatemur ſanè & nos pleno ore, omnia pror-
ſus peccata, ſiue Originalia, ſiue (vt vocant)
Actualia, Baptiſmi gratia deleri, obliterari,
induci: ita vt nos iudicio Dei, reatu ſuo ob-
ſtringere amplius non poſſint. Et ſi aduer-
ſarij concupiſcentiam, quæ remanet in rena-
tis, eo ſenſu peccatum eſſe negarent, quòd
eos nouo reatu non obſtringit, nequaquam
ab iſtis diſſentiremus. Nunc verò, quia
Concupiſcentiæ morbo naturam peccati
prorſus detrahunt, à Scriptura & Ortho-
doxis Patribus diſſentiunt, & immeren-
tem Monhemium Sycophantiæ calumnian-
tur, nobis reclamandum eſt, atque demon-
ſtrandum, Concupiſcentiam, tametſi rena-
tos obligatione & reatu ſuo non amplius
obſtringat, naturam tamen & vim peccati
in eiſdem obtinere, & idcirco mortificatio-
ne mā-

ne minuendam atque consumendam,

Paulus Roman. 7. Peccatum, inquit, non cognoui, nisi per legem. Et quod illud peccatum sit, declarat: Nam & concupiscentiam, inquit, non nouissem, nisi Lex dixisset, Non concupisces. Vides hinc manifestè, concupiscentiam esse peccatum, ad quod agnoscendum ratio humana stupida sit & cæca, donec lege Dei detegatur atque ostendatur. Huicque postea actionem tribuit, peccati propriam, quæ est, Rebelle legi Dei. Non ergo à concupiscentia, peccati naturam remouere possumus.

Obganniunt Theologastri: Paulus, inquit, voce peccati abutitur, & eodem cap. ad diuersas significationes transfert, peccatum improprie concupiscentiam appellans. Quemadmodum satis indicat sententia illa: Vt fiat supra modum peccans peccatum. Id quippe, quod proprie peccatum est, quomodo peccat? Non enim consuevit de Abstracto nomine dici Concretum, nisi in aliam significationem translata: non enim dicimus, albedinem esse albam, vel quietem quiescere, aut aliud huiusmodi. Quomodo igitur peccatum peccabit, nisi improprie peccati uoculam accipias? &c. Hactenus aduersarij. Nam de Augustino postea videbitur.

Atten-

AD CENSURAM THEOLOGA-

Attende Lector, nihil enim aptius ad ipsorum amentiam confutandam adduci poterat, hoc ipso loco Pauli. Apostolus enim, ut concupiscentiæ naturam omnium oculis exponeret, ipsam per Profopopeian inducit, tanquam hostilem aliquam personam, incredibili odio Legis ardentem, & hostilia contra eam machinantem, quoscumque possit obediendiæ legis subtrahere, decipere, occidere, velle conspici, velle excellenter vires suas exerere, iniusta, profana, praua placita, constitutionibus iustæ, sanctæ & bonæ legis contraria præscribere, obtrudere, inculcare. Quid euidentius ad demonstrandam peccati naturam dici poterat? An nondum etiam vim peccati in concupiscentia agnoscat Censoreum acumen? an improprium peccati voculam hinc à Paulo usurpari contendunt? Et ne putent hæc intelligi debere duntaxat de concupiscentia, quæ est in non renatis, Catholicum omnium piorum sub peccati onere laborantium gemitum, ingenti voce exprimit: Miser ego homo, quis me eripiet de hoc corpore morti obnoxio? Et subiungit consolationem: Gratiarum ago Deo per Iesum Christum Dominum nostrum. Restat, ut declarem orthodoxos Patres vnanimi consensu in concupiscentia etiam renatorum peccati naturam agnouisse, adeo ut iram Dei & æternam mortem
sua

sua natura mereatur, nisi in Christo condonaretur. ¶ Augustinus contra Iulianū, libro. 2. Lex itaque peccati, repugnans legi mentis, quæ in tanti quoque Apostoli membris erat, remittitur in baptisinate, non finitur. Citat in eo libro multa testimonia Patrum Augustinus, & adduxit Ambrosium ita loquentem: Multa operatur in nobis peccatum: Nobis reluctantibus rediuiuæ plærunque voluptates resurgunt. Agnoscit igitur hic vir Dei peccatum in renatis, idque multa praua operari deplorat. Augustinus in Ioan. Tract. 41. Non ait, non sit, sed non regnet. Quamdiu viuis, peccatum necesse est esse in membris tuis, Saltem illi regnum auferatur, Non fiat quod iubet. Surgit ira, noli dare iræ linguam ad maledicendū, noli dare iræ manum aut pedem ad feriendum: Non surgeret ira ista irrationabilis, nisi peccatum esset in membris. Item contra Iulianum, lib. 6. cap. 11. Igitur ego ipse mente seruius legi Dei, carne aut legi peccati. Verba sunt iam sub gratia constituti, sed adhuc contra concupiscentiam suam dimicantis: nec ei consentientis vt peccet, sed tamen, quibus renititur, peccati desyderia patientis.

Sed vrgeamus propiūs aduersarios, & ea testimonia Patrum proferamus, quæ clarè ostendūt has peccati reliquias, quæ supersunt
D. in san-

AD CENSURAM THEOLOGA-

in Sanctis. Et sua natura peccata esse, & iram Dei mereri, nisi condonentur. Hieronymus in capite septimo Matthæi distinguit $\pi\alpha\theta\omicron\varsigma$ καὶ προπάθειαι: $\omega\alpha\delta\omicron\varsigma$ ait esse primos motus, postquam iam ad eos voluntatis consensus accesserit: $\omega\pi\omicron\tau\acute{\alpha}\theta\epsilon\alpha\iota$ vero, quando mouent & incitant ab initio. Atque addit, Quamuis habeant culpam, tamen non teneri crimine. Vides Hieronymum primis istis motibus culpam tribuere, quamuis non teneantur crimine: Quia scilicet, reatus Christi gratia euacuatus est. Quapropter Augustinus contra Iulianum lib. 6. capit. 6. Tale porro ac tam magnum malum (loquitur de concupiscentiâ quæ manet post Baptismum) tantum quia inest, et ò non teneret in morte, & pertraheret in ultimam mortem: Nisi & eius vinculum in illa, quæ fit in Baptismo, remissione peccatorum omnium solueretur. Quid apertius dici potuit? An nondum sentit meus iste stupor Orthodoxos Patres peccati vim atque naturam in concupiscentia etiam renatorum agnoscere?

Expediant nobis aduersarij quare Infantes baptizati, Et morbo corporis & morti sint obnoxij? Certè stipendiû peccati mors, quæ ubi regnat, ibi peccatû esse necesse est. Iam quantum ad originale peccatum attinet, baptismi gratia deletum atque euacuatum est,

tum est, quantum ad actualia sunt innocen-
tissimi. An igitur iniustus Deus, qui affligit
innocentes? Quid hinc dicemus nisi consopi-
tam in ijs latere concupiscentiam, hoc est, ma-
trem omnium peccatorum, cuius reliqua pec-
cata sunt fetus. Vt Augustinus docet ex la-
cobo. Profecto deploranda est aduersario-
rum cecitas, qui huic pestilentissime matri,
quæ perniciem miseris mortalibus & concipit,
& parit, naturam & vim veneni in se
non animaduertunt.

Contra
Iulianum,
lib. 6, ca. 6

Hic manum nobis iniiciunt & dicunt nos
derogare gratiæ Christi: Si plura nobis, aiunt,
Christus contulit, quam Adamus deperdidit
& abstulit, vt Apostolus testis est, Cur non
queso hanc etiam perfectionem nobis adie-
cit, vt quicquid in natura relictum erat vitij
atque peccati, sua passione penitus abo-
leret. Reconciliationem à Christo perfecte
factam nos largè docemus. Sed quo ruitis
cæci? Si nullum in renatis languorem, nul-
lam infirmitatem, nullum vitium agnoscitis,
iam cum scriptura, cum Orthodoxis Patri-
bus cum ipsa denique experientia purgatis,
Vnde hæc, quæ etiam in renatis apparet na-
turæ deprauatio? Quid sibi volunt hæ Apo-
stolicæ Pareneses: Ne regnet peccatum in
mortali vestro corpore, vt obediatis ei
per cupiditates eius. Mortificate membra

D 2 vestra

AD CENSURAM THEOLOGA-

Contra
Julianum,
lib. 6, c. 7.

vestra, quæ sunt super terram. Spiritu ambulante, & desideria carnis non perficietis. & huiusmodi sexcentæ. Si nullus languor est, inquit Augustinus, Non ergo aduersus eum Spiritus concupiscit. Ad hoc enim concupiscit, ut si non potest non certandi, saltem non consentiendi obtineat sanitatem. Item in Ioan. Tract. 41. Nunquid quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Si non remansisset, sine peccato hinc viueremus. Quis autem audeat hoc dicere, nisi superbus? nisi misericordia liberatoris indignus? nisi qui seipsum vult decipere, & in quo veritas non est?

Instant aduersarij: Mirum profecto, ut qui tantopere Christi prædicatis meritum, qui tantam eius gratiam, ut æquum est, ad cælum euehitis, non tamen animaduertitis, vos nimis abiectione, ne dicam impietate, de eadem sentire. Si sanè non potuit ex impuris & fordidis puros reddere & nitori restituere, parum admodum valuisse dicendus erit. Hæc illi. Nos verò per Dei gratiam de merito Christi & gratia Dei, neque abiectione neque impietate, sed augustè & sentimus & loquimur: Nec medici sanitati restituentis peritiam eleuat, qui de morbi grauitate differit, sed potius eam commendat atque prædicat: quanto enim perniciosior est languor, tanto excellen-

cellentior in eo apparet ars atque industria medici. Dicimus ergo cum Augustino : Lex peccati, qua caro concupiscit aduersus spiritum, etiam Baptizatis sanctis ingerit pugnandi necessitatem contra malum, non substantiam, sed substantiæ vitium : Dei gratia nos regenerante, non imputandum : Dei gratia iuuante, frenandum : Dei gratia remunerante, sanandum.

Urgent aduersarij : Cæterum, vt diuina Scriptura nos doceat, audiamus Apostolum disertè tonantem in hæc verba : Per vnus obedientiam iusti constituti sunt multi. Si iusti, ergo iustitia iusti, qua animi instruuntur & ornantur : qualitas enim, quæ in re ipsa inest, nomen ei tribuit, si Aristoteli, secundo Topicorum, & reliquis Philosophis, & Theologis fides adhibenda est. Miseri Matzologi, de Iustitia Christiana loquuntur philosophicis, & citant Aristotelis Topica, vt videas eos victitare lolio, tam vili scilicet tritico. Sed breuiter respondemus verbis Augustini ad Macedonium: Credentes iusti sunt propter participationem gratiæ: peccatores autem, propter vitia infirmitatis. Quantum igitur ex fide iustificati sumus iusti sumus: In quantum aut reliquias ex Adamo trahimus, sine peccato nõ sumus. Obijciunt & locum Pauli, Timoth. 3. Chri-

D 3. stus

AD CENSURAM THEOLOGA-

tus saluos nos fecit per lauacrum regenera-
tionis, & c. Atque ex eo inferunt: Si reno-
uati sumus & iustificati per Spiritus sancti,
qui in nos effusus est gratiam, est igitur verè
in fidelibus gratia Spiritus sancti, nec vllum
in renatis remansit peccatum, dum pecca-
tum & gratia plane expugnent. Sic illi.

Verè repugnat gratia peccato, atque hinc
illa lucta carnis & Spiritus, de qua toties
iam dictum est: Quæ si non esset, peccato-
res non essemus, vt supra ex Augustino de-
monstratum est.

Aferunt & locum Ezechielis, capitis tri-
gesimi sexti: Effundam super vos aquam mun-
dam, & mundabimini ab omnibus inquina-
mentis vestris. Si mundandi sint fideles, in-
quiunt, quomodo peccatorum sordibus cen-
sebuntur inquinati? Pugnancia enim hæc
sunt, Purgari & Sordibus conspurcatos es-
se. Quid autem aliud sunt sordes, nisi pec-
cata? Respondebimus aduersarijs nostris
appositissimè verbis Sancti Bernhardi, In
Sermone de Cœna Domini, In casu primi
Parentis, inquit, cæcidimus omnes. Cæci-
dimus autem super aceruum lapidum, & hæ-
remus in luto: vnde non solum inquinati,
sed etiam vulnerati & grauiter quassati su-
mus. Lauari siquidem citò possumus. Ad fa-
nandam verò opus est curatione multa. Cui

succi-

succinit Augustinus, libro secundo contra Iulianum. Sanat vitiatum, inquit, à reatu statim, ab infirmitate paulatim. Item de moribus Catholicæ Ecclesiæ, capite trigesimo quinto: Et illo Sacrosancto lauacro inchoatur renouatio noui hominis, vt periciatur proficiendo, in alijs citius, in alijs tardius: à multis tamen proceditur in nouam vitam, si quisquam non inimicè, sed diligenter intendat. Quid apertius proferri potest? Cum hæc ita se habeant, Obsequamur saluberrimo Augustini concilio, In Ioannem Tractatu quadragesimo primo: Precemur Medicum faucij: Portemur in stabulum curandi.

Quia Augustini autoritate vehementer vrgeri se quantumuis stupidi sentiunt, & ipsi vt Augustinum Augustino opponant, protrahunt nonnulla ex libris eius testimonia, quibus peccati vocabulū concupiscentiæ negatur. Sciant autem Lectores, hunc Scriptorem πολυπραγοτατον non semper eodem modo loqui. Sæpe ad vitandas Pelagianorum captiones, qui dicebant secundum eius doctrinam radi duntaxat in Baptismo peccata, non deleri, vulgariter loquitur, & peccati vocabulum concupiscentiæ non attribuit, intelligit autem tunc peccati vocabulo more vulgi peccatum perfectū seu con-

AD CENSURAM THEOLOGA-

summatum, quod actuale vocant. Sicut manifestè declarant ea loca, quæ citant aduersarij lib. 1. contra Epistolas Pelagionorum, capite 12. Hæc concupiscentia, inquit, etiam si vocatur peccatum, non vtiq; quia peccatum est, sed quia peccato factum est, sic vocatur. Sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quòd manus eam fecerit. Vides peccati vocabulum à concupiscentia remoueri. Sed rursus mihi considera, in qua significatione peccati voculam tunc acceperit, Subdit: Peccata autem sunt, quæ secundum concupiscentiam vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Vides manifestè cum peccatum duntaxat perfectum seu consummatum à concupiscentia remouere. Si hoc sensu aduersarij negent concupiscentiam esse peccatum perfectum, hoc est, cogitatum, dictum, factum vel omissum à sciente & prudente contra legem Dei susceptum, nos eis minimè reclamabimus. Nequaquam enim in renatis est peccatum regnans seu perfectum, cum illi desideria peccati minimè perficiant, sed eis repugnent, atque ea ratione non peccent, vt Ioannes inquit, Qui natus est ex Deo, non peccat. Sed cum prius peccati maturam à concupiscentia remouent, reclamant eis Paulus, reclamant Ambrosius, reclamant Hieronymus, reclamant Augustinus, reclamant deniq;

denique quotquot in Ecclesia Dei rectè sentiunt. Quàm ingenuè Augustinus peccati vocabulum, vim, atq; naturam, concupiscentiæ tribuat, supra ostensum est: sed vt os obstruatur aduersarijs, adhuc vnum aut alterum euidentis testimonium adijciam. Contra Iulian. lib. 2. Quamuis iam non eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quo fit reatu primi hominis factum, & q̄ rebelando nos trahere nititur ad peccatum. Hic vides, quòd non solùm ideo peccatum appellari hoc malum agnoscat, quia peccato inuestum est: sed etiam, quia rebellet bonæ menti. Quod clariùs ostendit, Contra Iulian, libri 3. capite 3. Sicut cæcitas cordis, quam solus remouet illuminator Deus: & peccatum est, quo in Deum non creditur: & pœna peccati, qua cor superbum digna animaduersione punitur: & causa peccati, cùm mali aliquid, cæci cordis errore comittitur. Ita concupiscentia carnis, aduersus quam bonus concupiscit spiritus: & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis: & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis: & causa peccati est, defectiōne consentientis, vel contagione nascentis. Nihil fingi potuit aptius. Docet tribus modis peccatum esse concupiscentiam. Primò, quia non obedit dominatui mentis, quæ est

D 5. pro-

AD CENSURAM THEOLOGA-

propria peccati ratio. Secundò, quia est pœ-
 na inobedienciæ. Tertiò, quia est causa
 peccati. Concipit enim & parit peccatum
 consummatum vt Iacobus docet. Pugnans
 igitur cum Augustino aduersarij, dum con-
 cupiscentiam negant aliter peccatū dici, q̄
 Scriptura vocetur manus & locutio lingua.
 Toties iam ex Augustino declaratum est,
 concupiscentiam in renatis esse malum pug-
 nans cum lege Dei, cui Deus irasceretur, ni-
 si renatos recepisset. Quare immeritò re-
 prehensus fuit Monhemius, quòd scripsit in
 tuo Catèchismo, nos reliquias carnis nostræ
 semper circumferre, vt perpetuæ culpæ nos
 reos esse in memoriam redigatur. Quam
 eandem sententiam Augustinus expressit his
 verbis, contra Iulianum libri sexti capite
 quinto: Et hæc quidem fuistis, sed abluti
 estis, sanctificati estis. Mutatos eos dicit in
 melius, non vt ea scilicet concupiscentia care-
 rent, id quod in hac vita fieri non potest, sed
 vt ei non obedirent, quod in bona vita fie-
 ri potest, atque vt ab eo, quo erant vincu-
 lo eius obnoxij, liberatos se esse cognosce-
 rent: quod nisi regeneratione fieri non
 potest. Quæso, quid aliud est, A vinculo,
 quo erat obnoxius, liberatum se esse co-
 gnoscere, quàm perpetuæ culpæ se reum su-
 uic in memoriam reuocare? Eant nunc, &
Augu-

Augustinum per Monhemij latus confodiant.

Sed audiamus Aduersarios : Sic enim in-
quiunt. Axioma quoddam magna & dino-
si ac pondere proponunt : Quicquid Legi
Dei repugnat , peccatum est : Cuiusmodi
Concupiscentiam esse asserunt Apostolum
Paulum ad Romanos capite septimo testa-
ri : ergo proprii nominis peccatum est con-
cupiscentia praua . Quid si ex hoc vestro
pronunciato colligamus : Ergo etiam & vos
hæretici & infideles (sic enim error vester
vocandos vos esse conuincit) peccata pro-
pria estis , Quia cum Diuina Lege , cum
Scriptura Sacra , quam vsque adeo ore iacta-
tis , cum Maiorum institutis , & omni deni-
que bonitate , plusq̃ concupiscentia , pugna-
tis : Ergo etiam Dæmon peccatum est , &
quilibet eius imitator , quibus hoc proprium
est , vt Diuinæ legi aduersentur .

En Candide Lector , virulenta & vana
garrulitas argumentum longè firmissimum ,
verbis eludere se posse sperauit . Non est sub-
stantia peccatū , sed substantiæ vitium , quod
in deprauatis tam Angelis q̃ hominibus , le-
gi & voluntati Dei repugnat . Estque pro-
prijsima ratio peccati , Rebellare Legi Dei ,
Cumque

AD CENSURAM THEOLOGA-

Cumque res quælibet ex seipsa & natura sua æstimari debeat, tam est firmum hoc axioma, ut ab omnibus Diabolis & Sophistis non possit everti. Sed aiunt: Peccatum nihil est, peccatum est priuatio & boni absentia, voluntatisq; à Diuina lege auersio. Si in his verbis expungatur vocula nihil, concedam hoc rectè dictum esse. Ioannes enim in Prima Epist. cap. 3. Peccatum, inquit, est ἀνομία. Particula primitiua & significat priuationem, qua bonum subtrahitur ei, qui illud habere debuit. Quodnam bonum, inquis, per peccatum remouetur? explicat illud Græca vox νόμος. Illud enim bonum aufertur, quod præscriptum est lege Dei. Rectissimè ergo dictum est, Peccatum esse, quicquid repugnat legi Dei. Quòd autem addunt, tanquam est voluntarium, teste D. Bernardo, peccatum, ut si voluntas non esset, neq; peccatum esset, insidiosè adiectum est. Non est peccatum cuiusquam proprium concupiscentia, sed καβολικόν totius naturæ humanæ vitium, ortum tamen à voluntate Protoplasti, quando Diuini præcepti est facta transgressio, & in Posterios transmissum. Quòd autem lectorem ad Augustinum remittunt. 1. Retract. cap. 18. æquissimo animo ferimus, quando rursus capra cultrum, quo mactetur, indicat. Sic enim Augustinus retractat: Hoc enim
pecca-

peccatum vsq; adeò non est in voluntate, v
dicat : Quod nolo, hoc facio. Quomodo er-
go nusquam est, nisi in voluntate peccatum ?
Et post paulò : Peccatum autem, quod nusq;
est, nisi in voluntate, illud præcipuè intelli-
gendum est, quod iusta damnatio consecuta
est. Hoc enim per vnum hominem introiuit
in mundum. Quanq; & hoc peccatum, quo
consentitur peccato concupiscentiæ, non ni-
si voluntate committitur, Propter hoc & a-
lio loco dixi : Non nisi voluntate peccatur.
Vides Augustinum docere, concupiscentiæ
peccatum nequaq; esse voluntarium, nisi de-
syderijs eius assentiatur, & fiat peccatū per-
fectum, hoc est, actuale, id enim propria cu-
iusque consensione committitur. Tandem
leuorem ad Euerhardum Byllickium able-
gant, egregium scilicet Almæ Vniuersitatis
columen. Sed qualia ille habeat, prudens Le-
ctor ex ijs, quæ isti adducunt, facile animad-
uertit, vt ei non libeat bonas horas malè col-
locare. Eant nunc, & cum Conciliabulo
Tridentino veritatem Christi anathemate
feriant. Prolixus hæc à me tractata sunt,
sed ita necesse fuit. Nam constituta hæc in-
saniam (sic enim Augustinus alicubi appellat)
Renatos esse sine peccato : firmatur & aliud
delyrium, Renatos satisfacere legi, vt mox
apparebit. Et videmus istos Matæologos
non

AD CENSURAM THEOLOGA-

non errores doctè explicare, vt in titulo li-
belli pollicentur, sed effusis claræ & perspi-
cuae veritatis nebulis, in manifestos errores
erumpere.

Vellicant & Monhemium de Imaginè
Dei: Inquiunt asserere Monhemium. Pec-
cato Imaginem Dei deletam esse, Atque I-
maginem Dei in intelligendi & volendi na-
tura constituunt. Vt hoc eis demus, tamen
vt Imago respondeat suo archetypo, necesse
est & mentem à Spiritu Dei illustrari, &
voluntatem Diuinæ voluntati conformari.
Certè mens & voluntas deprauata atque
distorta, Dæmonis Imaginem refert, non
Dei. Quare Tertullianus contra Marcio-
nistas, ait: Imaginem Dei in eo sitam esse,
vt eisdem motus & sensus habeamus cum
Deo. Cui succinit Diuus Paulus ad Philip-
pensès secundo, dum adhortatur, vt idem
cum Christo sentiamus. At concupiscen-
tiæ motus & cupiditatis, Imaginem Dei in
nobis foedissimè inducunt & obliterant.
Rectè ergo scripsit Monhemius: Cùm au-
tatem lex membrorum in omnibus homini-
bus hæreat, quãdiu sumus in hac vita, Ina-
go illa Dei, ad quam conditi sumus verbo
Dei, recuperari quidem incipit in Pijs, sed
non perficitur in hac vita.

Aiumè

Aiunt nos Hæreticos, scilicet naturæ conditionem plus satis deprimere conari. Nos autem per Dei gratiam in nulla hæremus hæresi. Ipsi verò, dum falsis elogijs naturæ bonitatem extollunt, videant ne superbos præsumptores, φιλαυτοῦς, & misericordia Liberatoris indignos semetipsos constituent.

Quia scripsit Monhemius, Dialogo tertio Catechismi sui, verè profecò & piè, Nunquam in hac vita Legis perfectionem assequi nos posse: Aduersarij, Qua in re, inquit, admiramur vehementer hominum istorum impudentiam, miramur stupiditatem, stupemus iudicij impotentiam: vt vereamur, ne sensu communi iam tandem destituantur, quotquot ad hanc hæresim sese conuertunt.

Nos verò Aduersariorum insaniam, stultitiam & temeritatem non minùs admiramur, qui doctrinæ Propheticæ & Apostolicæ, atque omnibus in Ecclesia Dei presentibus tanta improbitate obstrepere nondubitant, & sensu communi se penitus destitutos esse palam demonstrant. Consideret autem prudens Lector, duplicem esse Legis impletionem. Plenam, perfectam, atque consummatam. Hanc nullus Sanctorum in se agnoscit: Quare ad
vnum

AD CENSURAM THEOLOGA-

vnum omnes peccatores se esse fatentur, & iudicij Dei Iusti seueritatem humiliter & serio deprecantur, sicut testantur eorum voces: Ne intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Si iniquitates obseruaueris Domine, o Domine quis sustinebit. Si fulerint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intringes me. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, & sexcentæ alię, quę passim in scripturis occurrunt. Inchoatam alteram atque imperfectam, pro modulo fragilitatis nostræ, seu (vt Hieronymus loquitur) pro statu vitæ. Quam Augustinus alicubi minorem iustitiam, alicubi paruulam appellat. De Spiritu & Litera, cap. 36. Ad Bonifacium, lib. 3. cap. 7. Hanc in se agnoscunt sancti. Et hoc sensu Hieronymus aduersus Pelagianos, possibilia esse docet præcepta Dei per gratiam, quæ impossibilia sunt viribus naturæ. Quapropter Augustinus duo illa exteriora Decalogi præcepta de diligendo Deum, ex toto corde, tota anima, totis viribus, & de non concupiscendo, in futura demum vita implenda docet. Verba accuratissimi Theologi adscribam, quò magis Monemij innocentia, & aduersariorum amentia appareat. De Spiritu & Litera, capite 39.

Proinde

Proinde hoc primum præceptum iustitiæ, inquit, quo iubemur diligere Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, Cui est de Proximo diligendo alterum consequens, in illa vita implebimus, vbi videbimus facie ad faciem. Sed ideo nobis hoc etiam nunc præceptum est, vt admoneremur quid inde exposcere, quo spem præmittere, & obliuiscendo quæ retro sunt, in quæ anteriora extendere nos debeamus. Ac per hoc, quantum mihi videtur, in ea quæ perficienda est iustitia, multum in hac vita ille proficit, qui quæ longè sit à perfectione iustitiæ, proficiendo cognoscit. Epistola 200. ad Alaelicum, docet: Si quis præceptum de non concupiscendo omnimodo implet, eum nullis peccati desiderijs cessurum, nec ei necesse fore, orare: Dimitte nobis debita nostra. Tandem subiungit: Nunc ergo vbi dicitur: Iam ego non operor illud, sed id, quod in me inhabitat, peccatum, de concupiscentia carnis dicitur, quæ operatur in nobis motus suos, etiam quando eis non obedimus: dum non regnat peccatum in nostro mortali corpore, ad obediendum desiderijs eius: nec exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccati. In qua iustitia nondum consummata perseueranter proficientes, ad eius consummationem quandoq; veniemus, vbi pec-

E. cati

AD CENSURAM THEOLOGA-

cati concupiscentia non cohibenda atque frenanda, sed nulla sit. Hæc enim Lex posuit dicendo: Non concupisces, non quòd hic valeamus, sed ad quod proficiendo tendamus, &ct. Hinc est, quod D. Petrus Legem Iugum appellat, quod Patres ferre non potuerunt. Quare de iustitiæ huius imperfectione ita pronuntiat, contra duas Episto Pelag. Ex quo factum est, Virtutem, quæ nunc est in homine iusto, perfectam hæcenus nominari: ut ad eius perfectionem pertineat etiam ipsius imperfectionis, & in veritate cognitio, & in humilitate confessio. Tunc enim est secundum hominis infirmitatem, pro suo modulo perfecta ista parua iustitia, quando etiam quid sibi desit, intelligit. Nihil manifestius contra errorem aduersariorum dici potest. Sed vsuuenit aduersarijs, quod ijs, qui semel à recta via deflexerunt: quò longius pergunt, eò longius aberrant ab itineris fine. Nam cum semel statuerunt, Renatos prorsus esse sine peccato, quid restat, nisi ut iisdem plenam quoque & consummatam Legis impletionem attribuant. Illum igitur errorem semel ingressi, nunquam errare desinunt, sed ab errore in errorem præcipitantur, docti scilicet errorum explicatores. Verum audiamus, quid garriat inflata vanitas. Non animaduertunt, inquit oculati Censores, sele

Ad Bonifacium libro. 3. capite .7.

fese pugnare secum, & gratiæ Christi plurimum detrahere, atq; iniuriari, qui aliàs tanroperere Christū ac gratiam eius extollūt, nūc adeò deprimunt, vt plus videatur apud illos Adæ inobedientia ademisse, q̄ Christi p̄sio & gratia restituere possit. (Dij meliora pijs, erroremq; hostibus illum.) Longè quidem plus in Christo recuperauim⁹, q̄ in Adam perdidimus. Sed errant toto cœlo aduersarij, si hanc nostri restitutionem vno momento fieri putant. Etenim spe salui facti sumus: & sanamur, vt Aug ait, à reatu statim, ab infirmitate paulatim, vt supra demonsttrauimus. Sic enim qui grauiter egrotauit, non eodem quo conualescere incipit momento, robur & vires corporis recipit, sed sensim eas recolligit, idq; annitente ope, cura atque industria medici. Sic qui restaurantur in Christo, non statim vitiositatem omnem deponūt, sed paulatim eam exuunt, donec è corpore hoc mortali & corruptibili liberentur. Hinc illa κατὰ μέρος apud Paul. Ro. 7. piorū omniū de hac miseria sua querela, q̄ partim ad obedientiam legis aspirant, partim à vitiositate sua ab hac obedientia retrahuntur. Quare August. nos in hoc statu vix partim liberos, partim verò seruos esse docet. Cuius celeberrimi in Ecclesia Christi Doctoris hæc sunt verba: Sed ista inchoata est, non perfecta Libertas.

E 2. Quare

In Ioan.
Tract. 41

AD CENSURAM THEOLOGA-

Quare, inquit aliquis, non est perfecta libertas? Quia video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae. Non enim quod volo, hoc ago: sed quod odi, illud facio. Caro, inquit, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, ut non ea quae vultis, illa faciatis. Ex parte libertas, ex parte seruitus: nondum tota, nondum pura, nondum plena libertas, quia nondum plena aeternitas. Habemus enim ex parte infirmitatem, ex parte accepimus libertatem. Haec postquam fuisse tractauit, tandem subiicit: Quando plena & perfecta libertas erit? Quando nullae inimicitiae: quando nouissima inimica destruetur mors. Plura testimonia in re manifesta adferre quid attinet: Si reliquias peccati, & legi Dei succumbentem infirmitatem, in sese non deprehendunt aduersarij? negant se in densissimis nebulis deprehendere caliginem. Aiunt nos maximam contumeliam irrogare Deo, qui eum iussisse dicamus aliquid, quod implere nemo possit. Nemo, inquit, tantam impietatem in homine ferat, ut seruo alicui imperet, quod absolvere non possit, & tamen ni precepto obtemperet, supplicia interminetur, & car.

Considerare debebant aduersarij, hunc defectum nequaquam ex Legis natura esse, quae non nisi iusta, sancta, bona praecipit: Sed ex
nostra

nostra deprauatione. Quid enim? An Deus quod rectum est præcipere non debebat, eò quòd nos cupiditatibus nostris vincti, ad obsequium soluti & expediti non eramus. Quis enim seruum extra noxam esse dicat, qui suo vitio impeditus, absoluere opus suum non potuit? Quanq̄ in hac spirituali miseria & tanta carnis & spiritus conflictatione, impleri perfectè Lex non possit, tamen nequaq̄ eius natura est, vt impleri nullo modo possit, quæ certè aliquando implebitur. Sicut pulchrè docet Augustinus, De Nupt. & Concup ad Val, Co. Ad hoc Lex dixit, inquit, Non concupisces, vt nos in hoc morbo facere inuenientes, medicinam gratiæ quæreremus, & in eo præcepto sciremus, & quo debeamus in hac mortalitate proficiendo conari, & quo possit à nobis in illa immortalitate beatissima perueniri. Nisi enim esset quandoque perficiendum, nunq̄ iubendum fuisset. Vides manifestè, Legem in hac mortalitate non impleri, quæ tamen in illa beata immortalitate implenda sit, & idè tanq̄ scopum præfigi, ad quem collinandum sit: sicut suprâ iam ex Augustino ostensum est. Sed idè nobis hoc etiam nunc præceptum est, inquit, quid fide exposcere, quo spem præmittere, & obliuiscendo quæ retro sunt, in quæ anteriora extendere nos debea-

Lib. i. c. 29

AD CENSVRAM THEOLOGA-

mus. desinat igitur innocenti Monhem, bla-
sphemias obijcere Mataëologorū ἢ διαβολῆ.

Citant PseudoHieronymum suum ad La-
masum: Execramur eorum blasphemiam,
qui dicunt, Impossibile aliquid homini à Deo
præceptū esse, & mandata Dei no à singulis,
sed ab omnibus in communi posse seruari.

Possumus hominem homini, autorem cer-
tum incerto opponere Bernardum illū Cla-
reuallium, super Cantic. Serm. 50. Nec latuit,
inquit, præceptorem, præcepti pondus homi-
nū excedere vires: sed iudicauit vtile ex hoc
ipso suæ illos insufficientiæ admoneri, & vt
scirent sanè, ad quem iustitiæ finem niti pro-
viribus oporteret. Ergo mandando impossi-
bilia, non præuaricatores homines fecit, sed
humiles, vt omne os obstruatur, & subditus
fiat omnis mundus Deo. Accipientes quippe
mandatum, & sentientes defectum, clamabi-
mus in cœlum, & miserebitur nostri Deus:
& sciemus in illa die, Quia non ex operibus
iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum su-
am misericordiam saluos nos fecit.

Præclare sanè Bernardus, & ad retun-
dendam aduersariorum calumniam egre-
gè. Ceterum, ne cui videamur Sophistarum
more cōtentiosi agere, detestabimur & nos,
si quis absolute dicat Præcepta Dei impossi-
bilia, cū impleri posse, & aliquando implen-
da esse

da esse, supra ex August. demonstrauius, & in hac mortalitate pro statu viæ seu modulo imbecillitatis nostræ, nullo modo tamen perfectè, à Sanctis impleantur. Rectè igitur Augustinus de Natura & Gratia, capit. 43. Non igitur Deus impossibilia iubet: Sed iubendo admonet id facere, quod possis: & petere, quod non possis. Cùm ait, Et petere quod non possis, significat illud, de quo Paulus Roman. 8. concionatur, & quod perpetuo hæret in carne Sanctorum, τὸ ἀδύνατον Legis.

Citant & Deut. Moysis, cap. 31. Iuxta te est verbum in ore tuo & corde tuo. Testatur homines legis notiones cordibus suis inscriptas gerere: quare ad obedientiam hortatur. An hinc sequi putat Censorem Acumen, Sanctos legi Dei satisfacere? Citant Psal. 118. Seruaui mandata tua, & testimonia tua, quia omnes viæ meæ in conspectu tuo sunt semper. Diximus supra, Sanctos inchoatam iustitiam in se agnoscere. Itaque David de studio & conatu suo loquitur, quo ad obedientiam legis anhelabat, quis propter imbecillitatem carnis perfectè eam non præstiterit. Recitant verba Ezechia, 4. Reg. 20. Memento Domine, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfectò, & quæ placita sunt tibi, egerim. Respondemus cum Augustino, contra duas Epist. Pelagian.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Ad Bonif.
lib., cap., 5

Secundum istius vitæ modum esse quandam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, si se quisque nouerit nondum esse perfectum. Quid enim excellentius in veteri populo Sacerdotibus sanctis? Et tamen eis præcepit Deus, sacrificium primitus pro suis offerri peccatis. Et quid sanctius in nouo populo Apostolis? Et tamen præcepit eis Dominus in oratione dicere: Dimitte nobis debita nostra. Omnium igitur piorum, sub hoc onere corruptibilis carnis, & in istius vitæ infirmitate gementium vna spes est, quod Aduocatum habeamus apud Patrem, Iesum Christum Iustum, & ipse est exoratio peccatorum nostrorum. De Zacharia & Elizabeth respondet Augustinus contra Pelagiū & Cœlestinū, de Gratia Christi, cap. 48. Dicitur est, inquit, quantum mihi videtur, secundum quandam inter homines conuersationem probabilem atque laudabilem, quam nullus hominum iuste posset in accusationis & criminationis querelam vocare. Quam propterea in Dei conspectu Zacharias & eius vxor habuisse referuntur, quia in ea homines nulla dissimulatione fallabant, sed vt apparebant hominibus, ita noti erant oculis Dei. Non autem dictum est secundum illam perfectionem iustitiæ, in qua verè atq; omnino immaculati perfectique viuemus. Nam

& Apo-

& Apostolus Paulus dixit, Secundum iustitiam, quæ ex lege est, se fuisse sine querela, in qua lege etiam Zacharias sine querela conuersabatur. Sed hanc Apostolus iustitiam in stercore & detrimentis deputauit, præ comparatione iustitiæ, quam speramus, & c. Vide eiusdem Tractatum, 41. in Ioannem. Item Augustinus de perfectione iustitiæ, contra Cælestinum: Qui iusti ambo, utique legerant inter ipsa mandata, quemadmodum sua peccata mundarentur. Nam & Zacharias, quod de omni Sacerdote ex hominibus accepto in Epistola ad Hebræos dicitur, etiam pro suis peccatis utiq; hostias offerebat. Adferunt locum Rom. 13. Qui diligit Proximum, legem impleuit. Nominant Moysen, Paulum, Stephanum, Apostolos: Quærum Proximum dilexerint? Respondemus verbis Augustini, ad Hieron. Epist. 30. Virtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur. Hæc est in alijs maior, in alijs minor, & in alijs nulla: plenissima verò, quæ iam non possit augeri, q̄ diu hîc homo viuit, est in nemine: quam diu autem augeri potest, profectò illud, quod minus est q̄ debet, ex vitio est, ex quo vitio nō est iustus in terra, qui non peccet. & quæ sequuntur eximia.

Difficultatem Legis in obseruatione ceremoniarum D. Petrum ponere existimat

E g. Pha

AD CENSURAM THEOLOGA-

Pharisaica cæcitas. Sed contradicit Lucas, qui de Zacharia & Elizabeth scribit, fuisse eos ambos iustos, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, quibus verbis haud dubiè disciplinæ & ceremoniarum obseruationem eis tribuit. Et cur carni ita difficile fuerit externas ceremonias obseruare? quæ fuerunt duntaxat quoddam accidens legis? Quare excellens Augustini acumen benè vidit illis duobus extremis mandatis energiam, & quasi animam legis inesse, cum ab utroque præcepto omnes mortales quantumuis sancti acculentur, couincantur, damnentur: Etiam ij qui de neglectione ceremoniarum nequaquam conuinci possunt.

Instant aduersarij: Si iugum Christi suaue est, si onus eius leue, si præcepta eius graua non sunt, cur obsecro impossibile fuerat legem Dei perficere? Quomodo imbecillitas carnis legi Dei etiam in sanctissimis hominibus succumbat, supra abundè demonstratum est, Fatemur sanè præcepta Christi non esse graua, sed dum fidelibus errata condonat Deus, & quod illis ad iustitiam deest, id ex plenitudine iustitiæ Christi imputat. Suaue est iugum Christi & onus leue, seu dum quicquid peccati ex humana infirmitate surrepserit pietate ipsius fidei dele-
cur, vs

tur, vt ait Augustinus. Re&c Bernhardus: Nihil amanti difficile. Sed nos supra ex Augustino ostendimus in nemine mortalium plenam esse charitatem. Quapropter ipse quoq; Bernardus nullo modo legem impleri docet, sicut iam ostendimus. Quid verbis opus est? tolle veniam defectuū, & vel minimum legis mandatum onus erit intolerabile. Ignorat hæc hypocritarum arrogantia *uq;* *dogmā* quare securè de impletione legis garrunt. Desino singula quæ adferunt excutere, quid enim opus est? cū res satis declarata sit. Quod Patres attinet, Augustinus monet quid respondendum sit contra Pelagium & Cœlest. de gratia Christi, cap. 49. Testimonia illa Patrum dici secundum quendam modum, probabilem quidem sed non minutim excussum. Patres enim dum mandata Dei expedita, facilia, iucunda proponuntur, loquuntur non de exacta & consummata Legis impletione: sed de externa disciplina, quam sancti ductū spiritus sequentes utcunq; prestare possunt, quanquam imbecillitas humana sæpe cedit tentationibus etiam in sanctissimis, quod ipsa quoq; testatur experientia. Sed si aduersarij nimium vregubunt paræneses Patrū, nos eis opponemus alia Patrum testimonia, quæ declarant san-

cos ad vnum omnes peccatores esse, & legi
Dei non

Ad Peron
 nifa. li. 3.
 cap. 3.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Dei non satisfacere : quorum aliquot, vt re-
tundatur aduersariorum impudentia, subij-
ciemus. Cyprianus in Epist. de Eleemofy-
nis : Ne quisquam sic sibi de puro atque im-
maculato pectore blandiatur, vt innocentia
sua fretus, medicinam no putet adhibendam
esse vulneribus, Cum scriptum sit : Quis glo-
riabitur castum se habere cor ? Et iterum in
Epistola sua Ioannes ponat, & dicat : Si di-
xerimus, quia peccatum non habemus, nos i-
psos decipimus, & veritas in nobis non est.
Si aut nemo esse sine peccato potest, q̄ ne-
cessaria, q̄ benigna est Diuina clementia,
quæ, dum sciat quædam non deesse sanatis,
postmodum vulnera dedit, curandis denuo
sanandisque vulneribus remedia salutaria.

Augustinus citat Ambrosium in Esaiam,
de Gratia Christi, contra Pelagium & Cœ-
lestinum, cap. 40. Perfectos, inquit, secum
multos, ait Apostolus, in hoc adhuc mundo
sitos, qui si ad perfectionem veram respicias,
perfecti esse non poterant, Quia ipse dixit :
Videmus nunc per speculum in enigmate,
tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco
ex parte, tunc autem cognoscam sicut & co-
gnitus sum. Ita & immaculati sunt in hoc
mundo, & immaculati erunt in regno Dei.
Cum utiq; si munitius excutias, immacula-
tus esse nemo possit, quia nemo sine peccato.

Audia-

Audiamus iam acerrimum alioqui humanę
 ignauię incitator em Hieronymum, Contra
 Pelag. Quid ergo sapimus, imò quid sapere
 debemus, qui perfecti non sumus? Imperfe-
 ctos nos esse confiteri, & nondum compre-
 hendisse, nedum accepisse: hæc est hominis
 vera sapientia, Imperfectum esse se nosse.
 Atque (vt ita loquar) cunctorum in carne
 iustorum imperfecta perfectio est. Grego-
 rius in Moralibus: Væ laudabili vitę homi-
 num, si remot a pietate iudicetur. Quia di-
 strictè discussa inde ante oculos iudicis, vn-
 de se placere suspicatur, obruitur. Sed quid
 hæc prosequor? Pleni sunt libri Sanctissi-
 morū Patrum testimonijs huiusmodi. Quare
 concludo verbis Augustini, de Natu. & Gra-
 tia: Excepta itaque Sancta Virgine, de qua
 propter honorem Domini, nullam prorsus,
 cum de peccatis agitur, habere volo quæstio-
 nem, vnde enim scimus, quòd ei plus gratiæ
 collatum fuerit ad vincendum omni ex par-
 te peccatum, quæ concipere & parere me-
 ruit, quem constat nullum habuisse peccatū.
 Hac ego virgine excepta, si omnes illos San-
 ctos & Sanctas cum hęc viuerent, congrua-
 re possemus, & interrogare, Vtrum essent
 sine peccato? Quid fuisse responsuri pura-
 mus? vtrum hoc, quod iste dicit: an, quod
Ioannes Apostolus? Rogo vos, quantalibet
fuerint

Contra
 Pelagia-
 nos, c. 36

AD CENSURAM THEOLOGA-

Retrac.
lib. I. cap
29.

fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogare potuissent, vna voce clamassent: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, &c. Nec aliam Legis impletionem in renatis agnoscimus, quã eam, quam Augustinus describit his verbis. Omnia mandata facta deputantur, quando quicquid non fit agnoscitur, Eant rursus Sophistæ, atque innocentem Monhemium calumnijs proscindant, & veritatem Apostolicam Tridentinis fulminibus infestent.

Lacerant etiam quod scripsit Monhem. Primum præceptum requirere, vt nullæ prorsus cogitationes, nulla desyderia, nulla studia inlint nobis, quæ amoris Dei aduersentur: & magno supercilio pronuntiant, apertam heresim esse, si quis primus, vt vocant motibus, qui citra consensum nostrum irrepunt, peccati noxam attribuat, modò nõ assentiamur. Quamquã aut in defensione 2 Dialo. hanc materiam attigerimus, tamen quia hic innocenti Monh. hæreseos crimine atrociter intentant, visum est hanc questionem paulo diligentius explicare, quo magis & Monh. innocentia, & aduersariorum improbitas elucescat. Pau. ad Rom. 6. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediat is eius desyderijs. Tres gradus peccatorum
statuit

statuit Apostolus. 1. Concupiscentiam seu innatam prauitatem, 2. loco, Desyderia peccati, isti scilicet de quibus conuertitur primi motus, & impetus ad scelera, quos dira ista Mephitis concupiscentia perpetuò exhalat 3. loco est Obedientia, quæ est contentio voluntatis in desyderia peccati. Vides duo extrema, concupiscentiam quæ naturam peccati orig. sapit, obedientiam seu assensum voluntatis quæ ad peccatum perfectum seu vt vulgo vocant actuale refertur, in medio sūt desyderia peccati, seu i. motus, qui quo referri debeant dubitatur, quatenus enim aliquid per illos facimus, cupimus, desideramus, habent nō nihil peccati consumati, seu actualis: quatenus eos verò inuiti patimur, ad peccatū Origin. referuntur, illud enim electione & sponte non suscipitur, in istis motibus peccatum esse pernegant Sophistæ, quòd inuitis obrepunt, & deliberationem nostram preueniūt. Sed si hæc ratio valerettunc Origin. culpa prorsus excluderetur, quæ sine nostro cōsensu in nos à prima vsq; natiuit. deriuatur. Itaq; cadit Theologast. principiū, quo cōtendunt nō esse p̄t̄m, q̄ citra rationis arbitriū cōmittitur. Sed vñ in nobis isti motus affurgunt? vnde q̄ animū pungunt, titillant, illiciunt, nisi à concupiscentia, qua vitiati sumus, in quietudine, viuacitate atque rebel-

lione,

AD CENSURAM THEOLOGA-

lione? qua fit, ut ad obedientiam Legis male comparati sumus. Si diligeremus Deum, iuxta primum Præceptum, ex tota anima, toto corde, omnibus viribus, Quicquid occurreret, quod eius voluntati resisteret, nobis horrore esset: ut fieri videmus, quando nobis imprudentibus in mentem venit casus ab eminentissimo loco, statim toti ingenti horrore concutimur. Paulus Rom. 7. copiose ostendit, Quomodo vel in nobis nolentibus, hæc concupiscentiæ rebellio, seu hi motus Deo oblucentes insurgant, quibus in legem peccati & mortis trahimur, & infelices prædicamur, ut qui non ea quæ velimus, sed ea quæ odio habemus, faciamus. Quod idem ad Galathas expressit, cum inquit, Ut non quæcunque vultis, ea faciatis. Quis ita stupidus est, ut non intelligat istis motibus peccati rationem ab Apostolo assignari? Quare rectè Hieronymus, sicuti in defensione Dialogi 2. diximus, *ωσανόθεου* (sic enim primos istos affectus appellat) culpam habere docet, venialem tamen, quando propter eos non novæ creati, & obligationi iudicij Dei, propter Christum non astringimur. Præclare igitur Augustinus, de Trinitat. lib. 12. capit. 12. Nec sanè cum sola cogitatione, inquit, mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse faciendâ, tenens tamen & volens libenter,

ter, qui statim vt attigerunt animum, respui debuerunt, negandum non est esse peccatū, sed longè minus quàm si & opere statuatur impiendum. Et ideo talibus quoque cogitationibus venia petenda est, pectusque percutiendum atque dicendum: Dimitte nobis debita nostra: faciendum quoq; quod sequitur, atque in oratione iungendum, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Manifestè motibus istis, etiamsi plenus consensus non accedat, culpam tamen aliquam assignat. Ambrosius quoque hos affectus & hanc concupiscentiæ rebellionem ita describit, vt peccati rationem euidenter agnoscas. Frequenter inquit, irrepit terrenarū illecebra cupiditatū, & vanitatum effusio mentem occupat vt quod studeas vitari hoc cogites, animoque uoluas, quod cauere difficile est homini, exuere autem impossibile, denique voti magis eam rem, quàm effectus testatur propheta dicendo, Declina cor meum in testimonia tua, & nō in auaritiam. Non in pietate nostra est cor nostrum, & nostræ cogitationes, quæ in prouiso offusa, mentem animumq; confundūt, atque alio trahunt, quæ tu propolueris, ad secularia reuocant, mūdāna inserunt, mundana ingerunt, illecebrosa retexunt, ipsoque in tempore quo eleuare mentem paramus insertis manibus, cogita-

In lib. de
fuga seculi
li.

AD CENSURAM THEOLOGA-

In lib. de
perfecti.
iusticię.

tionibus ad terrena plerunque deijcitur.
Quis in ista horum motuum rebellione præ-
ter stupidos Mathæologos, culpam nullam
in esse disputet? Certè omnium piorum vox
est: Delicta quis intelligit? Ab occultis
meis munda me Domine. Idcirco rectè
Augustinus tunc, inquit, erit iustus sine vl-
lo crimine, quando nulla lex in membris
eius, repugnans legi mentis eius, sed pror-
sus toto corde, tota mente diliget Deum:
quod est primum summumque præceptum.
Cur ergo non præciperetur homini ista per-
fectio, quamvis eam in hac vita nemo habe-
at? Non enim rectè curritur, si quo curren-
dum est, nesciatur. Quomodo autem sci-
retur, si nullis præceptis offenderetur?
Eant nunc, & hæresim hanc explicatam at-
que conuulsam iactitent. Aeneas Vergi-
lianus confecto Mezentio exclamat:

Res magna est effecta viri, timor omnis
abesto.

Et ego aliquid effectum puto, posteaquam
ostendi renatos ad vnum omnes peccatores
infirmos, languidos, vitiosos esse, & legi
Dei iustæ, sanctæ, bonæ nequaquam satisfacere.
Videt enim cordatus Lector luxatam & e-
neruatam esse longam illam disputationem,
quam postea aduersarij de iustificatione in-
stituent, sicut loco suo videbimus.

Ab.

STRORVM COLON. ACAD:

A Bominantur Monhemium, quod eos
qui sanctos, qui ex hac vita migra-
runt, inuocant, primi præcepti trans-
gressoribus annumerat, vt qui non nobis
tantum mortalibus sed & cœlestis patrię in-
colis summam irroget iniuriam.

Videant verò ipsi, ne Christo sancto san-
ctorum, & vero hæredi cœli, non tantum
Monhemio iniuri sint, de quo sic Ambro-
sius in Col. I. Idcirco, inquit, omnipoten-
tia magnitudinis quanta sit Christi, &
quàm infinita, ab initio declarauit, vt po-
sceret in ipso solo spem ponendam, quia ni-
hil sine ipso potest fieri, neque in cœlo ne-
que in terra. Ante omnes enim est, & cun-
cta in ipso constant, quia in omnibus ipse
primatum tenet. Vt si quis alicui elemen-
torum, aut Angelorum, vel potestatum,
deuotum se debere esse putet, errare se
sciat.

Sequitur itaque Hic vnus audiendus est &
colendus, nec adhuc æstimandus est quis-
quam. Quia qui caput tenet, reliquam par-
tem subiectam tenet. Nam qui se subiectis
humiliat, totus errat. Non tenens caput,
truncus est, ex quo totum corpus tenetur
ad vitam.

Item in capite secundo: Hic est enim
vnus, in quo omnis Creatura nisi sperauerit
F 2 peribit,

AD CENSURAM THEOLOGICA-

peribit, vt omnium potentia in eo fit. Item paulò post, Non colendus alius preter hunc requiratur, quia omnium potentiarum virtus in eo est. Ex ipso enim habent omnes, Vnus enim cum fit, omnia potest, Quare & caput omnium dicitur, vt per ipsum omnes subsistere videant? Item, quicquid alibi se putauerit inuenire, plene in hoc & abunde inueniat. Sed quia aduersarij hanc disputationem in alium locum reijciunt, nos quoque in presentia omitemus: Quia vanum simulachorum cultum in Catechismo suo notat Monhemius. Aduersarij Idolorum patroni, nouam hanc doctrinam recens à quibusdam nescio præstigiatoribus ab inferis exitam, damnatam totius orbis concilio, damnatam certis rationibus, imò & naturali omnium iudicio, pronunciant. Quis tam lentus est, cui non detestabilis videatur impijssimorum canum improbitas, qui nuperam & ab inferis exitam aiunt doctrinam Legis à Deo optimo maximo per Mosen prouulgatæ, disertis verbis traditam, Non facies tibi sculptile, neque similitudinem vllam, Non adorabis ea, neque coles. Quam & Prophetæ legis interpretes tam constanter explicant, vrgent inculcant?

O spissus error, ò tenebrosus genus.
Nos

Nos ergo vt legi & veritati patrocine-
mur, primò Ecclesiam Apostolicam seu pri-
mitiuam, cultum quorumcunque simula-
chrorum, non tantum non recepisse, Sed
acriter etiam impugnasse ostendemus.
Deinde cultum imaginum cùm natura ho-
minis pugnare, & idcirco irrationalem &
brutæ cæcitatæ esse declarabimus. Tertio
ad Synodum illam *ἑιδωλατρικὴν* ab aduer-
sarijs adductam respondebimus. Vt igitur
ad id quod primo loco pollicitus sum accin-
gamur, Non obscuros scriptorculos Me-
taphraustes & singulos non fictos Athanasi-
os & Basilios ex pseudosinodis proferemus,
non commenta & fabulas allegabimus, ma-
nibus veri aduersarijs, has officinas relin-
quimus. Sed præclarissima Ecclesiæ lumi-
na producemus, Scriptores, inquam, au-
thenticos, eruditione, peritia scriptura-
rum, vitæ sanctimonia toto terrarum orbe
celeberrimos eosque præsertim, qui in hoc
simulachrorum patrocinio ab aduersarijs
vanè citantur.

Eusebius, cuius verba citant aduersa-
rij, primum aduocabimus libro 7. Eccle-
siasticæ Historiæ cap. 14. Et nihil mirum
si hi qui ex gentibus crediderunt, pro be-
nificijs, quæ à Salvatore fuerant consecu-

AD CENSURAM THEOLOGA-

ei, huiusmodi munus videbantur offerre, cum videamus etiam Apostolorum Petri & Pauli, & Saluatoris imagines designari, tabulasque depingi, sed & antiquas ipsorum imagines à quibusdam conseruatas nos vidimus. Quod mihi videtur ex Gentili consuetudine indifferenter obseruatum, quòd ita soleant honorare, quos honore dignos duxerint. Insignia enim veterum reseruari ad posterorum memoriam, illorum honoris, horum vero amoris indicium est. Falsum ergo quod ex autoritate Damasceni vestri refertis imaginum vsum ex Apostolorum traditione ad posteros venisse, quia Eusebius testatur, cum ex Gentili consuetudine indifferenter receptum. Non igitur ex Apostolica traditione, sed Gentili more à fidelibus receptæ sunt imagines, nequaquam tamen in Oraria seu Ecclesias admissæ, aut ad cultum prostitutæ. Sed pio quodam affectu priuatim conseruatæ. Quemadmodum hodie simili affectu studiosi literarum Erasmi, Budæi, & similium excellentium virorum imagunculas circumferunt, aut in Bibliothecis suis reponunt: quas tamen nullo modo ad cultum prostrare vellent. Hæreticorum enim est non sanè fidei Christianorum simulachra colere, & ne id temerè assueerare videar, audiant te-
stimonia

stimonia veterum. De Simonis Magi discipulis narrat Theodoretus, eos magistri sui, & scorti eius Selenes statuas, sub specie Iouis & Mineræ coluisse, iisque suffitum fecisse, idque ex instituto Simonis, ut refert Augustinus de hæresibus ad Quoduile-

Heret fab
libro 1.

Irenæus aduersus Hæreses lib. 1. capite 74. de Carpocrate & eius æschis narrans. Gnosticos, inquit, se vocant: Etiam imagines, quasdam quidem depictas, quasdam vero de reliqua materia fabricatas, habent, dicentes formam Christi factam à Pilato, illo in tempore quo fuit Iesus cum Homi- nibus, & has coronant, & proponunt eas cum imaginibus Mundi philosophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ, & Platonis & Aristotelis & reliquorum, & reliquam obseruationem circa eas similiter ut Gentes faciunt,

Meminit eodem capite Ireneus & Marcellinæ Carpocratis discipulæ, quomodo sub Aniceto Romam venerit, multosque peruerterit. De hac Augustinus scribit, quod imagines Iesu & Pauli, Pythagoræ & Homeri adorauerit, iisque thus adoleuerit.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Idem Augustinus contra Adimantum Manichæi discipulum cap. 13. Scribit Adimantum fauisse simulachris. Idque propterea fecisse Manicheos, ut miserrimæ & velania suæ sanctæ etiam paganorum conciliarent benevolentiam. En quos habeant Patriarchas putidi idolorum defensores.

Aduigilabant autem summa diligentia gregis Christi Pastores, ne quæ imagines in cœtus fidelium admitterentur, aut si quæ admisse essent, eijcerentur, & confringerentur, sicut ostendit factum Sanctissimi Epiphaniij Salamine Cipri antistitis, quod de se nartat in Epistola quam scripsit ad Iohannem Hierosolymitanum Patriarcham. Verba eius Interprete Doctore Hieronymo sic habent. Præterea audiui quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergebamus, ad sanctum locum, qui vocatur Bethel, ut ibi collectam ex more Ecclesiastico facerem, & venissem ad villam quæ vocatur Anabbatha, vidissemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogassem quis locus esset, didicissemque esse Ecclesiam, & intrassem ut orarem, inueni ibi velum pendens iu foribus Ecclesiæ tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi vel sancti cuiusdam, Non enim satis memini cuius i-
ma

mago fuerit. Cùm ergo hoc vidissem, in Ecclesia Christi, contra auctoritatem Scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud: & magis dedi consilium Custodibus eiusdem loci, vt pauperem mortuum eo obuoluerent, & efferrent. Deinde narrat, quomodo aliud velum, vt murmurantibus satisfaceret, pollicitus sit, Deque ea re subiicit: Precor, vt Iubeas Presbyteris eiusdem loci suscipere velum à latere, quod à nobis missum est: & deinceps præcipere in Ecclesia Christi, istiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt, non appendi. Decet enim Honestatem tuam, hanc magis habere sollicitudinem, vt scrupulositatem, quæ indigna est Ecclesia Christi & populis, qui tibi crediti sunt, tollat. Hæcenus Epiphanius, interprete Hieronymo. Multa notatu dignissima in hac occurrunt Historia. Primò, Contra auctoritatem Scripturarum, in Ecclesia hominis cõspici imaginem, Deinde Picturas in Ecclesijs cõtra religionem nostram venire. Tertiò, Antistitem religionis esse, in eam incumbere curam, vt tollatur ex Ecclesia, quicquid cum eius Maiestate & gravitate vllò modo pugnat. Quid existimas facturũ fuisse Epiphanium, si in Ecclesijs nostri seculi vidisset Imagines aureas, argenteas, areas, ligneas, non in foribus pendere pictas,

AD CENSURAM THEOLOGA-

pietas, sed in Aris ipsis statui, & tantum non
 adorari? Notandum etiam, Ioannem Pa-
 triarcham in factum Epiphaniij consensisse.
 Quia si improbasset, nequaquam passus fuisset,
 in Patriarchatu suo, & ante oculos suos ima-
 gines scindi, & Orarijs Christianorum eij-
 ci, Nec cum eo, qui hoc ausus fuisset, Col-
 lectam fecisset, neque de Sancto suo ad Pa-
 triarcham scripsisset Epiphanius, si id ei di-
 splicuisse compertum habuisset. Neq; Hie-
 ronymus, malleus ille hereticorum, hanc Epi-
 stolam vertisset, si quicquam in ea erroneum
 vel hæreticum comperisset. Liqueat itaq; ex
 hac Epistola, Quid de imaginum cultu eru-
 dita senserit Antiquitas. Idem Epiphanius
 contra Eucratitas: Estote, inquit, memores
 dilecti filij, ne in Ecclesia imagines infera-
 tis, neq; in Sanctorum cœmeterijs eas statua-
 tis, Sed perpetuò. eii cumferte Deum in cor-
 dibus vestris. Quinetiam, ne in domo com-
 muni tolerentur. Non enim fas est Christianum
 per oculos suspensum teneri, sed per oc-
 cupationem mentis. Pia sanè, Apostolica &
 saluberrima sanctissimi & eruditissimi viri
 Paraneis. Quæ si obtinuisset in Ecclesia,
 nunquam in tantam *εὐδωλομανίῳ* prolapsum
 fuisset Christianorum vulgus. Sed de hac re
 postea, nunc testimonia eruditæ antiquita-
 tis contra cultum Imaginum, recitare per-
 gam,

gam, si illud præmifero, hunc esse illum Epi-
 phanium, quem alibi commendat Hierony-
 mus ad Panmachium, ab ætate, à scientia,
 à vitæ merito, & quòd tantæ venerationis
 semper fuerit, vt regnantes etiam hæretici
 ignominiam suam putarent, si talem virum
 persequerentur. Et quem Historia Tripar-
 tita naerat, dum viueret miraculis claruisse,
 & post mortem ad sepulchrū eius Dæmones
 irrugisse. Patet etiam ex celeberrimo scri-
 ptore Origene, pr imitiuam Ecclesiam nulla
 ad cultum prostituisse simulachra. Nam cū
 Celsus Christianos & Aras & Simulachra &
 Delubra defugere obijceret, respondit Ori-
 genes: Christianos nulla quidem inaninata
 & insensibilia, & ab impuris opificibus fabri-
 cata simulachra in templis ponere, sed per
 Dei verbum cōdita & formata, & spiritus Dei
 capacia virtutum simulachra in animi pene-
 tralibus collocare, quæ & hominem Dei ima-
 ginem deceant, ac Phydix, Polycleti, & om-
 nium opificum simulachra egregiè antecel-
 lant. Huc accedit Augustinus Sermone in
 Psalmum 113, secundo: Simulachra, inquit,
 gentium argenteum & aurum. Sed Deus fecit
 argentum & aurum: Opera, inquit, manuum
 hominum. Hoc enim veneratur, quod ipsi
 ex auro argentoque fecerunt. Sed enim
 & nos plæraque instrumenta atque vasa, ex
 huiusmodi

Libri 9,
 cap. 18.

Contra
 Celsum,
 libro 8.

AD CENSURAM THEOLOGA-

huiusmodi materia vel metallo habemus in
 usum celebrandorum Sacramentorum, quæ
 ipso ministerio consecrata, sancta dicantur
 in eius honore, cui pro salute nostra inde
 seruitur. Et sunt profectò etiam ista instru-
 menta vel vasa, quid aliud, quàm opera manuum
 hominum? Veruntamen nunquid os habent,
 & non loquentur? nunquid oculos habent,
 & non videbunt? nunquid eis supplicamus,
 quia per eos supplicamus Deo? Illa causa est
 maxima impietatis insanæ, quæ plus valet in af-
 fectibus miserorù similis viuenti forma, quæ
 sibi efficit supplicari, quàm quæ eam manife-
 stum, non esse viuentem, vt debeat à viuente
 contemni. Plus enim valent Simulachra ad
 curuandam animam infelicem, quæ os habent,
 oculos habent, aures habent, nares habent,
 manus habent, pedes habent, quàm ad corrigen-
 dum, quòd non loquentur, non videbunt, nõ
 audient, non odorabuntur, non contreda-
 bunt, nec ambulabunt. Itaque, sequitur, vt
 illud quoque fiat, quod etiam in hoc Psalmo
 sequitur: Similes illis fiant omnes, qui faci-
 unt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Vi-
 deant igitur isti apertis & sentientibus ocu-
 lis, & adorent clausis & mortuis mentibus,
 nec videntia, nec viuentia Simulachra. Hæc
 verba Augustini liquidè testantur, in sup̄ eta-
 tis Ecclesijs nulla fuisse Simulachra, figuram
 homi-

hominis experimentia : & causam declarat ,
 quare non sint admiffa. Quia fcilicet , specie
 humana , quam præferunt , animos fimpliciũ
 fascinant . Quod nequaquã vanè ab Auguftino
 dici , vñus ostendit , & docet experientia . Fra
 ftra itaque hunc noſtrum citant Aduerſarij ,
 lib. 4. de Sancta Trinitate , cap. 15. & lib. 22.
 de Ciuitate Dei . cap. 8. Item in Pfalm. 141.
 Tractatu 118. In Euangelium Ioannis , &c.
 Inſpiciat Lector , ſupponet cribrum mulgen
 tibus hircum . Rectè igitur Eraſmus ille
 noſter : Vſque ad ætatem Hieronymi , in
 quit , erant probatæ Religionis viri , qui in
 templis nullam ferebant Imaginem , nec pi
 ctam , nec ſculptam , nec textam , ac ne Chriſti
 quidem , vt opinor propter Anthropomor
 phitas : paulatim autem imaginum vñus irre
 pſit in templa . Vaniffimè igitur , & in Eccle
 ſia Dei contumelioſè (ne quid dicam gra
 uius) aduerſarij Nonam eſſe hanc doctri
 nam , & ab Inferis excitam ſcribunt .

Iu Ca
 techiſm.

Circa ætatem Auguſtini , Eccleſiæ Occi
 dentales Piçturas receperunt in ædes ſacras .
 Pontius enim Paulinus , Epifcopus Nolanus ,
 vir excellentis pietatis ab Auguſtino cele
 bratus , cum videret populum , qui ad nata
 lem S. Fœlicis confluebat Nolam , epulari ſo
 litum in templo , parietes templi piçturis ex
 Veteri Teſtamento deſumptis , ornari cu
 ravit ,

AD CENSURAM THEOLOGA.

rauit, vt earum contuitu & contemplatione ab intemperantia reuocarentur accumbentes. Pingebantur etiam Historiæ Martyrum ad eorum memorias, vt pictura tanquam trophæum victoriæ Martyrum esset, & intuentes ad imitationem virtutis accenderet, sicuti liquet ex Prudentio Christiano Poëta, In Passione Cassiani martyris.

Lib. epi
Solarū,
parte 10.

Epist. 4.

Hæc quantumuis picè cœpta, in superstitionem tandem abierūt, vt docet Sereni Mafiliensis Episcopi factum, qui Sanctorum imagines, quod adorari incepissent, confregit. Et laudat quidem Gregorius Patriarcha Romanus pastorem Sereni curam & sollicitudinem, quod adorari vetuerit imagines, reprehendit tamen quod eas fregerit. Quia eo facto quorundam animos offenderit, quasi eas historias, quas picturæ illæ referebant, contemplari nolisset. Quibus vult Gregorius satisfieri, Iecit tamen semina superstitionum ad posteros, eruditissimus alioqui & sanctissimus Præsul, Quod docuit Picturam esse Scripturam idiotarum. Qua sententia à grauitate & simplicitate Apostolica nonnihil discedit. Audiuius ex Epiphanio, tantæ authoritatis viro, picturas in Ecclesijs contra religionem nostram venire: audiuius eundem sanctè hortantem, ne in Ecclesiam imagines inferamus, neu in sanctorum cœmiterij

rijs eas statuamus : Perpetuò Deum in cor-
 dibus nostris circumferendum, neque fas esse
 Christianū per oculos suspensum teneri, sed
 per occupationem mentis. Audiuius ex Au-
 gustino, Simulachra hominis effigiem præfe-
 rentia, animos simplicium capere, decipere,
 fascinare. Et possem hoc loco Gregorij sen-
 tentiam vt Ethnicam & Porphirianam, ve-
 hementer exagitare : possem ostendere Pi-
 cturas & Simulachra, maiestati loci, vbi ver-
 bum Dei docendum est, atq; Sacramenta ad-
 ministranda, minus conuenire, sed vt ar mo-
 deratione. Sicut sententię Gregorianę, ad-
 uersarij adorationem imaginum modis om-
 nibus deuitent, doceant plebem Christia-
 nam, ne vniuas peregrinationes ad certas
 statuas suscipiant, neu ante eas sese proster-
 nant, thus incendant, cereos ardentem po-
 nant, munera offerant, & id genus, & eis nul-
 la erit cum Monhemio contentio.

Veniamus nunc ad id, quod secundo loco
 promissimus, cultum scilicet imaginum natu-
 rę hominis aduersari, ac proinde irrationa-
 lis & bruti stuporis esse doceamus.

Præclare hac de re Cyprianus : Quid te **Contra**
 ad falsos Deos, inquit, humilias & inclinas ? **Deme-**
 Quid ante inepta simulachra, & figmen- **trian.**
 ta terrena captiuum tuum corpus incur-
 uas ! Rectum te Deus fecit, & quum
 cetero-

AD CENSVRAM THEOLOGA-

cætera animalia prona, & ad terram situ ver-
gente depressa sunt, tibi sublimis status, &
ad cælum atque Deum tuum vultus erectus
est. Illuc intuere, illuc oculos tuos erige, in
supernis Deum quære, Vt carere inferis
possis, ad alta & cœlestia suspensum pectus
attolle. Quid te in lapsum mortis, cum ser-
pente, quem colis, sternis? Quid in ruinam
Diaboli, per ipsum & cum ipso cadis? Subli-
mitatem serua, qua natus es. Perseuera ta-
lis, qualis à Deo factus es. Cum statu oris &
corporis animum tuum statue: vt cognosce-
re Deum possis, te antè cognosce. Relinque
Idola, quæ humanus error inuenit. Ad De-
um conuertere, quem si imploraueris, subue-
niet. Christo crede, quem viuificandis & ro-
borandis nobis Pater misit. Similia in præ-
claris illis suis Institutionibus docet Lactan-
tius. Sed ego huic loco, ad euitandam ni-
miam prælixitatem, non immoror. Vtinam
eruditæ Vetustatis testimonia attentius con-
siderassent Posteris, nunquã in tantam stupi-
ditatem, & tam tetros errores prolapsi es-
sent, quibus penitus obruti ac demerli sunt.

Transeamus igitur, sicut tertio loco pol-
liciti sumus, ad Synodum Nicenam Secun-
dam, quam Oecumenicam aduersarij appel-
lant, & tanquam Gorgonis caput nobis ob-
iiciunt: vt, eo viso, obstupescamus.

Hæc

Hęc Synodus auspicijs Hirenes Imperatricis, Atheniensis illius Iezabelis, collecta fuit, ac simulachrorum cultum, contra Legem Dei, doctrinam Propheticam atque Apostolicam, & primitiuę Ecclesię praxim, confirmavit. Atque hęc est illa Hiręne, de cuius temeritate, superstitione, crudelitate, dici satis pro indignitate rei nõ potest: quę & Leonis Isaurici soceri sui cadauer effossum cremari publicę iussit, & cineres in mare proijci, & filium suum Constantinum sex annidjs circumuentum, imperio exuit, excæcavit, & squalentibus carceribus inclusit, varijs demum malis affectum interemit. Et, quę sic in immensum excreuit, Mahumeticę potintię prætulit.

Sed, quia non puduit aduersarios, huius Synodi quędam fulmina ridicula sanę, contra veritatem intonare, veniam mihi dabis Lector, si & ego quędam argumenta, quibus pugnant securi Hypocritę, in medium adducam.

Dixit Ioan. Legatus Orientalium: Creauit Deus hominem ad imaginem suam, atq; inde colligit, habendas igitur esse imagines. Idem commendari nobis putauit imagines hac sententia: Ostende mihi faciem tuam, quia speciosa est. Alius, vt probaret collocandas esse in altaribus, hoc testimonium ci-

G. tauit

AD CENSURAM THEOLOGA.

tauit : Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modie. Alius, vt earum aspectū nobis salutarem monstraret, adducit ex Psalm. Signatum est super nos lumen vultus tui Dñe. Et mirabile est Theodori Episcopi acumen, qui illud Psalm, Sanctis qui in terra, ad simula-chra refert. Vbi de adoratione disputant, hæc scripturæ prodeunt: Adorate scabellū pedū eius. Item: Adorate in monte sancto eius. Item: Vultū tuū deprecabuntur omnes diuites plebis. Donec tandem Constantius Cōstantiæ Cypri Episcopus, se imagines reuerenter amplecti profitetur, cultumque honoris, qui viuificæ Trinitati debetur (horrendus furor) illis se exhibiturum cōfirmat: quisquis idem facere recusauerit, cum anathemate ferit, & cum Manesæis ac Martionitis amandat. Ioannes etiam Legatus Orientalium, præstare admonet lupinaria omnia (ó flagitiosam amentiam) in urbem admitti, q̄ imaginum cultum abnegari. En, quo deuenerimus, postq̄ semel à grauitate & simplicitate sanctę vetustatis discessum est. Quis hîc nō exclamet cū Persio: O curuæ in terras animæ, & cœlestiū inanes. Cōuocauerat paulò ante hanc idololatricam synodū, Constantinus Constantinopoli in palatio Hiericę Episc. 38. Inter quos primarij fuere Ephesinus, Pergensis & Cōstantinopolitanus Episcopi,

STRORVM COLON. ACAD. 50

scopi, qui de usu imaginū sic decreuere : Non licere Deo per Iesum Christū fidentibus vlla neq; Creatoris, neq; creaturarum simula- chra in templis habere ad cultū, quin potius illa omnia secundum legem Dei & ob scanda- lum vitandum, tollenda esse è templis. In ea Synodo anathemate percussi sunt, German⁹ Patriarcha, Greg. Cyprius, & * Ioannes Chryso- roas. Conuenit etiam circa hæc tem- pora Elimbrina Synodus in Hispania, Epi- scopi 19. & Presb. 36, qui imaginū cultū repu- diarunt. Quin & Carol. ille Magnus Chri- stianiss. Princeps coëgit Synodū generalem Francoforti, in qua synodo hæc Irænes syno- dus damnata est, & acta Græcorū (verbis v- tor Auentini) de adorandis imaginibus, re- scissa sunt. Quid q̄ in ipsa Græcia acriter ei- dem à pijs hominib. reclamatum fuit? Et æditi sunt superioribus annis in Gallia 4. insignes libri titulo Caroli Magni, sed, vt quibusdam placet, ab Alcuino cōscripti : in ijs libris hæc Pseudosynodus (sic enim annales Francorū & Hincmarus Remorū Archiepisc. vocant) de qua tantopere sibi placent aduersarij, e- gregiè confutatur, & disertis verbis reiiciun- tur vestitus, suffitus, lumina & alia ornamen- ta statuarū. Item & geniculationes ante eas. Quò magis execranda venit aduersariorum vanitas, qui hanc doctrinam nouitatis infi- mulant.

* Qui &
Damasco-
nus dicitur.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Porro tametsi in Synodo Francofordiana adfuerunt Romani Pontificis Legati, Theophilactus & Stephanus Episcopi, ut Auentinus refert, & ipse Pontifex tum celsit synodo, potentiam Caroli reueritus, tamen decretum illud de non adorandis imaginibus, non admodum probauit in scrinio pectoris sui, quod patet ex eo, quod paulo post Caroli mortem, Claudium Taurinensem Episcopum qui Carolo intimus fuerat, ob id ipsum damnauit, & cruces & statuas adorari non passus sit. Pappas igitur suas denuo ornare & colere coeperunt Papae. Cum ergo Eiranes Pseudosynodum, & similes nobis obijciunt aduersarij, nos eis alias Synodos recte iudicantes, Constantinianam, Eliberinam, Francofordiensem opponimus: quas si non recipiunt, omisis Synodis, ad Legem & Testimonium prouocamus.

Quia rursus Breidbachium vellicant Aduersarij, & scripsit in Carmine, quod Catechismo praepetoris sui praefixit: Dogmata Christiadam sint vana explosa teatro. Respondeo, quandoquidem ipsa idola, Christophori, Georgij, Barbarae, Catharinae, & aliorum, qui fortassis nunquam fuerunt in rerum natura, constabiliunt, non ex doctrina Prophetica & Apostolica, aut Apostolicae & primitiuae Ecclesiae, quibus non magis cum idolis conuenit,

uenit, q̄ luci cum tenebris, aut igni cum aqua,
 sed ex Apocryphis historijs, Pseudosynodis,
 fabulis & commentis. Quale est, quòd refe-
 runt Angelos Romæ in processione Grego-
 riana, statuae D. Virginis hymnum Regina
 cœli accinuisse, commentum adeò impudens
 vt ipsius Papæ Historiographos id pudeat
 referre: rectè monet bene institutus Breid-
 bachius has vanitates, & hæc mendacia hor-
 randas *ἡ δολομακίας* confirmantia, è Chri-
 stiadum teatro explodenda esse, & eorum
 loco pia & erudita scripta, Christum humani
 generis assertorem syncerè monstrantia,
 reponenda esse. Dicunt in Lege non ima-
 ginū vsum, sed adorationem duntaxat pro-
 hiberi. Cur igitur ipsi applaudunt Pseudo-
 synodo, quæ palam profitetur se cultum, qui
 viuificæ Trinit. debetur, simulachris exhibi-
 turam, & qui id facere recusat, anathemati-
 zat? Cur litigant cū immerente Monhemio
 si imagines iuxta legem neq; adorari neq; co-
 li volūt? Intonant rursus anathemata Pseu-
 dosynodi: Qui dicunt q̄ Christiani imagi-
 nes vt Deos adorant, anathema. Qui vene-
 randas imagines idola appellant, anathema.
 Ridiculum. Quasi dicant: Qui calumniato-
 rem appellat *δυσβολος*, anathema. Quid e-
 nim interest inter idolum & imaginem seu
 simulachrum, q̄ q̄ illud Græcum vocabulum
 G 3 est,

AD CENSURAM THEOLOGA-

est, hoc Latinū? O crassum & obesæ naris pe-
 cus, quod eruditissimos & linguarū peritissi-
 mos viros anathemate percutit. Hierony-
 mum in primis, qui illud Psal. 114. τὰ ἰδῶλα
 τῶν ἰθιῶν ἀργύριον vertit, Simulachra gentiū
 argentum. Idem illud .i. Ioannis .5. τεκνία
 φιλαξάτε ἑαυτοὺς τῶν εἰδῶν vertit: Filioli,
 custodite vos à simulachris. Quare Erasmus
 Roterodamus annotans in 8. cap. prioris ad
 Corinthios, meritò notat Thomam Aquina-
 tem, ineptam differentiam statuentem inter
 idolum & simulachrum. Certè, inquit, Am-
 brosius nullum nouit discrimen inter idolū
 & simulachrum, nec ego vllum video, nisi ꝥ
 simulachrum est vox Latina, à simulando di-
 cta: Idolon Græca, ab εἶδος species, ꝥ speci-
 em & imaginem in anem præ se ferat, quum
 absit veritas. Vnde quæ nos spectra vocam⁹,
 Græci vocant εἰδῶλα. Vide Senecam libri 8.
 Epist. ad Luceliū, epist. 59. Nihil nos numinis,
 inquit, in ligno aut lapide statuimus, sed in
 vnum Deum spem omnem nostram & fidu-
 tiam collocamus. Itane spem omnem & fidu-
 ciam in Deū collecat, qui manè Christopho-
 ri idolum salutans, dicit: Christophore san-
 cte, virtutes sunt tibi tante, Qui te manè vi-
 det, nocturno tempore ridet. Nō ita est. Du-
 cit enim, vt August. ait, & affectu quodam
 infimo rapit infirma corda mortalium for-

In Psalm.
 113. Sermo
 ne 2.

mæ similitudo & membrorum imitata compago. vide locum. Idem: Et idola quidem omni sensu carere quis dubitet? Verum etiam cum his locantur sedibus honorabili sublimitate, ut à precantibus atq; immolantibus attendantur, ipsa similitudine animatorum membrorum atq; sensuum, quibus insensata & exanimata, afficiunt infirmos animos, ut vivere ac spirare videantur, accedente præsertim veneratione multitudinis, qua tantus eis cultus Dei impenditur. Quibus morbidis & pestilentiosis effectibus medetur scriptura Divina: quæ rem quidem notam, sed tamen salubri remedio admonitionis inculcat dicens: Oculos habent, & non vident, &c. Hæc verba enim, quò magis aperta & populariter vera sunt, eò magis incutiunt salubrem pudorem illis, qui cum talibus simulachris divinum cum timore cultum exhibent, eaq; viventibus similia venerantes, adorantesq; cõtuentur, eisq; velut presentibus preces alligant, victimas immolant, vota persolvunt, sicq; afficiuntur, ut ea sensu carentia putare non audeant. Hæc tenus August. Nihil dici potest aptius ad aduersariorum λόγους refutandos. In imagine Christi, inquit, non lignum vel lapidem, sed Christum veneramur, atque in imaginibus Sanctorum reliquorum, eisdem diuos colimus. Si Christum veneramur, cur

De 6. quæ
 stionibus,
 cõtra Pa-
 ganos ex-
 positis, 3.
 quæstionibus.

AD CENSURAM THEOLOGA-

non obsequuntur Paulo sanctissimè monenti: Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, vbi Christus est ad dexteram patris. Si beatos venerantur Cœlites, cur igitur oculos (verbis vtor La&antij) in cœlum non attollunt? cur ad parietes, & ligna, & lapides potissimum, quàm illò spectant, vbi esse credunt? Ipli verò curæ in terras animæ, vt Persius ait, & cœlestium inanes, ad limulachra muta obstupescunt, & vt canit excellens ille vir;

lib. instit.
3. cap. 2.

Paulinus

(rum,
Nominè diuino argentū venerantur & auro.
Religio est quod amat morbus avaritiæ.
Non nihil honoris accedere putant Sanctis,
si statuæ eorum colantur. An qui se viuos
adorari indignissimè tulerunt, contestati se
annuntiare gentibus, vt à vanitatibus istis
conuertantur ad Deum viuum, qui fecit cœ-
lum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis
sunt, benefaciens nobis, & implens cibo &
lætitia corda nostra, ij nunc apud Christum,
inanimatas & sine sensu effigies in terris co-
li æquo animo ferent? Plotinus Philosophus
teste Porphyrio, acriter indignari ijs solitus
fuit, qui ab ipso petebant, vt pingi se sineret.
Et Sancti Dei corruptibilem corporū suorū
simulachra erigi cupient, & ad cultū prosti-
tuti? Magnū illum Lacedam. Regem Agefi-
laum Xenop. testatur, quantū potuit statuas
reculasse,

recusasse, quum plerique ei gratificari & placere studerent. Nullam enim statuam aut imaginem præstantiorem ipsi erigi posse existimabat, quã virtutes & præclaræ actiones quæ ab eius ingenio proficiscebantur. Præclarè Agelilaus tales enim imagines ipsius propriæ erant, opificum aliæ, quæ etiam nequissimis propedijs interdum eriguntur, vt de Simone Mago veteres testantur. Eximium scilicet honorem, quem cum teterrimis Sathanæ mancipijs Sancti communem habent, à sapientibus etiam ethnicis repudiatum.

Aust. de
Ciuita.
Dei lib.
4. cap. 31.

Sed quid has nugas insector? Vnus profecto Varro omnes Sophistarum phalanges eruditione & prudentia antecellit, qui testatur etiam antiquos Romanos plusq̃ annos 170. Deo sine simulachro coluisse. Quod si adhuc, inquit, mansisset, castius Dij obseruarentur. Cuius sententiæ suæ testem adhibet, inter cætera etiam gentem Iudeam, nec dubitat eum locum ita concludere, vt dicat. Qui primi simulachra Deorũ populis posuerunt, eos ciuitatibus suis & metũ dempsisse, & errorem addidisse. Vident igitur vel cæci, adulterinam & falsam religionem esse, vbicumq; simulachrorum obtinet cultus

Quamq̃ multa eorum qui adferunt

G 5

aduersa-

AD CENSURAM THEOLOGA-

aduersarij in patrocinium idolorū, si da au-
re præterierim, tamen video me prolixita-
tem effugerè nõ potuisse, quam tamen boni
consulet æquus lætor si perpendet, statuarū
cultum, non minimam esse partem abusuū
Ecclesiasticorum, ita vt acerrimi iudicij vir
Ioannes Ludouicus Viues in commentarijs
suis ad libros Augustini de ciuitate Dei scri-
pserit se non videre quid sit discriminis in-
ter plerosque Christianos statuas colentes
& Ethnicos sua idola adorantes. Deplorant
& hunc abusum Pontificij saniores.

Consyderet autem pius Lætor, Quibus
armis & copijs vtrinq; pugnetur. Stant pro
Monhemio Lex Dei Optimi Maximi, quæ
est instar omnium, vates legis interpretes,
doctrina Apostolica veteris Ecclesiæ praxis
& omnes in Ecclesia Dei rectè indicantes.
Inter Philosophos etiam doctissimi & sa-
pientissimi quique Pythagoras, Plato, Var-
ro, Seneca, & eius farinae quamplurimi.

Ex aduerso aduersarij è castris suis pro-
ducunt exercitum eorum qui à lege Dei &
grauitate atque simplicitate sanctæ vetu-
statis descenserunt, vt suos λογισμοῦς, sua-
que figmenta sequerentur, eorumque Pseu-
dosynodos, apochriphas Historias, cōmenta
Fabulas, denique Catholicam totius mun-
di amen-

di amentiam, stultitiam & superstitionem. Quapropter omisis Matæologis audiamus Deo dilectum Iohannem: Filioli custodite vos à simulachris. Audiamus sanctum Dei virum Augustinum. Non nobis, inquit, sit religio humanorum operum cultus, meliores enim sunt ipsi Artifices, qui talia fabricantur, quos tamen colere non debemus. Et Deum mentem inuisibilem, puris mentibus colamus. Sanctorumque eius fidem, charitatem, patientiam, vitę innocentiam, hoc est veras ipsorum imagines, pro infirmitatis nostrę modulo exprimamus,

Quia in expliatione sexti Præcepti scripsit Monhemius: Qui se continere non possunt, Matrimonium in Domino contrahant, melius est enim nubere quàm vri. Aduersarij non possunt non sum opere veluti impiam hanc detestari sententiam, quali Monhemius nihil scilicet agat, quàm vt omnibus Sacerdotibus, ac virginibus, semel Deo dicatis, impudentię ianuam aperiat, ac omnis libidinis faces subministret, &c. Qui magis, quam ipse Paulus, cuius verba recitat, ne *yeu* quidem de suo adijciens. Quis hic rursus non animaduertit *rixandi* materiam captasse vitilitigatores?

Atq3

AD CENSURAM THEOLOGA-

Atque hoc loco postquam congesse, quicquid vspiam de votis in scripturis legerunt, tandem quasi euicta causa & prostrato Monhemio, insultant: Omnibus hereticorum phalangibus, ac Demonum omnium præstigijs S. Scripturæ authoritatem opponimus. Huius si possunt inuiolabilem authoritatem expugnent, adornent tæla, coniungant consilia. Audis Lector horum theomachorum magniloquentiam. Quasi verò cum scriptura nobis sit certamen, & non cum impuris istis canibus, qui vt Sodomam suam confoeant, scripturis abuti non verentur.

Testimonia quæ adducunt, ex veteri instrumento desumpta sunt, & huc non pertinent. Non enim cœlibatum Deo vouerunt sancti veteris Testamenti, sed scriptura cum de votis loquitur, exercitia significat gratiarum actionis & penitentiae à sanctis usurpata, Quid hæc ad cœlibatum sacerdotum?

Quoniam verò cum tam pugnatibus Sophistis, & qui litigandi occasionem subinde, circumspiciunt, nobis res est, age proponamus istis argutis Dialecticis quendam Sillogismum dissoluendum. Sacerdotes qui Dei munere non acceperunt donum castitatis, debent Vxores ducere, aut perpetuo scortandum est illis. Sed paucissimi ex vestro sacrificulorum grege ex Dei munere habent don

bent donum castitatis. Ergo multo maxima pars vestrorum sacrificulorum sunt perpetui Scortatores. Maior est Pauli. Minor probatur ex effectu. Conclusio tenet in Darij, & est verissima in domibus omnium concubinariorum, nam quæ clam fiunt ab istis, turpe sit vel dicere. Vbi nunc aduersariorum magniloquentia? Omnibus Sophistarum phalangibus, ac dæmonum omnium præstigijs hunc syllogismum ex Scriptura desumptum opponimus. Eius robur si possunt infringant, adornent tæla, coniugant consilia.

Hæc ad Monhemij defensionem poterant sufficere, sed quia de voto continentie tam multa garriunt Matæologi, & tot Patrû testimonia allegant, vt fucum faciant imperitis, & nobis, vt veritas liqueat, altius res repetenda erit.

Impurus ille & misantropos Spiritus, id adeò ab initio studio habuit, vt matrimonium, generis humani fontem, libidinibus conspurcasset, & genus humanum, hoc est, imaginem Dei horrendis fœditatibus deformaret. Quanta fuerit apud ethnicos libidinum confusio, loquuntur Historiæ. Cumque filius Dei suos illos legatos sanctimonie præcones in orbem vniuersum ablegasset, vt sibi Ecclesiam sanctam & immaculatam colligerent: Sathan, ne suis partibus deesset,

varia,

AD CENSURAM THEOLOGA-

varia hæreticorum monstra excitauit, qui plerique in effrenam carnis licentiam & promiscuam Venerem proruebant. Quidam etiam sub specie continentie mundum fascinabant, generationem à Sathana esse dictitantes, & à connubijs vt impuris & pollutis abhorrentes. Tales fuerunt infœlicia illa propudia, Saturninus, Martion, Tatianus, & hydroparastatæ atque eucratitæ omnes. Horum furorem piè & sapienter refutarunt viri pietate, eruditione & eloquentia præstantissimi Irenæus Lugdunensis Episcopus auditor Policarpi, Thiopholi, Antiochænus Episcopus Clemens Stromatæus, Origenes, Eusebius, Emecenus & alij. Quid ppijs quoq; Ecclesiæ Dei Pastoribus superstitiones suas obtrudere conatus est Veterator. Mentior ni Dionysius Corinthiorum Episcopus, teste Eusebio, monuit Pynitum Gnothiorum Episcopum, ne Discipulos grauibus oneribus oneret, neue fratribus cœlibatum obtrudat. Gratias agit Pynitus, & petit vt se porrò salubriter instituat. Et in celeberrima illa Nicæna Synodo, suggestit Patribus Stygius impostor, Sacerdotibus vsu coniugum interdicendum esse, & obtinisset, ni Paphnutius obstitisset, contestatus honorabile esse sanctis concubium, & thorum immaculatum, Castitatem esse Mariæ cum Vxore sua concubitum, Nec esse

Ecclesia.
 hyst. lib.
 4, ca. 24

Distin-
 cti 31. ex
 Tripat.
 Hystor.

statuenda tam periculosa decreta, quæ po-
 stea aut ipsis Sacerdotibus, aut eorum con-
 iugibus, occasio turpitudinis existerent,
 Memorabile profectò est, tam celebrem Sy-
 nodum in Demoniacam superstitionem con-
 cessuram fuisse, ni Paphnutius restitisset.
 Deinde Paphnutij oratio consideranda est,
 Quæ & coniugio suam dignitatem vindicat
 & decretum de cœlibatu, scortationum oc-
 casionem esse docet, sicut euentus postea
 comprobauit. Atq; hîc est ille Paphnutius *Distin-*
 martyr constantia, vitæ sanctimonia, & mi- *28.30.*
 raculis clarissimus. Constantino Imperato-
 ri ob virtutem charissimus. Huius tam cele-
 bris Synodi exemplo, postea & alia piæ Sy-
 nodi Sathanæ molitionibus aduersatæ sunt,
 vt Gangrensis, vt Anchriticana, Constan- *Distin-*
 tinopolitana, ea quæ est 6. generalis, cuius *ctio 31.*
 testimonium, quia est euidentis contra obliga-
 tionem ad cœlibatum, huc adscribemus:
 Quoniam in Romani ordine Canonis esse
 cognouimus traditum, eos qui ordinati sunt
 Diaconi vel Presbiteri, confiteri, quòd non
 suis iam copulentur vxoribus, antiquum se-
 quentes Canonem Apostolicæ diligentia,
 & constitutiones sacrorum virorum, legales
 nuptias amodò valere volumus, nullo modo
 eum vxoribus suis eorum cõnubia dissoluen-
 tes, aut priuantes eos familiaritate adinui-
 cem in

AD CENSURAM THEOLOGA.

cem in tempore oportuno. Quicumq; ergo diligens inuentus fuerit in subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali, hi nullo modo prohibentur ad talem ascendere gradum pro vxoris sue cohabitatione, nec etiam tempore suæ profiteri castitatem cogantur, quod abstinere debeant à legitima vxoris familiaritate. Item oportet eos qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentibus esse in omnibus, ut à Deo possint cõsequi, quæ simpliciter postulant. Si quis igitur præsumserit contra Apostolicos canones, aliquos Presbiterorum & Diaconorum priuare à contractu & communionem legalis vxoris sue, deponantur.

Hic obseruandum, hanc sacrosanctam Synodum, disertè & ex professo, sacerdotum coniugium ideo tueri, quod Romanenses Canones vsu coniugum suarum presbiteros prohiberent, & hos Romanos canones cum Apostolicis canonibus & sanctorum viro- rum constitutionibus pugnare.

Crescebat interea in Ecclesia Dei Monachorum & votariorum numerus, qui apud summos & infimos in maxima fuerunt admiratione, tametsi in plerisque vitæ instituto, humana succumberet fragilitas, sicut ex veterum scriptis ostendere possumus. Itaq; pars arcanis obscenitatibus polluebantur,
pars in

pars in manifestas scortationes erūpebant,
 pars ad ciuratas nuptias refugiebant, quorū
 connubia patres, quia post votum inibantur,
 acriter, vt illicita insectabantur, superstitio-
 se magis quàm piè. Quam̄ hic quoque ma-
 xima in eruditissimis & sanctissimis quibus-
 que fuerit *πειρακία*. Cum enim Cyprianus
 ex literis Pomponij intellexisset sacras vir-
 gines humani aliquid passas fuisse, rescribit **Lib. 1. E-**
 inter cetera in hunc modum. Interceden- **pistola II.**
 dum est cito talibus, vt saparentur, dum sa-
 parari innocentes possunt, quia diuidi post-
 modum nostra intercessione non poterunt.
 posteaquam conscientia grauissima cohæse-
 rint. Denique quam graues multorum ru-
 inas hic fieri videmus, & per huiusmodi il-
 licitas & periculosas coniunctiones corrup-
 pi plurimas virgines, cum summo animi no-
 stri dolore conspiciamus. Quod si se ex fide
 Christo dicauerunt, pudicè & castè sine vl-
 la fabula perseuerent, ita fortes & stabiles
 præmium virginittatis expectent. Si autem
 perseuerare nolunt, vel non possunt, melius
 est vt nubant, quàm in ignem delitijs suis ca-
 dant. Vides manifestè hunc sanctum Chri-
 sti martyrem virginibus Christo dicatis, si in
 continentię morbo grauiter laborant, con-
 nubiorum remedia indulgere. Nec suo tan-
 tum nomine hæc scripsit Cyprianus, sed præ-
 H sby-

AD CENSURAM THEOLOGA-

byterorū quoq; qui proculdubio in sententiam Cypriani, pepib⁹ iuerunt. Considerandū etiam quod scribit, tales sacerdotes intercessione non posse separari, posteaquam grauissima conscientia cohaeserint.

Disti. 27. Recte itaq; iudicat Gratianus, tantam esse vim in sacramento coniugii, quod nec ex vindicatione voti, dissolui possit ipsum coniugium, & citat verba Augustini. Quidam nubentes post votum, asserunt adulteros esse, ego autem dico vobis, quod grauiter peccant qui tales diuidunt. Augustin⁹ etiam scribens Bonifatio Aphricæ comiti. Sed ut te ad istam vitam non exhorter, coniunx impedimento est, sine cuius consensione, continenter tibi non licet viuere. Quia etsi tu eam, post illa tua verba Tubuentia ducere nō debebas, illa tibi ramen nihil eorū sciens innocenter & simpliciter nupsit. Atque utina n possis ei persuadere continentiam, ut sine impedimento redderes Deo, quod te debere cognoscis. Sed si cum illa agere non potes, serua saltem pudicitiam conjugalem, & roga Deum, qui te de necessitatibus eruat ut quod non potes modo, possis aliquando. En qualis moderatio fuerat in sanctissimis Patribus, qualis si esset in aduersariis, nulla eis cum Monhemio foret contentio. Conspicatus igitur Sathan multos temere vouendo
sibi

sibi metipsis iniicere laqueum, nihil prius sibi agendū duxit, q̄ vt hunc laqueum toti Sacerdotum ordini indueret, vt & vouendi temeritate innumeras animas in exitium precipitaret, & impurato hoc ordine, qui cæteris forma & exemplar esse debet, totam Ecclesiam libidinibus & schandalis deformaret. Primi autem huic demoniacæ superstitioni cesserunt Romani præfules, & cælibatum, primam vr̄bis Romæ, deinde Italicis, paulatim aut̄ exterarum quoq; prouinciarum presbyteris imposuerunt, & ad ingentem atq; horribilem Ecclesiæ ruinam traxerunt, vt c quoque sit illud Romani Prudentiani epiphonema:

Lib. 1. E.
pistola 11.

Miseret tuorum me sacrorum & principū,
Morumque Roma sæculi summum caput,
Aiunt S. Antoniū aliquando vidisse circa altare Domini, multorum multitudinem, calcibus omnia dissipantes sacra, & conturbatum hac visione sanctum virum. Deumq; serio orantem vt talem pestem auerteret, vocem audisse cœlitus: Abominabitur altare meum. Hoc multi de Arrianis interpretati sunt, qui post bienniū Ecclesias cædibus polluisent. Sed quanq̄ tunc horum hereticorū truculentiam horrerint orthodoxi, tñ altare Dñi propterea abominari non potuerūt. Quare mihi veri⁹ hæc imago designare videtur, heliogobalos istos cælibatū p̄fessos, qui &

AD CENSURAM THEOLOGA-

mulorum naturam liquido exprimunt, & sacra omnia prophanarunt, adeò vt etiam altare Domini prorsus abominabile fecerint. Plinius natural. Hist: lib. 8. cap. 44. tribuit mulis eximias in laboribus vires, fertilitatem, viuacitatem, lentam senectutem. Refert igitur mulus Monachorum & sacrificulorum cœlibum imaginem. Animal enim viribus in laboribus eximium, iugum significat cœlibatus, & traditionũ supersticiosarũ, onus Aethna grauius, quod isti muli in se recipiunt. Idem cœlibatus re spondet iumentis fertilitati, conuenit & viuacitas. Nam cum in otio & tranquillitate viuant sacrificuli & monachi, omnibus militib⁹, aratorib⁹ & opificib⁹ duriter scilicet victũ queritantib⁹, sũnt annosiores. Apertè quadrat & lenta iumentis senectus. Aiũt enim decennio ante senectam tarditatis intolerabilis esse. Sic & sacrificuli, postquam beneficijs Ecclesiasticis abundè vite sue prospexerunt, iuxta prouerbium Dextippi ab Athenæo citatum, vt mulus vetulus à laboribus libertatem sibi vendicant. Isti ergo muli, dum calcibus suis omnia sacra dissipant, altare Domini abominabile faciunt. Piæ enim mentes, idololatricas Missas, quæ in aris cubicis à iumentis istis fiunt, carnifice & carcere, inuò & morte peius abominantur. Porro tametsi Romani Pontifices

ma

maturè cœlibatum sacerdotum receperunt, & prouintijs omnibus odtrudere sategerūt, tamen ægerrimè eum receperunt exterè nationes, per motè veterum Synodorum decretis, & Apostolicè Ecclesiè autoritate. Displicuit bonis omnibus diabolica superstitione. Videbant hanc iniustam legem omnis honestatis perniciem esse & exitium, detestabantur hypocritin, quod multis testimonijs ostendere possumus.

Saluianus Mafsilienfis Episcopus, vir eruditus & pius lib. 5. de Prouidentia Dei: Notum prorsus, inquit, est conuersionis genus. Licita non faciunt, illicita cõmittunt. Temperant à coniugio, & non temperant à rapina. Quid agis stulta persuasio? Peccata interdixit Deus, non matrimonia. Non conueniunt studiis vestris facta vestra. Non debetis esse amici criminum, qui dicitis vos esse effectores virtutum. Preposterum est quod agitis. Non est conuersio, sed auersio. Quam pridem vt fama est, opus honesti matrimonii reliquistis, tandem à scelere cessate.

Fuerunt & Syritio Papæ cum Tarracoenfi Episcopo, aliisque Hispanis Sacerdotibus certamina de coniugio, cùm & illi ius coniugii Sacerdotum tuerentur.

Restitit etiam Sanctus Vdalricus Augustanus Episcopus Papæ, promouenti cœli-

AD CENSVRAM THEOLOGA-

batum, Extat Epistole eius ad Nicolaum Pontificem, admodum grauis & pia. In qua acerrimè repræhendit Nicolaum, & impurū hūc cœlibatum tam tetricis verbis depingit, vt à pia mente legi non possit, quin horrore perfundatur, Coniugium sacerdotum egregiè defendit. Citat in hac Epistola Vdalricus librum, cui titulus regula Clericorum, cuius scriptor sacris literis consentiens præceperit, vt Clericus vel pudicus sit, vel vni matrimonio fœderatus: quali vtrunq; piū, Deoq; placens sit.

Sed omnium diutissimè Galliarum, Britannicæ & Germanicæ Sacerdotes, vestigijs sanctæ vetustatis insistentes, demoniacæ superstitioni oblectati sunt. Satisque constat ex hystoriis, demum ante 400. annos ereptū fuisse Germanorū sacerdotibus coniugium.

Estque hoc fatale Germaniæ nostræ, nationi masculæ, quod Romanensium Cynadorum coniugium & postrema recepit & prima proiecit.

Quantas autem & quam exitiales turbas in Germania dederit Tartareum illud monstrum Hellebrandt monachus, qui fuit in Pontificatu Gregorius septimus, & primus legem cœlibatus huic nationi imposuit, testantur hystorici, Hirsfeldensis, Gemblasensis Naclerus & alij.

Disertè verò Auentinus: Sacerdotes, inquit, illa tempestate publicas vxores licuti ceteri Christiani habebant, filios procreabant: licuti in instrumentis donationum, qui illis templis, mystis, monachos fecere, vbi hæ nominatim cum conjugibus testes citantur, & honesto vocabulo presbyterisq; nõ cupantur inuenio. Refert idem Auentinus, in vrbe Vangionum, concilium fuisse coactum cui omnes Calliæ & Germaniæ Episcopi præter axones inter fuerint, in eo concilio Helbrandum, teterumorum criminum reum abdicandum decernunt. Atque inter cætera: Monachus desertor est, inquit, nouis dogmatibus sacrosanctam Philosophiam adulterat, diuinas literas falso interpretando suę causę seruire cogit, concordiam collegij scindit, sacra, prophana, diuina, humana, commiscet, vtrunque iuxta polluit Diabolis, hoc hoc est accerbissimorum hostium spurcissimis criminationibus iniquorum maledictis aurem accommodat & credit. Testis, iudex, accusator, inimicus, idem est, Maritos ab vxoribus separat, scorta pudicis conjugibus: supra, incestus, adulteria, casto præsertit connubio: populares aduersus sacerdotes vulgum aduersus Episcopos concitat, & c.

Et quanq̃ Italię quoq; Episcopi cõuentũ Ti
cini actõ, huic decreto subscribere, tñ Helle
brandu

AD CENSURAM THEOLOGA-

brand^o nouos & perniciosissimos mot^o ciere
 no destitit, donec tandem obtinisset super-
 stitio. Hincq; occasione arrepta, inquit A-
 uentinus, multi falsi Prophetę nebulas offun-
 dunt fabulis, miraculis (exempla vocant) à
 veritate plebem Christi auertunt: sacras li-
 teras interpretando, suo negotio seruire co-
 gunt. Porro paucissimis Veneri bellum in-
 dicentibus, quibusdam castitatem iactantię,
 quęstus ergo simulantibus, maxima pars sub
 honesto castimonię nomine supra, incestus,
 adulteria, passim & impunè committunt.
 Alii verbis quidem ambitus crimen abomi-
 nantur, sed plus auri sub magna pietatis su-
 perficie, dum se gratis dare cuncta iactant,
 corrasere, plurisque sacra venundedere.

En cui debeamus has scędas religionis cor-
 ruptelas, quę etiam num hodie obtinent,
 quas impostores Theologastri sub plausibili
 Catholicę Ecclesię ritulo fucant, & sim-
 plicibus venditant.

Displicuit tamen bonis omnib^o recepta su-
 perstitio, nec diu se reprimere potuit, quin
 in flagitia erumperet, & se turpem daret hy-
 pocritis. Et possem hoc loco Durandi & alio-
 rum recitare testimonia, sed malo adducere
 Baptistę Mantuani non minus docti quàm
 religiosi poetę carmina. Hic enim de P. Hi-
 lario Piciuorum Episcopo canit:

Inte-

Integritas uite, legum prudentia, cultus
 Cœlitium, tutela inopum, diadema, pedumq;
 Pictauiense tibi, dum nil mortalia curas,
 Dum uiuis tibi sorte tua contentus, & omne
 Ambitio procul, populo applaudente tulerunt.
 Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
 Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
 Sola erat in pretio, quæ nunc inco gnita uirtus
 Sordet, & attrito uiuit cum plebe cucullo.
 Propterea leges, quæ sunt connubia contra,
 Esse malas quidã perhibent. Prudentia patrum
 Non satis aduertit, dicunt, quid ferre recuset,
 Quid ualeat natura pati. Ceruicibus, aiunt,
 Hoc insuauæ iugum nostris imponere Christus
 Noluit. Istud onus, quod adhuc q̄ plurima mor
 Fecit, ab audaci dicunt pietate repertum. (stra
 Tutius esse uolunt, qua lex diuina sinebat
 Iste uia, ueterumq; sequi uestigia patrum,
 Quorum uita fuit melior cum coniuge, q̄ nunc
 Nostra sit exclusis thalamis & coniugis usu.

Nec est, quòd tantopere votum urgeant
 Aduersarij, postquam inspecti formula iu-
 ramenti, quod præstare coguntur initian-
 di, nihil minus eiurant, quàm connubium.
 Hæc enim, aut similis formula eis proponi-
 tur: Promitto me uicturum secundum Ca-
 nones pro posse & nosse. Ita me Deus iu-
 uet. Duo excipiuntur; Ignorantia & Imbe-
 cillitas, quibus certè nō scortatione aut con-

AD CENSURAM THEOLOGA-

cubinato, sed eo remedio succurrendum est, quod Spiritus Dei in Scripturis indicat.

Sed audiamus hac de re testimoniū Thomæ Aquinatis, tantæ apud Aduersarios authoritatis viri: Si autem Acolytus, inquit, in secreta confessione ad discretum Sacerdotem veniat, & se nullo modo continere posse dicat, non multum peccat Sacerdos, dando ei consilium, vt cū aliqua oculi cōmatrimonium contrahat, & occultè sui Episcopi oculos fallat. Minus enim credimus esse peccatum, beneficium cum occulto coniugio retinere, quàm fornicariam contra diuinam prohibitionem habere. Si verò postea ad sacras ordines à suis prælatis cogatur accedere, credimus minus esse peccatum vxore vti, quàm cum alia fornicari, si ex toto noluerit continere. Hæc eximius ille & sanctus vel aduersariorū iudicio doctor. Quid de voto disputant aduersarij? Si volunt experiri quales habeant votarios, tollant iniquam obligationem, sit liberum initiandis vouere, vel non vouere, & ex mille votarijs vix vnus erit reliquus. Est igitur coactū illud votum, & ab inuitis extortum. Num extorqueri potest castitas? Integritas corporis expetenda à nobis est, inquit Ambrosius, quam ego pro consilio suadeo, nō p̄ imperio præcipio. Sola enim virginitas est, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti quàm præ-

STRORVM COLON. ACAD. 63

cepti est. Tot iam sæculis deplorant animarum exitum: & Ecclesæ æ lucem docti & pij viri, & pernitiosam legem tolli optant, sicut bonus Medicus tollit medicinam, quam experientia magistra potius officere quàm proficere didicit. Flagitiosa est professio & graui animaduertione digna aduersariorum durities quæ diabolicam legem defendit, & nihil tot animarum periculis commouetur. In nocentius Tertius de vita & honestate Clericorum scribens: Cui secundum regionis suæ morem, inquit, non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint grauius puniantur, cum legitimo matrimonio uti possint. Resc. Innoc. Sed qua pena digni sint, qui cum spurcissimè viuunt, iniquam tamen obligationem ad cœlibatû defendere non dubitant. Ego si Princeps terræ essem, eos qui cœlibatû defendunt, si flagitiosè viuerent, arripi & in proximû flumen abijci iuberem, ut hæc seueritate temeritatem eorum conspicerem, & expergescerem securitatem, ut Deo illudere dediscerent propudia. Quotidie aiunt, sacerdotibus nostris sacris operandum est, ideo perpetuò continere debent. Nugæ. Habuit in hoc ordine vetus Ecclesia tot præstantes viros, eruditione & vitæ sanctimoniam claros, qui & conjugio vsi sunt, & Ecclesiis præfuerunt longè melius, quàm istorum cœlibes, qui sunt, ut in Epistolis suis canit Horatius,

AD CENSURAM THEOLOGA-

Introrsum turpes, ssetiosi pelle de ora.

Hęc ad tetricam illam aduersariorum de cœlibatu & votis orationem resposã sunt. Verũ quid de his rebus cũ Monhemio litigant? Etenim ille votarios eorum ad connubia non cogit, ac ne hortatur quidem, tantum cũ Paulo incõtinẽtum inbecillitatem coniugij honestate excipit. Quid ea re peccatum est? Instituant ipsi ad cõtinẽtiam Sacrificulos suos, Monachos & Nonnas, liberent Ecclesiam hac, qua plurimum deturpatur, labe tot concubinariorũ, hoc cœno tot flagitiosorũ cœlibum, taceo grauiora. Dent Ecclesię eunuchos verẽ Evangelicos, & applausorem habebunt Monhemium, tantum abest, vt aduersarium experturi sint.

In explicationem 7. Præcepti sic scribunt Censores: Consultius fuisset maiorum vrenda tegere, q̃ omnibus inspicienda atque videnda exponere. Hoc enim nihil aliud est, quàm frigidam, quod aiunt, suffundere, & populum alioqui obstreperum aduersus Sacerdotes vniuersos concitare.

Atqui nullus nomen proscindit Monhemius, nullius occurtum facinus propalat, & subsannandum propinat: tantum in genere docet, furtum eos committere, qui Missas, peccatorum remissionem, animarum è purgatorio liberationem pretio vendũt, Hoc-

cine

cine est maiorum verenda detegere? Nunquid iuxta prouerbum, Fures clamorem? Perinde quasi mœcha quapiam ignominia se affectam quiritetur, q̄ audierit aliquem docentem adulterium esse turpissimum scelus. Si sententia Chami filij Noe damnanda sunt, quotquot istius ordinis vitia reprehendunt, iam maledictionem incurrunt omnes, qui huic generi pœnitentiam prædicare audebant. Sed legant ipsi quinq; illos S. Bernardi ad Eugenium libros, & verenda maiorum suorum egregiè nudata agnoscent. Quanto rectius monerent suos, vt sollicitè cauerent, ne cuiuspian iustam reprehensionem incurrerent.

Obliquè notant & Gymnasiū Dusseldorpense, quasi ibi iuuentus hèresibus imbuta nec Deū, nec Sanctos, nec suos deniq; reueratur præceptores. Sed quicquid garriant liuidæ corniculæ, res ipsa ostendit Gymnasium illud ab Illustris: Prin: erectum, plures pietate, morib: literis ornatos dare, q̄ omnia alia in hac vicinia. Ridiculum verò, q̄ saginæ suæ tam temerè metuunt porci. Sed ego his quisquilijis nō immoror, ne aduersariorū more, rixandi materiam circumspicere videar.

Quæ dicunt in expositionem vltimi Præcepti, supra copiosè confutata sunt. Nam quod de Coaciliis Euangelicis garrunt,
Ma-

AD CENSURAM THEOLOGA-

Matth. 5 Matæologicon est, & verbis Christi contra dicit. Mandata se contestatur tradere Christus, non consilia, quorum qui soluerit vel minimum, & sic homines docuerit, minimus sit habendus in regno cœlorum. Quæ ppter iusticiam à suis requirit Pharisaica seu Matæologica ampliorem, si velint intrare in regnum cœlorum.

In Quarto Dialogo, in Fidei explicatione, non eam sequi Monhemium doctrinam calumniantur, quam à veteribus adeoque ab ipsis Apostolis hausimus, Sed quam nouitatis omnis studiosi cōtra Christi sanctorumque omnium institutionem, non ita pridem commenti sunt. Sed quàm impadens sit hæc calumnia, contextus declarabit.

Posteà Catholicam de fide doctrinam explicaturi, postq̄ bellè suam cantionculam exorsæ sunt hirundines, mox ad inane fidei simulachrum, quod sine spe, sine charitate esse possit, diuoluuntur, vt huc aptissimè quadret illud Aristophanis:

In Ranis Ἐπιφιλίδες ταῦτ' ἐστὶ ἢ σωύματα
 χειρῶν, ὡς μουσέϊα λαβῆνται τέχνης.

Nos non ignoramus Iacobum fidei mortuæ meminisse, quæ bonis operibus destituta sit. Sed ea cum mortua sit, hoc est, ignaua duntaxat veritatis apprehensio, non magis
vera.

verę fidei naturam refert, quàm cadauer ho-
minis viui. Paulus eandem fictam appella-
uit, quę cùm ficta fit, vera non est, quemad-
modum Minum in comœdia personam A-
gamennonis sustinentem, verum regem di-
cere non possumus.

Bella scilicet est istorũ fidei in formata m
& informem distinctio, quę cùm tantopere
aduersariis arrideat, nobis excutienda ve-
nit. Primò, dicimus putidos istos Sophistas
frustra in Aristotele consensescere, cùm tan-
tum ex Philosophia nondum didicerint, vt
intelligant vnã qualitatem alterius for-
mam esse non posse. Arist. lib. 6. Ethic ca. 13.
docet prudentię cęteras virtutes morales
connecti, sicut & sapientię quę intellectu-
ales vocantur adherent. At quis vnq̃ alias vir-
tutes mentis formas dixit esse sapientię, aut
morum prudentię? Quare neq; spes, neque
charitas forma fidei poterit appellari, quę
est, vt Chrysostomus ait, præcipua animi vir-
tus, quę non ambigit, & cęteras regere de-
bet. Et in fide Christianorum sapientiam po-
sita esse, nemini dubium esse reor. Præ-
terea cùm forma iuxta rationem naturę suę
sit principium actionis, fides enim ex senten-
tia Ambrosij de Vocatione Gent: capite 8.
genitrix sit bonę voluntatis, & iustę actio-
nis, quomodo charitas erga fidem rationem
formę

In Titũ
Hom. 3.

AD CENSURAM THEOLOGA-

formæ obtinebit? Deinde materia formæ obsequitur, ab illa contrahitur & continetur, ut cum opifex ex trunco facit statuam, illa declinatio & expositio ligni dat formam statuæ, sed non fit è diuerso. Atqui charitas fidei obsequitur, exorbitatura, ni ab illa regatur. Quicquid enim rectè diligimus, fide cognoscimus diligendum. Sicut pulchrè docet Augustinus de Doctrina Christiana: Porro fide titubante, inquit, charitas quoque ipsa languescit. Nam si à fide quisq̄ ceciderit, a charitate etiam necesse est cadat, Nō potest enim diligere, quod non credit. Sic ille. Certè in natura videmus amorem sequi inditum partis cognoscentis.

Libro I.
cap. 37.

Ad hæc, cum charitas filia sit fidei, quomodo erit eius forma? Porro ex fide gigni charitatem, nemini dubium est. Ostendimus ex Ambrosio, Fidem genitricem esse bonæ voluntatis & iustæ actionis. Declarat idem S. Gregorii sententia: Tantum in hac vichielem, ta amamus, quantum credimus. Et Augustinus: lib. Confession. capi 6. Domine amate, inquit, Perculsisti cor meum verbo tuo, & amauit te. At verbum Dei non nisi fide recipitur. Et Augustinus in Ioannem, Credere in Christū docet esse, credendo amare, credendo in illum ire, ut membrum eius fias. Concinit Sanctis, Patribus & Regius

In Eze-
chielem,
hom. 22,

Pro-

STRORVM COLON. ACAD: 75

Propheta: Credidi, propter quod loquutus sum. Liquet igitur ex fide confessionem & opera bona prodire. Manifestissimè verò omnium Paulus, primæ Timoth. 1. Charitas, inquit, de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Audis charitatem ex puro corde, conscientia bona, & fide non ficta procedere? Cordis autem mundatricem esse nemini dubium est, & ex eadem pacem conscientia existere D. Paulus docet Romanorum tertio: Iustificati fide pacem habemus erga Deum. Fides igitur puri cordis, conscientia bonæ, & charitatis mater est: sine qua impura, conturbata & iniqua sunt omnia. Quid quòd ratio idem suadet! Etenim, si quis egregia erga nos sit voluntate, tū & facultate ad nos iuuandum eximia, tunc certè eò maiore obseruantia, studio, amore colimus, quò magis de eius beneuolentia erga nos, & beneficentia persuasi sumus. Cùm ergo fide Deum, vt summum bonum apprehendamus, potentem, sapientem, & nostri amantissimum, qui filium suum pro nobis dederit in mortem, vt per eum peccatis absolueremur, iustificaremur, glorificaremur, æternumque viueremus, quomodo non eundem summo amore, summa veneratione, & (vt ita dicam) deuotione complectemur, suspiciemus, &

I deme-

AD CENSURAM THEOLOGA-
demerebinur.

Euicimus iam è Scriptura, Patribus, & ratione charitatem non esse fidei formam. Hallucinatus est igitur Thomas Aquinas tanti nominis Doctor, & istis miseris Theologastris erroris ansam præbuit.

Sed dicent Aduersarij : Quum per dilectionem operetur, eam loco formæ habebit. Diximus supra, vnã qualitatem alterius formam esse non posse. Nam si Forma erit, per quod quippiam operatur, iam calamus forma erit Scribæ, quòd per eum scribat : arma forma erunt militis, quòd per ea certet : corpus erit forma animæ, quòd per corpus agat. Diximus etiam prudentiam operari per alias virtutes, quæ tamen eius formæ non censentur.

Obijciunt Charitatem propterea rationem formæ obtinere, quòd finis sit Præcepti, qua iustus, sit quicumque iustus est.

Verum, si hoc Argumentum valere debet, & nos euincemus, Fidem esse formam aliarum virtutum, quum Apostolus Christi Paulus dicat : Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Ex qua sententia Diuus Augustinus, & alij Patres sanctissimi docuerunt omnia infidelium opera esse peccata, vt supra à nobis ostensum est. Sed desino spinosam hanc disputationem persequi.

Scire

Scire autem te volo candidè Lector, nos nequaquam amare rixas aut logomachias, Libenter concederemus Matzologis nostris suam loquendi consuetudinem, vt ipsi fidem formatam dicerent, quam nos secundum Scripturas viuam, secundum Patres Euangelicam, veram, Christi, gratiæ, promissionis dicimus. Rursus informem illi, quam nos iuxta Christum Iesum temporariam, iuxta Apostolum Paulum fictam, iuxta Iacobum mortuam, secundum Patres inanem & sterilem appellamus.

Sed longam telam nostri texunt Aduersarij: Nihil agunt simpliciter, nihil candidè: Vafre, perplexè, ac Sophisticè omnia. Informi suæ fidei naturam veræ fidei tribuunt. Postea in reprobis veram fidem inesse contendunt. Demum negant soli fidei remissionem peccatorum, iustificationem, vitam æternam adscribendam esse, vt Domini nostri Christi Iesu gloriam obsecurent, eamque in nostram charitatem, nostras virtutes, bona opera & merita deriuent. Nobis igitur, vt Christi Liberatoris nostri gloriam asseramus, vtque veritati patrocinemur, reclamandum fuit, atque ostendendum eam, quæ ipsis tantopere placet, fidei diuisionem, parum Magistralem, ineptam, atque impropriam. Concinnant

AD CENSURAM THEOLOGA-

& fidem specialem aduersarij. In genere statuunt credendum esse: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates: non tamen in specie, Ego credo mihi remissa esse peccata. Quare palam contradicunt professione Symboli Apostolici: Credo remissionem peccatorum. Et postea calumniantur immerentem Monhemium, quasi is fidem iudicij & gehennæ eleuet.

Quia verò tres sibi propositiones ex verbis Monhemij, vt ipsi volunt exceptas, oppugnandas proponunt: nos quoque in defensione Optimi & Innocentissimi viri, ipsorum filum sequemur.

Prima propositio est: Fidem esse certam persuasionem benevolentix Dei, & vnumquemque debere sibi certò persuadere, Deum fore perpetuum, neque de aeterna vita esse ambigendum.

Hanc propositionem impugnaturi Aduersarij: Quis vnquam, inquiunt, ita de Fide differuit, vt ad eam referendam putauerit certi cuiusdam priuati hominis salutem?

O prodigiosam Sophistarum vanitatem! Nonne Christus salutem promisit omni credenti, & in Christi Iesu nomen Baptizato? Nonne singuli Christiani Baptismi Sacramento

mento initiantur? Nonne à singulis confessio fidei ad salutem requiritur? Nonne in Cœna singuli corpore & sanguine Christi ad vitam æternam pascuntur? Nonne singuli pœnitentes à peccatis suis absoluuntur? Vanè nimirum & friuolè hæc omnia in Ecclesia Dei exhibentur, si non singuli de salute sua persuasissimi esse debeant.

Et quorsum quæso, spectant hæc dulcissimæ Iesu Christi voces, & consolationis plenissima? Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Item: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Item: Fides tua saluam te fecit: Vade in pace.

Profectò, quum Christus omni Creaturæ, omnibus & singulis hominibus Euangelium prædicari mandet, vt credamus iubeat, credentibus vitam æternam addicat, furor est contendere in Ecclesia, in qua vox Euangelij sonat, neminem de reconciliatione & iustificatione sui certum esse.

Si inter spem & metum perpetuò luctandum nobis est, cur ab omnibus & singulis exigatur hæc professio: Credo remissionem peccatorum? An de alijs hanc credere iubemur, de nostra ipsorum salute hæsitantes? Sicuti Dæmones ipsi in Ecclesia Dei remitti peccata credunt? Nequaquam. Nos ipsi beneficium Filij Dei fide accipere

AD CENSURAM THEOI CGA-

tubemur, eique peccatis conscientijs gratias agere. Sicut pulchrè ostendit sanctissimus Augustinus, libri secundi Confessionum capite septimo: Gratia tua, inquit, deputo, & misericordiae tuae, quòd peccata mea tanquam glaciem soluisti: Gratia tua deputo & quaecunque non feci mala. Quid enim non facere potui, qui etiam gratuitum facinus, amavi? Et omnia mihi dimissa esse fateor, & quae mea sponte feci mala, & quae te duce non feci, hæc August. An de iustificatione sui dubitat, qui peccata sua in glaciem soluta esse grata mente prædicat? qui omnia dimissa fatebitur? Certè mens fluctuans, vt constanter remissa sibi esse peccata non fatebitur, ita ad ardentem gratiarum actionem malè erit composita.

Præclarè etiam Diuus Bernardus, in Ser-mone de Annunciatione: Necessè est, inquit, primò omnium credere, quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei, sed adde, vt credas & hoc, quòd per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium, quod perhibet Spiritus Sanctus in corde tuo, dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. Hæc ille, vel Aduersariorum iudicio *hæc dicitur*
 Bernardus. *Disertè ait, Spiritum*
 San-

Sanctum testari in cordibus fidelium, Tibi dimissa sunt peccata. Vbi nunc Aduersariorum nostrorum *σωμύματα*, Fidem non esse istorum pronuntiatorum: Ego ad vitam ingrediar, aut: Mihi peccata remissa sunt.

Sed audiamus Aduersarios, *χύτραις λαμάντες*, vt est in Prouerbio. Citant nunquam Theologastri intellectum Ecclesiasten, capite nono: Nescit homo, vtrum amore vel odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta: eoque vniuersa æquè eueniunt iusto & impio, bono & malo, immolanti victimas & sacrificia contemnti. Sicut bonus, sic & peccator: vs periturus, & ille qui verum deierat. Satis manifestè sese declarauerat Salomon, nisi in has Saturnias Lemas incidisset. Certum est placere Deo & recipi propter Filium, eos qui conuertuntur. Neque hoc in dubium vocat Salomon. Non enim id vult dicere: Eandem esse rationem apud Deum bonorum & malorum, peccatorum & iustorum. Imò sapientissimè præcipit de Doctrina & Pietate non esse iudicandum ex euentibus externis & ærumnis: Vt, si tu Lazarum mendicum hominem impium & Deo inuisum iudices, eò q̄ ærumnosus est: Rur-

AD CENSURAM THEOLOGA-

lus diuitem virum pium & Deo charum , quòd delicijs affluit. Hic coarguit te Salomon : Temerè, inquit , pronuncias , quando omnia hæc incerta sunt , & boni iuxta ac mali , iusti æquè ac iniusti ærumnis implicantur : Neque ex hac externa rerum facie quicquam certi pronunciarì potest . Atque hanc sententiam liquidò declarat Hæbraeus textus , quem non satis commodè reddidit Latinus interpres . Declarant & verba , quæ subjicit : Hoc est pessimum , inquit , inter omnia , quæ sub sole fiunt , quòd eadem cunctis eueniunt . Vnde & corda filiorum hominum implentur malitia , & contemptu in vita sua . Deplorat Sapiens hic vir , vt summum malum hanc tristem rerum humanarum confusionem . Improbi enim , quum bonos quoque calamitatibus obrui videant , hinc in malitia & nequitia sua confirmantur , quòd vanum omnem cultum Dei , & rectitudinis studium existiment , neq; Dei providentiam humanarum rerum cura tangi . Sic experientia quoque docet .

Oportandum esset , istos Theologastros sacras literas exactius discere , priusquàm ad aliorum scripta notanda procederent .

Proferunt deinde aduersarij cōtra Fidem specialem , aliquot scripturæ testimonia iu-

stitiæ

flitię humanę fidutiã euertentia. Vt sunt,
 Nihil mihi conscius sum, at non in hoc iusti-
 ficatus sum. Item quis potest dicere mun-
 dum est cor meum? purus sum à peccato?
 Item: Si lotę fuerint quasi mundissimę ma-
 nus meę, tum sordibus intinges me, & simi-
 lia. Postea quasi euicta causa exclamant. O
 miram vestram impudentiam, o procacem
 temeritatem, qui totam ætatem in peruer-
 tendis pijs fidelibus ita miserè transmittitis,
 &c. Nos verò, quia extra oleas currunt Ma-
 tæologi, Aristophanis voce eos reuocamus,
 ἡ γὰρ βίη θυμὸς ἀσφαβας ἔκ τοῦ οἴσκ τῶν ἰλαίων.
 etenim nequaquã in nostra innocentia secu-
 ritate[m] querimus. Dicimus & nos cum Au-
 gustino, Deus meus cui quotidie confitetur
 conscientia mea, spe misericordię tuę secu-
 rior, quã innocentia sua. Infirmos nos, lan-
 guidos, saucios, immundos confitemur co-
 ram Deo, coram Angelis, coram omnibus
 hominibus, an idcirco nullam nobis restare
 securitate[m] putant. Audiant igitur Bernar-
 dum. Et reuerà vbi tuta firmaque infirmis
 requies, nisi in vulneribus Saluatoris, tanto
 illis securior habita, quanto ille potentior
 est ad saluandum. Fremit mundus, premit
 corpus, Diabolus insidiatur, nõ cado, funda-
 tus enim sum supra firmam petram. Peccaui
 peccatum grande, turbatur conscientia, sed

In raris

lib. con-
fess. cap 3.In Cant
sermo 6.

AD CENSURAM THEOLOGICA-

nō perturbabitur, quoniam vulnerū Domini recordabor. Nempe vulneratus est propter infirmitates nostras. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur? Si ergo in mentem venerit tam potens tamq̃ effi-
 cax medicamentum, nulla iam possum mor-
 bi malignitate terreri. Et ideo liquet er-
 rasse eum qui ait. Maior est iniquitas mea
 quā vt veniam merear, nisi quod non erat
 de membris Christi, nec pertinebat ad eum
 de Christi merito, vt suū si sumeret, suum di-
 cret quod illius esset, tanq̃ rem capitis mem-
 brum. Ego vero fidenter dico, quod ex me
 mihi deest, vsurpo mihi ex uisceribus Domi-
 ni, quoniam misericordia affluūt, nec desunt
 foramina per quę effluant. Foderunt manus
 eius & pedes, latusq̃ lancea forauerūt, & per
 has rimas licet mihi sugere mel de petra, o-
 leumq̃ de saxo durissimo, id est gustare &
 videre, quoniam suavis est Dominus, hęc ille.
 Quę quidem toto Euangelio docentur cla-
 rissimē. Ex quo nimirum scimus, si quis pec-
 cauerit, aduocatū nos habere apud Patrem
 Iesum Christum iustum, & hunc esse propi-
 tiationem pro peccatis nostris, qui fidelis &
 iustus est, vt peccata nobis dum ea confite-
 bimur remittat, & purgat nos ab omni iniu-
 stitia Nihil ergo peccam⁹ q̃ christianis homi-
 nib. securitatem de vita æterna pollicemur,
 & sine causa tam atrociter exclamant adues

farii, audistis inquit sacrae scripturae sententias convincere neminem certum esse de adepta iam iusticia, ex quo consequitur neque quemque sibi de aeterna vita tanquam certo promissa blandiri, quia nisi iusto datur nemini.

Respondemus nobis iusticiam veram in Christo donatam esse, eam dum amplectimur fide, aeterna vita nobis non solum promissa, sed & addita est, iuxta clarissimam & suavissimam Euang. vocem, Qui credit in filium Dei, habet vitam aeternam. Aduersarii ostensum quod sit ridicula haec salutis suae persuasio, odiosam hoc loco colationem institunt inter Calvinianos, sic enim sibi loqui permittunt. Lutheranos & Anab. querunt apud quosnam illorum haec fidei certitudo de qua disputatur, inuestiganda sit. Virus suum euomunt aduersarii. Non nouit sectas Christiana simplicitas. Pastoris sui vocem audiunt ouiculae Christi, eamque tuto sequuntur. Sed age reueramus aduersariis aliquid quod magis ad rem de qua agitur pertineat. De fide nobis cum aduersariis disputatio est, hanc ipsi malis & facinorosis hominibus attribuere non dubitant. Iacobus vero Sadoletus eximium Pontificiae factionis decus. Sine firma inquit spe atque fiducia in summum Deum fides vera non est. rursus: Nos inquit qui scripturarum more loquimur, fidem Christi quam pronunciamus,

AD CENSURAM THEOLOGA-

in vno hoc verbo totum id intelligimus, quod est credere Deo, & Christo, illiq; confidere. Non enim fides nostra simplex est Credulitas (quamq; sedes & fundamentum fidei est credere) sed fides in Deum plena atq; integra est, ita credere vt confidamus. Hæc Sadoletus. Cedo cuius sententiam sequemur? Theologastrorumne qui numq; gratijs & Musis sacrificarunt? An iuxta scripturas loquentes Sadoleti, eruditione atq; eloquentia præstantis viri? Certè fallit vos *Ma*rxologia vestra, nec simplex illa credulitas & persuasio de Deo, quæ & in demonibus, in Turcis, in omnibus impijs esse potest, fides propriè dicenda est.

Longam deinceps concionem ordiuntur aduersarij, quam minutim excutere non est opere præcium, tamen in genere respondebo. Multa garriunt de inconstantia & mutabilitate & infirmitate voluntatis humanæ de tristibus lapsibus multorū illustrium virorum, de pœnitentia, de timore Dei, quæ omnia contra arrogantiam, superbiam, securitatem, ignauiam atque torporem carnis rectè dicuntur. Ceterum cum aduersarij ijs omnibus fidei & spei nostræ certitudinem oppugnatū veniunt, Diaboliicè faciunt, non Theologicè.

Sanè nobis, dum hîc vinimus, cum timore
& tremo

& tremore verſandum, omneſque crimini
conſcientiam vaſtans, vt Auguſtinus loqui-
tur, ſolicitè cauendum, & ſalus noſtra per-
ficienda eſt, propter inherens ſcilicet pec-
catum, languorem obluſciantem ſaluti no-
ſtræ, infirmitatem legi Dei ſuccumbentem,
de quo malo ſupra copioſè diſputauimus, tū
etiam propter Sathanꝝ inſidias. Quapro-
pter & caro nobis cum concupiſcentijs cruci-
figenda venit, omnibusque viribus, eniten-
dum, ne vlla in re reprobi euadamus peccan-
tes. Hæc autem omnia vt fidei ſunt, ita ei ni-
hil detrahant, nec deſinit etiam in medijs
tentationum fluctibus, in vulneribus Do-
mini ſecurè acquieſcere fides, vt ante ex S.
Bernardo oſtendimus, &c.

fa 97.

Miferi Theologi aſtri, non aduertunt ſeo-
dum incoſiderato impetu in fidei certitu-
dinem inuehantur, ſubinde pugnantia lo-
qui. Admodum incerta eſt, inquiunt, priuata
hominum iuſtificatione, multo magis æterna i-
pſorum ſalus. Rurſus: Infernum non metuūt
veri pijsque Chriſtiani, ſed ſumma fidutiã de
Dei bonitate confident, æternam ſalutem
ſibi donandam firmiter ſperant. Quomo-
do hæc coherent? Quomodo infernum non
metuent quorum ſalus vel maximè in dubio
eſt? Quomodo ſumma fidutiã de Dei boni-
tate confident, de iuſtificatione ſui admo-
dum in-

fa. 108.

dum in-

AD CENSURAM THEOLOGA-
dum incerti? Nunquid de harena resticulos
nectunt?

Hæc securitas inquirunt, quæ cum reue-
rentia aut sacro timore Domini coniuncta
est in sanctis inuenitur. Si hanc in sanctis
agnoscunt securitatem, quid cum Monhe-
mio rixantur, cum de hac ipsa is loquatur.

At non est ista securitas inquirunt fidei,
sed spei potius operatio. Concedimus sanctæ
spei esse hanc securitatem, sed quam à fide
traxerit, non quam à se ipsa habeat. Num
ideo animal de hominibus non prædicabi-
tur, quia de Asino, Equo, Leone prædica-
tur? O censorium acumen.

Sed ut quod res est breuiter dicam, nihil
aliud sentiunt aduersarij, quàm ex coniectu-
ra morali quemque de salute sua statuere de-
bere: Sed pudet eos Matzologicè loqui,
ideo tam perplexè garrunt, ut nebulas of-
fundant.

Age verò omiſſis aduersariorum natijs,
fidei Euangelicæ certitudinem Pauli tubæ
illius Euangelicæ aliquot testimonijs cer-
tissimis comprobamus. Roma. 4. Non hæ-
sitauit diffidentia, sed confortatus est fide.
Dans gloriam Deo, plenissime sciens quod
quæcumque promisit Deus, potens est & fa-
cere, ideo reputatum est illi ad iusticiam.

Roma, 5. Iustificati ergo fide pacem ha-
bent

bemus erga Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus & gloriamur in spe gloriæ Filiorum Dei. Ephe. 3. In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius. Hæc tam euidencia testimonia aduersarijs sunt inanis sonus.

Hebre. 11. Fides est *ἰσωςαβίς* rerum sperandarum. Quam vocem eruditissimè Budeus in Commentarijs suis vertit audaciam, seu animi præsentiam. Ein helden moer. Deducitur enim à verbo *ἰψίσαυαί* quod est sustineo, excipio, non cedo irruenti. Cum hac voce atque vocabuli significatio omnium optime contextui conuenit. Enarrat enim Apostolus exempla sanctorum, in quibus hæc *ἰσωςαβίς* eluxit & omnia aduersa superauit. Hac fidei Hypostasi omnibus pijs opus est. Quando enim Lex Dei & ira Dei, Sathanas, Sensus peccati conscientiam infestant & accusant, hic fides tanquam miles aliquis *ἰσωςαβίκοῦ* non cedit, Sed audentior contrahit, & resistit. Hinc Iohannes. Hæc est victoria quæ vincit Mundum, Fides vestra.

Hinc est illa apud Paulum piorum omni-

AD CENSURAM THEOLOGA-

tum exclamatio, Si Deus pro nobis quis contra nos? Qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum qui fieri potest ut non & cum omnia nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos Dei? Deus est qui iustificat, quis ille qui condemnet? Christus est qui mortuus est, imo qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexteram Dei. qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione Dei? Num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? quemadmodum scriptum est. Propter te morti tradimur, tota die habiti sumus veluti oves destinatae mactationi. Verum in his omnibus *ὁ ἅγιος κωμωκερ* per eum qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare a dilectione Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.

Non loquitur Apostolus de peculiari aliquo à se percepto dono & reuelatione, Catholicam omnium fidei vincuntium malisque suis insultantium vocem exprimit,

Nobis tamen quantumuis Orthodoxè sentientibus. Tridentina fulmina inter quem

Aduersa-

aduersarij. Quæro cur tam diu conticuerit
 Afoticum conciliabulum? Cur non in icono-
 machos & gynæcophilos sacerdotes fulmi-
 narit? An tibi grauius aliquod è Gallia ful-
 men metuens, disparuerat?

Venimus nunc ad secundam propositio-
 nem, quam ex verbis Monhemij excerpunt
 Vitilitigatores aduersarij, quæ est hæc: In
 bonis modo fidem inesse, non item in ma-
 lis, ac proinde malam esse fidei diuisionem
 informatam & informem. Hanc & sacræ
 scripturæ & rectæ rationi repugnare men-
 tiuntur. Quanquam verò supra satis con-
 futata est aduersariorum vanitas, tamen vt
 os eis obstruatur, paulo exactius ea, quæ hîc
 adferunt refutabimus. Non pro gloria Dei,
 non pro veritate, non pro Eccesiæ salu-
 te certant Theologastri, sed pro dogmate
 Matæologico de fide formata & informi
 tanquam pro Helena dimicant. Etsi verò
 facile eis concederemus suam loquendi con-
 suetudinem (vt supra quoque dixi) tamen
 quia ipsi postea vim iustificandi à fide in
 charitatem, hoc est à Christo in nostras vir-
 tutes & bona opera transferant, & gloriam
 filij Dei, quantum in se est, obfuscant, nobis
 refellendi sunt, vt & gloriam filij Dei asse-
 ramus, & veritati Euangelicæ patrocinemur.

Notitia illa, inquit aduersarij, qua his

K assen-

AD CENSURAM THEOLOGA-

assentimur, quæ manifesta non sunt, sed quæ Deus vera esse dixit, nec scientia est neque opinio, credulitas leuis aut historica fides. Quid ergo si non vera fides erit?

Excipio contra leuem & in anem credulitatem esse, quæ vitam Christi in quibus inest non excitas. Vera enim fides efficax est, iuxta illud Chrysostomi in sermone, qui inscribitur de fide, lege naturæ & spiritu sancto: Quamprimum credideris, inquit, bonis operibus eris ornatus. Nec id mirum esse debet, quandoquidem ita natura comparati sumus, ut eum maxime timeamus, quem potentissimum, eum audiamus attentissimè, quem sapientissimum, eum maxima veneratione & studio colamus, quem optimum & benignissimum esse credimus, id maximo ardore desideremus, quod extremum bonum esse persuasi sumus. Hinc Cotta apud Ciceronem optabat persuadere sibi non opinione solum, sed ad veritatem esse Deos, & ex eo quod multi viuunt adeò perditè & sceleratè clarum existimauit esse, haud quam omnibus persuasum, esse Deos. Plus profectò recti iudicij in homine Ethnico fuit, quàm in putidis omnium Matæologorum cerebris.

Porro tametsi tres distinctæ res sint, fides, spes, charitas, indiuisæ tamen comites sunt,
ita vè

li. i. de natura deorum.

ita vt vbi fides vera fuerit, & spes & charitas vna quoq; adsint, saluis nihilominus & impermixtis earum naturis. Vt enim lux consequitur solem, sic charitas comitatur fidem. Sed ne nulla fronte nos hoc dicere criminentur aduersarij, agere manifestis rationibus quod diximus, comprobemus. Fidei non posse, quin illa quoq; amemus, quæ summa bona esse credimus, supra dictum est. Deinde fides est vis, qua Christum apprehendimus, qui (Apostolo teste) factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio. Verum quæ potest esse iustitia, quæque sanctificatio absq; charitate,

Veniamus ad Patres. Augustinus scribit de fide & operibus, cap. 16,
 eam quæ sine charitate est, fidem esse Dæmoniorum, non Christianorum, Atque vult credere in Christum tantummodo ad viam fidem pertinere. Ita enim inquit: Illud sanè non absurdè intelligunt, eum peccare in Spiritum sanctum, & esse sine venia reum æterni peccati, qui vsque in finem vitæ noluerit credere in Christum: Sed si rectè intelligerent, quid sit credere in Iesum Christum Dominum nostrum. Non est enim hoc habere Dæmonum fidem, quæ rectè mortua perhibetur, sed fidem illam, quæ per dilectionem operatur. Hic vides Augustinum apertissimè contradicere Ma-

AD CENSURAM THEOLOGA-

zologis, dum negat eos credere in Christum, qui fidem duntaxat mortuam habent: & cap. proximo clarè dicit, flagitiosos non esse Christo credere, & idcirco ad Baptismum Christi admittendos non esse contendit, Chrysoft. in sermone supra citato fidem per seipsam plenam operibus bonis esse docet. Plura ex Patribus testimonia supra recitauimus, nec opus est alia addere. Est enim tam perspicua in hoc negotio veritas, vt Pontificii saniores nobis accedant, vt supra ex eruditissimo Sadoletto ostendimus.

Nec est quòd Iacobum nobis obijciant de fide mortua, quando illi non natura conuenit cum fide vera, sed tantum nomine. Nec opus erat tot Patrum citare testimonia, declarantia fidem veram, vim & efficacitatem suam operibus exercere, quando nos id minime negamus, tantum id contendimus, hanc mortuam & ignauam fidem veram fidem non esse, tantum per imitationem fidei nomine cenferi.

Vt naturales actiones sensuum (inquiunt aduersarij) aliarumque facultatum ad animam originem suam referunt, ita quæcumque bonæ & spirituales actiones à fide exercentur, non nisi à charitate procedunt, ac efficaciam habent? Atqui nos supra ex Paulo docuimus, fidem non fictam, hoc est veram,

&

& charitatis & puri cordis & bonæ conscientie matrem esse. Docuimus ex Augustino, fide titubante charitatem quoq; ipsam languescere, & si à fide quis ceciderit, à charitate etiam necesse esse, vt cadat. Docuimus ex Ambrosio: Fidem genitricem esse bonæ voluntatis & iustæ actionis. Docuimus ex Chrysostomo, fidem per se ipsam plenam esse operibus bonis. Docuimus ex Gregorio, tantum nos amare, quantum credimus. Hæc omnia si non sufficiunt, adijcimus & sancti Bernardi sententiam, Qui viti fidem, palmiti reliquas virtutes, opera verò botris pulcherimè comparauit. Ergo si vitis viuificatur à palmitè, & fides viuificabitur à charitate.

Sed quid ad Paulum respondebitis? Inquiunt, si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Audiant ergo. Respondemus Apostolum hoc loco, loqui de fide, non dogmatum, sed signorum, quæ etiam in Iuda proditore fuit, & superiore capite ab Apostolo inter charismata recensetur. Nam primo loco posuit sapientiam, deinde scientiam, tertio loco fidem, postea facultatem sanationum, & quæ sequuntur. Non igitur absolutè de omni fide loquitur Apostolus, sed de omnium miraculorum esse & ri

AD CENSURAM THEOLOGICA-

ce fide. Totam hanc, etiam si tanta sit ut prodigiosè motes transferat, si absit charitas, prodesse negat. Chrysoströmus huic nostræ sententiæ astipulatur, nec abludivit Ambrosius. Ita enim in Apostoli locum insit. Virtutes facere, aut dæmonia per fidem eijcere, Dei virtus & gloria est, nec hoc ad meritum proficit, nisi quis bonæ conuersationis fuerit æmulus. Patet igitur hunc virum Dei de fide miraculorum Apostolum intellexisse. Nec dissentire videtur Theodoretus. Nihil igitur aliud ex hoc loco obtinebunt aduersarij, quàm charisma illud fidei, quo miracula efficiuntur, sine charitate esse posse, quòd nos minimè negamus. Sed si aduersarij cum Erasmo & Sophista Pighico contendunt, omnem fidem hoc loco propriam & veram comprehendere, dicimus cum eodem Erasmo hæc per fictionem dici, quæ à Quintiliano inter schemata amplificationis refertur. Neque debet, ut loquuntur Dialectici, Propositio Hypothetica fieri Categorica. Re ipsa ista non separantur, sed intelligentia solum & sermone, ut cum dico: Si habes vitam rationalem absque animali, non eris perturbacionibus obnoxius, sed hinc non sequitur, Vitam hominis rationalem absque animali extare. Ita si quis fidem à charitate seiungeret,

geret, nihil prodesset ea fides, quia reuera non esset fides, sed vana tantummodo persuasio & opinio, à vulgo, educatione atque maioribus concepta. Accedit nostræ sententiæ Basilius, qui in Epistola ad Neocæsarienses scribit: Non quod horum quæ commemorauimus singula, sine charitatis possint inueniri, sed quòd sanctus Apostolus, quæ dixerat, testimonijs confirmare voluerit: præceptum, inquam, charitatis infinitis partibus esse reliquis omnibus excellentius. Vides Lector hanc etiam expositionem, id quod maximè conantur aduersarij, minimè efficere. Sed prior illa simplex, plana, & seriei sermonis Paulini consentanea est. Nam quæ contra eam adferuntur ab Erasmo, Sophistis item, Pigio, Eccio & reliquis eiusdem farinae, nullo negotio refelli possunt.

Adducunt locum Luc. 8. Multi ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedunt. Sic & Iohan. 12. Multi ex Principibus crediderunt in eum, &c. Verum quod sibi assumunt, non damus, tales habuisse veram fidem. Nam & Christus ipse testatur Principes illos non verè credidisse, Quomodo potestis, inquit, credere, Qui à vobis ipsis gloriam queritis?

AD CENSURAM THEOLOGA-

Metuebant enim ne fierent *Abυνάγωγοι*
 Ideo à vera fide alienabantur, cum tuam
 dignitatem & honorem Christo præferrent.
 Cùm igitur in ipsis principib⁹, vel ipso Chri-
 sto teste, fides vera non fuerit, multo minus
 in Simone Mago Diaboli membro fuisse sta-
 tuendum est.

Ad testimonia Patrum, quæ citant Ad-
 uersarij, supra abundè satis responsum est.
 Aliquid tñ coloris habere uidetur, quod ex
 18. cap. libri 15. Augustini de Trinitate ci-
 rant. Sine charitate quippè fides potest qui-
 dem esse, sed non & prodesse. Intelligitis
 aliquam fidem esse posse sine charitate. Sed
 quænam est ea? veràne ut contendunt Ma-
 tæologi? Audi quæ sequuntur. Propter
 quod & Apostolus Paulus: In Christo, in-
 quit, Iesu circumcisio, neq; præputium ali-
 quid valet, sed fides quæ per dilectionem
 operatur. Sic eam discernens ab ea fide
 qua & Dæmones credunt & contremiscunt.
 Vides quam fidem sine charitate esse dicat,
 non Christianorum, quæ vera est, sed eam
 quæ Sophistis, Hypocritis, & consceleratis
 omnibus, cum Dæmonibus communis est.
 Idem docet Tractatu in Iohannem 6. Sed
 quid dicit, inquit, idem Apostolus: Si sciero
 omnia sacramenta & habuero prophetiam
 & omnem fidem, ita ut montes transferam,
 ne ser-

ne fortè & hoc dicens, Credidi, sufficit mihi. Sed & quid dicit Iacobus? Et Dæmones credunt, contremiscunt. Magna est fides, sed nihil prodest, si non habeat charitatem. Confitebantur & Dæmones Christum: Ergo credendo, sed non diligendo dicebant: Quid nobis & tibi fili Dei? Fidem habebant, charitatem non habebant, ideò Dæmones erant. Noli de fide gloriari: adhuc Dæmonibus comparandus es. Ex his postremis verbis (Noli de fide gloriari, adhuc Dæmonibus comparandus es) discite, veræ fidei expertes esse, quotquot de fide absque charitate gloriantur. Nam & suprâ ex Augustino docuimus, homines flagitiosos nequam in Christum credere. Quia loco illo Ioannis: Qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est: vehementer se premi sentit Matæologicum acumen, ideò eum superciliosè reijcit: Existimas fortè, inquit, veteres illos Doctores, quos antè citauimus, nunquam verba illa studiosè legisse, vel etiam abunde satis penetrasse? Siccine tu solus sapere videris? &c. Legerunt hercle, & ideò tam pulchrè nobis consentiunt, sicut ostendimus. Quis est, qui nō credit, inquit August. in hunc locum Ioannis, quòd Iesus sit Christus? Qui non sic viuit, quomodo præcipit Ioannis, Christus: Multi enim dicunt, Credo, sed fi-

In Epist.
Ioannis,
tract 10.

AD CENSURAM THEOLOGA-

des sine operibus non saluat. Opus autem fidei ipsa dilectio est. Rursus : Fides Christiani cum dilectione est : Dæmonis aut sine dilectione. Manifestissimè adimit fidem in Christum flagitiosè viuentibus. At inanes veri Theologastri, dum nos rabiosè calumniantur, in apertam blasphemiam erumpunt, & Scripturam Dei veluti nasum cereum esse dicunt. Siccine vobis, ô impij rabulæ, nasus cereus est Scriptura ? At vos suprâ omnibus hæreticorum phalangibus, ac Dæmonum omnium præstigijs eius auctoritatem opposuistis. O vocem, flagris & fustibus retundendam.

Nósne, ô vesani Monhemiomastiges, aut Principum aut vulgi palpamus vitia, qui flagitiosis omnibus fidem veram adimimus, an vos, qui eam etiam prauis hominibus tribuitis ? Ah nimis stupidi estis, si non sentitis, quantum ijs tribuatis, quibus fidem veram tribuitis. Veræ enim fidei est remissio peccatorum, quando de Christo, vt ait Petrus, omnes Prophetæ testificantur, remissionem peccatorum per nomen eius accepturos, quotquot in eum credunt. Veræ enim fidei iustificatio est, iuxta vocem eiusdem : Per hunc omnis qui credit, iustificatur. Veræ fidei est *vobiscia*, iuxta vocem Pauli : Omnes filij Dei estis per fidem in Christi-

stura

stum Iesum. Veræ fidei est vita æterna, iuxta vocem ipsius Christi: Qui credit in Filium, habet vitam æternam. Viuæ, inquit, fidei hæc tribuimus, non item veræ. At quomodo vera erit, quæ viua non est? An homo verus censendus est, qui viuus non sit? An vera moneta, quæ sit adulterina?

Sed bene habet, Capra cultrum, quo iuguletur, indicat. Citant enim Bernardum, in Sermonē in O&aua Paschæ: Putasne, ait, Filium Dei reputat Iesum, quisquis est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit? Nōne is, etiamsi fateatur se nosse Deum, factis tamen negat? Quid aptius contra fidem Mataologorum informem dici potest? Cui tamen veræ fidei naturam tribuere haud erubescunt effrontes Sophistæ. Nec hoc dicunt Veteres, quod ipsi ganniunt, opera bona fidei suam vitam largiri: Sed fidem ipsam suam vitam per opera declarare, sicut supra copiosè ostendimus. Fant nunc, & Tridentinis sulgetris auiculas terreant: rident etenim iam, in quibus aliquid viri est.

Transimus nunc ad Tertiam Propositionem, quam ex Caluini pectore desumptam esse nostri mentiuntur aduersarij, & est hæc:
Nos

AD CENSURAM THEOLOGA-

Nos tantum ea credere, quæ ad promissiones spectant, non autem ea, quæ minas inducunt. Hæc ex meris calumnijs confuta est, & tribuit Monhemio, quod illi ne per somnium quidem in mentem venit unquam. Porro, tametsi semper credendum est Deo, siue promittenti, siue comminanti: præcipuum tamen fidei obiectum est benevolentia & misericordia æterni Patris in Christo Iesu Domino nostro, extra quam quicquid intuetur fides, nihil nisi desperationis materia est.

§ Similis calumnia est, quod spem atq; fidem prorsus confundere nos dicunt. Quum nos virtutes istas Theologicas Fidem, Spem, atque Charitatem nequaquam confundamus, sed tanquam indiuisas comites, perpetuo coherere docemus, Idque ita esse, solidis Scripturæ & Sanctorum Patrum testimonijs conuincimus, vt supra ostensum est. Luculentam satis fidei & spei disunctionem in Catechismo suo ponit Monhemius. Spes inquit, est earum rerum expectatio, quas reuera fides à Deo promissas concepit. Fides esse Deum veracem sibi planè persuadet, Spes expectat, vt in tempore oportuno se talem declaret. Fides colligit Deum nobis esse Patrem, Spes expectat, vt se talem erga nos exhibeat. Fides donatam nobis propter Christum

stum vitam æternam credit, Spes expectat, ut eam aliquando consequamur. Fides basis est, cui spes innititur: Spes fidem fouet atq; sustinet. Habes planam, eruditam, Scripturis consentaneam fidei & spei distinctionem. Perfricent frontem Aduersarij, & Monhemium fidem atque spem confundere dicant.

Quid verò Matæologi? Fides est generalium pronuntiatorum, (si hæc nostra metiamur tempora) Spes specialium. Quàm vanè hæc dicant fidei hostes, suprâ declarauimus. Cæterùm quid sibi vult toties repetita Parenthesis, Si hæc nostra metiamur tempora? An nunc alia est Fidei notio, quàm olim fuit? aut, si adhuc durabit mundi *χρόνος* postea erit? Sed omisissis Theologastrorum nugis, consideret æquus Lector, maximam esse fidei & spei coniunctionem, quando vera fides spem secum trahit. Quî factum est, ut in Sacris literis tam fidei quàm spei promissiones factæ sint? Ut enim dicitur: Iustus ex fide viuit, & qui credit in illum, non confundetur. Rursus: Qui credit in Filium, habet vitam æternam. Item: Arbitramur hominem iustificari ex fide. Ita etiam scribitur in Psalmo: Beati omnes, qui confidunt in eo. Et in Esaia, capit. 26. Seruabit pacem, quoniam in eo speratum est. Et in 9. Spes non confundit. Atq; ad Titum capite 3.

Vt si.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Vt simus hæredes secundum spem vitæ æternæ. Atque hîc rursus in incerto salutem nostram ponunt Matæologi, & spei hæsitationem associant. Videlicet, Dei promissiones in aère pendulas faciunt, cum eas ita volunt esse generales, vt nemo priuatus de seipso certus esse possit. Atqui in eum finem prædicatur Euangelium omni creaturæ, vt quisque singulariter eam promissionem amplectatur, & habeat remissionem peccatorum. Et quomodo tu accipis Eucharistiam? An obligat Sacramentum promissionem generalem? Non sanè: sed potius singularem, & tibi applicatam. Hac fide si non accipis Sacramentum, quem fructum ex eo percipies, aut quomodo gratias ages? Habet ergo spes eam certitudinem de salute, quam accepit à fide. Cumque spes in eum finem nobis à Deo concedatur, vt dubitationi reluctetur, non est, quòd ei hæsitationem tanquam perpetuam comitem adscribamus. Sacrificate, inquit Dauid, sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. Et Oseas: Spera, inquit, in Deum omni tempore, Item Petrus: Sperate in eam gratiam, quæ offertur. Cum sperare iubet, dubitationi oblectari mandat. Liqueat id ex natura mandatorum Dei. Iussit Deus, vt se vnum coleremus, quia videbat nos ad idololat-
triam

triam, & omnem superstitionem propensissimos. Idcirco nos aduersus hoc malum suæ legis verbo pugnare voluit. Iussit etiam, ne occideremus, ne adulteria committeremus, ne furaremur, & videret naturæ nostræ depravationem ad hæc mala inclinare. Ita etiam Deus iussit nos sperare, & videret cor nostrum dubitatione vehementer laborare. Nec repugnat certitudini spei sanctus Dñi timor sed cum eo probè consentit. Errorem suum Matæologi insulsæ diuisioni fidei, de qua tam multa dixim⁹, debent, & & veram fidem malis & bonis communem faciunt, quam opinionem erroneam esse supra ostendimus. Sed aduersarij tam malorum quàm bonorum esse fidem adhuc cõtendunt, & opus intellectus sit fides, qui nõ id quod bonum, sed quod verum est cõtuetur. λόγος. Nõ tantum veritatem, sed & misericordiam & bonitatem Dei, & meritum Iesu Christi contuetur fides. quapropter & egregios affectus in ijs, quibus inest. excitat, fiduciæ, spei, amoris, obseruantię. Hinc est, & scriptura prauis hominib⁹ veram fidem denegat. Qui suorum (ait Paul.) & maximè domesticorum curam non habet, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Certè qui fidem abnegauit, nõ habet fidem. Item Ioannes: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius nõ seruat, mendax est, & veritas in eo nõ est.

AD CENSURAM THEOLOGA-

de Ago- Praeclarè igitur Augustinus : Errat, inquit,
ne Chri- quisquis putat veritatem se posse cognosce-
ftian.ca- re, cum adhuc nequiter viuat. Desinant igi-
pite 13. tur nobis conuitari, toties in errore depre-
henfi : Sophismata *σσοφολογίας*, Gymmeriæ
tenebræ Matæologorum sunt, non eorum,
qui synceram Theologiam profitentur.

Facere non possum, quin priusq̄ progres-
sar, axioma quoddam aduersariorum discu-
tiendum mihi sumam. Aiunt : In religionis
fideique negotijs maiorum vestigia decli-
nare, est illorum fidem calumniari. Iam au-
diuimus nostros censors, contra doctrinam
Propheticam & Apostolicam & S. Patrum,
scripturam sacram ab omnibus legi vitare,
Impijs opera bona tribuere, concupiscenti-
am propriè peccatum dici abnuere, simula-
chorum cultum contra legem Dei, Prophe-
tas, Apostolos & sanctam vetustatem defen-
dere, connubia sacerdotum contra doctri-
nam Apostolorum & veteris Ecclesiæ dam-
nare, fidem Filiorum Dei bonis & malis cõ-
manem facere, eiusque certitudinem impu-
gnare. Papæ quot modis putidi Sophistæ fi-
dem maiorum suorum præuaricantur.

In articulo de Ecclesia, dum successionem
Romanorù Pontificù infallibilem Ecclesiæ
notam faciunt, eò deuoluuntur, vt Roma-
nam Episcopum nunquam ab Apostolorum
doctrinæ

doctrina descivisse impudentissimè mentiantur.

Rectè successione[m] Episcoporum, contra exorbitantes hæreses allegabant Veteres, eum puritatem Apostolicam utcumq; adhuc retinerent Episcopi: Sed perperam fit hodie à Sycophantis, qui sincerioris Theologiæ professoribus ordinariam successione[m] obijciunt, postquam ambitio, fastus, auaritia, teterrimæ religionis pestes omnia corruerunt, & tam procul à puritate Apostolica discessum est. Petro dictum est à Christo: *Pasce oves meas, Quid se Petri successores iactant, qui non pascunt? Quot à Gregorio usque Magno vidit Roma Pontifices concionantes? Contra doctrinam Christi Iesu & Apostolorum, gubernationem Ecclesiasticam in imperium mundanum transformatunt Episcopi Romani, & Theologastri eos negant ab Apostolorum doctrina descivisse. Quanto rectius Bernardus ille Clareuallensis, libro de Consideratione ad Eugenium quarto, qui in plerisque eos Constantino successisse prædicat, non Petro. Et supra ostendimus, Romanos Episcopos primos Diabolicam illam de cœlibatu Sacerdotum superstitionem recepisse, Sed omnium apertissimè contradicit adversarijs nostris Lyranus, in Matthæum vndeuigesimo: Pa-*

L. ter,

AD CENSURAM THEOLOGA-

tet, inquit, quòd Ecclesia non consistit in hominibus ratione potestatis, vel dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis. Quia multi Principes & summi Pontifices, & alij inferiores inuenti sunt apostatasse à fide Apostolica. Propter quod Ecclesia consistit in ijs personis, in quibus est notitia vera, & confessio fidei & veritatis. Hæc ille.

Profectò erratis plurimum, si Spiritus Sancti gratiam successioni Episcoporum & Cathedralis putatis alligatam.

Possẽm hoc loco pie Lector, plurima testimonia adducere ex Sancto Bernardo, Marfilio Patavino, Auentino, Laurentio Valla, Francisco Petrarcha, Ioanne Francisco Mirandulano, alijsque illustribus ac probatissimis viris quam plurimis, quibus Theologastrorum vanitas conuinceretur. Sed parco, ne me maiorum suorum verenda detegere crimentur. Aduersarij.

Verum, quia tanta virulentia sectarum vocabula obijcit immerenti Monhemio hæc Matæologorum rabies, facere non possum, quin vnum saltem ex Francisco Petrarcha testimonium hic proferam, ex quo Lectori pio elucescat, quomodo Apostolicæ doctrinæ Roma cum suis Episcopis hætenus inherit. Omne bonum, inquit, ibi perditur,
sed

sed primùm omnium libertas : mox ex ordine quies , gaudium , fides , spes , charitas , animæ iacturæ ingentes . Sed in regno auaritiæ nihil damno ascribitur , modò pecunia sit salua . Futuræ ibi vitæ spes inanis quædam fabula est : & quæ de Inferis narrantur , fabulosa omnia : resurrectio carnis , & mundi finis , & Christus in iudicium venturus , inter nãnias habentur . Veritas ibi dementia est , abstinentia verò rusticitas , pudicitia probrum : ingens denique peccandi licentia , magnanimatas & libertas eximia : & quò pollutior , eò clarior vita : quò plus scelerum , eò plus gloriæ : bonum nomen cœno vilius , atque vltima mercium fama est . Et quæ sequuntur . En Romanensem disciplinam , cui non magis cum Apostolica cõuenit , quàm caliginotissimæ nocti cum solis iubare , aut Tartaro cum Cœlo . Et hæc , atque alia teterrima de Romanensi curia scripsit Petrarcha ille vester , quem Vrsus Anguillatiæ Comes in ipso Capitolio Romano coronauit laurea , approbante Papa Benedicto Vndecimo , Anno ab hinc ducentesimo vigesimo . An eo tempore vixit Lutherus ? aut eo etiam antiquior Hussus ? Ecquid pudet vanitatis ? Ante hunc patrem , inquit (Lutherum intelligunt) nulla istarum doctrinarú inuaserat orbem ,

AD CENSURAM THEOLOGA-

pacata erant omnia, sapiebant idem omnes. Volunt me quod res est loqui: Non fuit in Ecclesia Christi, ea doctrinæ morumq; corruptela, ante exortam istam Matæologiam, rixatricem, dubiam, loquutuleiam, vanam, indoctam & impiam, multarum sectarum matiem fecundissimam. Quare orandus est Deus Pater Domini Iesu Christi Seruatoris nostri, vt mentes gubernatorum illuminet, & Ecclesiam suam à Diabolica hac Sophistica liberet, ad nominis sui gloriam, & multorum salutem: Amen.

Conqueruntur nescio quid Matæologi de Principibus quibusdam secularibus, qui piorū Præsulū conatus in emendandis abusibus Ecclesiasticis impediunt. Sed qualem emendationem isti expetant, haud obscurum est. Atque hīc longam orationem ordiuntur de trucidandis hæreticis.

Equidem nequaquam ijs assentior, qui sacrilegas dissensiones volunt esse liberas. Quæ est enim peior mors animæ, inquit sanctissimus Augustinus Epistola centesima sexagesima sexta, quàm libertas erroris? Et esset hoc Iulianum Apostatam Ecclesiæ hostem ex Inferis reuocare. Volo pios Magistratus pro veritate contra errorem decernere, secundum exempla laudatissimorum

maiorum suorum, Constantini, Valentiniani, Gratiani, Theodosij: ita tamen, ut à lenitate, mansuetudine, clementia & moderatione sanctæ vetustatis quàm minimum discedatur. Quo magis reprehendenda est horum Theologastrorù improbitas, qui sanctissimi Episcopi Augustini inenarrabilem humanitatem atque φιλανθρωπία manifestissimo mendacio conspurcant, dum eum hæreticos trucidari voluisse scribunt. Quum tamen ex ijs ipsis, quos citant, locis vanitatis coargui & conuinci possint. Quod ex Tractatu vndecimo in Ioannem ab Adversarijs citato, demonstrabo.

Isti etiam audent dicere (intelligit Donatistas Augustinus) quòd persecutionem solent pati à Catholicis Regibus, aut à Catholicis Principibus, qua in persecutione tolerant afflictionem corporis. Si tamen aliquando passi sunt, aut quomodo passi sunt, ipsi sciant, aut conueniant conscientias suas. Hæc Augustinus. Nota diligenter candide Lector, illam in verbis Augustini correctionem: Si tamen aliquando passi sunt, aut quomodo passi sunt, ipsi sciant, aut conueniant conscientias suas. Quæ verba satis indicant, non fuisse trucidatos hæreticos. Nam in Breuiculis Collationum cum

AD CENSURAM THEOLOGA-

Donatistas, Collatione diei tertij, scribit Donatistas multa conquestos de persecutionibus, quas ad instantiam Catholicorum, à potestate seculari perpessi essent, easq; valde exaggerasse. Ad hæc Catholici responderunt, ipsosmet Donatistas primùm accusationibus instituisse apud Cæsarem Constantinum. Deinde, Circumcelliones eorum pro more suo seipsum præcipitasse. Postremò, non tam pati ipsos ob hæresim vel schisma, quàm propter atrocitatem immanem, quam iidem Circumcelliones etiam Ducibus clericis exercuissent, pulsationibus, incendijs, & omni genere crudelitatis, adeò, vt oculos etiam humanos calce & aceto persecuti essent.

Idem docet hoc Tractatu D. Augustinus: Sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur. Non ait perpetiuntur, sed perpeti se conqueruntur, falsò nimirum. Vide enim, quæ sequuntur: Et tamen quæ patiuntur? Proferunt nobis, nescio quos in persecutione suos martyres: Ecce Marcellus de petra præcipitatus est: &, Ecce Donatus Bagarenis in puteum missus est? Quando Potestates Romanæ talia supplicia decreuerunt, vt præcipitarentur homines? Quid autem respondent nostri? Quia ipsi se præcipitarunt, potestates infamarunt

marunt. Et quæ sequuntur,

Vides manifestè candide Lector, hos hereticos non à Catholicis necatos fuisse, sed lymphatos seipfos vel de saxis, vel in puteos præcipites dedisse, eiusque rei inuidiam, factionem Donati in Magistratus Catholicos deriuare voluisse. Constat autem nullos à Catholicis interemptos fuisse, postquam Magistratus de *εὐσεβείᾳ* Circumcellionum suorum infamarunt. Quod nequaquam fecissent, si quos occisos fuisse ostendere potuissent.

En, qua fide incendiarij isti testimonia Patrum in re tanta citant, dum lenitatem Regum ac Principum ad sæuitiam extimulant.

Reliqua loca, quæ citant Aduersarij, nihil aliud docent, quàm vtilissimam fuisse etiam ipsis Donatistis, Legum Imperialium coërcitionem, tum curam religionis & pacandę Ecclesię ad Magistratum quoque pertinere, quod nos ita esse fatemur.

Sciat autem æquus Lector, inquietudinem plus quàm fanaticam factionis Donati, & Circumcellionum atrocitatem, qua effervescentes in pios sæuebant, primùm leges in hereses armasse: vt semper ex malis moribus bonę Leges natę sunt. Erat enim imma-

AD CENSURAM THEOLOGA-

nis furor, & plus quàm beluina truculentia Circumcellionum, vt passim varijs in locis testatur Diuus Augustinus. Nemo seruum suum reposcere ausus fuisset, si ad horum patrociniū confugisset: Nemo debitorem exigere, si ab ijs defensionem expetisset: contractis tabulis, seruis libertatem, quantumuis inuitis dominis, donabant: creditoribus chirographa vi & terroribus extorquebant, ac debitoribus restituebant: honestos Patresfamilias vinctos cædebant, & ad molas circumagendas, pro iumentis abutebantur: domus diripiebant, diruebant, incendebant. Presbyteros Catholicorum pessimè multabant, interdum & ipsos interimebant, Denique lymphati latrones erant potius, quàm hæretici.

An hæc ferre debebant Leges Ciuiles?

Constitutæ sunt igitur legum pœnæ tali sectæ mitissimæ, quæ nequaquam ad sanguinis profusionem progressæ sunt, quod testimonijs aliquot declarabo, vt Theologastrosum vⁿⁱtas omnibus liqueat.

Augustinus Epistola .61. ad Dulcitium Tribunum: Non enim tu, inquit, ius gladii vllis legibus accepisti, aut imperialibus constitutis, quorum tibi iniuncta est executio, hoc præceptum est, vt necentur.

Item

STRORVM COLON. ACAD. 85

Item contra literas Petiliani libri secundi cap. 20. Nullam quidem legem ab imperatoribus datam, vt occideremini, recolo. Item contra Cresconium Grammaticū lib. 3. cap 50. Nullistamen bonis in Ecclesia Catholica hoc placet, si vsque ad mortem in quemquam licet hereticum sequiatur. Euenit hæc Augustini sententia Matæologos, Hæreticos ad mortem deponentes, homines esse prauos, ne dicam sanguinarios.

Epist. 127

Comprehensis quibusdam Circumcellionibus, & in iudicium adductis, tametsi confiterentur restitutum Catholicum presbiterum a se necatum esse, Innocentium item Catholicum presbiterum excæcatum & mutilatum, Augustinus tamen diligentissimè apud Donatum Aphricæ Proconsulem, Marcellinū Tribunum, & eius fratrem Apringium pro eis intercessit, rogitans per misericordiam Iesu Christi, ne necarentur aut mutilarentur, sed vtilibus laboribus conseruarentur, dicitans seruorum Dei patientiam inimicorum suorum supplicijs decolorari, & sanguine scædari: sed libet quædam eius verba ascribere. Epistola 158. ad Marcellinum, Pœna sanè illorum, inquit, quamnis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, vt præter suppliciū mortis sit, & propter

Item 159

160.

Conscientiam nostram, & catholicam man-

L 5. suctu-

AD CENSURAM THEOLOGA-

suetudinem cōmendandam, ipse enim fructus ad nos peruenit confessionis illorum. Quia inuenit Ecclesia catholica, vbi suam ergā atrocissimos inimicos seruet atq; exhibeat lenitatem. In tanta quippē crudelitate quęcumq; propter sanguinem vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod etli modo quibusdam nostris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis & negligentię simile: transactis tamen motibus nostrorum, qui recentioribus factis solent turbulentius excitari, egregiē luculenta bonitas apparebit: Hęc ille. Ponderet Lector verba: Propter conscientiam nostram.

Satis ex pręmissis apparet Matheologos in manifesto deprehensos mendacio, sed quęrit fortassis lector, qualis fuerit hereticis legibus constituta pœna, cum constet capitalem non fuisse. Docet hoc Augustinus contra Epist. Parmeniani lib. 1. capite 7. Vbi scribit, Legem fuisse latam aduersus omnes, qui Christianos se dici volunt, & Ecclesię Catholicę non cōmunicant, sed in suis separatim conuenticulis congregantur, vt vel ordinator Clerici, vel ipse ordinatus denis libris auri muldetur. Locus verò ipse, quo impia separatio congregatur, redigatur in filcum. Scribit & alias fuisse iussiones generales,

rales, quibus eis vel faciendi Testamenta, vel donationes, aliquid efferendi facultas adimitur, vel ex donationibus & testamentis aliquid capiendi. O mites leges aduersus tam truculentam sectam. Et tamen à Catholicis Episcopis intercessum est, ne vel infortunis mulctarentur sæuissimi Latrones. Vide Epistolam ad Ianuarium 68. Item 66. Ad Donatistas. An ad mortem deposcebant Hæreticos, qui ne pecunijs exigenterentur, intercesserunt? Et tamen si vnquam fuit Hæresis mortis supplicio mulctanda, certè Donatistarum trux Secta fuit, aduersus quam tam lucenta mansuetudine fuerunt vti Catholici Episcopi.

Sed ne putes solius Africæ Catholicos Episcopos aduersus hanc Hæresim tam illustri bonitate usos, accipe & alia quædam vetustæ mansuetudinis testimonia.

Narrat Sigebertus Gemblacensis & post hunc Antoninus, sanctum Ambrosium, & Martinum Turonensem Episcopum noluisse communicare Sacris Mysterijs cum Ursatio & Statio Episcopis, quòd eorum delatione Treuiris ab Euodio Præfeco Priscillianus absurdissimæ Hæresios Auctor, atque in Synodo Episcopo-

AD CENSURAM THEOLOGA-

Episcoporum damnatus, interemptus fuerit. Et quamuis de Priscillianistis Orosius scribat: Dilacerati grauius à Doctõribus prauis, quàm à cruentissimis hostibus sumus, tamen ingenti contentione tandem perfecit Sanctus Martinus, vt ab eorum cæde temperaretur. Atque hic est ille Martinus Episcopus, de quo Stentorea voce quotannis in Templis reboant Pontificij, Sacerdotem Christi Martinum cuncta per orbem canat Ecclesiapacis catholicæ. Atque illius nomen, omnis Hæreticus fugiat pallidus. Sed gladio spiritus, demonstrationibus item è scripturis & ratione desumptis Hæreses oppugnabat Martinus, non eculeis, non ignibus, non carnificum gladijs. Nec dubito si reuiuiscerent sanctissimi Episcopi, Ambrosius, Augustinus, Martinus, quin Mætaologos tanquàm crudelissimos parricidas abominaturi sint. Innocentius Romanus Episcopus Pelagianos excommunicasse legitur, trucidasse non legitur. Celebratur & Theodosij secundi pijsissimi & eruditissimi Imperatoris erga hæreticos prudens lenitas, quæ plus profuit Ecclesiæ, quàm omnes omnium carnificum gladij. Et possum multa alia testimonia mansuetudinis ex antiquitate adferre. Confixit Augustinus acerrimè cum nominatissimis & potentissimis hæreticorum

scdis

sectis, Manicheis, Arrianis, Donatistis, Pelagianis. Num vsq̄ Magistratum præsidia circumspicit? Num ad ignes, lictores & ultorem gladium confugit? Nihil minus. Imò gladio spiritus omnes aduersariorum copias sternit. Sublato, inquit, hinc timore secularium potestatum in circumcellionū tumultu, re agamus, ratione agamus, diuinarum scripturarum auctoritatibus agamus, quieti atque tranquilli, quantum possumus, petamus, quæramus, pulsemus, vt accipiamus & inueniamus; & aperiatur nobis, & quæ sequuntur. Tanta in hoc viro Dei fiducia fuit veritatis. Vbi hîc ignauissimorum Matæologorum axioma, cum hereticis non esse disputandum. Vide Epistolam 173. Præfatus sum me nequaquã ijs assentiri, qui libertatem erroris concedi possulant. Volo coerceri hereticos, sed dum suis flabellis Matæologi Principes ad seuitiam incitant, ego eos cum Augustino adhortor, vt modum teneant aptum humanitati, congruum charitati, vt nec totum, quod potestatis est, exeratur, & in eo quod exeritur, dilectio non amittatur, in eo autem quod non exeritur, mansuetudo monstratur. Certè omnia prius experienda sunt, quam ad sanguinem fundendum procedatur, quippè vt ille canit, (ga est. Iuuenal. fatyra 6
 Nulla vnq̄ de morte hominis cunctatio lon-
 Quæro

Epist. 203.
 ad Maximinum.

Contra Cresconium Gra. lib. 3. capite. 5.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Quero ò viri in eminentia constituti, Dijudicationem dogmatum sumitis vobis, an non? Si sumitis eam vobis, videte, vt ad rem tantam adferatis mentem illustratam egregia cognitione Dei & voluntatis eius, & exactam scripturarum peritiam: Si non sumitis vobis dijudicationem dogmatum, caute, ne vosmetipsos alienæ ignorantix, ve cordiæ, virulentix, & crudelitatis seruos constituatis. An obscurum est, quàm iniqua & temeraria sint hac tempestate multorum iudicia? Quis hac ætate excellens vir fuit, cuius opera in restaurandis literis & pietate enituit, cui non hereseos labem asperserit Matæologicum virus? Horum ne vesaniq; inseruiet gladius vester? Nec restinguantur hereses hereticorum sanguine, sed accendantur potius & gliscunt, dum ij, qui seducti sunt, & alij imperiti peruicaciam & duritiem illorù constantiam esse putant.

Adhortor etiam pios Pastores, vt laudatissimam Patrum lenitatem erga Hereticos imitentur, non in contentione & æmulatione & persecutionibus, sed mansuetè consolando, beneuolè hortando, leniter disputando, sicut scriptum est. Augustinus contra epistola fundamenti capite 1. Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mitem esse ad omnes, docibilem, pati-

entem

entem in modestia corripientem diuersa
sentientes. Sunt & homines heretici, neque
eis cornea fibra est, vt ad meliorem men-
tem flecti non possint. Cogitent nihil ita
in causa esse, quin ualescunt hereses & sectæ,
quàm sui ordinis inscitiam, fastum, negli-
gentiam, auaritiam, superstitionem, addo &
conscelerationem, quò maiorem tanti vul-
neris sanandi curam suscipere debent. Sed
redeamus ad Censores.

Quia scripsit Monhemius, Si negligentes
fuerint Ecclesiæ Presides, piorum regum ac
Principum partes fore exemplo Ezechie,
Constantini, Theodosij & multorum alio-
rum regum, cum in Veteri tum in Nouo
testamento Ecclesias repurgare. Aduersarij
hoc consilium magna assentationis suspicio-
ne grauant, & non leuium discordiarum se-
mina suppeditare, imò rerum omnium pro-
digiosam perturbationem & methamor-
phosim coniunctam habere crocitant, De-
inde principes nescio quos sacrilegij, rapina-
rum & usurpati muneris alieni accusare
non dubitant, quàm verè ipsi viderint.
Equidem Matæologorum iudicia temeraria
& cæca nihil moror, nec in vno deprehen-
duntur mendacio, vt se ex illo esse decla-
rent, qui est mendax ab initio. Videlicet do-
let Theologastris in quorundam Principum
Ditio-

AD CENSURAM THEOLOGA-

Ditionibus, abusus tolli, emendationes proponi. Hinc illæ lachrymę. Dent ipsi nobis Ambrosios, Chrysoſtomos, Athanaſios, Hilarios, & habebunt Principes obedientiſſimos. Ne quicquam conqueritur proijci ſe & conculcari inſatuatum ſal. Quomodo dicitis, inquit Hieremias cap. 6. ſapientes ſumus, & lex Domini apud nos eſt. Verè mendacium operatus eſt ſtylus mendax Prophetarum. Pudefacti ſunt ſapientes, expauerunt & capti ſunt. Ecce verbum Domini proiecerunt, què ergo in illis poteſt eſſe ſapientia?

Quare vos Optimates & Reipublicæ gubernatores adhortor, vt officium veſtrum potius ex voce legis, quàm ex ore horum mendacium ſcribarum diſcatis. Cuſtodes vos legis ſuæ & executores conſtituit Deus. Eius rei multa ſunt teſtimonia. Deut. 17. Cùm ſederit rex in ſolio regni ſui, accipiet librum legis Dei, vt legat in eo cunctis diebus vitæ ſuæ, & faciat ea, nec recedat ab ea, vel ad dextram vel ad ſiniſtram, vt proroget dies in regno ſuo ipſe & filij eius. Et iterum. Non recedat liber legis ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diu noſtuq; vt cuſtodias & agas, iuxta omne id quod ſcriptum eſt in eo: tunc enim proſperum reddes iter tuum, tunc prudenter ages, Hinc Auguſtinus contra

Donat.

Iofue 1,

Donatistas citans illud Psalmi: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Quomodo reges Deo seruiūt, inquit, timore, nisi ea quæ contra Domini iussa fiūt religioſa ſeueritate prohibendo atque pleſtendo? Aliter enim ſeruit, quia homo eſt, aliter quia rex eſt. Quia homo eſt ei ſeruit viuendo fideliter, quia etiam rex eſt, ſeruit leges iuſta præcipientes & contraria prohibentes conuenienti vigore ſanciendo. Sic ſeruiuit Ezechias, lucos & templa idolorum & illa excelsa, quæ contra præcepta Dei fuerant extructa deſtruendo. Sic ſeruiuit & Ioſias talia & ipſe faciendo. In hoc ergo ſeruiunt Domino reges cū ea faciunt ad ſeruendum illi, quæ non poſſunt facere niſi reges, Hæc ille.

Porro quodnam ſit officium Principum rebus Eccleſiæ collapsis, euidenter docet exemplum Ioſiæ omniū regum Iuda poſt Dauidem laudatiſſimi, cuius eximiam laudem fruſtra in ſacerdotes deriuant Mataæologi. Ita enim ſcriptura. Duodecimo anno poſtquæ regnare cœperat, mundauit Iudam & Hieruſalem ab excelsis & lucis ſimulachriſque & ſculptilibus. Hæc deinceps copioſius exponuntur, nulla ſacerdotum facta mentione. Poſtea recenset ſcriptura, quomodo iuſſerit rex mundata iam terra & templo

2. Para. 34

M Do

AD CENSURAM THEOLOGA-

Domini instaurari, etiam domum Domini Dei sui, Ibi Helchias pontifex amissum librum Deuteronomij (egregium sacerdotalis diligentiae specimen) inter rudera forte reperit. Quem Saphan Scriba regi obtulit, quo accepto rex reuocans in animum horribilem maiorum suorum apostasian vestes suas pra dolore conscidit, Helchiam Pontificem adiunctis comitibus aliquot ad Huldam Propheten misit, vt Dominum confulerent. Accepto oraculo, consilium coegit, librum legis recitauit, omnes ordines, summos, infimos obedientiae legis obstrinxit. Recenset deinde copiose scriptura, quomodo superstitiones exciderit pijsimus Rex, adeo & nec vetustissimis templis a Salomone vt Hieroboamo contra legem Dei erectis, nec antiquissimis ritibus pepercerit. Quae omnia scriptura sic concludit, Abstulit ergo Iosias cunctas abominaciones de regionibus filiorum Isral, & fecit omnes qui residui erant in Israhel, seruire Domino Deo suo. Obsecro quid hic habet quod sibi arroget sacerdotum supercilium? Si vel Helchias Pontifex vel adeo sacerdotum ordo se opposuisset regi repurganti Ecclesias, num ijs cessisset Iosias? Iosiae igitur regis fidem atque obedientiam hoc tempore sibi imitandam proponant Principes, ni fecerint, contempti E-

pti Euangelij & neglecti officij consciensci-
 am tandem sustinere non poterunt . Nec
 proderit ijs, quòd quèdam alioquin iustè,
 prudenter, fortiter, moderatè fecerunt,
 quod ciuilem pacem atque tranquillitatem
 utcumque coluerunt . Vt enim hæ res
 fluxæ sunt atque temporales, ita quando ad
 gloriam Filij Dei non referuntur, fluidam
 quoque & temporalem à iusto Deo mer-
 cedem propositam habent . Vt in Exem-
 plis Augusti, Traiani, Adriani, & simi-
 lium patet . Sed ne temere hoc affirmare
 videar, audiatur Augustinus in Epistola
 52.

Si omnis prudentia tua, inquit ad Mace- Epist. 50j
 donium, qua consulere conaris rebus hu-
 manis: Si omnis fortitudo, qua nullius ini-
 quitate aduersante terreris: Si omnis tem-
 perantia, qua in tanta labe nequissimæ
 consuetudinis hominum te à corruptioni-
 bus abstines: Si omnis iustitia, qua rectè
 iudicando sua cuique tribuis, id laborat, id
 nititur, vt hi quibus vis vt benè sit, salui
 sint corpore, & ab omni cuiusquam impro-
 bitate tuti atque pacati, habeant filios no-
 uellos constabilitos, filias ornatas, sicut si-
 militudinem templi, cellaria plena eru-
 stantia ex hoc in hoc, fecundas oues,
 crassas boues, nec maceriæ ruina defor-
 met

AD CENSURAM THEOLOGA-

formet prædium, nec litigantium clamor per
sonet in plateis eorum. Ita non erunt veræ
virtutes tuæ, sicut nec istorum beatitudo.

Item paulò post. Si quilibet, inquit, admi-
nistratio tua illis, quas commemoravi in-
structa virtutibus, hoc intentionis sine de-
terminatur, ut homines secundum carnem
nullas iniquas molestias patiantur, nec ad
te existimas pertinere, quo istam quietem,
quam præstare niteris referant. Id est ut
verbis nõ ambiam, quo Deum verum, ubi est
quietæ vitæ omnis fructus, colant, nihil ti-
bi prodest ad vitam verè beatam tantus la-
bor. Hæc ille. Osculamini ergò Filium, ne
quando nascatur, & pereatis de via. Citò
enim exardescet furor eius. Beati omnes
qui confidunt in eo. Nec te latere volo lec-
tor fraudem Theologastorum, qui multa
loca Patrum vanè citant, tantum ut sim-
plicibus & indoctis fucum faciant, qui anti-
quitatem pro aduersarijs stare putant, quan-
do nomina Irnæi, Clementis Hilarij coa-
ceruari audiunt. Fusè de his disserunt, In-
quiunt, Alexandrinus lib. 3. Pædagog. cap.
II. Irenæus lib. 2. cap. 45. Augustinus con-
tra Epistolam fundamenti, &c. Obsecro
te quisquis es Lector, si uacat, suspice loca
citata. Dispeream si vel vnum Iota inue-
neris, quod huc spectet, Quapropter non
miræ

STRORVM COLON. ACAD. 91

miraberis, si pleraque loca surdis auribus prætereo, cum Matæologi Patres citando sepe mulgeant hircum, ut ante quoque dictum est.

Toties nobis inculcant sententiam Deuteron. 7. Qui superbierit nolens obedire illi, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis moriatur. Nec vident talpæ loqui Mosen non de controuersijs dogmatum, sed de externis iudicijs in causis ciuilibus, ut manifestè declarant antecedentia verba. Si causa aliqua insolita & difficilior quàm ut te ex ea explicare possis, in iudicio suborta fuerit inter sanguinem & sanguinem, inter litem & litem, & inter plagam & plagam, in actionibus iudicialibus, in portis &c. Quid hæc ad controuersam religionem. Alioquin vos ipsi rei mortis estis quando Archiepiscopo vestro piæ memoriæ Hermanno à V Veda optimo Principi Ecclesias repurganti nefaria rebellione restitistis Pharisæico typho inflati hypocritæ. Qua in re satis declarastis, quanti vobis sit Episcopalis apex, quem tamen Principibus ad tollendos abusus Ecelesiasticos vultis esse remoram.

Celeberrimæ illius Nicenæ synodi coactæ laudem, quam historici Constantino Imperatori tribuunt, Matæologi Syluestro Roma-

AD CENSURAM THEOLOGA-

mano Episcopo falso ascribunt, Qui quod senio confectus esset, vt scribit Theodoretus, Synodo non adfuit, sed duos presbiteros qui compositioni intercessent, milit. Deinde constitutionem Apostolicam faciunt, nullam Synodū fieri debere, propter Romane sedis auctoritatem. Mirum si pro hac Sede Apostoli tam fuerunt ambitiosi. Sed Constantiensi & Basiliensi Synodis quid fiet, in quibus Papa damnatus est hereseos?

Bellum vero quod tandem subiiciunt: Si negligentes sunt Episcopi, vt prauos suorum mores aut non corrigant, aut dissimulent, admoneantur benignè. Quòd si blandis admonitionibus nihil aut parum efficitur, summus est aliquis in Ecclesia Præsul, cui deferendum est id negotij, vt in omnibus rebus iustissimus seruetur ordo. Videlicet Romam adibunt Principes, & Romam in caulas atque in Magalia versam, emendationem Ecclesiarum efflagitaturi. Si se egregiè ludibrio exponere volent, obsequantur Theologastrorum consilio. Verum nos de doctrinæ corruptela, & Sacramentorum Christi profanatione, multo maximè accusamus sacrificos vestros, non tantum de morum corruptione.

Transeo nunc ad quintum Dialogum, qui tractat de iustificatione, quem tot scatero

erro

Ecclesiast.
Hist. lib. 2.
cap. 7.

Mant. lib.
2. de vita
S. Blasij.

erroribus, quot complectitur fere sententias
 mentiuntur Cenlores nostri. Illud autem
 te scire volo Lector, nos quando cum ad-
 versariis de iustificatione disputamus, ne-
 quaquam disputationem vanam aut λογωμαχίαν
 instituere, Christi honorem vindicamus,
 afflictis, conscientijs firmam consolationem
 proponimus Euangelium à lege, legem ab
 Euangelio distinguimus, quod illi facere
 non possunt, qui iustificationem fidei & ope-
 rum confundunt, & perniciosè commiscent.
 Atque hinc eam absurditatem & obscuri-
 tatem, quam Monhemio falso obiiciunt,
 ipsi verè incurrunt. De iustificatione si-
 dei disputaturi, ita loquuntur, vt Disci-
 pulos Aristotelis agnoscas, non Pauli A-
 postoli. Quasi verò nihil interlit inter iu-
 stitiam Christianam & Philosophicam. Et
 sententiam Catholicorum, vt aiunt exposi-
 turi, Tridentini Concilij sophismata (vide
 curtam Matæologorum suppellectilem) pro-
 ferunt à beatissimis scilicet Patribus pro-
 mulgata & dictata à Monachis ex Spiritu
 non veritatis, sed mendacij, non Christi,
 sed Pighij Sophistæ Neopelagiani. Et ea
 dicunt, quæ cum scriptura, Patribus & ve-
 terum conciliorum decretis ex diametro
 pugnant.

Cæterum iustificationis causæ, inquit, si
 de prio-

AD CENSURAM THEOLOGA-

de priori loqui ea, qua impius fit iustus, in nobis nullæ reperiri possunt, quamuis nostrum hoc sit, ut animos ad diuinum illud munus accipiendum accommodemus. Palam tribuunt voluntati humanæ, gratiam Dei & spiritus sancti illuminationem vel repudiare posse, vel liberè recipere, tantundem ex Dei virtute detrahentes, quæ à Propheta describitur, Ieremię 31. Dabo inquit legem meam in corda vestra, faciamq; ut in præceptis meis ambuletis. Profecō rectè Augustinus, laborant inquit, homines ut inueniant in nostrâ voluntate quid boni sit nostrum, quod nobis non sit ex Deo, & quid inueniri possit ignoro.

lib. de pec
cat. merit.
& remis.

Idem manifestissimè Matæologos refutat ad Simplicianum lib. 1. quæst. 2. Deus est qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate, Vbi satis ostendit etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri, Nam si propterea solum dictum est, Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, quia voluntas hominis sola non sufficit ad iustè recteq; viuendū, nisi adiuuemur misericordia dei: Potest & hoc modo dici.

Igitur non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quia misericordia dei sola non sufficit, nisi cōsensus nostrę volūtatis addatur.

tur, At illud manifestū est, frustra nos velle, nisi Deus misereatur. Illud autem nescio quomodo dicatur: Frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, etiam volumus: ad eandem quippe misericordiam pertinet, vt velimus. Deus enim est, qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Nam si quæramus, vtrum Dei donum sit voluntas bona? mirum, si negare quisquam audeat. Quare in Concilio Arausicano Secundo, cap. 4. definitum est, eos resistere Spiritui sancto, qui dicunt Dominum expectare voluntatem nostram, cum Salomon dicat: Præparatur voluntas à Domino. Cumque Paulus dicat ad Philippenses: Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro sua bona voluntate. Deinde subiecti sunt anathemati, qui dicerent: Misericordiam Dei concedi volentibus, credentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, fludentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus: non autem faterentur, per infusionem & inspirationem Sancti Spiritus, & diuino munere nobis dari, vt velimus, credamus, conemus, laboremus. Citant testimonia è scripturis: Quid habes, quod non accepisti? Et si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et Apostolus de seipso scri-

AD CENSURAM THEOLOGA-

bit : Gratia Dei sum id, quod sum. Et in septimo capite damnantur illi, qui putant nos naturæ viribus posse aliquid cogitare aut inuenire, quod ad salutem faciat, aut posse sacræ prædicationi assentire, sine illuminatione Spiritus Sancti. Vides candide Lector, qua fide Catholicorum sententiam recenseant Mataæologi. Nam gratia, quam nobis proponunt Sacræ literæ, intellectum nostrum & voluntatem renouat, & pro corde lapideo reponit cor carneum. Non enim tantum suadet rationem, sed prorsus persuadet & flectit, atque mutat voluntatem. Alioqui nequaquam se accommodabit humanus intellectus ad ea recipienda, quibus propter naturam suam adhuc corruptam & vitiatam aduersatur. Itaque Diuus Augustinus de Peccatorum meritis, & remissione eorundem, libri secundi capite decimo septimo rectè scribit: Ideo quisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur, vt nouerit non suæ facultatis, sed Diuini muneris esse, quod scit vel quod delectatur, ac sic ab elationis vanitate sanetur. Qui sic in portu, quod aiunt, impingunt, quid ab ijs in progressu boni expectes?

Iam videamus, quos illi ex Concilio Tri-

den-

dentino gradus & quas preparationes sternant ad iustificationem. Primum, inquit, homo iustificandus à Dei gratia vocatus & excitatus, incipit ea credere, quæ habentur in Sacris literis: Deinde concutitur timore peccatorum, quæ admittit. Postea respiciens ad misericordiam Dei, incipit bene sperare, concepta hac fiducia amat Deum: Ex qua dilectione nascitur in eo quædam peccatorum detestatio, propositumque rectè viuendi. Postremo recipitur Baptismus, aut Sacramentum pœnitentiæ: atque hæc sitam esse aiunt iustificationem.

Hæc ex Pighij cerebro profecta sunt, quæ neque cum Scripturis, neque cum Patribus consentiunt. Credidit Abraham Deo, inquit ille, & reputatum est illi ad iustitiam, etiam cum esset adhuc in præputio. Deinde accepit Circumcisionem tanquam *ἔργον* *ἰουστίας* iam perceptæ.

Quin isti ponunt fidem, timorem Dei, spem, charitatem, detestationem peccati, & nouum propositum rectè viuendi, tantum esse præparationes quasdam ad iustificationem: statuunt hominem posse esse perfectum antequam iustificetur. Longè verò melius scripturæq; magis consentaneè Chrysostomus: *In Roman. sermone 7.*

Quamprimū, inquit, homo credit, iustificatus est. Sed desino istas ineptias persequi.

Tantum

AD CENSURAM THEOLOGA-

Tantum ea defendam, quæ ex Gatechismo Monhemij conuellunt Matæologi.

Primò, Lancinandum sibi sumunt, quòd dixit Monhemius, iustificationem esse à peccatis absolutionem. Contendunt hac voce plusculum significari, & iustificationem cum sanctificatione seu innouatione confundūt. Porro disputatio hæc *δύω νομῖα* verbi iustificari continetur. Cuius propriissima significatio est, iudicari, comprobari, deputari & laudari iustum. Quia verò nemo Sanctorum Legi Dei satisfacit, & omnes se peccatores esse fatentur, & iudicium Dei deprecantur, iuxta vocem Psalmi: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis caro viuens (sicut in defensione Dialogi 3. declaratum est) fit vt nemo coram Deo censeatur iustus, nisi qui peccatis absoluitur. Rursus, quia nemo remissionem peccatorum accipit, quin spiritu Dei innouetur, fit vt vocabulum iustificandi in scripturis interdum, in Patrum scriptis plærunque non tantum peccatorum remissionem, verum etiam sanctificationem atque innouationem concludat. Atque id est, quod contendunt aduersarij. Denique quia Deo placent opera ex innouatione profecta, fit vt iustificandi vocabulū etiam significet donari laude & re-
tribu-

tributione bonorum operum. Quia verò nec obedientia Sanctorum Deo placere, nec opera eorundem bona renumerari possunt absque gratia peccatorum, idcirco omnis Sanctorum fiducia in eam iustificationem, quæ peccatorum remissione definitur, recumbit. Estque detestanda Matæologorum cæcitas, qui hanc principem iustificandi rationem, ex qua reliquæ dependent, in scripturis non agnoscunt. Paulus Roman. 4. aperte iustificationem in remissione peccatorum, & imputatione iustitiæ Christi collocat. Roman. 6. Qui mortuus est, iustificatus est à peccato, id est, absolutus est. Act. 13. Notum igitur sit vobis viri fratres, quòd per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Moysis iustificari, per hunc omnis qui credit iustificatur, id est purgatur & liberatur utique à peccatis. Sic est & illud, quod Dominus dicebat de Publicano: Descendit hic iustificatus in domum suam præ illo, id est, peccatis suis absolutus. Ille enim malè sibi conscius, vix oculos audebat ad cælum attollere, atq; ita animo prorsus deiecto, Domine, inquit, propitius esto mihi peccatori. Atque hac confessione agnoscebat se nihil adferre ad Deum nisi peccata, eoq; orabat, ut ea sibi condonarentur, Is, inquit
Chri-

AD CENSURAM THEOLOGA²

stus, descendit iustificatus in domum suam.
 Qua de re præclare Augustinus de sancta
 Virginitate, capite trigesimo secundo: Enu-
 merationi, inquit, meritorum præfertur con-
 fessio peccatorum. Sancti verò patres, tam-
 etli plerunque (vt dictum est) & peccatorum
 abolitionem & mentis innouationem voce
 iustificationis complectantur, tamen non
 raro simpliciter etiam pro remissione pec-
 catorum ea vtuntur, vt Ambrosius in Epi-
 stolam S. Pauli ad Romanos capite octauo:
 Quomodo, inquit, impletur in nobis iusti-
 ficatio, nisi cum datur remissio omnium pec-
 catorum, vt sublatis peccatis iustificatus ap-
 pareat, mente seruiens legi Dei. Item Hi-
 larius in Matthæum, cap. 9. Mouet, inquit,
 Scribas ab homine remissum peccatum: ho-
 minem enim in Christo Iesu contueban-
 tur, & remissum ab eo, quod Lex laxare
 non poterat. Fides enim sola iustificat. Et
 Augustinus libro 2. contra Iulian. Iustifi-
 catio porrò, inquit, in hac vita nobis secun-
 dum tria ista confertur. Prius Lauacro re-
 generationis, quo remittuntur cuncta pec-
 cata. Deinde congressione cum vitijs, à quo-
 rum reatu absoluti sumus. Tertio, dum no-
 stra exauditur oratio, qua dicimus: Dimitte
 nobis debita nostra. Hic vides Augustino
 primam & tertiam iustificationis speciem
nihil

nihil esse, q̄ remissionem peccatorum. Secundam ponit in studio innouationis nostræ, de qua & illud Apocalypseos est: Qui iustus est, iustificetur adhuc. Augustinus de Trinitate libri 13. cap. 16. Iustificati, inquit, in sanguine ipsius. Iustificati planè in eo, q̄ à peccatis omnibus liberati. Liberati autè à peccatis omnibus, quia pro nobis est Dei filius, qui nullum habebat peccatum, occisus. Quid dici potuit planius. Nam q̄ isti Monhemiuū sanctificationem à iustificatione excludere dicunt, mera calumnia est. Tantū principem iustificationis spetiem, gratuita Dei acceptione cōtineri docet, vt pavidæ cōscientiæ firmam, cui innitantur, consolationem habere possint. Atque hæc doctrina, non ex Grammatica aut Aristotele Patriarcha vestro, neque ex eius interpretibus, siue Arabes illi, siue Græci, siue Latini sint: sed ex scriptis Prophetis & Apostolicis, & horum interprete Spiritu haurienda est.

Citant Augustinum de Fide & Symbolo capite nono, quasi is doceat, Charitate nos reconciliari Deo: Cùm Augustinus eo loco aliorum opinionem referat, qui sentiebant Spiritum Sanctū esse Patris & Filij ad se invicem charitatem, quod multis testimonijs probare nitebantur, & vel eo ipso, quod per Spiritum Sanctum reconciliamur Deo, &c.

O mi-

AD CENSURAM THEOLOGA-

Lib. 01.
de ciuit.
Dei, ca-
pite 22,

O miseros Theologastros, qui talia suffragia quærunt. Cur non audiunt Augustinum, planè & disertè, quid ipse de reconciliatio-
 ne iuxta scripturas sentiat pronunciantem. Christo Sacerdote ac sacrificio fit remissio peccatorum, id est, per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum, per quem facta peccatorum purgatione, reconciliamur Deo, quorum in hac vita non fit nostra virtute, sed diuina miseratione purgatio, per indulgentiam illius, non per nostram potentiam, quia ipsa quantulacunque virtus, quæ dicitur nostra, illius est nobis bonitate concessa. Multum autem nobis in hac carne tribueremus, nisi vsque ad eius depositionem sub venia viueremus. Hactenus ad primum articulum.

Secundus articulus, quem sibi impugnant-
 dum sumunt, Ipsi hunc ponunt: Veram iustitiam in pijs nullam inesse, sed tantum imputatione iustos esse, externa scilicet Christi iustitia. Hic ignorant, num summam impietatem, aut inscitiam Monhemij magis admirari debeant. Nos verò calumniam ipsorum & impietatem miuùs miramur, posteaquè hactenus nihil aliud spirarunt, quàm mendacia, virulentias, impietates. Magno, si Dijs placet, supercilio quærunt: Tantumne Christus potuit mortis acerbitate, vt iusti-
 tia

tia nos cumlaret ac perfunderet, quam
 preuaricatione Adamus omnibus abstulit?
 Multa deinde inepta grunniunt, & inter cæ-
 tera Verificatorem, nescio quem, profana
 Philosophia nonnihil imbutum, tanq̃ impi-
 um canem contra iustitiam Christifidelibus
 imputatam hinniētem, introducunt.

Monhemius, tametsi rectè iuxta Scriptu-
 ras tradat, in remissione peccatorum præci-
 pue sitam esse peccatoris iustificationem,
 tamen nequaquam negat, imò multis verbis
 astruit, præter condonationem peccatorum
 Spiritus Sancti beneficio succedere totam
 hominis iustificationem. Folij quadrage-
 simi noni facie secunda: Qui hanc fidem
 consequuntur, inquit, renascuntur quoq̃, vt
 bene operentur, vt legem faciant, & quæ
 sequuntur præclara. Calumniosa est igitur
 Matæologorum de iustitia inherente, con-
 tentio.

Cum tam multis scripturæ testimonijs sen-
 tentiam suam confirmet Monhemius, Ma-
 tæologi in tam proluxo de iustitia inheren-
 te grunniunt, ne vnum quidem locum profe-
 runt, qui inchoatam nouitatem pro iustitia
 apud Deum probari testetur, vel in totum,
 vel ex parte. Porro ostendimus in defen-
 sione tertij Dialogi multis testimonijs, Re-
 natos nequaquam propter inherentem vitioli-
 tatem,

AD CENSURAM THEOLOGA-

tatem legi Dei satisfacere, & idcirco iustitiam inherentem, sine delictorum venia in iudicio Dei nequiquam consistere posse. Quod in Davidis exemplo luce clarius est, Is enim, tametsi iam renatus esset, & iustitia inherente per Dei Spiritum ornatus, tamen graui morbo pressus, cum inherentem sibi vitiositatem attentius consideraret, postq̄ multa & varia animo voluisset, tandem in hanc vocem erupit: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir, cui Deus non imputat peccatum. Quibus verbis significat, conscientiam hominis afflicti & sensuræ Dei pressi, acquiescere non posse, nisi in illa principe iustificationis specie, quæ est in remissione peccatorum.

De Ciuitate Dei,
lib. 19. ca-
p. 27.

Præclarè igitur Diuus Augustinus: Ipsa quoq; nostra iustitia, quamuis vera sit, propter veri boni finem, ad quem refertur, tamen tanta est in hac vita, vt potius peccatorum remissione constet, quàm perfectione virtutum. Testis est Oratio totius Ciuitatis Dei, quæ peregrinatur in terris. Per omnia quippe membra sua clamat ad Deum: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vides candidè Lector manifestè huius sanctissimi viri testimonio, iustitiam Sanctorum Dei remissione

missione potissimum peccatorum nostrorum consistere.

Pulcherrimè hos inflatos & superbos Hypocritas confutat idem Augustinus, in Psalmum centesimum vigesimum nonum: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine, inquit, quis sustinebit? Ecce apparuit, de qua profundo clamaret, Clamat enim sub molibus & fluctibus iniquitatum suarum. Circumspexit se: circumspexit vitam suam: vidit illam vndiq; flagitiis & facinoribus cooperatam. Quacunq; respexit, nihil in se bonum inuenit, nihil illi iustitiæ serenum potuit occurrere. Et cum tanta & tam multa peccata vndique, & cateruas scelerum suorum videret, tanquam expauescens exclamauit: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Non dixit, Ego non sustinebo, sed, Quis sustinebit? Vidit enim propè totam vitam humanam circumlatrari peccatis suis, accusari omnes conscientias cogitationibus suis, non inueniri cor castum præsumens de sua iustitia. Si ergo cor castum non potest intueniri, quod præsumat de sua iustitia, præsumat omnium cor de misericordia Domini Dñi sui, & dicat Deo: Si iniquitates obseruaueris Dñe, Dñe quis sustinebit? Quæ aut spes est? Quoniam apud te propitiatio est. Et quæ est ista propitiatio,

AD CENSURAM THEOLOGA-
tiatio, nisi sacrificium? Et quod est sacrificium, nisi quod pro nobis oblatum est? Sanguis innocens fusus deleuit omnia peccata nocentium. Pretium tantum datum redemit omnes captiuos, de manu captiuantis inimi. Ergo est apud te propitiatio. Nam si non esset apud te propitiatio, si iudex solùm esse velles, & misericors esse nolles, obseruares omnes iniquitates nostras, & quæreres eas, quis sustineret? quis ante te staret, & diceret, Innocens sum? quis staret in iudicio tuo? Spes ergo vana est, quoniam apud te propitiatio.

Dulcissima est hæc Augustini concio, & plena Euangelicæ consolationis, quæ Monhemij sententiam egregiè astruit, & Matæologos planè ac disertè refutat. Etenim haud obscurum est, quid de hæresi Theologastorum sentiat, qui vitam humanam circumlarrari peccatis suis, accusari conscientias omnes cogitationibus suis, non inueniri cor castum, quod sumens de sua iustitia pronunciat, & quidem verissimè.

Augustinus verò, dum de impuritate & imperfectione partialis huius iustitiæ disputat, versari videtur in suis castris, vt in illo venari huius controuersie testimonia, sit in mari (quod dici solet) aquam quærere. Error hic Matæologicus ex eo nascitur,
quod

quòd renatos legi Dei satisfacere somniant. Quem errorem abundè confutauimus in Defensione tertij Dialogi, ideò nunc non congeram multa testimonia.

Facere non possum, quin vnum atq; alterum testimonium adducam ex Gregorio Primo, qui, quòd Patriarcha Romanus fuit, magnæ apud Censores nostros auctoritatis esse debet, super illud Iobi: Si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed iudicem meum deprecabor: Omnis humana iniustitia, inquit, vt saepe diximus, iniustitia esse conuincitur, si districtè iudicetur. Item: Notandum verò, quòd vir sanctus non ait, Fulserunt mundissimæ manus meæ, sed, velut mundissimæ manus meæ. Quia quousq; corporea corruptione cõstringimur, quamlibet rectis operibus veram munditiem nequaquam apprehendimus, sed inquamur. Idem in Moralibus: Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur. Quia districtè discussa ante oculos iudicis, vnde se placere suspicatur, corrumpit. Si à doctrina Apostolica non discefferunt Episcopi, vt volunt ipsi, cur nõ accedunt sententia Gregorij, nemini eorum, siue eruditionem spectes, siue eloquentiam, siue vitæ sanctimoniam, secundi? Cur de inharrente iniustitia, tanquam plena & absoluta cõtendunt, quam

AD CENSVRAM THEOLOGA-

Gregorius initialem duntaxat esse pronuntiat? Non negat Monhemius iustificatis fide aliquam inesse iustitiam, sed eam pro iustitia reputari docet, merito iustitiæ Christi nobis donatæ, & fide acceptæ, cui soli fiducia nostra tutò innititur.

Euiçta, conuulsa, conscissa, protrita Matæologorum de iustitia in hærente hæresi, Concilij Tridentini fulmen nequaquã extimescimus, sed intrepidè progredimur.

Tertio itaq; loco causarum partitionem arrodunt, q; fidem dixit iustificationis esse formam: materiam Christi obedientiam & meritum: finem verò iustitiæ Dei demonstrationem. Maluissent friuolam & nugatoriam causarum partitionem, quam Papæ mancipia Concilio Tridentino statuunt, scholæ proponi. Tolerabilis est Monhemij partitione. Quæ si cui minùs placet, hanc habeat: Sit efficiens, sola Dei gratia, misericordia, fauor: Sit formalis, redemptio & satisfactio Christi Iesu: materialis, homines cuius generis peccatis obnoxij, & destituti gratia Dei: instrumentalis duplex est: Quoad Deum, est Christus, quo vta est Divina bonitas pro victima: quoad nos, est fides, qua Dei misericordiam & promissiones percipimus. Finalis est iustitiæ Dei demonstratio,

Quid

Quid verò Monhemiomastyges? Iustificatio, quia est imitatio quædam (inquiunt) ex nulla materia propriè constat. Atqui hæc, de qua loquuntur, imitatio, in secundo ordine iustificationis locatur, non in primo, de quo loquitur Monhemius.

Nec vident liberide cæciores, nos gratuita potissimum acceptione iustos esse, eaque iustitia, quæ non in qualitate seu habitu, sed in prædicamento relationis sita est. Inest quidem iustificatis etiam iustitia qualitativa, sed in ea iustitia non potest esse iustificatio, quòd ea nostro vitio imperfecta sit, neque possimus cum ea ad tribunal Christi consistere, sicut tam multis testimonijs offensum est. Præclarè Diuus Augustinus: *Lætamini in Domino, & exultate iusti.* O qui lætamini in vobis, ô impij, ô superbi, qui lætamini in vobis, iam credentes in eum, qui iustificat impium, deputatur fides vestra ad iustitiam. *Lætamini in Domino, & exultate iusti.* Exultate, subaudis in Domino. *Quare? Quia iam iusti.* Vnde iusti? Non meritis vestris, sed gratia illius. Vnde iusti? Quia iustificati.

Quarto loco reprehendunt Aduersarij, quòd dixit Monhemius, fidei effectum esse iustificationem. Atq; hîc rursum istis bestijs & stupidi sumus, & sensu communi desitru-

AD CENSURAM THEOLOGA-

ri, atque omnem exuimus pudorem, utpote qui hæc tam ridicula & falsa, repugnante conscientia, tanquam vera & sacra oracula, aliis credenda proponamus.

At si nos hæc conuitia totidem verbis in ipsos regeramus, & iuste id fecerimus, & rem ita se habere, innumeris tam Scripturarum quam sanctissimorum Patrum testimoniis docere poterimus. Fidem enim vitam tantum & præparationem ad iustificationem esse volunt, & ideo Petrum dixisse: Fide purificans corda ipsorum. Item & Paulum: Arbitramur hominem iustificari per fidem, absque operibus legis. Sed, quia ea, quæ dicunt, cum vniuersa scriptura, & tot Patrum sententiis, præsertim cum egregia illa Apostoli Pauli de iustificatione disputatione pugnant, liberè pronuncio:

Sunt apinç rritçq;, & si quid vilius istis,

Diximus supra, formale iustificationis esse redemptionem & satisfactionem Christi, fidem causam instrumentalem, Est enim fides velut animæ manus, qua beneficium Christi Iesu filij Dei recepit, quod charitati & aliis Theologicis virtutibus minimè conuenit. Et tamen Theologastorum cæcitas vim iustificandi fidei cum charitate, elemosyna, & aliis virtutibus ac bonis operibus

communem facit, & contendit, non minus rectè dici posse, causam iustificationis esse pœnitentiam, quam fidem.

Quis non miretur horum hominum stupidam vacordiam? Siccine charitatem, timorem Dei, inuocationem, pœnitentiam præstabit homo extra Christum, alienus à Deo, necdum iustificatus? Nonne sacrae literæ docent hominem, priusquam iustificetur, versari in operibus malis, & in odio dei? Sed quid sacras literas istis obijcio, quibus ea sunt nasus cæcus, & qui perpetuò distitant sensum earum in patribus rimandū? Audiant ergo Patres. Augustinus de fide & operibus, Cap. 14. testatur opera non præcedere iustificationem. Sequuntur, inquit, iustificatum, non præcedunt iustificandum. Iam quæro quomodo vel charitas, vel reliquæ virtutes possunt esse vlllo modo causæ iustificationis, cum eam sequantur, si non tempore, certè ordine?

Rursus Augustinus in præfationem Psalmi 31. Credenti, inquit, in eum qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam. Si iustificatur impius, ex impio fit iustus, si ex impio iustus fit, quæ sunt opera impiorum? Iacet iam impius opera sua & dicat: Do pauperibus, nihil alicui aufero, non

Vxorcm alienam eunepisco, non quenquam

AD CENSURAM THEOLOGA-

occido, nulli fraudem facio, depositum apud me nullo teste, repræsentō. Hæc omnia dicat. Quæro vtrum pius sit, an impius? Et quomodo sum impius, inquit, ista faciens? Quomodo illi de quibus dictum est: Et seruiuerunt creaturæ potius, quam creatori, qui est benedictus in secula. Quomodo non es impius? Nihil aptius dici potest contra errorem Theologastrorum.

Sed audiamus, quibus argumentis errorem suum confirmare nitantur. Citant Ezechielem cap. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor in iustitia sua quam operatus est. viuet. Item Iohelem capite 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. Item Esaiam cap. 1. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Ex his locis Matæologi pœnitentiam esse causam iustificationis falso colligunt: Nam cum ostendere neminem possint, qui talem, qualem Prophtæ requirunt pœnitentiam, nondû iustificatus præstitit, inane uimirum & futile est eorum argumentum.

Adducunt & Christi testimonium: Beati misericordes, quia misericordiam consequentur

quentur. Tribuitur sanè beatitudo virtutibus iustificatorum, sed illa pendet à Principe illa specie beatitudinis, quæ constat reconciliatione cum Deo, & remissione peccatorum, sicut patet exemplo Davidis. Is enim cum diceret. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, tametsi charitate - timore Domini, studio legis, & alijs huiusmodi virtutibus insigniter ornatus erat, tamen cum grauius affligeretur, & in agone mentis suæ, videret vitam suam peccatis suis circumlatrantem, seque à cogitationibus suis grauius accusari sentiret, nequaquam in virtutibus suis acquiescit, sed ad illam speciem beatitudinis, quæ est in remissione peccatorum, tanquam ad sacram anchoram confugit. Et cum hæ virtutes effectus sunt iustificationis, quis est iste stupor Theologastrorum, vt causam esse dicant, An nondum in illa rixandi officina didicerunt, effectus subordinari suæ causæ?

Adferunt & sententiam Salomonis Poruerbio. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Quæro cum Augustiuo, qui facit misericordiam, vtum pius sit, an impius? Si pius, vtique iustificatus est. Sin impius, quæ sunt opera impiorum? Omnem quippe sanctitatem & iustitiam (vt Origenes in Hiob. lib. 1, inquit) quam facit aliquis extra

fidem,

AD CENSURAM THEOLOGA-

fidem, eam gratis, & in perditionem suam facit.

Iaculantur & dictum Christi, Luc. II. Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, Auceps est huius loci interpretatio. Si oratio illa Christi ironica est, ut quidam exponunt, nihil pro Matæologis facit. Is tunc enim hic erit sensus: Cum vos Pharisei, pleni sitis rapina & malitia, tamen tam vecordes estis, ut propter qualescunque eleemosynas vestras, putetis omnia munda esse vobis. Si ironica non est, restringenda erit ad munditiam ciborum, de qua loquebatur Christus. Alioquin ex hoc loco confirmabitur absurdissimus error, homines quantumvis consceleratos, si largè præstent eleemosynas, puros esse, quem multis alicubi consutat Augustinus. Vide, si placet, Augustinum de verbis Domini in Evangelio secundum Lucam, Sermonem trigesimo. 30.

Citant & loca Daniel. 4. Peccata tua Eleemosynis redime. Item Iob. 12. Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata. Sed nos iam offendimus ex Augustino, opera non præcedere iustificationem, sed sequi. Quapropter effectus sunt, non causæ. Salomen, Daniel, Tobias, de arumnis loquuntur, quas propter peccata Deus hominibus immittit. Sane Deus operibus, quæ
profi-

proficiscuntur ex fide, multa tribuere solet, præsertim quo ad flagella, & pœnas leniendas.

Quod verò ad locum Esaiæ cap. 58. attinet, Frange esurienti panem tuum &c. concedimus sanè iustificatis inesse iustitiam inherentem, quæ est ex sanctificatione, quam in secundo ordine iustificationis supra collocauimus. At hæc veræ illius & Principis iustificationis causa non est, vt diximus, sed tantum accidens inseparabile.

Vt probent charitatem æquè ac fidem iustificare, adferunt locum Petri, principis scilicet Apostolorum. Caritas operit multitudinem peccatorum. Citant & Iacobum in eandem sententiam. Atque hic plusquam asininam produnt inscitiam. Apostoli enim sententiam suam è Salomone mutuati sunt, Prouerb. 10. qui sic habet: Odium excitat conuitia. Quem enim quis odit, eius crimina, quantum maximè potest, detegit, prædicat, exaggerat. Subijcit è contrario Salomon. Caritas operit multitudinem peccatorum. Nam qui se mutuo diligunt, solent sese mutuò defendere, & alter alterius vitia regere, quantum per conscientiam fieri potest. Nihil itaque hic loquitur de remissione peccatorum coram Deo.

Proferunt & dictum Christi Luc. 7. Dimissam

AD CENSURAM THEOLOGA-

missa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Sed quæ sit horum verborum sententia, ex præmissis liquet. Fastidiebat superbus & arrogans Phariseus peccatricis præsentiam. Cogitabat apud animum suum, Si Propheta esset hic, sciret utique, quæ & qualis esset ea mulier, quæ tangit eum, quoniam peccatrix est. Christus ergo ab effectu iustificationis, ostendit eam à peccatis suis absolutam esse. Recenset Phariseo parabolam de Fœneratore quopiam, cui duo debitores fuerant, quorum vnus quinquaginta denarios debebat, alter quingentos, sed cum non essent soluendo, donauit vtrisque. Rogat, vter horum tam liberalem creditorem magis diligat, respondet Phariseus, eum magis diligere, cui ingens illud debitum remissum sit. Conuerſus ergo ad Mulierem Dominus, Phariseo luculenta illa signa dilectionis ostendit, quibus mulier ipsum anteibat, vnde agnoscere debebat, illam iustificatam esse, & ideo minimè fastidiendam. De causis iustificationis, optime Lector, cum Theologastris disceptatio est, eæ ex verbis Christi manifestæ sunt. Efficiens est, Liberalitas creditoris. Formalis, nominum inductio est, Materialis, Debitricis, quæ soluendo non erat, penuria, Instrumentalis, fides recipiens beneficiû condonati debiti, cuius esse Aus

effectus est dilectio erga tam liberalem creditorem, eius dilectionis signa, quod in oculos incurrebant, Christus monstrabat Pharisæo. Finis fuit gloria gratiæ Christi, & miserè mulieris salus. Itaque Christus vocem suam ad mulierem ipsam dirigens, Fides tua inquit, te saluam fecit, vade in pace, Ecclesi. 1.

Expellit sanè timor Domini peccatum, vt Rom. 10. habet Ecclesiasticus, ab aduersarijs citatus, sed ne admittatur, non autem vt aboleatur commissum. Scripsit etiam ex Ioële Apastolus, Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Sed cur sceleratè recitent quod subsequitur: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Est itaque inuocatio effectus iustificationis, non causa, eamq; non præcedit sed sequitur.

Postquam frustra scripturæ testimonia iaculando se fatigarunt Matæologi, suo more ad calumniam se conuertunt, & Monhemium charitatem & reliquas virtutes à iustificatione excludere crocitant, cum id ne per somnium quidem integerrimo viro in mentem venerit. Nec de hac questione controvertitur: Sintne in iustificatis charitas & bona opera? Sed de causis iustificationis, disceptatur. Nos cum Augustino dicimus, bona opera sequi iustificatos, non præcedere iustificandos, Virtutes iustificatorum effectus

AD CENSURAM THEOLOGA-

effectus esse iustificationis, non causas. Ma-
tzeologi è diuerso contra innumera scriptu-
rarum, & Patrum testimonia, causas esse &
preparationes contendunt, quod tam est
falsum, quàm id quod falsissimum. Cumque
& gloriam Christi offucijs suis obscurent, &
firmam conscientiarum consolationem ob-
literent, nos eis necessario resistimus, & ia-
cula eorum fortiter repellimus.

Quia tamen Apostoli auctoritate premi-
se sentit Censorium acumen, vt se expedi-
ant, iubent aduertere Monhemium, quàm
solidam causam Catholici adferant, cur tam
sedulus ac multus fuerit Apostolus in fidei
commendatione.

Quid dignũ tanto feret hic promissor hiatus
Parturient montes nascetur ridiculus mus.

Quia Iudæi multum operibus tribuentes,
(Romanos Iudæis commiscunt) fidem vt ad-
uentitium quiddam & extraneum, non ma-
gnifaciebant, ideo tam multis contendit A-
postolus, vt fides pro dignitate sua estime-
tur, nihil interim eorum, quæ & ipsa ad iu-
stificationem requiruntur, excludens. Sci-
licet id laborat, iuxta horum sententiam,
Paulus, vt fides in earum, quæ ad iustificati-
onem preparant, virtutum catalogum, re-
cipiatur. O friuolum prorsus, inane & ri-
dicu-

STRORVM COLON. ACAD. 105

diculum commentum, quod sub titulo Catholicæ sensus, Matæologica obtrudit improbitas. Atque Apostolus non tantum disputat nos iustificari fide, sed addit, gratis & absque operibus. Quibus verbis istorum commentum euertitur. Denique tota illa Pauli disputatio, est istius commenti confutatio.

Deinde addunt fidem peculiariter quippiam habere, quod in alijs virtutibus non ita commodè inuenitur, esse nempe omnium fundamentum & basim, efficere vt actiones omnes à fine verò non deuiant, sed dum in eum destinantur, ab eo rectitudinem sortuntur & bonitatem. Atq; hætenus quidem non malè, & ab ijs quæ suprâ de operibus non renatorum dixere, dissentaneè. Sed addendum erat fidem formare & perficere bona opera, alioqui mortua & inutilia, & idcirco non bona. Sicut Origenes, aut quisquis est ille scriptor, in Iobum, lib. 1. docet. Omnia quæ faciunt homines, inquit, siue in virginitate, siue in abstinentia, siue in corporis castitate, siue in carnis suæ combustione, siue in distributione bonorum suorum, ea inquam, omnia gratis faciunt, si non ex fide ea faciant.

Chrysostronus etiam exponens ea verba Pauli ad Timotheum, Ex quibus est Hymenæ-

O us &

Ad Timotheum.
1. cap. 1. h. 5.
mil. 5.

AD CENSURAM THEOLOGA-

us & Alexander qui naufragium fecerunt à fide. Nam si fides absque operibus mortua est, inquit, multò magis opera sunt mortua absque fide. Considera lector argumentum à minori. Ait enim, opera magis esse mortua sine fide, quàm est fides sine operibus.

Obtinuimus hæcenus testimonijs Scripturæ & Patrum, opera neque præparationes esse, neque causas iustificationis, sed effecta. Theologastri autem fallere conantur Sophismate admodum ipsis familiari, quod Dialectici appellant à non causa, vt causa. Nunc testimonia aliquot Patrum recitabo, quibus probatur fidem solam absq; operum adminiculo iustificare.

Origenes in Rom. in hæc verba. Exclusa est gloriatio tua. Per quam legem? Factorum? Non: Sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem absque operibus legis. Sufficit, inquit, solius fidei iustificatio, vt aliquis tantùmmodo credens iustificetur, etiam si nihil ab eo boni operis factum sit, & exempli causa proponit latronem illum, vna cum Christo crucifixum & mulierem illam, cui Christus respondit: Fides tua te saluam fecit. Postea objicit sibi aliquem ista audientem reddi posse securum, & contemnere bona opera. Sed respondet cum, qui post iustificationem non rectè
vixit

vixerit, abijcere gratiam iustificationis. Nemo autem, inquit, accepit veniam peccatorum ad licentiam peccandi. Indulgentia enim datur non futurorum criminum, sed præteritorum. Cyprianus ad Quirinum cap. 42. Fides, inquit, tantum prodest, & quantum credimus, tantum possumus. Hilarius etiam in Matthæum: Fides, inquit, sola iustificat. Item Ambrosius ut in Rom: sæpe, ita ad 2. Corinth. 4. Constitutum inquit, est à Deo, ut qui credit in Christum, saluus sit sine opere, sola fide.

Chrysostomus in hac re mirus est in cap. 3. ad Rom. in hæc verba. Exclusa est gloriatio. In hoc, inquit, demonstratur virtus & potentia Dei, quod seruauerit, iustificauerit, & glorificationem induxerit sola fide absque operibus.

Item in principio 4. cap. Fide inquit, saluari eum qui opera non habeat, nihil fortasse fuerit insolentis. Eum verò qui rectè factis conspiciam se fecerit, non ex ipsis, sed ex fide iustum fieri, hoc scilicet admirabile est, & quod maximè fidei potentiam manifestat. Hinc intelligere possunt Censores nostri, licet fides habeat comites spem & charitatem, & alia bona opera, quod manifestum est in Abrahamo & Dauide, tamen illa non facere ad apprehendendam iustificationem.

AD CENSURAM THEOLOGA-

In Hym-
no contra
Infideles.

Possent hic multa congerere Patrum te-
stimonia, quibus cum lapidetur Matæologo-
rum sententia, non possum non exclamare
cum Prudentio:

Væ captiosis Sycophantarum strophis,
Væ versipelli astutiæ.

Nam quod isti dicunt, fidem basim dum
taxat esse, & fundamentum, pugnat cum eo
quod legimus sapientiæ 15. Nolle Deum esse
consummata iustitia. Quid ad hanc senten-
tiam dicent Matæologi? Nam libri fidem e-
leuare non poterunt, cum ipsi eum pro cano-
nico habeant, & si eleuare volent, Christus
idem apertissimè testatus est in Euangelio:
Hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscant
te solum verum Deum, & quem misisti se-
sum Christum. Nec quod garrunt, vllis scri-
pturarum testimoniis probare possunt.

Quintus articulus quem sibi conuellendū
sumant, est hic: Nullam planè iustificationem
nos operibus pijs promereri. Cui & sextum
adiungunt. Non deberi operibus bonis vi-
tam æternam, tanquam debitam eorū mer-
cedem. De his articulis disputaturi, suo mo-
re rem a rabiosa calumnia auspicantur. Atq;
hic istis Diabolis ab omni pietate alienissimi
sumus, & ad omnem impietatem frena laxa-
ri volumus, & quo plures in nostram senten-
tiam trahamus, facultatem flagitiosis homi-
nibus

nibus facimus, quavis etiam scelera committendi. Nos verò si istos porcos de bonis operibus grunnire malle, diceremus, quàm in ijs se exercere: id quod res est diceremus quidem, sed malumus hanc ἀντιμαρτυροσίαν omittere, & Catechismi defensionem persequi.

Quæ contra quintum articulum ganniūt, suprâ abundè consutauimus, vt nunc operosam refutationem instituere nihil necesse sit. Qui pœnitentiam ad Baptismum adfert, non enumerationem meritorum adfert, sed confessionem peccatorum. Toties diximus nos iustitiam inherentem in secundo iustificationis ordine collocare, eamq; in iustificatis augeri posse, minimè inficias inus. Non est igitur quod tanto supercilio nobis obijciant locum Iacobi 2. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & nō per fidem tantum. Obscura loca in Epistolis Paulinis nulla criminamur, vestras praestigias, vestras strophologias criminamur, & inania sophismata conspiciamus atque exhibeamus.

Sed accedamus ad sextū articulum, cui est de remuneratione operum, quam in tertio iustificationis ordine reposuimus. Atq; hic operæpretium est considerare, quod in defensione quarti articuli diximus, fidem formare atq; perficere opera, sine qua planè mortua sunt, vt ex Chrysolomo docuimus, nec vllam vim seruandi obtinent. Quæ

AD CENSURAM THEOLOGICA-

Quapropter idem Chrysoſtomus in Ser-
 mone quem inſcripſit de fide, Lege naturæ
 & Spiritu, ait, fidem ipſam per ſe poſſe homi-
 nem ſeruare, & pro exemplo proponit La-
 tronem, quem ait tantum confeſſum eſſe &
 credidiſſe, o pera verò, inquit, ſola opera-
 rios ſine fide ſeruare nō poſſunt. Deinde con-
 fert opera ſine fide facta cum reliquijs mor-
 tuorū. Cadauera enim inquit, etſi pretioſis
 & inſignibus pannis veſtiantur, nihil tamen
 caloris ex illis contrahunt. Ita, inquit, qui fi-
 de carent, etſi niteant ſplendidis operibus,
 tamen illis nihil iuuantur. Ex præmiſſis pa-
 tet, eatenus operibus tam amplas promiſſio-
 nes eſſe factas, quatenus ſunt fructus fidei.
 Idcirco quod operibus promitti videtur, id
 reuera per fidem conſequimur, quæ illis ope-
 ribus circūveſtitur. Proinde Auguſt: Quan-
 talibet, inquit, iuſtitia ſancti prædicentur,
 vel noui vel veteris teſtamenti, tamen non
 eos ſaluos fecit, niſi fides Mediatoris, cui in
 remiſſionem peccatorum ſanguinem ſuum
 fudit. Eius itaq; ſanguine, niſi reſperſa ſunt
 opera, nequequam ſe fatigabunt operarij.
 Idem Auguſtinus in Pſal. 31. Abraham fi-
 lium ſuum, inquit, immolandum Deo obtu-
 lit. Magnum opus, ſed ex fide. Laudo ſuper-
 ædificationem operis, ſed video fidei fun-
 damentum, Laudo fructum boni operis, ſed
 in

Lib. 1. con-
 tra Epift.
 Pelag.
 cap. 12.

in fide nosco radicem. Si enim præter fidem rectam hoc faceret Abraham, nihil illi prodesset, qualecunq; opus esset. Ibidem. Sed crede in eum qui iustificat impium, vt possint & bona opera tua, esse opera bona, nam nec bona illa appellauerim, quamdiu non de radice bona procedunt.

Quoniam verò caput & radix bonorum operum fides apprehendit Dei misericordiam, & promissiones in Christo: Ideo per Dei misericordiam & Christum, quæ sunt objecta fidei, felices erimus. Hæ sunt causæ veræ atq; potissimæ vitæ æternæ, Clementia, inquam, Dei, electio, prædestinatio, & Christi merita, quibus interueniunt opera, tanquam inchoatio quædam felicitatis nostræ, quibus Deus amplissimam retributionem promittit, quo nos alioqui ignauos & pigros excitet ad rectè viuendum. Falsò autem miseri mercenarij isti æternam vitam operibus, tanquam iustam mercedem deberi putant, Christoq; & Apostolis ac Patribus magnam iniuriam, dum eos huius rei testes citant, faciunt. Dicit quidem Christus, patientiæ suorum copiosam mercedem esse repositam in cælo, cælum tamen ipsum nequaquam pro mercede facit. Sed age, opponamus Theologastris nostris rationes aliquot firmas, quæ eos vanitatis coarguant.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Primò. Vita æterna est hæreditas filiorum Dei, teste scriptura, ergo non alio quam gratuito adoptionis iure nobis obuenit.

Secundò. Non sunt paria quæ dantur, & quæ recipiuntur: Id autem ad iustam mercedis rationem exigitur.

Tertiò. Opera quæ offerimus nequaquam sunt nostra. Nam illa Deus nobis elargitur, & in nobis operatur & velle & perficere; Quare si quid esset meriti, non esset tribuendum nobis, verùm Deo, vt auctori bonorum operum.

Quartò. Vt iusta sit merces, oportet, vt id quod à nobis datur, non sit obstrictum illi cui datur. At nos omnia nostra facere debemus ad gloriam Dei. Idcirco monebat Christus, Cum feceritis hæc omnia; dicite, serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus, Videlicet nihil habemus in nobis, quò Deum nobis obligatum, & obstrictum reddere possumus. Nam quicquid agimus, id omne Deo debemus, & longè plura quam possimus præstare. Vnde quemadmodum monet Christus Dñs seruo suo, cum ille officium suum fecerit, nequaquam agit gratias. Quòd si seruus non potest Dominum suum obstringere benefaciendo, vt sibi gratias agat, quomodo eum obligabit ad magna præmia reddenda.

Quinto

Quintò: Non satisfaciunt vndiquaq; legi Diuinæ opera bona. Cumq; propter imperfectionem suam & immunditiam desit eis pars aliqua bonitatis & iustitiæ, nō possunt vitam æternam iustè mereri. Quamq; Deus illa pro sua misericordia, vt grata suscipit. Quare Gregorius scripsit: Omnis humana iustitia, iniustitia esse conuincitur, si districtè iudicetur. Et rursus: Quis inter ista remanet salutis locus? quando & mala nostra, pura mala sunt: & bona nostra, quæ habere nos credimus, pura bona esse nequam possunt.

In fine
Moral.

Sextò: Deus vult nobis ereptam materiam gloriandi. Sed non excluderetur prorsus gloriatio, si nostris operibus vitam æternam mereremur.

Septimò: Paulus Roman. 6. Stipendium peccati mors, donum verò Dei vita æterna per Christum Iesum Dominum nostrum. Non est ergo meritum.

His omnibus conuincitur scdus Theologastrorum error, & offenditur voculam mercedis improprie vsurpari, & per similitudinem quandam, pro recompensatione. Et sunt adeò firmæ rationes adductæ, vt à Matæologis euerti non possint.

Corruit itaque præcipuum Theologastrorum Argumentum: Si merces, igitur

Q 5 me

AD CENSURAM THEOLOGA-

meritum præcessisse est necessarium.

Nec est, quòd tanto spiritu locum Apostoli Pauli nobis obijciant 2. Timoth. 4. Reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Nam simulatque nos in gratiam recepit Deus, opera quoque nostra grata habet, ut præmio quoque licet indebito dignetur. Neque meritum exprimit vox, Reddet, ut contendit Matæologica vanitas, sed promissionem respicit. Ut nec quod sequitur: Iustus iudex. Iustus enim est, etiam gratis benefaciendo.

Debet igitur superbum illud Pharisaicum & Pelagianum vocabulum meriti, ab ore nostro procul abesse, præsertim quum Scriptura id nusquam usurpet. Tametsi nostri Theologastri locum Ecclesiast. 16. frustra citant. Græcus enim sic habet: πάβη ἐλεμοσύνη ποιῆβει τό πορ, ἐκασθὲ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶ ἐψηβει. Quibus in verbis nulla fit mentio meriti.

Solent etiam obijcere ex Epistola ad Hebræos capite 13. Talibus hostijs promeretur Deus. Sed in Græco scribitur: ἐναγεςεῖται, hoc est, delectatur, aut gratas habet. Scio Patres interdum ea voce uti, non tamen propriè. Semper enim admonent vitam æ-

ter-

STRORVM COLON. ACAD. 110

ternam gratis dari, & Sanctos misericordia & miseratione Dei coronari, & fidendum non esse meritis, quòd ea non possint consistere ad tribunal Dei, & alia huiusmodi.

Quanquam autem suprà multa testimonia recitauerim, tamen aliquot insignia subijciam. Augustinus de Corrupt. & Gratia, capite 13. Sanctus Dauid de Domino Deo suo dicit animæ suæ: Qui coronat te in miseratione & misericordia. Dicit etiam Iacobus Apostolus: Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam. Vbi ostendit, etiam in illo iudicio, in quo iusti coranantur iniusti que damnantur, alios cum misericordia, alios sine misericordia iudicandos. Propter quod etiam mater Machabæorum filio suo dicit: Vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam, Cùm enim Rex iustus, sicut scriptum est, sederit in throno, non aduersabitur ante eum omne malum. Quis gloriabitur casum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Ac per hoc etiam ibi Dei misericordia necessaria est, qua fiet beatus, cui non imputauit Dominus peccatum: sed tunc pro bonorum operum meritis, iusto iudicio etiam ipsa misericordia tribuetur.

Consideranda sunt hæc Augustini verba, Præsertim quod dicit, in extremo Dei iudicio mi-

AD CENSURAM THEOLOGA-

misericordiam nobis fore necessariam : non solum quod opera bona gratis ab eo concessa fuerint , sed etiam quod , cum sederit in throno suo iustus iudex , nemo gloriari poterit , se castum habere cor , aut se mundum esse à peccato. Itaque necesse est , ut ei , qui ad felicitatem venturus sit , peccata (ut Dauid inquit) non imputentur.

Idem Augustinus in præfatione Psalm. 31. Ei autem , qui operatur , merces non imputatur secundum gratiam , sed secundum debitum . Si vis esse alienus à gratia , iacta merita tua. Ille autem videt , quid sit in te , & novit , quid cui debeat. Item in Psalmum 142. Propter nomen tuum Domine , vivificabis me. In tua iustitia , non in mea. Non quia ego merui , sed quia tu misereris. Nam si meum ostenderem meritum , nihil abs te mererer , nisi supplicium.

Sed quia tam multa hæcenus citavimus ex Augustino , quæ Censorum Matæologiam evertunt , recitemus & aliquot aliorum Patrum testimonia . S. Hieronymus igitur in Esaiam , capite 46. Si nostra , inquit , merita consideremus , desperandum est. Hilarius etiam scribit in Psalmum 50. Spes in misericordia Dei , in seculum & in seculum seculi est. Non enim ipsa illa iustitiæ opera sufficiunt ad perfectæ beatitudinis meritum ,
nisi

nisi misericordia Dei in hac iustitiæ voluntate humanarum demutationum, & motuum non reputet vitia. Gregorius item super Iob. lib. 9. cap. 1. Non iustificatur homo compositus Deo, &c. Sanctus autem vir, inquit, quia omne meritum virtutis nostræ vitium esse conspicit, si ab interno arbitrio distinctè iudicetur, idè rectè subiungit: Si voluerit contendere cum eo, non poterit vnum respondere pro mille. Cui succinit & Bernardus in Cantica: Sufficit ad meritum, inquit, scire, quòd non sufficiant merita

Hæc, & multa alia, quæ recitare nunc omitto, sanctorum Patrum testimonia, conuincunt, Patres nequaquam constituere, iustam & propriam rationem meriti, tametsi frequenter ea voce vtantur. Qua vtinam parcius vli fuissent sanctissimi Patres: quando quidam eius voculæ inconsiderator vsus, fœdissimos errores peperit.

Quamquam Theologastri citando Augustinum, sunt, vt est in prouerbio, *ἄλλ' δ' οὐβέτῳ μίχαίσαρ*. Quod malum subinde incurrit Censoria perspicacia. Citant Epistolam Ios. ad Sixtum Romanum Prosbyterum, in qua est hæc egregia & memorabilis exclamatio: O humana, non iustitia, sed nomine iustitiæ planè superbia, quid te disponis extollere, & cōtrariam morti vitam æternam tanq̃

AD CENSURAM THEOLOGA-

tanquam debitum stipendium flagitare?
Cui debetur vita æterna, vera iustitia est,
ex te non est, de sursum est, descendens à
patre luminum, &c.

Citant & Homiliam 2. de verbis Apo-
stoli, in qua totus est noster Augustinus. De-
nique post redemptionem, inquit, ab omni
corruptione, quid restat, nisi corona iusti-
tiæ? Ipsa certè restat, sed etiam in ipsa, vel
sub ipsa non sit caput turgidum, ut recipiat
coronam. Audi, attende Psalmum, quàm
nolit coronam turgidum caput. Cùm di-
xisset: Qui redimet de corruptione vitam
tuam: qui coronat te, inquit. Iam hîc dictu-
rus eras: Coronat te: merita mea fatetur,
virtus mea fecit hoc, debitum redditur, non
donatur. Audi potiùs Psalmum, nam & tu
hoc dicis: Omnis homo mendax. Audi De-
us quid dicat: Qui coronat te in miseratione
& misericordia. De misericordia te coro-
nat: de miseratione te coronat. Non enim
dignus fuisti, quem vocaret, & vocatum iu-
stificaret, & iustificatum glorificaret. Ha-
ctenus August. Amabo, quid dici potuit a-
ptiùs? Primò, dicit nos coronari in misera-
tione & misericordia: Deinde, turgidum ca-
put nõ recipere hanc coronam. Deniq; indi-
gnos nos fuisse, non solum qui vocati iustifi-
caremur, sed etiam qui iustificati glorifica-
remur,

Reci-

Recitant & ex Tractatu tertio in Euangelium Ioannis hæc Augustini verba : Audi Paulum iam flagitantem debitum, qui primò indebitam susceperat gratiam. Sed cur non attendunt ea, quæ præcedunt? Nam pro quo merito accipies, inquit, vitam æternam? Pro gratia. Si enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei, videtur quidem Deus vitam æternam tanq̄ debitam reddere. Cui debitam? Fideli. quia promeruit illam per fidem. Sed quia ipsa fides gratia est, & vita æterna, gratia est pro gratia. Vides Lector hoc Augustini testimonio, fidem vitam æternam promereri, quæ format ac perficit bona opera, alioqui mortua & inutilia futura, vt supra diximus.

Nec ignoramus operibus fide formatis copiosam in cælis repositam esse mercedem, & fatemur cum Cypriano, Christianū Deum computare debitorem, sed ex promisso magis, q̄ ex merito. Porrò si quando minus caute loquuntur Patres, prouocamus à Patribus negligentius scribentibus, ad eosdem illos alibi sanius & orthodoxè sentientes, vt olim illa mulier, quæ à Philippo ebrjo prouocauit ad eundem Philippum sobrium.

Vana verò & inutilis est hoc loco Theologast: calumnia, quasi perfricta fronte vniuersæ Scripturæ, totiq̄ Patrum cœtui nosmetipsos

AD CENSURAM THEOLOGA-

psos audeamus opponere. Etenim, neque Scripturæ neq; patribus nos opponimus, sed Matæologiæ huic rixosæ, vanæ, dubiæ, spinosæ, & vt est in prouerbio, Syrbenæ choro. Itaque verba Alexandri Episcopi in arrogantiam Arrianorum pronuntiata, quæ citant ex Nicephoro, in ipsos retorquemus Matæologiam profitentes, à doctrina Prophetica & Apostolica nec, non erudita vetustate multû discrepantem, contra cuius placita, si quis vel mille Scripturæ & Patrû testimonia dducet, contemnet ea supercilium Matæologicum, ac ne pili quidem æstimabit. Tanta est falsæ persuasionis peruicacia.

Atque hîc quædam Monhemij verba sibi exagitanda sumunt, Videlicet hæc: Nam cum Scriptura operibus mercedem tribuit, ex mero Dei beneplacito id facit. Deus enim non operam dignitate, ad reddendum ipsis præmium, sed gratuita sua indulgentia mouetur. Obsecro Lector, quid in istis verbis meretur reprehensionem? Et tamen Censoribus deputatis, suo more inuoluit Monhemius, & cælum terræ tectis quibusdam euasioneibus miscet. Citant vnum & alterum scripturæ locum: Reddet Deus vnicuique secundum opera sua. Item 2. Corinth. 4. Id quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra
mo

dum in sublimitate æternæ gloriæ pondus
 operatur in nobis. Rogant, num verè an
 falsò loquatur Scriptura? Fatemur sanè o-
 pera bona esse media, & quasi gradus quos-
 dam, per quos Deus suos perducit ad vitam
 æternam. Theologastri verò, tamenli con-
 tendant opera nostra cœlestem vitam nobis
 promereri, tamen vi veritatis quasi flumine
 abrepti, eò deferuntur, vt scribant: Faten-
 tur omnes pij, Dei bonitate effectum esse, vt
 operationes illę momentaneę, leuesq; affli-
 ctiones imminentem glorię molem & copiam
 producant, cum alioquin per se illæ condi-
 gnæ non sint ad futuram gloriam. Hęc illi.
 Queso, quid aliud docet Monhemius? nisi
 q̄ mauult simpliciter, planè & disertè loqui,
 q̄ Matæologicè, hoc est, obscure, perplexè, so-
 phisticè. Quapropter quod Monhemio ob-
 iiciunt, ipsimet faciunt, res piè explicatas rur-
 sus inuoluunt. Et, vt Sepię, vbi sensere se ap-
 prehendi, effuso atramento, quod pro sangui-
 ne his est, infuscata aqua absconduntur, ita
 Theologastri offusis tenebris, effugia cir-
 cūspiciūt. Meriti rationem explicaturi Mer-
 cenarij, negant opera quicq; ex se & sua na-
 tura mereri, sed ex virtute passionis Christi,
 & Spiritu regenerationis merendi faculta-
 tem accipere. Respondeo, vitam æternam
 hæreditatem esse filiorum Dei, quæ non nisi
 p̄ gratui-

Plin. Nat.
 Hist. lib. 9
 cap. 29.

AD CENSURAM THEOLOGA-

gratuito adoptionis iure nobis obuenit ;
tamenli Deus in vita æterna remuneratur
opera, vt suprâ confessi sumus. Et quis grata
habet opera, quatenus ex spiritu adoptionis
proficiuntur, tamen quia Deus nobis utitur
ad agendû, quoad hîc viuimus, non planè re-
purgatis, inde est q̄ opera nostra semper im-
perfecta sunt, & eatenus merendi facultate
destituta. Quare August: dixit, Sanctorum
iustitiam in hac vita remissione peccatorum
consistere magis, q̄ perfectione virtutum.

Atq; vt rursus Aristotelis discipulos agno-
scas, Iustitiam diuidût in cõmutatiuam & di-
stributiua: hanc in Deo locû habere affir-
mant, illam non item, q̄ æquitatem exigat,
hæc verò duntaxat proportionem in distri-
butionib⁹. At quæ proportio esse potest in-
ter opera nostra & æternam felicitatem? sed
disputatio Mercenariorû eò tendit, vt disci-
mina & gradus præmiorû in cœlo statuant.
quam rem, vt dubiam & obscuram, in medio
relinquo. Etli enim argumenta quæ adferût,
nullo negotio refutare possim, tamen ppter
auctoritatem Patrû, qui id discrimen ponût,
contentionem remitto. Quod ad iustitiam
cõmutatiuam attinet, tamenli fatentur Mer-
cenarij cõmutationem in Deo propriam nul-
lam reperiri posse, tamen subiiciût eum ini-
re voluisse rationem aliquam, vt quadam eti-
am

am cōmutatione nobiscū ageret, Ajūt opera ex sese & sua dignitate, nequaquā mereri vitam, sed ex acceptatione & institutione Dei ac adminiculo gratiæ vim merendi habere. Pactū ille nobiscū inuit, aiunt: Si vis ingredi ad vitam, serua mandata. Debitoremque se nostrū constituit, vt non possit citra iustitię iuram, rectè viuenti, quod pollicitus est, reculare. hæc illi. Sed væ miseris Mercenariis atq; in omnes æternitates væ, si huic pacto stare cogentur. Quandoquidem Sanctorum nemo reperietur, qui iuxta hoc pactū se iudicandum iusto iudici sistere audeat: Seruauit mandata, adiudica mihi vitam. Sed ad vnum omnes se reos esse fatentur, & iudiciū dei humiliter deprecantur, vt supra copiosè declarauimus. Aristoteles disputans de iustitia commutatiua, addit particulam *παρὰ τὸ ἐκδόνον*, qua excipit donationem, cū quis volens multum de iure suo remittit. Et reuera donatio est bonorum operum remuneratio, cū Deus vltronea bonitate, & ob meritū Christi, plurimum de iure suo remittit, imperfectionem operum atque immunditiem condonat, nec, vt iusto iure poterat, plenam obedientiam exigit. Quod & Sanctus Bernardus agnoscit, quando inquit: Ipse enim peccata condonat, ipse donat merita, & præmia nihilominus redonat. Vnde fit, sicut

Lib. 5. Ethic. cap. 4.

In Serm.
de Annun-
ciatione.

AD CENSURAM THEOLOGA-

idem vir Dei scribit, vt homo magis propter merita, quæ omnia Dei dona sunt, Deo debitor, quam Deus hominum constituatur.

Entelli cœstum se vibrare putant, cum dicunt Christi merito bona piorum opera esse meritoria: prætereuntes quod in primis necesse erat, nullum esse opus, quod non infectum sit labe aliqua, nisi Christi sanguine abluatur. Spetiosum quoque est, quod obtendunt, opera ex Spiritu sancto fluere, ideoque vitam æternam promereri. Sed debebant Mercenarij obseruare, quod diximus Spiritum nobis ad agendum vti nondum penitus repurgatis. Quapropter, etiam si à Spiritu fluant opera, tamen semper aliquid nostræ fecis admiscetur, quod puritatem illam inficiat. Cuius autem deformet coram Deo, quicquid à nobis operum prodit, quæ nobis inhæret corruptela, vnum superest, vt gratuita acceptance gratiam, quam non habent à seipsis, recuperent. Id fit, dum in æstimationem non veniunt ipsa, sed suum à Christo precium mutuuntur, & quasi emendicant. Quæ cum ita sint, Mercenarios istos, Grammaticum Mōhemiu insectantes, ad Alexandrū Grammaticū ablegamus, vt à quo fors talsis adolescentuli Grammaticam didicerūt, ab eodem Theologiam discant senes. sic enim canit:
In te Christe salus, in te sunt præmia nostra.
Quin

Quin & Fortunatus Episcopus in Hymno quodam de Natali Christi, appositissimè Christum vitæ præmium appellat.

Neq; verò naturæ nostræ restauratori iniuriam irrogamus, vt calumniantur Syco- phantæ mercenarii, nec Christum opus suum imperfectum relinquere dicimus, tametsi in hac vita certo quodam consilio nō perficiat. Siquidem spe seruati sumus, & restitutionem integram adhuc expectamus. Et sanamur, vt Augustin ait, à reatu statim, ab infirmitate paulatim. De qua re cū supra satis dictum sit, verbum non amplius addam.

Argumentantur & à contrariis. Mala opera merentur æternas pœnas, ergo bona opera merentur æterna præmia. Respondeo magnam esse dissimilitudinem, quandoquidem mala in piorum opera purè mala sunt, rursus bona piorum opera, propter inhærentem nobis vitiositatem, purè bona non sunt. Quis inter hæc, inquit Gregorius, remanet salutis locus? quando & mala nostra purè mala sunt, & bona nostra, quæ nos habere credimus, purè bona esse nequaquam possunt?

Instant, An ad interitū est procliuor natura, q̄ ad æternam salutem Christi gratia? Nequaquam, quando sauciata restituunt. An & Christus ad perdendum, q̄ ad saluandum est potentior? Absit, quia & peccata nostra de-

AD CENSURAM THEOLOGA-

let, & imperfectionem iustitiæ suæ plenius sufficientia contegit. Atque hinc malitiosè citant Monhemij verba: Quia quæcumque opera cogitat, meditatur, perficit homo, tam procul absunt à iustitia coram Deo, ut peccata censeantur. Sed omittunt, quod vel maxime additum oportuit: Antequam Deo per fidem reconcilietur. Deinde subiiciunt Isaiæ verba, quæ Monhemius non habet. En Le&or candorem Matæologicum. Ut eleuent inhaerentem nobis vitiositatem, aiunt leuia illa peccata, in quæ quotidie labimur, talia non esse, quæ nos plane sordidos, & Deo exosos reddant. Est hoc ita quidem, non quod sua natura non sint exitialia, quæ leuia ducit hypocritica securitas, sed quod nulla est condemnatio his, qui sunt in Christo Iesu, quod non imputantur, quod venia delentur. Audiant Augustinum hæc leuia iusta statera æstimantem: Virtus est charitas, inquit, qua id, quod diligendum est, diligitur. Hæc in aliis maior, in aliis minor, in aliis nulla est. Plenissima verò quæ iam non possit auferri, quamdiu hinc homo vivit, est in nemine. Quamdiu autem auferri potest, profecto illud, quod minus est quod debet, ex vitio est. Ex quo vitio, non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet. Ex quo vitio, non iustificabitur in conspectu Dei omnis vivens. Propter quod vitium, si

dixit.

Epist. 20.
ad Hiero.

dixerim⁹, quia peccatū nō habem⁹, nosmet-
 ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.
 Propter quod, etiam quantumlibet profece-
 rimus, necessarium est nobis dicere: Dimitte
 nobis debita nostra, cum iam omnia in Ba-
 ptismo dicta, facta, cogitata dimissa sint. hęc
 Augustinus. Mercenarii verò, postq̄ tria de
 charitatis nostrę imperfectione verba con-
 fessi sunt, ac tūtū desultoria leuitate ad Phi-
 losophos & operum perfectionem reuolun-
 tur. Ac hęc peruersè citant Ioan. Qui seruat
 verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfe-
 cta est. Respondeo, quemq; piorū p̄ gratiæ
 sibi datę mensura ad hanc perfectionem as-
 pirare. Væ aut̄ miseris Mercenariis, qui nō
 intelligunt, cum, qui proximè ad perfectio-
 nem accessit, nondū ad dimidiū vsq; iter esse
 progressum. Quando hęc est hominib⁹ sola
 perfectio (teste Hiero:) si imperfectos se es-
 se nouerint. Plura de hac re in Defensione
 3. Dialogi diximus. Quod locum Esaię at-
 tinet, cum umbra sua dimicant, non enim v-
 titur hoc loco Prophetiæ testimonio Mon-
 hemius. Locus etiam Pauli Rom. 6. quicquid
 ineptiant, planus est. Nam cum ait: Donum
 aut̄ Dei vita æterna, Et addit: per Christū
 Iesum dominū nostrū, Causam & auctorem
 vitę & gratiæ prædicat, vt nimirum Deo
 sua reddatur gloria, nobis verò, nostrisue

Ad Ctes
 siphōtem!

AD CENSURAM THEOLOGA-

meritis nihil supra quod par est, tribuatur. Responsum ad ea testimonia Scripturae & Patrum, quibus Monachus suam sententiam de iustificatione confirmat, adeo frigide agunt, ut me ipsorum pigeat. Dicunt his omnibus non id efficere Monachum, quod conatur. Cur igitur ipsi ea non diluunt? Nam quam Monachio obiciunt, inscitia ipsi tenacius inhaeret, quam ulla iustitia. Toties iam diximus, iustificationem precipue sitam in remissione peccatorum, sicut David expresse inquit: Beati, quorum remissa sunt iniquitates. Beneficio quidem Spiritus sancti sit, ut praeter condonationem peccatorum, succedat totius hominis insinatio: sed in priore capite sita est summa iustificationis. Cuius rei ignorantia in hominibus sacram Theologiam professis, flagitiosa est. Porro tametsi opera, Scripturae & Patrum auctoritatem sequentes, a causa iustificationis remouemus, non tamen, ut supra quoque dictum est, excludimus ab effectu. Quapropter cum Ioannes ait, Qui facit iustitiam iustus est, Opera iustificationis esse esse innuit, non causam. Quod Christus ut demonstraret, in Luca dicebat: Cum feceritis haec omnia, dicite, Serui inutiles sumus, quibus ne id quidem debeatur, ut gratiae nobis agantur. At si ex operibus iustificationem consequeremur, neque inutiles essemus ad bene agendum, & nobis longe maiora deberentur, quam ut agerentur gratiae.

Bernardi verba à Monhemio citata, sententiam Mercenariorum, de merito prorsus evertunt, quare effugium circumspiciant, sed aqua, vt dicitur, illis hæret. Gratis datur vita æterna, inquit, quia gratiam nullus meretur, per quam tales ædimus actiones, quæ dignæ sint vita æterna. Sic eludunt flexiloliqui Sophistæ, (cent.

Ars quibus Archilochi, vulpis & aëta plauti de ipse canit Musarum delitiæ Melanthon. Sed non admittunt hanc elusionem sanctissimi Patris verba, quæ sic habent.

Necesse est primò credere, quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei. Deinde quòd nihil prorsus habere queas boni operis, nisi & dederit ipse (en effugium Mercenariorum) Postremò, quòd æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis detur & illa.

Habes in his Bernardi verbis tres, de quibus supr à diximus, justificationis ordines: Condonationem peccatorum, primum. Iustitiæ inherens communicationem, secundum. Operum remunerationem, tertium, à quibus omnibus meritum remouet vir Dei, negatq; vi operis, quæ redduntur, deberi. Licet enim bona piorum opera à gratia proueniant, & ob id placeant Deo, velitq; opera illa remunerari: attamen ibi neq; debi-

AD CENSURAM THEOLOGA-

tum est, neque meritum, sed solum ordo & consequutio quædam, ex instituto & bonitate Dei. Alioqui opus non esset opus, si quòd redditur operibus, gratia diceretur dari, quoniam operis est consequi finem ex debito, non gratuito.

Cùm igitur Bernardi sententia impressi concidant Mercenarij, non est lector, quod Tridentini Concilij crepitus extimescas.

Postremò restat, vt videamus, quam fortiter Theologastri incommoda, quæ Monhemius eos incurrere dixit, qui operibus iustificationem attribuunt, in caput ipsius rejiciant. Atque hîc ne morem suum dediscant Diaboli, à calumnia exordiuntur. Summopere detestantur modestissimi homini Monhemij tum imprudentiam, tum non ferendam insaniam, quem tanta arrogantia Ecclesiam vniuersam, in Christum sponsum iniuriæ atque blasphemix damnare non pudet, scilicet dum horum vitilitigorum Matæologiam carpit. Sed ad rem.

Primum incommodum est, detrabi Filio Dei honorem Mediatoris & saluatoris (sic enim habent Monhemij verba) Hic euasisse se putant, quando meritum omnium fontem in Christi passionem referunt. Sane Deus opera Christi sui sanguine respecta remuneratur: at non, quod ex dignitate bo

te boni operis debeatur, quod redditur, sicut modo diximus. Fixum ergo manet, tantundem honori mediatoris detrahi, quantum meritis operum largimur.

Secundum incommodum est, iræ Dei & peccati extenuatio. Tanta enim est peccati noxa, ut nullis humanis operibus expiari possit. Sed quæ hoc loco dicunt Theologastri, in defensionem Dialogi decimi rejicimus. Nam quod nos in Baptismo pœnitentiam non requirere, & peccata sola passionis Christi recordatione deleri, asserere gannunt, putida calumnia est, quam responsione non dignamur.

Tertium incommodum est, excludi ex conscientia certam & firmam consolationem. Hic mira est eorum rabies. Fatemur nos, inquit Christi, fideles operari rectè Dei adiuuante gratia posse, cuius mandata graua non sunt, posseque eosdem vera imbui iustitia, reiectis omnium peccatorum foribus, & quæ sequuntur. Quæso, est hoc consolari mœllos & pœnitentes, an ex stultis insanos facere? Ostendimus supra in defensione 2. & 3. Dialogi, dum hinc viuimus, id non esse sperandum, ut prorsus peccato careamus.

De Ciuitate Dei
Lib. 14.
storum cap. 9.

Non enim qualiumcunq; hominum vox est, inquit, Augustinus, sed maximè piorum,

AD CENSURAM THEOLOGA-

storū atque sanctorum: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nosmetipsos leducimus, & veritas in nobis non est.

De Spiritu & lite
1a cap. 1.
& 2.
Lib. Re
tract 2.

Si contendunt id per Dei potentiam posse fieri, nihil refragabimur. Possit enim Deus hominem ornare tanta gratia, ut viuet omnino absque peccato, quod & Augustinus fatetur. Sed nos loquimur iuxta sententiam scripturarum, ut res ipsa habet, utque experientia semper euenire docet. Nemo enim teste Augustino, tam perfectæ iustitiæ in hac vita, vel fuit, vel est, vel futurus est, & Hieronymus aduersus Pelagianos ridet eam potentiam, quæ neq; habeat, neq; habuerit, neq; habitura vnquam executionem.

Rabiose nobis insultant Theologastri. Vos nunquam mundos esse vultis, inquit, sed in perpetuis spurcissorum peccatorū sordibus volutatos, in desperationem veræ iustitiæ cogitis. In spurcis sceleribus volutari, ô improbi canes, porcorum est, quos in harris suis saginant Pontificij. In veræ iustitiæ desperationem cogimus neminem, sed homines institumus, ut in Christo eam quaerant, vestra autem Matalogia, non iustitia homines, sed falsa iustitiæ præsumptione imbuunt, & securitatem, superbiam, atque *φιλονεικία* alit. Nec homines ad angores & inquietudines institumus, ut calumniam nū
sed

sed agnitione peccatorum, & sensu iræ Dei perterritos, in satisfactione Christi acquiescere iubemus. Vos verò dum nos peccata deterrere à certa fiducia de salute nostra docetis, sicut supra vidimus, in anxietate & dubitatione mentes detinetis, & in desperationem perterrefactas adigitis.

Exagitant & ὀλιγοπισίαν nostram, lacerant nos vultu & gestibus mentiri, quam verbis præferimus fiduciam, intus plenos esse inquietudine & dubitatione, summis angustijs & conscientie stimulis exagitari.

Sanè dum conscientie nostræ, peccato & iræ Dei resistimus, multis & magnis dubitationum fluctibus animi nostri impetuntur, quibus tamen non succumbimus, quando præualet vis fidei, & nubem hæsitationis dispellit. Fide enim tanquam clypeo ἐπιτοβήσῃ armati, omnia tela Diaboli ignita extinguimus, & mundum ipsum vincimus. Et ut Epaminondas Dux, cum in prælio grauer vulneratus esset, ac in castra relatus semianimis, vocem spiritumque collegisset, id unum à circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis, buod vt seruatum audiuit, allatum velut laborum glorieque socium osculatus est: Ita & nos traditam hosti victoriam minimè putamus, quamdiu clypeum fidei adhuc opponimus. Sed non est

Justinus
lib. 6.

AD CENSURAM THEOLOGA-

mirum, securos istos hypocritas, qui nullum vnquam conscientiae certamen experti sunt, fidei nostrae infirmitati illudere.

Aristotelis verba, quae in nos faceret scilicet, detorquent, in sese agnoscant, cum tam multa de aeterna mercede garriunt, ipsi interea in praesenti mercede, cui inhiant, occupati.

Quartum incommodum est, veram inuocationem impediri. Hic Monhemio somnolentia inexprobat, ipsi socordes. Ridiculae quaerunt. Quis inuocatione magis opus habeat? Isne qui de salute sua securus est, an qui de suis apud Deum negotiis incertus est, &c. Quomodo inuocabit mens fluctuans & incerta? Nam qui hesitat, inquit Iacobus, similis est fluctui maris, qui vento agitur, & circumfertur. Non ergo existimet homo ille, quod sit quicquam accepturus a Deo.

Quod verò certitudinem attinet, eam statuimus, quae tremore atque timore non caret, sed lapsus, & offensionem Dei maxime veretur, ideoque inuocationem minime excludit, sed ardentem exercet. Quapropter nondum suo Monhemius iugulatus est gladio, ut isti vanè iactant.

Quintum incommodum est, tolli discrimen legis & Euangelii. Hic rixantur de Legge noua, & veteri. Sed vna est lex Dei, per-
petua

petua vitæ regula. Quanquam noui Testa-
 menti beneficium esse agnosco, quod Spiri-
 tu regenerationis lex cordibus nostris in-
 scribitur, sed qui hoc beneficium recepit,
 iam iustificatus est. Nec euertere possunt
 Theologastri, Monhemii sententiam, quan-
 tumuis ei inscitiam exprobrent. De Sacra-
 mentorum discrimine suo loco fortasse vi-
 debitur. Nam priscos operibus iustificatos
 fuisse, non sentit Monhemius, sed hoc eum
 sentire Sycophantę calumniantur.

Illud tamen præterire nec volo, nec de-
 beo, me non sine horrore legisse, quod scri-
 bunt Sacramenta nouæ legis ex operis ipsius
 vi, seu ex opere operato, & peccatum di-
 mittere, & gratiam multiplicem largiri. Qua
 in re perniciosissimè falluntur. Nemo enim
 sumendo Sacramenta, gratiam vllam reci-
 pit, quàm fide non percipiat, cùm Sacra-
 menta recipiamus, vt oblationes gratiæ,
 atque doni iam adepti: neque vi, vt loquun-
 tur, operis operati, quicquam ex eis accedat.
 Qui enim Sacramenta percipit, vel dignè,
 vel indignè accedit, si indignè, nil habet ni-
 si damnum & iacturam, si dignè, igitur fide
 viuā, qua percipit repræsentatam gratiam
 per verba Dei, & Sacramenta.

Sed vt semel huic disputationi finem impo-
 nam, haud abs re Monhemius hæc quinq; in
 commo-

AD CENSURAM THEOLOGA-

commoda eos incurrere dicit, qui operibus vim iustificandi tribuunt. Facile est securis Hypocritis de his tantis rebus garrere. Ista enim perpetuò spes magnas meritorum misera & sordida natura sibi somniat, cum quilibuscunq; virtutum exteriorum, seu disciplinae ornamentis, adde & ceremoniarum splendore se circumdedit. Sed hæc spes meritorum, in veris doloribus & terroribus peccati & iræ Dei, tandem evanescent, & in morte hominem reliquant.

En tibi cor verè poenitens, contritum, deiectum, & fessum onere peccatorum, quum ingemiscit ac præmitur, quàm ei consolationem proponis? Certè laboras, ut fide solida tandem aliquando stabilietur. Quod si iusseris cum Matæologis, ut ad sua opera respiciat, quiescet nunquam, excrucietur semper, & de salute semper dubitabit, donec demum absorbeatur desperatione.

Quare cum non de lana caprina rixemur, aut alini umbra, sed honorem Christi vindicemus, cuius proprium est iustificare, & peccata condonare, & id agamus, ut afflictæ conscientie firmam consolationem recipiant, non reformidamus Theologastrophologias refutare, nec ab hoc instituto Tridentinis fulgetris absterremur.

Pro-

Procedimus nunc auspice Christo ad Dialogum sextum defendendum, in quo hoc tantum suggillandum sibi sumunt, quod invocationem animarum sanctarum, quæ ex hac vita excefferunt, improbat Monhemius. Quare exordium huius superstitionis nobis repetendum altius est, & occasio exponenda.

Exactis iam decemillis, quæ ab Augustino & Orosio celebrantur, Ecclesiæ persecutionibus, instituebantur passim ad sepulchra Martyrum annuæ memoriæ & solennitates, ad memoriam constantiæ eorū atq; victoriæ ad animanda pavitantiū pectora, denique ad significandam corporum resurrectionem, qua confirmati fideles, vitam aspernarentur caducam, & vitam eligerent hac multo potiorem, qua nunc (in spe resurrectionis deposito cadavere) fruuntur sancti Dei Martyres. Aedebat & Deus ac Rex Martyrum Christus ad hæc sepulchra ingenia miracula, non ut illis invitaret nos ad cultam Martyrum, sed ut confessam fidem confirmarent, deinde ut immortalitatem necatorum contestarentur: Postremò ut simili gloria se quoq; coronandos sperarent, si nomini & veritati Iesu Christi, hanc caducam & ærumnosam vitam possiderent. Cùm itaque ad has solennitates ingens mul-

Q titus

AD CENSURAM THEOLOGA-

Cont Fau-
stum Ma-
nich. Lib.
20: cap. 21.

titudo conflueret, & sepulchra Martyrum illustribus lignis coruscarent, cœperit ad memorias eorundem exadificari phana seu oratoria, erigi & constitui aræ, peragi Christianorum mysteria, ut ex ipsorum locorum admonitione (verbis utor Augustini) maior effectus exurgeret, ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Habitæ sunt & in cœtu multitudinis, ab eruditis Episcopis panegyres, quibus virtutes Martyrum ad inflammandos animos ad imitationem concelebratæ sunt, sicut testantur Basilii & aliorum sermones Panegyrici. Sed cum iam pax & tranquillitas Ecclesiis redita essent, ad orque fidei remississet, & studium faciendi Martyrij deserbuisset, hæc omnia quantumvis pia & laudabilia instituta, in superstitionem abierunt, hæsitque in animis multitudinis nimia sanctorum admiratio, quæ tandem eò prorupit, ut palam pro opitulatores invocati sint sancti.

Porro excrevit in immensum, ut fit, neque modum insanie suæ posuit, admissa semel superstitio. Etenim tanquam otio se mancipasset supremus ille Rector, & providentiæ suæ munera, in spiritibus mortuorum distribuisset, ita cuiusque suam potentiam & curationem humanam attribuit temeritas,

&

& manus suam atque officium singulis assignauit. Tanquam dii tutelares præfecti sunt regionibus, insulis, prouincijs, ciuitatibus, domibus, præfecti elementis, frugibus, pecoribus opibus, omnis generis, præfecti artibus & opitij, præfecti morbis. Deniq; eò res redijt, vt parum ab Ethnicorum Idololatria, Pseudochristianorum abfuerit ueracordia, sicut manifestè fatetur doctissimus & acerrimus iudicij Io. Lodouicus Viues in commentarijs suis lib. August. de Ciuit. Dei. Et tamen tanta horù impudentia est, vt tam fœdas superstitiones haud vereantur defendere.

Argumenta Monhemii, quibus mortuorum inuocationem reiecit, nullius roboris esse garrunt, cum sint tam firma, vt contra cunctas Sophistarù præstigias inuisa stent. Negant Ecclesiam Dei hoc vnq; docuisse, sanctos mortuos, neglecto Christo, inuocandos esse. Sanè nunquam docuit hoc Ecclesia. Sed quid fecerit pseudochristianorù vulgus, uasrè dissimulant, qui quasi hominù patrociniũ soli suscepissent diui, aut soli iuuare & possent & uellent, sic ad eum confugiebant, & opem ab iis petebant, Christo fere neq; in precibus vnquam, neq; in optatis, neq; in votis occurrente: ac si aut inuisus ille nos haberet, aut nostri curam gereret

AD CENSURAM THEOLOGA-

omnino nullam. Delinant ergo imposturas Monhemio & polypi mentem obijcere, nam cum hæc tanta mala tegant ac pallient, ipsismet vafrities, astutia, & imposturarum fallaciæ inhærent.

Admodum verò Matæo' logicum est quod scribunt, se orationem Dominicam Diuis fundere, vt ipsorum manibus ad Deum deferatur. Quis non de huiusmodi delirijs pronunciet, quod Epictetus de suis libris: τὰ δὲ ἐστὶ ὀνείρον ἢ ἐγγύρον φαντασμάτα?

Negant hoc esse Deū negligere, aut Christum deserere, sic sanctos interpellare, vt pro nobis apud Deum intercedant, eumque nobis propitium sua intercessione reddant, Nos indignos esse, qui ob enormitatem peccatorum nostrorum ac multitudinem, Deum interpellemus, itaque sanctos Deo charissimos, nobis accedendos esse. At vbi promissio, Deum velle exaudire & præstare, quicquid per intercessionem beatorum spirituum petierimus? Itane pro nostra libidine intercessores nobis fingimus? Ergo Christus Dominus minus quàm Diui, promptus est ad intercedendum pro peccatoribus? aut tam difficilis aditu, vt Peccatores ad se verò conuersos, nisi intercessoribus Diuis, audire nolit? Longe aliud sonat vox ipsius: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,

& ego reficiam vos. Et in eo solummodo fiat hæc promissio: Quicquid petieritis Patrem nomine meo, dabitur vobis. Alioquàm eius nomine preces fieri vetat. Qui igitur alio nomine aliquid a deo petunt, Christum abnegare iudicandi sunt, eiusque officium ad alios transferre?

Sed audite S. Augustinum contra Mætalogiam vestram ex scripturis differentem. Videte ipsum Iohannem, inquit, seruantem humilitatem, certè vir iustus erat & magnus, qui de pectore Domini mysteriorum secreta biberat, Ille, ille, qui bibendo de pectore Domini diuinitatem ructauit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, Ille talis vir non dixit, Aduocatum habetis apud Patrem, sed, Si quis peccauerit, aduocatum, inquit, habemus: Non dixit, habetis, nec me habetis dixit, nec ipsum Christum habetis dixit, sed & Christum posuit, non se: & habemus dixit, non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatum Christum, quàm ponere se pro Christo aduocatum, & inueniri inter damnandos superbos. Fratres, Iesum Christum iustum, ipsum habemus aduocatum apud Patrem. Ipse propitiatio est peccatis nostris. Hoc qui tenuit, heresim non fecit, hoc qui tenuit, scisma non fecit, &c. Magna

In Epist.
Iohannis.
Tractat. 10

AD CENSURAM THEOLOGA-

videlicet verborum copia, magno ardore & vehementia, vnicum aduocatū Iesum Christum Dominum nostrum, omnibus alijs exclusis, ex verbis dilecti discipuli Christi, nobis commendat Augustinus. Huius igitur Episcopi auctoritatem, B. Bernardi, eruditi alioquin & sancti Abbatis opponimus hallucinationi.

Sententiam suam de inuocatione mortuorum comprobaturi Theologastri, satis irreligiousè præterita scriptura, ad Patrum testimonia conuolant, & postea non sine insigni contumelia Spiritus sancti scripturarum auctoris, disputant: non omnia pietatis officia sacris literis contineri ostendunt, ergo non verbo Dei, sed humanæ auctoritati inniti supersticiosum dogma.

Eti Nazianzenus & Basilius in sermonibus Panegyricis, in quibus, vt eruditis notum est, multum licentiæ sibi sumunt Rhetores, per Apostrophæ rhetoricam prorumpunt in compellationem & inuocationem diuorum, quos celebrabant, tamen nequaquam in preces publicas Ecclesiæ hoc ad miserunt, aut vt commune dogma Ecclesiæ adseruerunt. Quanquam hallucinatos fuisse hos Patres, nimia Diuorum admiratione, haud abnuerim, Basilius etiam ab Episcopo suo Eusebio, ob superstitiones quasdam re-

præ-

prehensus est. Nazianzeno Theodoretus exquisitam philosophiæ scientiam tribuit, sacrarum literarum peritiam non item. Sacras literas, inquit, eatenus tenebat, quatenus opus esse consuevit, exquisitam enim scientiam illarum video ei adimi, cum concedatur eidem singulare studium. Et si quis velit urgere has Panegyricas Apostrophas, nonne sacrilegum dogma cudet? animæ scilicet beatæ communionem, animam peccatricem & miseram felicitari? Quod, ut cum sacris literis ex diametro pugnat, ita à sanctis Patribus palam repudiatur.

Augustinus de Ciuitate Dei, lib. 10. cap. 1. Quicumque igitur sunt in cœlestibus habitationibus immortales & beati, si nos non amant, nec beatos esse nos, uolunt, colendi utique non sunt. Si autem amant & beatos esse uolunt, profectio inde uolunt, unde & ipsi sunt. An aliunde ipsi beati, aliunde nos?

Item Augustinus in Iohannem Tractat. 23. Participatione Dei fit beata, non participatione sanctæ animæ, fit beata infirma anima, nec participatione Angeli fit beata sancta anima, Sed si querit beata esse infirma anima, querat unde beata sit sancta anima. Non enim beatus efficeris ex Angelo tu, sed unde Angelus, inde & tu.

AD CENSURAM THEOLOGICA-

Quid quod ipsi Patres declarant se ex affectu magis quam vero iudicio sic locutos fuisse? Scribit Theodoretus Gregorium plius fecisse Basilium quam se ipsum, cumque incredibili amore complexum fuisse, quod vna Athenis studuissent, similitudine etiam morum & mutuis voluntatibus in reconciliandis atque conseruandis amicitijs efficacissima coniungerentur. Miro igitur adfectu mortuum prosecutus est, cuius adfectus ardor & vehementia hanc ei in Epitaphio cuiusdam vocem expressit: *Θήβεις ἔς μακρότατον τὴν χοροσοβίην καὶ μελίπην &c.* Si verba vlgere velis, quid potuit amplius tribui? Veruntamen eidem quem visus est quasi numen aliquod compellare, bene precatur, perinde ac si eius scelitati deesset, *εἰς δ' εἰς ἄλβια δόξιν ἀλλάτῃ.* Quapropter improbe tacere censendi sunt Censores Monhemiani, quod ex ijs vocibus, quas sanctissimis Patribus effectus vehementior extrudit, dogmata religionis constituit.

Haecenus ad Gregorii Nazianzeni & Basilii Magni Panegyricos responsum esto. Nam Chrysol. loca quae citant, locum nuntur de intercessione sanctorum, qui nondum ex hac vita migrarunt, quod contextus orationis conuincit, de inuocatione mortuorum ne quis quidem. Quare nequicquam Monhemio exagitant liuidi Sycophantae.

Quae

Quæ circumfertur Chryssostomi nomine *Ἀετοῦργια*, meminit quidem intercessionis Luuorum, sed preces sacerdotis ad Christum diriguntur, quod semper obseruauit Ecclesia, vt alicubi testatur Augustinus, quem & reluctantem in castra sua pertrahunt. Libri ū Meditationum, & alia huiusmodi incerti auctoris commenta non moramur, quando verus Augustinus noster est, vt ostendimus. Citant tamen duo loca ex libris de Baptismo contra Donatistas, in quibus meminit quidem orationum Cypriani, ijs quæ se iuuari optat, dum scripta eius legit & excutit, non tamen ipsum compellat Cyprianum, aut preces suas ad eum dirigit. Sed ad retundendam Theologastri orum ferociam, qua Monachio insultant, ostendemus eos rursus esse, iuxta prouerbium, Capram cultrum præbentem. Libro 5. de Baptismo contra Donatistas, cap. 17. loco videlicet à Theologastris citato, ea habet Augustinus, quæ argumentum Matæologorum prorsus enervant, etiam si id laborent citati ab ipsis Patres, quod contendunt. Ita enim loquitur: O quam gaudet Cyprianus, quanto serenius in illa luce contuetur, pro quanta salute humani generis factum sit, vt inueniatur aliquid, quod merito reprehendi possit, cum uis in Christianis & pijs literis Oratorum, & non inue-

AD CENSURAM THEOLOGICA.

niatur in literis Piscatorū. De hoc ergo gaudio sanctę illius animę omnino securus, ne quę vilo modo meas literas ab omni errato liberas audeo vel putare vel dicere. hęc Aug. Oratores nimirum fuerunt iam citati Patres, Gregorius, Basilius, Chrysolonus, Cyprrianus, Hieronymus, Augustinus: in quorum literis quamuis Christianis & pijs, quędam inueniantur, quę reprehendi mereantur, quod sint erronea: qualia non inuenias in literis Piscatorum, Petri, Ioannis & Iulianum. Quare his tutō credimus, illis non item. Non enim, vt & alibi Augustinus docet, quorumlibet disputationes quamuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut scripturas Canonicas habere debemus, vt nobis non liceat salua honorificentia, cuię illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte inuenimus quod aliter senserint, quā veritas habet, Diuino adiutorio, vel ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorū. Similia sexcentis in locis tradit Augustinus. Sed Theologastri quod innocenti Monacho falso obiciunt, ipsi verē faciunt, Araneorum more, ex floribus venena exungunt. Studiosē colligunt, si quid vspiam in Patrum scriptis inuenire possunt, quod pro superstitione

In Com
menta-
rio ad
Fortuna
tum.

tione tinniat, deinde quasi obtenta victoria
 triumphum canunt. At nos humana auctori-
 tati diuinam opponimus vocem, sonantem
 in scriptis Prophetiis & Apostolicis: Ora-
 toribus quantumvis eruditis & piis, Piscato-
 res Apostolos: Inuoca me in die tribulatio-
 nis tuæ, & erua me, & glorificabis me. Pro-
 pe est Dominus omnibus inuocantibus eum
 in veritate. Voluntatem timentium se fa-
 ciet, & deprecationem eorum exaudiet. E-
 rit enim in nouissimis diebus, dicit Domi-
 nus: Omnis, qui inuocauerit nomen Domi-
 ni, saluus erit. Nec est alia natio, quæ habeat
 Deos appropinquantes sibi, sicut Deus nos-
 ter adest cunctis obsecrationibus nostris.
 Cum oratis dicite: Pater noster, qui es in
 cælis, sanctificetur nomen tuum, &c. Quic-
 quid petieritis Patrem in nomine meo, da-
 bit vobis. Porro si quis vestrum destituitur
 sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus
 simpliciter, nec exprobrat, & dabitur ei. Ple-
 na est Scriptura huiusmodi testimonijs. Ex-
 rant exempla precantium Patriarcharum,
 Prophetarum, Apostolorum, Martyrum: om-
 nes Deum solum per unicum Christum in-
 uocarunt. Cur ergo aliena exempla secue-
 remur? Cur, à cæci cæcorum duces, à Deo ad
 creaturas, à Christo ad Georgiū & Barba-
 ram, ab Euangelio ad commenta hominum
 nos abducitis?

Psal. 49^o

Pl. 144.

Iohel. 2.

Deut. 4.

Luc. 11.

Ioan. 16.

Iacob. 1.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Nec est quòd auctoritatem Ecclesiæ ob-
tendatis, quando ea preces suas ad Deum Pa-
trem domini nostri Iesu Christi, non etiam
ad Diuos direxit. Testis est beatus Augusti-
nus, vel aduersariorum testimonio, Catholi-
cæ fidei propugnaculum, libro de Ciuit. Dei
22. cap. 10. Denique illi talibus Dijs suis, in-
quit, & templa ædificauerunt, & statuerunt
aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia
fecerunt. Nos autem Martyribus nostris nõ
templa sicut Dijs, sed memoria sicut homi-
nibus mortuis, quorum apud Deum viuunt
spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus alta-
ria, in quibus sacrificemus Martyribus, sed
vni Deo & Martyrum & nostro sacrificium
immolamus, ad quod sacrificium, sicut homi-
nes Dei, qui mundum in eius confessione vi-
cerunt, suo loco & ordine nominantur, nõ ta-
men à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur.
Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in
memoria sacrificet eorum, quia Dei sacer-
dos est, non illorum. Ipsum verò sacrificium
corpus est Christi, quod non offertur ipsis,
quia hoc sunt & ipsi. Audis Martyres ne in
iis quidem sacrificiis, quæ in memoriis ipso-
rum fiunt, à sacerdote inuocari: proinde
nec à re iqua multitudine, quando sacerdo-
tis precationem ideo Collectam vocari con-
stat, quòd totius cœtus vota in ea quasi in sa-
scicu-

sciculo colligantur, Deoq̄ue offerantur.
 Quare propria est Ecclesiæ precatio, & omnibus reliquæ multitudinis rogationibus exemplo esse debet, à quo qui discessere, ab Ecclesiæ consuetudine discessisse iudicandi sunt.

Toties inculcant, nullius esse roboris & momenti Monhemii argumenta, quæ tamen contra Matæologicam γοητείαυ firma constant. Et tanq̄ Phormio aliquis, aut Pseudolus in comædia, calumniosa vtuntur captione: Mortui non orant pro viuis, & ergo mortui non sunt inuocandi. Cùm Monhemius simpliciter doceat, viuos pro viuis orare debere: mortuorum orationes nec aiat nec neget.

Si pitant iniri Monhemium hereseos cau-
 terio Bernardi testimonio, non paulò vetustior est Bernardo Epiphanius, qui narrat sua ætate mulieres in Syria statuam Mariæ circumtulisse, eiq̄ue liba & huiusmodi res obtulisse. Hunc morem tanquam pessimam heresim damnat, & oppressum esse inquit diligentia & auctoritate Episcoporum, quòd imitatio esset ethnici furoris. Agnoscitis ne Theologastri, vestram superstitionem ante annos plus minus mille ducentos, hereseos damnatam, & repressam vigilantia Episcoporum, quæ tamen in hac Ecclesiæ senectâ
 obti-

AD CENSURAM THEOLOGA-

obtinuit? Sed vsu venit Ecclesie senescen-
ti, quod de Senectute canit Poëta Satyri-
cus: Circumfilit agmine facto

Iuuenal.

Morborum omne genus.

Certè Aurelius Augustinus longè aliter cen-
set: Fratres, inquit, Iesum Christum iustum
ipsum habemus aduocatum apud Patrem: i-
pse propitiatio est peccatorum nostrorum.
Hoc qui tenuit, hæresim non fecit: hoc qui
tenuit, scisma non fecit.

Quanquam autem inuocationem dunta-
xat sanctorum, qui carne mortui sunt, refu-
tat Monhemius, an orent pro nobis non
disputat, tamen ita disputationem suam in-
stituit Theologastri, quasi hoc quoque
negasset. Si neges, inquit, Sanctos pro
nobis orare, aut id continget, quia impoten-
tiores sunt, quàm qui possint, aut crudelio-
res, quàm qui velint, aut quòd res sit ipsis
indigna, vt orent. Elige quod velis, nihil e-
orum est, quin absurdissimum sit, & cætera.
Nihil horum eliget Monhemius, si tergiuer-
sari volet, sed dicet spiritus Beatorum de
voluntate Dei erga nos adeò certos esse, vt
orare nec velint nec possint. Quæ quidem
certitudo longè conuenientior erit statui
beatorum, quàm angor & tristitia, quam
Theologastri eis tribuunt de nostra seu per-
fidia seu vitiositate. Nec est, quòd dicant:
Chri-

Christus interpellat pro nobis., qui vnicus filius, & patri omnium intimus, quare poterit illud commune illis esse cum Christo, qui non plus de voluntate Dei norunt, q̄ Christus. Non enim Patri sit supplex Christus, quod ex Chrysolomo didicisse poterant, In Rom.
Hom. 15. sed eius interpellatio nihil aliud est, q̄ quod semper Patri adest, eiusque præsentia (qui pro nobis in mortem traditus est) Dei misericordiam erga electos elicit promptissimè.

Tamet si ego facilè admisero, Santos in cælo votis ardentissimis salutem electorum optare, quin & fatebor eos perpetua quadam deprecatione feruorem dilectionis suæ erga nos declarare, nec disputationes modestas Augustini & aliorum orthodoxorū patrum refutabo, modò ne accedat carnalis illa & prorsus Matæologica imaginatio, vnumque inq; eorum priuato affectu, in suos cultores esse propentioem.

Sed execranda est Theologastrorum blasphemia, quibus serpentū sibilus est, assertio inuocationis Iesu Christi: & calumniosè tribuunt Monhemio, quod neq; cogitauit vnq̄, neq; dixit, neq; scrip'it: Sanctorum scilicet preces esse superuacaneas. Vestrum axioma Matæologi, repudiat Monhemius, Nos Patronis opus habere, quia indigni sumus, qui

AD CENSURAM THEOLOGA-

qui per nos appareamus in Dei conspectum,
& Sanctis affingitis dignitatem, quæ nobis
apud Deum gratiam conciliat. A quo tam
longè absunt tam Prophetæ omnes, quàm Apo-
stoli & Martyres, usque ad ipsos Angelos, ut
Patrono ipsi quoque eodem nobiscum opus
habeant. Quare perpensa, pius quidam vir
ante aliquot annorum centurias, a deuocione
& mediatione defunctorum Sancto-
rum ad solum Deum omnis boni fontem, e-
iusque Filii meritum magna voce nos reuo-
cavit, dum in Hymno ita cecinit:

Adiuuent nos eorum merita,
Quos propria impediunt scelera?
Excuset eorum intercessio,
Quos propria accusat actio? &c.

Dissoluite nunc quantum potestis in Canti-
num risum ora vestra, O annosæ vulpes (sic
enim vocari vultis) astutæ ad vastandum
vineas Domini, quas propterea capi iubet Sa-
lomon, & spectra, phantasmata, ac somnia
atque deliria humana quantumlibet adora-
te: Nos certè hanc tam gratum mentis er-
rorem vobis non inuidemus.

Cant. 2.

Quia nutare sententiam suam, quicquid
dicant, sentiunt, quædiu beatos Coelites res no-
stras cõpertas habere nõ constat, Ad id ergo
comprobandum Evangelica, si Dijs placet,
protrahunt testimonia, Adducunt angelo-
rum

rum super peccatorum pœnitentia, gaudia. Quali verò non alia sit eorum, quàm defunctorum spirituum ratio, qui fidelibus attribuantur ministri, vt salutem ipsorum procurent. Et tamen Angelos precari nefas est, sicut apertè testatur Theodoretus in Colossen. cap. 2. his verbis: Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant, dicentes legem fuisse per eos datam. Mansit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quæ conuenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ Metropolis, lege prohibuit ne precarentur Angelos. Et in hodiernum vsq; diem videre licet apud istos & eorum finitimos Oraria S. Michaëlis. Illi ergo hoc consulebant, utiq; humilitate vtentes, dicentes vniuersorum Deum nec cerni nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare. Repetit eadem in cap. 2. Agnoscitis ne Theologastri, & in Synodò damnatam, & lege prohibitam superstitionem vestram? Theodoro succinit Augustinus: Quem inuenirem, inquit, qui me reconciliaret tibi? An eundè mihi fuit ad Angelos? at qua prece? quibus Sacramentis? Et addit multos fuisse, qui per Angelos reconciliari voluerint, & miserè decepti fuerint, q̄ Angelus malus

Confess.
lib. 10. ca.
p. 42.

AD CENSURAM THEOLOGA-

se transformet in Angelum lucis. Quod si nobis cum Angelis agere nō licet, multo minus licet cum sanctis mortuis, hīc enim non minus periculi est à Diabolicis præstigijs, q̄ ibi. **Cap. 8.** Quapropter in lib. de Pastore Augustinus scribit contristatum iri sanctos, si in ipsius spem nostram posuerimus.

Proferunt & Scygias illas Diuitis illius querimonias, ab Abrahamo intellectas, & Prophetarū reuelationes ac vaticinia, quibus probare nituntur, spiritus defunctorum sanctorum rerum nostrarum esse conscios.

Ad Abrahami & Diuitis colloquium, verbis Augustini, quàm meis respondere malo, Melius est, inquit, dubitare de occultis, quàm litigare de incertis. Illum quippe diuitem in ardore pœnarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum, intelligendos esse non dubito: sed quomodo intelligenda illa flamma inferni, ille sinus Abrahamæ, illa diuitis lingua, ille digitus pauperis, illa sitis tormenti, illa stilla refrigerii, vix à mansuetè quærentibus, à contentiosè autem certantibus vix vnquam inuenitur.

Nec Prophetarum reuelationes ac vaticinia probant quicquam mortuis cum viuis esse commercij, quicquid garriat Matæologica vanitas.

Sed

Sed audiamus hac de re beatissimi Augustini disputationem libri de Cura pro mortuis gerenda, capite decimotertio, Manifestè negat animas beatorum in cœlis, nostris rebus hic interessè, aut quid hîc agatur scire. Verba sanctissimi viri hæc sunt: Ut vollet accipiat quisque, quod dicam. Si rebus viventibus interessent, & ipsæ nos, quando eas videris, alloquerentur in somnis, ut de aliis taceam, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, quæ terra marique secuta est, ut mecum viveret. Absit enim, ut facta sit vita feliciose crudelis, usque adeo, ut quando aliquid angit cor meum, ne tristem tibi consoletur, quem dilexit unice, quem nunquam voluit me tantum videre. Sed profectò, quod sacer Psalmus personat, verum est: Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me. Si ergo dereliquerunt nos Patres nostri, quomodo nostris curis & rebus intersunt? Si autem parentes non intersunt, qui sunt alii mortuorum, qui noverunt quid agamus, quidue patiamur? Esaias Prop. 1. dicit: Tu enim es pater noster, quia Abraham nesciuit nos, & Israël non cognovit nos. Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignorauerunt, quibus Deo credentibus populus ipse de illorum stirpe promissus est, quomodo

Esaiæ 63.

AD CENSURAM THEOLOGA-

mortui viuorum rebus atque actibus cogno-
scendis adiuuandisque miscentur? Quomo-
do dicimus eis fuisse consultum, qui obierunt
antequam venirent mala, quæ illorum obi-
tum consequuta sunt, si & post mortem sen-
tiunt quæcunque in vitæ humanæ calamita-
te contingunt? An fortè nos errando ista
dicimus, & hos putamus quietos, quos inqui-
era viuorum via sollicitat? Deinde post re-
citata Scripturæ verba 4. Regum 22. de
rege Iosia, subiicit: Ibi ergo sunt Spiritus
defunctorum, vbi non vident quæcunque a-
guntur aut eueniunt in ista vita hominum,
apertè satis istorum Matæologix contradi-
cens.

Deinceps capite decimoquarto obijcit si-
bi ipsi historiam Lazari & Diuitis. Dicit
Abrahamum ea scisse, quæ vtique apud vi-
uos, non apud mortuos gesta fuerant. Ve-
rùm non cum agerentur in viuis, inquit, sed
eis mortuis, potuit Lazaro indicante cogno-
scere, ne falsum sit, quod ait Propheta: A-
braham nesciuit nos.

Capite verò decimoquinto tres ponit
modos, quibus mortui, quæcunque eos scire
fas est, de rebus & statu viuentium cer-
tiores fiunt. Aut per eos, qui hinc ad ipsos
moriendo pergunt: Aut per Angelos, qui
& vi-

& viuorum & mortuorum locis interesse possunt: Aut reuelante Spiritu Dei.

Deniq; capite decimosexto ambigit quomodo orent & opitulentur martyres, an per seipfos ad sint rebus mortalium, an ipsis in loco suis meritis congruis, ab omnium mortalium conuersione remotis, & tamen generaliter orantibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus utiq; non presentamus, nec ubi sint, nec quid agant scimus: Deus per Angelica ministeria præstet solatia per memorias Martyrum: quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Christi, pro cuius confessione illi sunt passi.

Quam disputationem his verbis concludit: Res hæc altior est, quam ut à me possit attingi, & obstrusior, quam ut à me valeat perscrutari, &c. Utinam hanc Augustini modestiam imitari mallet Theologastri, quàm de rebus arcanis & abstrusis temerè pronuntiare. A qua modestia discedit quoq; liber ab aduersarijs citatus, cui titulus de cognitione veræ vitæ, Augustino quidem inscriptus, sed scriptus videtur à monacho cuopiam, Augustini limia: cuius tamen auctoritatem non contemnerem, nisi pugnantiæ cum Sacris literis traderet. Animæ, inquit,

R 3 non

AD CENSURAM THEOLOGA-

non vocis clamorem, sed cordis audiunt: Quid verò Scriptura? Tu exaudies de cœlo, inquit Salomon, in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuiq; secundum vias suas, sicut videris cor eius, quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominū. Audis ne Lector, repugnantiam? Et tamen Theologastriis præclare locuitur scriptor ille. Sed illis præclare & dicitur & scribitur, quicquid pro superstitione ipsorum facit, etiam in Deum impiè & blasphemè.

An non in essentia Diuina, iuuiunt, cuius fruitione beati sunt, contemplari dicendi sunt, quæ & ipsos scire referat, & magis Dei gloriam propagant?

Respondeo: Si hæc contemplantur in essentia Diuina, vt disputat intricata vestræ Matæologia, in eadem quoque vota nostræ quatenus fas est, cognoscere dicendi sunt beati Cœlites. Ecce, vnum Deum cœlo (inquit Diuus Augustinus, de Vera Religione capite quinquagesimo quinto) vnum omnium principium, & vnā sapientiam, quæ sapiens est, quacunque anima sapiens est: & ipsum munus, quo beata sunt, quacunque beata sunt. Quisquis Angelorum hunc diligit Deum, certus sum quod etiam me diligit. Quisquis in illo manet, & potest huma-

nas preces sentire, in illo me exaudit. Quisquis ipsum habet bonum suum, in ipso me adiuuat, nec mihi eius participationem potest inuidere. Iam si in Deo nos exaudiunt & Angeli & omnes beati Cœlites, sequitur solum quoque Deum inuocandum esse, quando neque in seipsis neque in alijs, sed in solo Deo nos exaudire possunt. Cur igitur à certis ad incerta, à claris & manifestis ad incerta & abstrusa nos abducitis? Cur de rebus arcanis tam absurda garritis? Exaudire Cœlites gemitum cordium nostrorum, sollicitari eos inquietis viis nostris, inspicere miseras nostras, angi ex commiseratione & cruciari. Si hoc non est gloriam Dei obscurare, quid ergo? Si hoc non est Sacris literis contradicere, quid ergo? Si hoc non est arcana Dei sacrilega temeritate polluere, quid ergo? Si hoc non est gaudia beatorum conspurcare, quid ergo?

Agnoscite locutuleii, mimesin insultationis vestræ. Et cum tam absurda ac stultitia dicatis, neque argumenta Monhemij & aliorum, vt vanè gloriamini, delectistis, neque ipsum promouebitis, vt ad gremium redeat Ecclesiæ malignantium, & à veritate exorbitantium.

Quia tamen Chrysofomi & Ambrosij

AD CENSURAM THEOLOGICA-

sententijs constringi se sentiunt, eludere eas frustra conantur.

Chrysofomi sententiam ex alijs eiusdem authoris locis interpretaturi, dum se verba eius & fideliter & planè recituros pollicentur, neutrum præstant, sed pessima fide sceleratissimè depravant. Nos igitur præstemus, vt Lector candidus Sycophantas falsarios agnoscat.

Homilia in Matthæum quinta, postquam copiosè docuit preces & merita Sanctorum nihil prodesse impœnitentibus, ita concludit: Quòd si negligentes fuerimus ac defides, nec per aliorum quidem possumus merita saluari. Si verò mente vigilemus, etiam per nosmetipsos istud valeamus efficere, & multo magis nostro quàm alieno tuti esse suffragio. Nam & Deus salutem nostram, non tam alijs rogantibus pro nobis vult donare, quàm nobis: vt hoc ipso quo iram in nos eius placare cupimus, ad studia meliora migremus, & fiduciam bonæ conscientie colligamus. Sic enim Cananæam illam aliquando miseratus est: sic etiam meretrici donauit fidem: sic deniquè latronem à cruce in Paradisum transfudit, nullus patroni, nullis precibus mediatoris inflexus. Hæc æneus aptè satis pro Monhemio, hoc est, veritate Chrysofomus,

Sequitur

Sequitur à Sycophantis deprauata corre-
ctio: Et bene dicimus, non vt pro peccatori-
bus supplicandum esse sanctis negemus, sed
ne nosmetiplos in otium & delictam resolu-
amus, dormientes ipsi, aliis tantum modo
nostra curanda mandemus. In quibus ver-
bis fraudulentè & malitiosè omittunt (pro
Peccatoribus) vt iudis lector putet Chryso-
stomū hoc velle, nobis supplicandū esse san-
ctis, vt suis precibus intercedant pro nobis
apud Deum, cū ille nihil minus velit: tan-
tum dicit sanctorum officium esse, pro Pec-
catoribus supplicari Deo, & loquitur de san-
ctis qui adhuc cū peccatoribus degunt, non
de mortuis, quorum spiritus viuunt apud
Deum: de quibus & intelligenda sunt ver-
ba, quæ ex Homil. 43. in Genesim citant. En-
candide lector qua fide Patres citant, qui
innocenti Monhemio hereses, & intolerabi-
lem simulationem obiiciunt tanto superci-
lio.

De Ambrosio respondent, eum nihil aliud
velle, quàm summam esse impietatem, diui-
nos honores creaturis impendere. Quasi
verò ipsi hoc non faciant, cum animabus de-
functorum sanctorum cordium cognitio-
nem tribuunt, quæ solius est Dei. Sed quic-
quid garriant, stant contra eos sanctissimi
antecessitis verba, apud Deum non opus esse

R s suffraga-

AD CENSURAM THEOLOGA-

suffragatore. At inuocauit Dicos Ambrosius, Quosnam inuocandos docuit. Quibus verbis? Ecquid pudet? Sed et agnoscat rursus Matæologica vanitas in se iustè retorta maledica sua verba, aduertat quisquis hæc leget quàm perperam Theologastri cum suis, Patrum scripta citent. idque non solum hic, sed & alijs multis in locis, quò suas truncatis authoritatibus confirmant superstitiones. Quare ipsorum Sycophantias & calumnias,

Catullus

Omnes vnus aestimemus assis.

vt probent nobis apud Deum patronis ac intercessoribus opus esse, exempla proferunt amicorum Iobi, qui non nisi ipsius Iobi precibus reconciliari Deo potuerunt, item Abimelechi regis, cui necesse fuit Abrahami precibus reconciliari Deo. Nec vident Theologastri Hypseia in scripturis caciore, harum intercessionum peculiare fuisse rationes. Iobum amici flagitiosum esse hominem ex ærumnis iudicauerant. Cui nimirum contumelia atroci iniuria affecerant innocentem. Vt igitur peccatum suum intelligerent, sancti viri intercessione sibi eos reconciliari voluit Deus. Abimelechus Abrahamo uxorem suam abstulerat, quare eius quem laeserat, precibus reconciliari sibi regem voluit, Perinde ac si Princeps aliquis nolit reconciliari reo, nisi intercessoribus iis, quos la-

Ipb. 42.

Gen. 20.

lisset

fisset. Iuxta hanc rationem vt Christus docet Matth, 5. Si obtuleris munus tuum ad altare. & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, 1c hinc munus ante Altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, deinde veniens offer munus tuum. Iuxta hanc doctrinam Theologastri ipsius Monhemij intercessionem ambire debent, quando tot probris & contumelijs lædunt immerentem.

Locus Psal, 106. Mosen, qui Iesu Christi veri mediatoris figuram & vmbra gerebat, boni Pastoris & fidelis officio sanctum fuisse probat. quod contendunt Theologastri non probat. Quapropter & huic diffidentes alium accipiunt, Esaię 37. Protegam inquit Dominus, Ciuitatem istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruum meum. Sed non vident Tiresiæ longè aliam fuisse Dauidis rationem, quam aliorum sanctorum, quando Deus promiserat se Iudęorum Rem publicam conseruaturum, in regno domus Dauid, è qua proditurus erat Christus. Cum igitur promissi, non personæ habeatur ratio, quæ est ista Matæo 6. gorum stoliditas, vt intercessionem sanctorum, quam commenti sunt, hinc iuari putent? Numquis Synagoge filius animam Dauidis in precibus suis appellauit?

Iam

AD CENSURAM THEOLOGA-

Serasque eius soluitis,
Nos à peccatis omnibus,
Solvite iussu præsumas.

Quorum præcepto subditur,
Silis & languor omnium,
Sanate ægros mentibus,
Nos redcentes virtutibus.

Nonne ut nimirum mortuos compellant?
Nonne quod Dei proprium est, ad creaturas transferunt? Quid proderit verbis negare, quod re ipsa facias? Et tamen quod se votis precari cordium mentiuntur, neque à Deo, neque à sanctis eius ex animo petunt.

Quartum Monhemij argumentum refutandum suscipiunt, quòd est: Non esse invocandos sanctos, cum scriptura nusquam doceat sanctorum invocationem. Atque hic suo more confutationem exordiuntur à Synecopiantia. Eo enim tendere hoc argumentum calumniantur, ut nihil planè sit recipiendum aut credendum, nisi quod S. Scriptura apertè docet, cum id non velit Monhemius nihil esse credendum aut recipiendum, quod non totidem verbis in scripturis expressum sit, tantum juvenutem ab ea temeritate reuocat, qua ut dogmata religionis recipiuntur opiniones, quæ nullis è scriptura deductis demonstrationibus comprobantur.

bari possunt: Nam ut ait Augustinus, libro de peccatorum merito & remissione 2. cap. 36. ubi de re obscurissima disputatur, non adiutantibus diuinarum autoritatum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando.

Iam vide candide Lector, quibus elogiis sanctam Scripturam insigniant. Antea obscuram esse, difficilem, perplexam, ambiguum, flexilquam, & velut nasum carecum, quæque omnibus, quotquot unquam extiterent hæreticis occasionem dederit, impiissimè blaterant, nunc etiam non omnia pietatis officia tradere, & incertæ ac dubiæ autoritatis esse disputant, nisi humana autoritate suffulta sit. Quid dici potest contumeliosius in sacras literas? Nonne spiritum sanctum eorum auctorem violasse censendi sunt, dum in eas tam sunt improbi?

Sed quibus argumentis probant non omnia quæ pietatis sunt sacris literis contineri? Non igitur inquam, celebranda erit Dies Dominica, quam Scriptura non docet. Non credendum autem Symbolum esse Apostolorum, quia scriptura nusquam hoc docet ab Apostolis compositum esse. Dubium erit num hoc sit Euang. D. Math. aut hæc sint L. Paul.

AD CENSURAM THEOLOGA-

aut D. Petri, Epistolæ, quia hoc scriptura
nusquam docet. Profectò nisi frontem per-
fricauissent Theologastri, puderet eos tam
futilia in medium adducere, quibus tamen
nihil aliud efficiunt, quam quod & insciti-
am suam & malitiam detegunt.

Etenim diem Dominicam celebrem fu-
isse, & cœtibus consecratam, ex scripturis
demonstrari potest. 1. Corinth. cap. 26. Apo-
sto, iubet seponere collectam in vna Sabba-
torum, hoc est, prima, iuxta Hebraicam phra-
sim, qua vnum significat primū. Vt in Euan-
gelio Marci 16. Et valde mane vna Sabba-
torum veniunt ad monumentum, orto iam
sole. Vbi apertè per vnā Sabbatorum dies
Dominicus accipitur. Eadem die sacra sua fi-
deles cum Paulo celebrarūt. Acto 20. Et Io-
hannes Apocal. cap. 1, Fui in spiritu, inquit,
^{ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ} quasi dicat, in illa cele-
bri Dominica die. Claret ergo à temporari-
bus Apostolorum Dominicæ diei celebri-
tatem fuisse obseruatam, idcirco hodie quo-
que secundam scripturas obseruari.

Non constat quidem Symbolum, quod
vocat Apostolicum, ab ipsis Apostolis com-
positum esse, at illud constat, capita religio-
nis nostræ, que hoc Symbolo comprehen-
dantur, abundè ex scripturis comprobari
posse. Friuola est igitur hæc quoque Theo-
loga-

logastrorum obiectio.

Sacrorum librorum scriptores in dubium vocare Iudeorum est, & Mahometistarum non hominum Christianorum, nedum Theologorum. Quæ hæc est improbitas? An non sacri libri suos quique authores proferrunt? Sicine cum Manichæis, corruptos esse sacros libros disputabitis, & authoribus non suis inscriptos? Claret ergo absolute sacrarum literarum perfectioni per obiectiones Matæologicas nihil prorsus decedere.

Longam hoc loco disputationem instituant, qua tamen nequaquam id quod conantur efficiunt. Sed nos compendio respondimus. Fatemur sanè Apostolos viva voce fusè tradidisse, quæ summatim scriptis comprehensi sunt, inde tamen non sequitur eos dissentanea scriptis suis tradidisse, Paucæ quidem si verba annumeres, scripserunt, Petrus, Iacobus, Iudas. Nihil prorsus reliqui septem. At Mattheus (Cuius Euangelium Barthoiomeus Apostolus Indis exposuit) Marcus & Lucas Euangelistæ, summas eorum qui tradidere scriptis, mandarunt. Fingere me calumnientur ista, nisi Lucam habuero testem, qui in præfatione Euangelii sui ait. Quoniam complures aggressi sunt ordine, conscribere narrationem, de certò

AD CENSURAM THEOLOGA-

Compertis inter nos rebus, secuti tradiderunt nobis hi, ab initio ipsimet spectatores ac pars aliqua fuerunt dicendorum, visum est & mihi, persequendo ab initio omnia deinceps tibi scribere, optime Theophile, ut agnoscas earum de quibus edoctus es rerum, certitudinem. En lector, san&e tradiderunt Apostoli viua voce quę viderant, & quorum pars magna fuerant, tradiderunt autem Ecclesię, & Lucę discipulo Christi, Lucas autem, sicut & Marcus eam traditionem in literas retulit. Scripta est iam itaque traditio Apostolorum, nec est aliud quam scriptum sacrosanctum Euangelium.

Non est igitur perniciosissima heresis, ut calumniantur Sycophantę Theologastri, sed firmum & solidum axioma, dogmata & articulos fidei, certos ac firmos esse debere, atq; probari euidentissimę testimonijs scripturarum. Nam contumelia Spiritui Sancto fuerit, si existimaretur eas ad nos literas dedisse, in quibus perfectę nou habeatur, quicquid ad nostram salutem pertinet.

Paulus 2. Timoth. 3. satis istos arguit, cum ait. Saerę literę (& solę inquam) te possunt eruditum reddere ad salutem, per fidem, quę est in Christo Iesu. Cuius pronuntiati quo fidem faciat, addit: Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad doctrin-

doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem quæ est in iusticia vt integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Quibus verbis apertè satis indicat, quicquid de Doctrina desyderari possit, in sacris literis contineri. Aut enim scripturam vtilem esse, primò ad doctrinam, id est, abundè demonstrare quænam sint vera ac retinenda dogmata, & quomodo ea discerni, comprobari, defendique debeant: deinde vtilem esse ad redargutionem, id est, ad confutanda evertendaque falsa & explodenda dogmata. Quæ cum ita se habeant, certè neque ridiculum est Monheimii argumentum, neque Scholis explodendum, quicquid garriat Matæologica vanitas.

Pædobaptismum Melancthon & alii pietate ac eruditione celebres viri contra Catabaptistarum errores sanctæ scripturæ potissimum autoritate defendunt. Deinde Patrum quoque testimonia allegant, qui disertis verbis Ecclesiam Pædobaptismum ex traditione Apostolica recepisse contestantur. Proferant ergo sanctorum Patrum testimonia, qui de sanctorum inuocatione idem testentur, quod de Pædobaptismo, Origenes & Augustinus. Si proferre non possunt, quid hic

AD CENSURAM THEOLOGA-

quid hæc de traditione Apostolorum vanè disputant? Nam de Ecclesiæ consuetudine quantum ad hoc negotium attinet, supra dictum est. Nec Ecclesiam proscindit Monh. vt isti calumniantur, sed eos refutat, qui in Ecclesiam foedas superstitiones inuexerunt.

Clamat de Iesu Christo in scriptura Petrus: Non est in alio quoquam salus. Clamat Paulus: Vnus est Deus, vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui redemptionem dedit semetipsum pro omnibus, Clamat Iohannes. Si peccauimus, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Quid ni? an alios Ecclesiæ intercessores suis scriptis alios viua voce tradidisse censendi sunt Apostoli? Quin potius vana censeatur hoc loco & inutilis Theologia storũ de traditione Apostolica dissertatio.

Venio ad defensionem 7. Dialogi, in quo de Sacramentis in genere pie docet Monhemius, quoniam propter infirmitatem nostram agrè credimus promissionibus Dei, opus fuisse, vt eius erga nos voluntas, non solum verbis exponeretur, sed etiam rebus quæ sentirentur, obfirmaretur: quo firmitus resisteretur, si quando minus inciperet dubitare. Hac Evangelica doctrina Theologia stri, tanquam ranæ obiecti rubri panni irri-
tate

tatæ, ad defendendum Matæologicum, illud de opere (vt loquuntur) operato commentum profiliunt, quo statuunt ex vi actionis Sacramenta adferre salutem. Hoc cum nihil aliud sit, quàm creaturis tribuere causam nostræ salutis, nosque nimium obligare symbolis. & elementis huius mundi, coarguendos & refutandos esse censeo.

Absurditates quas hoc loco comminiscuntur, vt futiles & Theologistis istis Quæstionariis dignas omitto, Sycophantias etiam prætereò, quas in nomina illustrium aliquot virorum, euomunt: ad rem ipsam propero.

Quandoquidem Beatissimus Augustinus Sacramenta quælibet, quasi quædam verba visibilia esse docet, nihil ijs, quod ad salutem faciat plus concedere possumus, quàm externo Dei verbo. Quapropter vt verba scripturæ nihil profunt sine fide, ita nisi eadem adsit, nihil prodesse Sacramenta statuendum est. Nec loquutionem illam, qua libenter vtuntur Matæologi, Sacramenta remittere peccata, aut conferre gratiam, in aliam sententiam admittimus, quàm qua Paulus prædicat, Euangelium esse vim Dei ad salutem: vtque lectio sacrarum literarum ad Timotheum dicitur seruari. Quod si nè nihil aliud est quàm vim & potentiam Dei, qua peccata remittit, gratiam largitur, & denique seruat,

Cont. Eau
stū Mani-
Jpb. 19. ca
pite 16. iu
Ioannem
Tract. 80.

AD CENSURAM THEOLOGA-

prædicatione verbi, & administratione Sa-
cramentorum tanquam instrumentis & me-
diis vti, ad salutem nostram.

Querit sanè Augustinus. Quid est quod
aqua corpus attingit, & cor abluit? Sed re-
spondet id fieri vi & potentia verbi, non
quia dicitur, sed quia creditur. Est ergo fi-
des, qua ablutionem & sanctificationem ap-
prehendimus. Quod etiam testantur acta
Apostolica: Fide purificans corda eorum.
Etenim nulla hic exercetur incantatio, vt ex-
prolatione verborum vel naturæ muten-
tur, vel Dei beneficia conferantur.

Nec est quod Pædobaptismum tanto no-
bis obijciant fastu, quando nihil ex vi ope-
ris confertur infantibus, tantum ob signatur
quod prius habuerunt. Loquitur quidem Au-
gustinus de Pædobaptismi celebratione:
Totum hoc in spe fit, vi Sacramenti, & diui-
næ gratiæ, quam Dominus donavit Eccle-
siæ. Atque est hæc gratia, diuinitus donata Ec-
clesiæ? Scilicet, quod Deus ex mera sua gra-
tia & misericordia, in sanguine Iesu Chri-
sti infantes nostros mundat ac adoptat, &
heredes vitæ æternæ conscribit. Hæc gra-
tia in oculis totius Ecclesiæ Sacramento ob-
signatur. Ex qua ob signatione maximus con-
solationis fructus ad Ecclesiam redit. Qua-
propter & ipsum per se ipsum multū valere
sacramentum August. scribit.

De pecca.
merito &
remis. lib.
1. cap. 19.

lib. 4, con.
Donatist.
capite 24.

Huc

Huc accedit quod alia est infantium, quam adultorum ratio, sicut docet Augustinus de Baptismo contra Donatistas lib. 4. cap. 24. Sicut in illo latrone, inquit, quod ex baptisimi sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemptu, sed necessitate defuerat: Sic in infantibus, qui Baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non est ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum alij pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem: quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Euange. dictum est, quod omnes cum legitur naturaliter monet: Aetatem habet ipse pro se loquatur.

Confirmat hæc de vi operis operati Theologistarum hæresis, securitatem carnis, & perniciosissimam illam opinionem, cuius Augustinus meminit de Ciuitate Dei lib. 21. cap. 25. eos damnari non posse, qui sacramenta Christi perceperint. Mentior, in stolidæ & seductæ plebis vœcordia, abundè sibi de salute prospectum putat, perceptis sacramentorum symbolis, quicquid fiat de pœnitentia & fide. Nec

AD CENSURAM THEOLOGA-

rei magis confidunt siue pœnitentes, siue impœnitentes, siue incolumes, siue agri, siue de vita sua securi, siue de eadem desperantes: quàm huic Symbolorum percepti-
oni. En fructus putidæ Matæologiæ.

Conantur se excusare Theologastri, sed aqua, vt dicitur, hærent. Si quispiam deploratæ vitæ, inquit, si hæreticus, si quantum uis simulatè emendationem ac sanctitatem mentiens quis accedat, modo sibi Baptismû administrari uelit, sacramentum quidem suscipiet, gratiam uarò non, nisi post profligatam & depositam animi impietatem. Hæc illi. Fatentur ergo sacramentû suscipi posse sine gratia? Si ita est, quomodo in sacramentorû symbolis, tanq̃ in narthicothecio continetur gratia? Nonne palam sibi ipsi contradicit Matæologica uanitas? Rursus si gratiam demum suscipit, quis post profligatam & depositam animi impietatem, quod est (vt cum Theologisti Matæologicè loquar) operis operantis, qui multò ante susceperat Sacramentum, quæ est vis operis operati?

Quis cacodæmon has peregrinas uoces operis operantis & operis operati, in Rem publicam Christianam introduxit, quibus scriptura non utitur, neque S. Patres, & quæ ad explicationem synceiæ Theologiæ nihil faciunt, tantum rixandi materiam *Questi-
ona*

onariis præbent, & miseram plebem inani fiducia inebriant, atque dementant, quibus tam libenter vtuntur, qui immerentem Monhemium, hereticæ nouitatis, improbè simul & malitiosè infimulant.

Hugonem citant, qui testatur sacramentum non solum, sed etiam conferre illud cuius est signum. Respondeant igitur cum, Hugone suo, quidnam est illud, quod opus externum, & sacramentum visibile nobis prestat, quod nos per fidem non consequimur? Christusne? at illum fide comprehendimus. Remissio peccatorum? Illam quoque fide assequimur. Reconciliatio cum Deo? illam non obtinemus nisi per fidem. Gratiæ & spiritus augmentum. ne ista quidem alia, vlla ratione adipiscimur nisi fide. Quid ergo superest, quod istud opus operatum adferat?

Verba item Monhemij, quibus sacramentum definit, reprehendendo, & deprauando, eò deuoluuntur vt dicant sacramenta esse vascula diuinæ gratiæ, quibus Christus passionis suæ merita clementer incluserit. &c. Huic nos heresi sacramentariæ Bonaventuræ verba opponimus, qui scripto suo in 4. Magistri Distinct. 1. quæst. 3. Inter alia sic inquit. Non est aliquo modo dicendum, quod gratia contineatur in sacramentis

AD CENSURAM THEOLOGA-

sentialem, tanquam aqua in vase, vel medicina in pixide, imò hoc intelligere est erroneum. Sed dicuntur continere gratiam, quia ipsam significant, & quia nisi ibi sit defectus ex parte suscipientis, in ipsis gratia semper confertur, ita intelligendo, quod gratia sit in anima, non in lignis visibilibus. Hæc ille. Audis lector erroris coargui opinionem Metæologicam, audis sedem seu receptaculum gratiæ & donorum Dei animam hominis esse, non signa insensibilia, & egena mundi elementa.

Quare auersandi sunt Theologastri, sacramentis nimium affixi, & idololatriam introducentes, & creaturis salutem nostram tribuentes. Quod si scripturæ & Patres interdum sacramenta aut seruare, aut peccata remittere dicunt, aut huiusmodi aliquid, id de re significata intelligi debet, non de symbolis. Hæc enim, tantum à Dei promissione & liberalitate proueniunt, quæ nobis signis visibilibus obsignantur. Hactenus de opere operato.

Quæ verò de sacramentorum effectibus gannunt, malitiosè quoque subnectunt, nec digna sunt quæ refutentur, præsertim cum Monhemius disertè satis exprimat, sacramenta non tantum signa esse nostrarum actionum, sed etiam promissionis & voluntatis

tatis

tatis Dei, eiusque obfignationis.

In diffinitione sacramentorum veteris & noui Testamenti hoc maximè reprehendunt, quod Monhemius sacramenta veteris Testamenti non tantum corporalibus necessitatibus, sed etiam vsui spiritali inservisse docet, & satis Metaologicè quærent, quidnam præclari, si ita sit, nobis Christus morte sua reliquit? aut quænam eius aduentui sit habenda gratia?

Ego verè quicquid garriat Metaologica vanitas, in vtriusque Ecclesiæ sacramentis signa quidem diuersa, res tamen eadem agnosco, nempe: Deum, Christum, reconciliationem, gratiam, remissionem peccatorum, & id genus alia. Hæc vt olim significabantur, & ad credendum proponebantur in sacramentis veterum: ita eadem ipsa hodie in nouo Testamento, significantur & proponuntur in nostris sacramentis. Quod dico, cum scripturæ, tum Patrum autoritate comprobabo.

Circumcisionem Paulus Ro. *ἡ σφραγὶς* vocat iustitiæ fidei, quæ prædicet & corroboret promissionem de iustitia, quam veteres per fidem accipiebant. Atque hinc sequitur, Veteres per eam habuisse peccatorum remissionem, sine qua iustitia non potest obtineri, vt supra copiosius disputatū est. Et vicissim

AD CENSURAM THEOLOGA-

in 2. cap. ad Collossen. nos ait esse circumcisos circumcissione non manufacta: & additur per oblationem peccatorum carnis: quo loco Circumcissioni ascribit ablationem peccatorum. Et in lib. Genes. capite 17. manifestè demonstratur circumcissionem fuisse signum fœderis, quo Deus pollicitus est, se fore Deum tum Abrahami, tum seminis eius. Quare Augustinus multis in locis fatetur veteres per circumcissionem liberatos fuisse à peccato Originis.

Con. Fa. Manich. lib. 12. capite 29. Rursus 1. Corinth. 10. docet Patres omnes in Mosen Baptizatos fuisse in nube, & in mari. Quem locum interpretans Beatissimus Ambrosius ait veteribus præterita mala nõ fuisse imputata, eosque per mare & nubem purificatos. Et Augustinus. Nubes & mare rubrum, inquit, Baptismus utiq; Christi sanguine consecratus, hostes sequentes à tergo, moriuntur peccata præterita.

Subijcit Paulus: Omnes eandem escam spiritualem comedebant, & omnes eundem potum spiritualem bibebant. Bibebant enim de spiritali, quæ illos comitabatur petra: Petra verò fuit Christus, iam verò si Christum habuerunt, certè non destituebantur esca nostrorum sacramentorum: qui in Ioan. Tra. 26. alia dici non potest quam Christus. Deinde disertè posuit nomina nostrorum sacramentorum.

torum. Nam Baptismum nominant, & cibum ac potum spirituales. Quapropter Augustinus apertissimè ex hoc Apost. loco probat S. Noui & veteris Testamenti Sacramenta, in signis quidem diuersa, sed in re, quæ significatur paria esse. Spirituales, inquit, eam vtique eandem. Nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud, spirituales verò quàm nos, &c. Item in Psalmum 77. Idem itaque in mysterio. cibus & potus illorum, qui noster: sed significatione idem, non specie, quia idem ipse Christus illis in petra figuratus, nobis in carne manifestatus. Tot igitur scripturæ & Patrum auctoritatibus muniti concilii, illius Florentini ab aduersariis citati, decreta non multum moramur, affirmantes vtriusque Testamenti sacramenta, specie quidem visibili diuersa, attamen earundem promissionum, cum de Christo, tum de gratia esse βαπτυσμῶν

Nec est quod nos Christo iniuriam irrogare, aut legem Euangelio proferre calumnientur, quando nos cum Augustino fatemur, Christi sacramenta esse virtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, tanquam iusticia fidei reuelata, & in libertatem vocatis filiis Dei, iugo seruitutis ablato, quod duro & carni dedito populo congruebat. Sed hæc non mutant rerum signifi-

Con. Fa.
Manich.
lib. 16.
cap. 13.

nifica-

AD CENSURAM THEOLOGA-

nificatorum naturam, nec efficiunt quo minus sacramenta nostra & veterum, quod ad substantiam attinet, sint eadem.

Sed Augustinum nobis opponunt Theologistæ in præfatione Psalm. 71. Sacramenta, inquit, Noui Testamenti, dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem, Quibus verbis nihil aptius nihil præstantius adferri potuisse sentiunt. Scilicet quia pro ipsorum opinione tinniant. Verù August. his verbis tantum distinguere voluit modum, quo veterum Sacramenta aliter significabant Christum, aliter nostra. Nam illa ita repræsentabant, vt aliquando venturum: nostra eum repræsentant, vt qui iam venerit. Quem modum alibi aliis verbis tradit, Sacramenta veterum pronunciaré Christum cum venturus esset, nostra verò annunciare, cum venisset. Illa vocat promissiones rerum complendarum, hæc nominat indicia rerum completarum. Alioqui quomodo potuisset August. existimare, veterum sacramenta nullo modo dedisse Saluatorem, cum ipse disertè testetur, Patres in Manna habuisse eundem Christum, quem nunc nos habemus in Eucharistia.

Obiiciunt & locum Hebræos 9. Si sanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulæ aspersus, eos qui communicant, sanctificat ad car-

nis

nis puritatem: quanto magis sanguis Christi &c. Atq; hic quasi euieta caula efferunt se. Mirantur hæreticorum suorum stupiditatem, qui cum aliud nihil quam Dei verbū inflatis buccis crepent & iactitent, nō aduertant tamen se cum Apostoli verbis ex diametro pugnare &c. Ego verò horum canum impudentiam miror, qui scripturas non intellectas tanto supercilio alijs obijciunt. Fateatur Apostolus pecudum sanguinem verum fuisse purgationis symbolum, ita vt sacramentali modo purgaret. Hinc infert multo magis Christum ipsum, qui veritas est, purgationem non modo externa ceremonia testaturum, sed re ipsa conscientijs præstiturū. Ita q; argumentum est à signis ad rem signatam, nec quicquam facit ad soluendum præsens *ῥήθημα*. Nec vllis signis siue veteris siue noui Testamenti, vim iustificandi tribuimus sic vt mentiuntur Sycophantę: sed eam solę fidei iuxta Scripturas assignamus.

Rixantur & de numero Sacramentorum. Et quia Monhemius locum Augustini citauerat, vbi celeberrimus Ecclesię Doctor, duo tantum recenset noui Testamenti sacramenta: Baptismum scilicet & celebrationem corporis & sanguinis Domini. Respondent Theologastri August. eo loco non omnia recensuisse, idq; Monhemiu debere

agnos

De doct.
Christia
na lib. 3.
capit. 9:

AD CENSURAM THEOLOGA-

noscere, utpote qui tertium adiiciat Absolutionis Sacramentum. Sed quicquid isti garrant dico. Augustinus, non nisi duo solennia toti Ecclesiae à Christo instituta, agnouisse Sacramenta: Baptismum & Eucharistiam. Quae non hoc tantum loco, sed etiam alibi ab Augustino enumerantur, ubi ex professo de Sacramentis disputare videtur. Primum, inquit, tenere te volo, quod est huius disputationis caput: Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, leni iugo suo nos subdidisse, & sarcinae leui. Unde Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione praestantissimis, facietatem noui populi colligauit, sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius: & si quid aliud in scripturis Canonicis commendatur, exceptis his qui seruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum, & Prophetici temporis, onerabant, qui & in quinque libris Moyli leguntur. Obseruet prudens lector, quod non dicit: Et si quae alia in scripturis Canonicis commendantur, sed, & si quid aliud &c. Id quod palam arguit ipsum non de Sacramentis loqui, sed de ritibus quibusdam & usurpatis, & receptis ab Ecclesia: sicuti & consequentia in Augustino verba declarare videntur. Quid enim?

Si

Si septem Ecclesiæ sacramenta agnouisset, nusquamne in tot scriptis suis huius septenarij numeri meminisset, tam curiosus & prope dixerim superstitiosus numerorum obseruator Augustinus, præsertim cum se toties offerret occasio, de paucitate sacramentorum Christi differenti? Quamquam fateor eundem dum laxius accipit sacramenti vocabulum, & ordinem atque alia quædam inter sacramenta recipere, de qua re postea. Rabanus quoque Maurus, diligens Augustini lucubrationum lector, & Episcopus Moguntinus: Sunt autem sacramenta, ait, Baptismus & Crisma: corpus & sanguis: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum, virtus diuina secretis salutem eorundem sacramentorum operatur: vnde & à secretis virtutibus, vel sacris, sacramenta dicuntur. Floruit Rabanus circa annum Domini 830. Iam Augustino multò vetustior Septimius Florens Tertullianus dicit tantum recenset sacramenta, Baptismum & Eucharistiam. Constat ergo hæc duo sacramenta, singulari dignitate præstare, alias ceremonias inferiore loco subsidere. Quemadmodum & scriptura sacra, vnica vitæ & omnium in Ecclesia rerum gerendarum certissima regula, Baptismum & Cœnam nobis, tanquam solemnia Christi insti-

De Instit.
cleri: lib. 1
capit. 24.

Cō. Mart.
lib. 1. & 4.
Item lib.
de corona
Militis,

Tuta

AD CENSURAM THEOLOGICA-
ta & sacramenta commendat.

Interea salubres ritus & salutaria Dei in-
stituta obseruationesque religiosas Ecclesie
non contemnimus. Vocemus & hæc cum
Patribus sacramenta, modo discernamus ab
ijs sacramentis, quæ actiones sacræ sunt, ver-
bis & ceremonijs constantes, consortesque
in vnam colligunt societatem.

Tridentina anathemata suo more cre-
pant Theologistæ, quæ quantum valeant
cordato lectori æstimandum relinquo.

Octavi Dialogi, qui de Baptismo tractat,
censuram suo more à Sycophantijs exordi-
untur. Initio vellicant quod scribit Monhe-
mius, Aquam Symbolum esse Baptismo con-
uenientissimum. Nam sicut ea sordes corpo-
ris abluuntur, ita per hoc Sacramentum ex-
purgari animum. Atque hinc putant sibi ex-
cidisse Monhemium, vt qui supra renatos
omnes perpetuæ impuritatis insimulauerit.
Quia verò de hac re copiosè disserui in de-
fensione Dialogi 3. breuiter nunc rem ex-
pediam. Respondeo itaque purgationem
nostram non esse sitam in atomo aut indi-
uisibili puncto, sed fide & Sacramento ita
inchoari, vt paulatim proficiat in isto scæ-
ulo, perficienda in futuro. Id si verbis Augu-
stini

stini de nuptijs & concupiscentia lib. 1. cap. 33. quam meis audire malunt isti Asini, arrigant aures. Sic, inquit, accipiendum est quod ait Apostolus: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, ut exhiberet sibi ipse gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: Sic inquam accipiendum est, ut eodem lauacro regenerationis, & verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominum regeneratorum mudentur atque sanentur, non solum peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiam quæ posterius humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur: non ut Baptismus quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso quod semel dictum sit, ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset vel ante Baptismum penitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet? In ipsa quoque Dominica oratione, quæ quotidiana est nostra mundatio, quo fructu, quo effectu diceretur. Dimitte nobis debita nostra, nisi ab eis qui baptizati sunt, diceretur? Itemque eleemosynarum largitas & beneficentia quantumlibet, cui tandem ad dimittenda

T 2 sua pec-

AD CENSURAM THEOLOGA-

Peccata prodesset, si baptizatus non esset? Postremò regni cœlorum ipsa fœlicitas, vbi non habebit Ecclesia maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, vbi nihil reprehensionis, nihil simulationis erit, vbi non solum reatus, sed nec concupiscentia erit vlla peccati, quorum erit, nisi Baptizatorum? Hactenus Augustinus. Auditisne Theologastri, purgationem Baptismi, nequaquã vno momento peragi, sed in vitam renatorum latè diffundi, donec tandem in ipsa regni cœlorum fœlicitate perficiatur? Quapropter postea subiicit: Ac per hoc non solum omnia peccata, sed omnia prorsus hominum mala, Christiani lauachri sanctitate tolluntur: quo mundat Ecclesiam suam Christus, vt exhibeat eam sibi non in isto sæculo, sed in futuro non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Nam qui modo eam talem esse dicunt, & tamen in illa sunt, qui & ipsi fatentur se habere peccata, si verum dicant, protectò quoniam mundi non sunt à peccatis, habet in eis Ecclesia maculam. Si autem falsum dicant, quia corde duplici loquantur, habet in eis Ecclesia rugam. Si autem se dicunt habere ista, non ipsam: ergo se non esse membra eius, nec se ad corpus eius pertinere fatentur, vt etiam sua confessione damnentur. Hęc ille. Egregiè sanè
Augu-

Capi. 34.

Augustinus hypocritas istos perstringit, ita enim regeneramur & instauramur, ut tamen nunquam desit in nobis aliquid, quod regenerari oporteat & instaurari. Et iusticia nostra multum adhuc admixtum habet impuritatis atque immunditię, quod repurgari oporteat. Quare non nisi in resurrectione habebimus perfectam & absolutam regenerationem. Ideoque Christus in Evangelio resurrectionem nomine regenerationis appellavit.

Deinde vexant & hoc, quod Monhemius præcipuum usum Baptismi esse scribit, ut alat in nobis fidem. Id si verum sit, putant isti præcipuum hunc affectum non assequi infantes, utpote in quibus fides non excitatur & alitur. Suprà in defensione 7. Dialogi ostendimus gratiam non dari ex opere, ut isti loquuntur, operato, quasi delitescat in aqua sanctitas aut Spiritus, & externo contactu nos regeneret. Sed per verbum Dei & Symbolum externum significatur nobis reconciliatio cum Deo per Christum facta, quam si fide apprehendimus, & iustificamur & sanctificamur. Itaque Augustinus in Iohannem ait: Unde ista tanta virtus aque, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur.

Tract. 80.

Quod verò infantes attinet, qui adhuc per

AD CENSURAM THEOLOGA-

etatem credere non possunt, statuendum est, Spiritum sanctum in eorum cordibus u-
dei vices agere. Quod Augustinus quoque non diffitetur contra Donatistas lib. 4. cap.
24. quem locum supra adduximus.

Turpiter autem falluntur in eo quod pu-
tant fidei virtutem ijs qui baptizantur in-
fundi, siue adulti sint, siue infantes. Negari
enim non potest, adultos fidem habere, etiam
antequam baptizentur. Sic Abrahamus
credidit & iustificatus est: deinde accepit
circumcisionem *ἡραγυῖδα* adeptæ iam iu-
sticię. Sic Eunuchus ille reginę Candaces,
sic Cornelius cum sua famula post acceptam
fidem demum baptizati sunt. Sic legimus in
actis Apostolorum: Qui libenter accepe-
runt sermonem Petri, baptizati sunt. Neque
infantes baptizaremus, nisi iam eos ad Chri-
stum & ad Ecclesiam arbitraremur pertinere.

Ridiculum verò quod obganniuut Ba-
ptismum esse Sacramentum regenerationis,
quali verò non regeneremur fide, aut non
fatis apertè Ioannes scribat: Omnis qui cre-
dit Iesum esse Christum, ex Deo natus est.
Neque tam introducitur in animum noua vi-
ta baptismo, quàm introducta obsignatur.

Circa defensionem Pædobaptismi pro-
bant, quod auctoritatem traditionis Eccle-
siasti-

fiasticę agnoscit Monhemius, illud verò reprehendant, quod non ubiq; & constanter id facit. Quapropter eum Ecclesia proteruè relicta, ad nouitates hætenus inauditas se conuertisse calumniantur. Scilicet quia Matæologica placita, Scripturæ & veritati aduersantia, sub titulo traditionum obrudi tibi non patitur. Hinc illę lachrymę, hæc illa est ab Ecclesia discessio.

Tertiò reprehendunt, quod Monhemius eundem esse baptismum Iohannis & Apostolorum existimat. Atq; hoc loco egregiè bilem suam eruçant. Monhemium plus suę sensui tribuere, q̄ Ecclesię totius iudicio atq; traditioni grunniunt, quod scilicet Patrum hallucinationibus Euangelicam anteponit auctoritatem. Nec enim petulantia quadam à patrū sententia discedimus, vt calūniantur Sycophantę, sed S. Scripturæ auctoritate adacti. Idq; nobis pace sanctissimorū hominum licet. Sic enim August: Nolo auctoritatem meam sequaris, vt ideo putes tibi aliquid necesse esse credere, cū a me dicitur, sed aut scripturis canonicis credas, siquid nondum quam verum sit videas, aut interius demonstranti veritati, vt hoc planè videas.

De viden
do Deum
ad Pauli.
Capite. 26

Quid enim? Chrylostomo ne credemus neganti in baptismo Ioh: comprehensam fuisse peccatorū remissionem, an Marco & Lucę

Marcus. 1.
Lucę. 3

AD CENSURAM THEOLOGA-

De Bapti.
con. Dona
rist. lib. 5.
cap. 11.

Capi. 9.

Euangelistis testificantibus Iohannem prædicasse baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum? Propius ad veritatem accedit Augustini argutia, in spe fuisse remissa peccata Baptismo Iohannis, Christi Baptismo re ipsa dimitti. Ut aut ad hanc argutiam confugeret Augustinus, Donatistarum improbitate impulsus fuit, contendendum retinendum debere ab hæreticis tinctos. Quam tamen contentiosè non asseruit, sicut testantur verba eius. Tamen ne quisquam contendat, inquit, etiam in Baptismo Iohannis dimissa esse peccata, secundum aliquam ampliore significationem eos quos iussit Paulus Apostolus denuo baptizari, per Baptismum Christi esse collatam, non ago pugnaciter. Apertè testatur se non pugnare cum eo qui in Baptismo Iohannis peccata dimissa esse contendat. Quare & præmit: Nulli Prophetarum, nulli prorsus hominum, in scripturis diuinitus legimus concessum esse, baptizare in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, quod Iohanni concessum est.

Iam cum Christus ipse voluerit à Iohanne baptizari, sequeretur cum non fuisse tinctum Ecclesie suæ baptismate, qui est Ecclesie caput. Quo quid dici potest absurdius? Quare ex re ipsa potius, quàm ex errore hominum

num iudicium facere discamus.

Vide autem quomodo verba Iohannis (dum Monhemium insectantur) interper-
tentur. Ego baptizavi eos aqua, ille verò
baptizabit vos Spiritu sancto, id est, Haë-
nus ego vestra corpora sola aqua abluï, Chri-
stus verò Melsias verus Spiritus sancti gra-
tia animos quoque vestros purgatos reddet
ab omni que peccati macula suo Baptismate
efficiet purissimos. Sic Theologastri. Vide
obsecrò cordate lector quot ex hac, quam
sunt comparatione sequantur absurda.
Primò Spiritum sanctum hodie à ministris
dari. Secundo Baptismum Iohannis mortu-
um signum, & omni efficacia vacuum fuisse.
Tertiò no esse nobis communem cum Chri-
sto Baptismum. Ecquid pudet temeritatis?
Sensus autem genuinus verborum Iohannis
hic est: Aquæ Baptismus mihi & cæteris om-
nibus Christi Ecclesiæ ministris tribuitur:
Christo verò Baptismus spiritus, sicut ali-
quando externo miraculo declarabit. Di-
stinguit itaq; Christi officium à ministrorù
officio. Horum est externa elementa, iuxta
Christi institutionem administrare, illius
verò vim spirituales subministrare discipu-
lorum suorum Ministerio. Quò sanè perti-
net quod Iohannes Euangelista testatur à
Christo, qui spiritum baptizat, neminem

Mar. 1.

Io. 4.

AD CENSURAM THEOLOGA-

vnquam aqua fuisse baptizatum, sed hanc ab eo discipulis fuisse delegatam p^rouinciam,

Impudenter etiam omnem Spiritus efficaciam, Iohannis Baptismo derogant, postquam in eo tam inligni miraculo coelitus delapsus est Spiritus sanctus specie columbae, & Christus declaratus est coelesti praeconio & testimonio, esse verus ille Christus & vnctus Dominus, qui sine mensura spiritum accepit, quem & aliis largiri solus potest, quique illo baptismo, Christianae Ecclesiae Baptismum consecrauit: Quapropter & de Christo testificatur Iohannes: De plenitudine eius accepimus omnes, gratiam pro gratia.

Sed audiamus argumenta talibus Theologis digna, Apostolos à Iohanne tinctos, postea retinctos fuisse, ex nescio quibus Eudijs & Euthimijs, inter se tamen (qui falsis testibus mos est) discrepantibus probant. Sed parum conuenit obscuris istis scriptoribus eam testimonio Iohannis Euangelistae: Iesus ipse non baptisabat, sed discipuli eius. In quem locum Augustinus ita scribit. Baptisabat Iesus, quia ipse mundabat, non baptisabat, quia non ipse tingebat. Praebant Discipuli ministerium corporis, Praebat ille adiutorem maiestatis, Quomodo enim

enim cessaret à baptizando, quando non cessat à mundando?

Item cum verbis Christi, & quidem à resurrectione pronunciatis: Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto post dies hocce non multos. Quibus verbis innuere videtur se non alium in suis agnoscere aquę baptismum quàm Iohannis.

Sed quia nos horum scriptorculorum testimonia leuia ducimus, progrediamur ad alterum argumentum. Verisimile est inquit inter 3000. & rursus 5000. quę Hierosolymis à Petro baptizata fuisse Lucas narrat, aliquos fuisse à Iohane tinctos, quo si idem sit Baptismus Iohannis & Apostolorum, retingi nefas fuisset. Respondeos. Cum Evangelista testetur Iesum in Iudęa plures sibi adsciuisse discipulos & baptizasse, quàm Iohannem in Galilęa, non minus verisimile videri, & ex istis aliquos interfuisse, quos si retinctos fateantur, palam in Anabaptistarum factionem concesserint.

Futilia nimirum hęc sunt argumenta. Plus ponderis habere videtur tertium ex capite Actorum, 19, vbi Paulus legitur baptizasse in nomine Domini Iesü, eos qui se in Iohannis Baptismum baptizatos fuisse

AD CENSURAM THEOLOGA.

Eph. 4. fuisse confessi erant. Qui locus & Patribus hallucinandi præbuit occasionem. Sed errant quicumque Paulum, qui alibi vnum Dominum, vnam fidem, vnum baptisma, vnum Deum & Patrem omnium confitetur, aquæ Baptisma repetisse putant. De ignis baptismo hæc intelligenda sunt, de quo Iohannes aiebat: ipse vos baptizabit spiritu sancto & igne. Et Christus iam cælos conscensurus, baptisabimini, inquit, Spiritu sancto post dies hosce non multos. Quare Lucas expositionis loco subiungit: Et cum Paulus illis imposuisset manus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Utq; hunc sensum amplectar Christi me exemplum mouet, qui ab Iohanne baptizari, licq; nostræ communionis socius fieri voluit, tum illud quoq; quod nusq; rebaptizatos legimus, quos Iohannes baptizauerat. Capite præcedente de Apollo commemoratur, quod tantum baptisma Iohannis sciuerit. Quem assumplisse Priscilla & Aquila, & exactius ei exposuisse viam Dei leguntur, retinisse non leguntur. Vnde Ad Iub. Cyprianum & alios veteres hoc loco abufos fuisse constat, dum huius autoritate rebaptizandos esse contenderunt, qui ab hæreticis baptizati fuerant. Que res postea Donatistis erroris ansam præbuit, cum quibusdam

dum luctatur Augustinus, valde se torquet,
& ad argutias confugit, & interdum veri-
tatis scintillas emicat, vt supra ostendi. Et
de hoc ipso loco vi veritatis adactus, tandem
ait: Sed neque ipsius Iohannis Baptismus i-
teratus est, cum ab eo baptizatos baptizari,
in Christo Paulus Apostolus iussit: Quod
enim ab amico sponsi non acceperant, hoc
ab ipso sponso accipere debuerunt, de quo
ille amicus dixerat: Hic est qui baptizat in
spiritu sancto. Scio, candide lector, quid sen-
serit Augustinus, sed ostendo quid illi de
difficili argumento disceptanti, vis verita-
tis extorserat. Certè baptismus aque, quem
ab amico sponsi acceperant, repeti non de-
bebat, sed baptismum ignis, hoc est Spiritus
Sancti collationem & donum, quem ab illo
non acceperant, accipere debuerunt. Quare
omissis hallucinationibus Patrum, ommissa
item Matæologica vanitate vnum baptisma
cum Ecclesia Dei confitemur, in remissio-
nem peccatorum.

De claritate & obscuritate Scripturarum
in defensione præfationis dictum est. Quod
autem ad questionem de Spiritu sancto at-
tinet, debet de Spiritu S. donis, quæ illo tem-
pore credentibus conferri solebant, quæstio
illa intelligi. Alioqui quomodo qui Iudæi fu-
erint, Spiritum Sanctum esse ignorabant,
qui

De bap.
cō. Do-
nati. lib.

AD CENSURAM THEOLOGA-

qui toties huius mentionem fieri in lege & Prophetis nouerant? Et de quo Iohannem magistrum suum disertis verbis testificantem audierant? Itaque nomen quidem Spiritus sancti cognitum illis erat, sed de præstantissima illa distribuendorum Spiritus Sancti munerum ratione, quæ post Christi in cælos ascensum, in Ecclesia Christiana patefacta est, nihil dum perceperant.

De Sacramentis veteris & noui Testamenti, satis ut arbitror, in defensione antecedentis Dialogi dictum est. Et quia Tridentina fulgura iam pridem timere desijimus, ad vltiora procedamus.

In Censura noni Dialogi, qui est de cœna Domini, initio monstruosum illud dogma de Transsubstantiatione, quod tamen Monemius non impugnauerat, tuendum suscipiunt. Pugnat autem dogma illud cum sacris literis, cum doctrina prisce illius Ecclesiæ, cum ratione physica, adeoque tota rerum natura. Estque tam absurdum, ut, si omnia quæ illud euertunt argumenta colligere velim, proprium mihi de hac re volumen In Ioha. conscribendum sit. Quare breuiter ad ea Trac. 15, quæ adferunt Theologastri, respondebimus.

Porro Scripturæ tam apertè in Sacramento Eucharistiæ panem & vinum agnoscunt, vt

vt Theologistæ id negare non possunt. Tan-
tum ad cauillos confugiunt, quibus eas elu-
dant.

Primus cauillus est de pane substantiali, &
citant August: super Sermo: 8 de verbis Do-
mini. Non est panis qui vadit in corpus, sed
ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ sub-
stantiam facit, Atqui panis Eucharistiæ non
est hic, sed eius, vt Basilij verbo vtar in Li-
turgia *ὁ ὑπὸ τῆς τροφῆς*. Ille enim in ventrem abit,
& consumitur, sicut Augustinus testatur de
Trinitate libro 3. capite 10. Panis ad hoc
factus in sacramento, accipiendo consumi-
tur. Cui assipulatur Origenes in Mattheū,
Cap. 15. Panis sanctificatus, iuxta id quod ha-
bet materiale, in ventrem abit, & in seces-
sum eijcitur. Idem contra Celsum libro 8.
Vbi pro collatis in nos beneficiis gratias
diximus, oblati panibus vescimur: Ille ve-
rò fide tantum recipitur, Vnde Cyprianus
in sermone de Cœna Domini inquit: Nos
non acuerē dentem, sed tantum sincera fi-
de panem frangere & manducare: Cui suc-
cinit Augustinus in Iohannem Tract. 25.
Quid paras inquit, dentem aut ventrem?
crede & manducasti. Et Origen. in Numer.
Homili. 16. Bibere dicimur Sanguinem
Christi, non solum ritu Sacramento-
rum, sed & cum sermones eius recipimus.

Alio-

A&O. 1.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Alioqui sequeretur etiam malos homines & impios recipere panem vitæ æternæ fulcientem animæ nostræ substantiam, quod esset absurdissimum. Quapropter Augustinus apertè dixit, non comedere corpus Christi, nisi qui sunt ex eius corpore. Et Hieronymus in Esaiam cap. 66. Dum non sunt sancti inquit, corpore & Spiritu, nec comedunt carnem Iesu, nec bibunt Sanguinem eius. Et passim huiusmodi loca in Patribus occurrunt.

In explicatione huius cauilli hæc verba ponunt: Ut corporeus cibus corpus ipsum fouet, nutrit, auget, corroboratque, ita & corpus Christi hoc Sacramento susceptum, animum ipsum iisdem virtutibus afficit. Sed hic istos animaduertere oportebat, perire analogiam significationis, quando naturas elementorum remouent, Panis ideo significat corpus Christi, quia alit, confirmat, & sustentat, quod accidentibus tribuere non possumus &c.

Alter cauillus est, ideo panem dici, quod ante panis fuerit. Sicut Exodi 7. virga Aaron etiam cum in Serpentem conuersa esset, virga dicitur Respondeo, virgam Aaron conuersam fuisse in colubrum, Scriptura disertis verbis testatur, quæ & post conuersionem colubri speciem retulit, non virgæ. Pro
bent

bent ergo nobis è scripturis, panem conuersum quo ad substantiam in corpus Christi, & dabimus eis panem appellari, non qui nunc sit, sed qui antea fuerit.

Refutatis igitur cauillis Matæologicis, ex Euangelistæ verbis ostendo reuera in Eucharistia adesse panem. Accepit Iesus panem inquit, benedixit, fregit, & dedit Apostolis suis &c. Vides quatuor illa verba accepit, benedixit, fregit, dedit, non regere nisi vinum accusatiuum, scilicet panem. Igitur sicut verus est panis dum accipitur, non minus verus erit dum frangitur & datur, Dedit ergo panem Christus, non solum accidentia. Alioquin dixisset Euangelista, Christum fregisse corpus & dedisse corpus. Atqui omnia, vt audisti, refert ad panem. Accepit panem, benedixit panem, fregit panem, dedit panem.

At ab Ecclesia se dogma istud suum accepisse aiunt Theologastri. Nos verò quam id falsum sit, testimonijs vetustissimorum Patrum declarabimus.

Audiamus ergo proximum temporibus Apostolorum Irenæum: Quemadmodum qui est à terra panis, inquit, percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti: sic & corpora nostra,

V per-

Lib. 4.

Capit. 34.

AD CENSURAM THEOLOGICA-

percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Hinc colligimus, sic mutari panem in Eucharistiam siue corpus Christi, prout corpora nostra mutantur, & sunt incorruptibilia in qua mutatione cum non abiiciatur substantia nostrorum corporum, nec panis substantiam abire statuendum est. Quapropter dicit Eucharistiam constare ex duabus rebus, terrena & cœlesti, manifestissimè significans panem manere, qui res terrena appellatur.

Tertullianus item lib. 1. contra Marcionem ait, Deum panem creaturam suam non abiecit, quandoquidem illo corpus suum representauit. Et libro 4. contra eundem Marcionem: Acceptum panem, & distributum discipulis, corpus suum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei. Figura autem non esset, nisi veritatis esset corpus. Cui sententiæ assipularur & Basilus, vel ipso Damasceno teste, atque adeo ipse Augustinus.

De Orthodox, vide. libro 4.

In Matth. cap. 26.

Nec est, quod istis Patribus opponant Theophylactum, asserentem panem non esse figuram corporis Christi, quando is intelligit nudam & inanem: quod verba eius super Marcum factis ostendunt, ubi asserit non esse figuram.

se figuram tantum. Neque Patres inanem figuram statuunt.

Origenes in Matthæum cap. 26. Panis iste quem Deus verbū corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animorum. Idem in Leuit. Homil. 9. Non hæreas in sanguine carnis, sed discere potiùs sanguinem verbi, & audi ipsum tibi dicentem: Quia hic sanguis meus est, qui pro vobis effunditur. Et supra ex hoc Scriptore docuimus, materiam Panis sanctificati in ventrem abire, & in secessum eijci. Cui sententiæ mox subiicit: Nec materia panis, sed super illum dictus sermo est, qui prodest non indignè comedenti illum.

In Matth.
capite 15.

Cyprianus Libri 2. Epistola 3. ad Cæcili-
um, ex verbis Christi docet vinum fuisse,
quod ille sanguinem suum dixerit. Dixerat
enim Christus in Cœna: Non bibam amo-
do ex ista creatura vitis, &c. Rursus: Sic ve-
rò calix Domini non est aqua sola, aut vi-
num solum, nisi vtrunque sibi misceatur,
quomodo nec corpus Domini Christi Iesu
potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi
vtrunque adunatum fuerit, & copulatum,
& panis vnus compage solidatum. Quo
& ipso Sacramento populus noster osten-
ditur adunatus: Vt quemadmodum grana
multa, in vnum collecta, & commolita, &

AD CENSURAM THEOLOGA-

commixta, panem vnum faciunt: sic in Christo, qui est panis cœlestis, vnum sciamus esse corpus, cui coniunctus sit noster numerus & adunatus. Denique satis coarguit tota illa Epistola antiquum hunc auctorem euacuati-
onem symbolorum, quam isti transforma-
tores statuunt, nesciuisse.

At Cyprianum opponunt Cypriano Theologastri, Ait enim in sermone de cœna Domini: Panis iste quem Dominus Discipulis suis porrigebat, non effigie sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro. Respondeo. Primò Magnus ille Erasmus librum de Cardinalibus operibus Christi, in quo est sermo iste de cœna Domini, non esse Cypriani ex styli duritie iudicat. Deinde quanquam durius loquatur, quisquis est ille scriptor, tamen concedimus quod ait naturam panis mutari, modo intelligas mutationem sacramentalem. Non enim effigies, forma & accidentia panis subeunt hoc munus vt sint Sacramenta, sed natura & substantia ipsa panis & vini mutatur in Sacramenta corporis & sanguinis Domini. Vtq; substantia ipsa panis, & non effigies aut accidentia nutrit, ita corpus Christi & animam nostram alit, & corpus fouet atque infaurat. Vtq; substantia ipsa panis constat ex multis granis, ita corpus mysticū quod representat,

mul-

multa habet simul coiuncta membra. Concedimus ergo mutari naturam siue substantiam panis, quam deliciae nostrae Mataologia transubstantiando non mutat, sed aufert profus, apertissimè contra mentem etiam huius incerti authoris. Sic enim post verba citata sequitur: Et sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas: Ita Sacramento visibili, ineffabiliter diuina se infundit essentia, vt esset religioni circa Sacramenta deuotio. Videtisne o portentosi transubstantiatores, hic collationem fieri inter personam Christi & hoc Sacramentum. Quare sicut in Christo manserunt duae naturae, ita & in hoc Sacramento seruantur. Sed audiamus reliquos Patres.

Ambrosius in 1. Corinth. ii. Qui enim morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo & potando, carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus. Et mox: Testamentum ergo sanguine constitutum est, quia beneficij diuini sanguinis testis est, in cuius typum nos calicem mysticum sanguinis ad tuitionem corporis & animæ nostræ percipimus. Nec istis aduersatur, quod citant ex 4. lib. de Sacramentis (vt interim demus hos libros Ambrosij esse) Si tanta vis est in sermone Domini Iesu, inquit auctor ille, vt inciperent esse quæ non erant,

AD CENSURAM THEOLOGA-

Quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur. Hæc verba, tantum abest ut nobis aduersentur, ut etiam sententiam nostram confirment. Ait enim sermonem Domini operatorium esse, non ut euanescent quæ erant, sicut fit in non ista ista transubstantiatione, sed ut sint quæ erant, & in aliud commutentur: Videlicet, ut corpus & sanguis Christi fiant, id est Sacramenta corporis & sanguinis Christi, quæ antè non erant. Pergimus itaque Patrum recitare testimonia.

Hieronymus apertè super Mattheum inquit, Pane & vino representatum esse corpus & sanguinem Domini.

August. contra Adimantum Manichei discipulum, cap. 12. Non enim Dñs dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, cum lignum daret corporis sui. Item contra Maximinū Arrianorum Episc. lib. 3. cap. 22. Hæc enim Sacramenta sunt, in quibus non quid sint, sed quid ostendant, semper attenditur: quoniam signa sunt rerum, aliud existentia, & aliud significatia. Rursus scribens Bonifacio Episcopo, Epist. 22. Si enim Sacramenta similitudinem quandam earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Ex hac ergo similitudine
plerun-

plerunque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est: Sacramentum sanguinis Christi sanguis Christi est: Ita Sacramentum fidei, fides est. Item de Doctrina Christiana libri 2. cap 5. Ea demum est miserabilis animę seruitus, si gna pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream, oculum mentis ad hauriendum æternum lumen leuare non posse.

Hesychius in lib 20. super Leuit, capite 8. Propterea cines cum panibus comedi precipiens, vt nos intelligeremus illud ab eo mysterium dici, quod simul panis & caro est.

Gelasius Episcopus Romanus de Duabus Naturis, contra Eutychen & Nestorium: Certe Sacramenta, inquit que sumimus, corporis & sanguinis Christi, diuina res sunt, propter quod & per eadem, diuinę efficiuntur consortes nature. Et tamen esse non desinit substantia vel natura panis & vini. Et certe imago & similitudo corporis & sanguinis Christi in actione mysteriorum celebrantur. Satis ergo nobis euidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo Iesu Domino nostro sentiendum, quod in eius imagine profitemur, celebramus & icimus:

AD CENSURAM THEOLOGA-

vt sicut in hanc scilicet diuinam transeunt Spiritu sancto perficiente substantiam, permanent tamen in sue proprietate naturæ: sic illud ipsum Mysterium principale, cuius nobis efficientiam virtutemque veraciter representant, ijs ex quibus constat propriè permanentibus vnum Christum, quia integrum verumque permanere demonstrat,

Gelasio concinit Augustinus qui oquitur in eandem sententiam de eadem collatione inter Christum & Eucharistiam, prout citatur de consecratione distinct. 2. Hoc est, inquit, quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendim⁹, sacrificiū Ecclesię duobus modis confici, duobus constare, visibili elementorū specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine: & sacramento & re sacramento, id est corpore Christi: Sicut Christi persona constat, & conficitur ex Deo & homine: Cū ipse Christus verus sit Deus, & verus sit homo: quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesię duobus, Sacramento & re sacramento &c. Ex hac Augustini collatione sequitur, vt sicut in Christo manent duæ naturæ integræ, ita substantia panis ab Eucharistia non est remouenda. Affirmat enim quod omnis res earum rerum
natu

naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur, & nemo dubitat ex pane confici sacramentum. Quapropter & eius naturam retinet. Quod Theodoretus ille Cyri Episcopus aperitissimè docet, Sic enim in Polymorphi Dial: primo Orthodoxus loquitur

Manifestus est scopus ijs qui sunt initiati sacris. Voluit enim eos qui diuina mysteria participant, ne ad eorum quæ videntur naturam attendant, sed per nominum mutationem credant quæ ex gratia facta est transmutationi. Qui enim naturale corpus suum frumentum & panem appellauit, atque item seipsum vitem nominauit, idem ipse etiam ea quæ videntur symbola, corporis & sanguinis sui appellatione honorauit, non equidem naturam ipsam transmutans, sed adiciens gratiam naturæ.

Dialogo item secundo sic Orthodoxus loquitur: Captus es ijs quæ tedenderas retibus. Neque enim post sanctificationem mystica symbola illa propria sua natura egrediuntur, manent siquidem in priore sua substantia & figura, & specie, adeoque & videntur & palpantur, quemadmodum antea. Intelliguntur autem quæ facta sunt & creduntur, & adorantur, tanquam ea existentia quæ creduntur. Nihil aptius dici potuit contra monstruosam illam Transsubstantiationem.

AD CENSURAM THEOLOGICA-

Huc accedit etiam Gregorius in Registro: Sed tamen azymum quem fermentatum dum sumimus, Vnum corpus Domini nostri Seruatoris efficiunt. Azymum verò & fermentatum, panem aperte indicat manere: sunt enim proprietates panis, quæ locum non habent, si cum subtrahas.

Extat & Bertrami libellus de corpore & sanguine Domini, qui tradit symbolorum naturas etiam post consecrationem consistere. Vixit autem Bertramus circa annum Domini 840. Constat itaq; & nostram esse eruditam vetustatem, & recens esse in se istud de Transubstantiatione commentum. Quin & Ioannes Scotus Doctor ille subtilis scripto suo in Sentent: Distinct: 11. libro. 4. Quæst. 3, auctor est articulum Transubstantiationis, nec in symbolo Apostolorum, nec in priscis illis symbolis esse expressum, sed declaratum, definitumquæ ab Ecclesia, sub Innocentio 3. in Concilio Lateranensi.

An. Do.

1215.

Porro quod nuncamentum Transubstantiationis declaratum deum & definitum ab Ecclesia Scotus scribit, non Catholicam intellige, sed Romanam, postquam illa ab Apostolica puritate & simplicitate descenderat. Etenim tot Patrum testimonijs ostendimus primitiuam Ecclesiam nequaquam ita

sentijſſe. Et poſtea in concilio Florentino ſub Eugenio quarto Pontifice Romano habito, vbi facta eſt vnio Græcæ & Latinæ Eccleſiarum, tametiã Pontifice corrupti Orientales, pleraque Romana placita receperint, nullis tamen argumentis perſelli poterunt, vt monſtrum Tranſubſtantiationis reciperent. Cumque Vnionis literæ eſſent formandæ & publicandæ, diligenter cauerunt, vt huius rei nulla mentio fieret. Nam ſi tanti momenti fuiſſet iſta Tranſubſtantiatio, Eccleſſa Romana numquam cum Græca voluiſſet coniungi, quæ eam non ſuſceperit. Nam hæreſim hodie dicunt eſſe & peſtifera, eam non admittere. Non autem credendum eſt Latinam Eccleſiam tantum voluiſſe cum hæreticis ſe coniungere, & cum illis communicare. Etenim quid magni hoc momenti ſit, ſi cum Chriſto & Paulo panem vocemus corpus Chriſti, etiam ſi non concipiamus cum Spinolis Matæologis, accidens ibidem ſuo caſſum ſubiecto ſubſiſtere? Pullulat hac radice grauis diſcordia rixæ, vt religioſi Poetæ Mantuani lib. 12. Faſtorum, verbis vtar, & cum iſta ſententia non habeat niſi *λογομαχίας*, & labyrinthos inextricabiles, ad pietatem non conducit. Porrò anathemati Tridentino op-

AD CENSURAM THEOLOGA-

ponimus anathema Apostolicum: Si quis annunciau-erit vobis Euangelium, præter id quod annunciauimus vobis, anathema sit.

Quia obiter excommunicationis meminerat Monhemius, eum locum ad caluniam idoneum rati, Tragici isti Theocrines, mira rabie virus suum euomunt. Non quædam hæresium professorem, deprauatum rectorem, imò lupum vocitantes Monhemium, nulliusdum vel hæresicos, vel erroris conuictum, ipsi in tot pernitiolis depræhensi erroribus.

De cõse. Distinct. 2. Ego Be rengari. Quin & totam scholam Sycophantiis suis conspuunt, & Parentes rogant atque hortantur, ne liberos suos eò mittant instituentos. Ipsos etiam Adolescentes obnixè rogant, vt id hominum genus tanquam viperas fugiant. Sed bene habet. Eos enim per Dei gratiam, multi huius Scholæ Duffieldorpiæ alumni progressus in literis & pietate fecerunt, & faciunt quotidie, vt Ecclesiæ & Reipublicæ vtiliter aliquando inferuire possint, qui horum amentiam atq; furorem hand dubio repressuri sunt.

Ne nihil intactum prætereant Sycophantarum virulentia, carpunt ea quoque quæ de causis institutæ corne scribit Monh.: Rogitant, si quis malus homo indignè sumat Sacramentum, num is præclara illa quæ recenset, asequatur. At qui non de aliis loquitur

Mon

Monhemius, quam qui viua fide accedunt,
 Quanto iustius conueniendi erant spinoli
 isti transubstantiatores, num putent cor-
 pus Christi reale atque substantiale, indignè
 fumentium tot impurissimorum Sacrificu-
 lorum manibus sensualiter tractari, frangi
 & dentibus atteri? Est enim hoc istorū non
 minus impium, quam absurdum commentū.

Deuoluuntur hoc loco ad suum illud axi-
 oma Pyrrhonium, de incertitudine iusti-
 ficationis & remissionis peccatorum, de quo
 supra diximus in defensione Dialogi. 5.
 Quod si interdum quod ad hanc certitudi-
 nem attinet, titubamus, id non fit vitio fi-
 dei, sed quod nos illam absolutam perfectamque
 non habemus. Veluti si quid Mathematicus
 de principijs artis suæ dubitet. Id eius facul-
 tatis incertitudini atque inconstantiæ tribui
 non debet (est enim omnium certissima) sed
 illius potius inscitiae, qui artem suam perfe-
 ctè non didicerit. Quare si nos aliquando
 vacillamus, vt fit, de nostra salute, sacramen-
 ta incurrunt in oculos, & nos admonent.
 Quod cum fit, fides nostra excitatur vi Spi-
 ritus sancti, qui hoc organo Sacramentorum
 vritur, quemadmodum & verbi, quod præ-
 dicatur. Fides autem excitata, magis ac ma-
 gis iustitiam & remissionem peccatorum
 complectitur.

AD CENSVRAM THEOLOGA-

De Communicatione sub vtraque (vt lo-
quuntur) specie, longam hoc loco instituunt
altercationem, & Communicationem sub
vtraque vel altera tantum specie, non diui-
ni, sed humani iuris, & arbitrariam esse, sa-
cilego ore blaterant. Nos ergo & institu-
tam esse diuinitus communicationem sub v-
traque specie, Scripturæ & Patrum testi-
moniis comprobabimus, & quæ isti contra
adferunt, perspicuè diluemus.

Christus in cœna sua, disertis verbis de sa-
cro poculo, inquit. Bibite ex hoc omnes. Mar-
c^o etiam subiūgit: & biberunt ex eo omnes.
Quibus accedit quod apud Lucam Dominus
dicit: Accipite hoc & diuidite inter vos.
Hæc luculentum & disertum Christi insti-
tutum spectans Apostolus Paulus 1. ad Cor.
ii. testatur ab ipso se domino accepisse ius,
omnes Christi fideles admittendi ad pocu-
lum Dominicum.

At Theologistæ clarissima Scripturæ te-
stimonia, puerilibus & ineptis argutijs elu-
dere se posse putant. Verba Domini apud
Marcum, inquit, non constringant laicos
ad bibendam, sed solum illos qui præsentem
erant Apostolos. Que ratio, si valere debe-
at, non Ecclesiæ suæ Christus, sed Apostolis
duntaxat priuatim Sacramentum Cœnæ suæ
instituit, siquidem verba eius solum eos con-
strin-

stringūt, qui praesentes erant. Quo iure igitur, quae temeritate vel ipsi sumunt Sacramentum, vel vlii mortalium ad sumendum distribuunt? Nili ludibrio scripturas haberent, an ita cauillaturos putes?

Sol'os, inquit, Sacerdotes constringunt ea verba: hoc facite in mei commemoracionem. At Paulus interpres verborum Christi, istis longè certior & vereor, instituens totam Corinthiorum Ecclesiam. Quotiescunque manducabitis panem hunc, inquit, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Nam quod isti dicunt Christum in Coena Apostolos consecrasse in Sacerdotes, non etiam disposuisse de modo vendendi vel sumendi hoc Sacramentum, frivolum est & falsum, atque egregiè Matæologicum, sicut & illud, primarium vsu institutionis Christi fuisse, vt sacrificium haberemus, scriptura hæc non agnoscit, nec syllabam ad ista confirmanda posere possunt.

Disertissima Pauli verba, tam puerili cavillo eludunt, Vt me ipsorum pigeat atque pudeat. Ajunt Apostolum nihil quicquam præcipere de cõmunicatione alterius vel vtriusq; speciei, sed solum Christi factũ enarrare, quid in Coena egerit. Stupescne lectior acumen Matæologicũ? Atq; longè alius est Apostoli scopus. Aberrantem Eccl. à verò cenę

AD CENSURAM THEOLOGA.

vsq̄ increpat, & eam à malo vsu ad primum institutum Christi reuocat. Sunt que instituentis & præcipientis, non narrantis verba: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de poculo bibat. Nec iuuat eos quod Paulus, iuxta Græcum textum non meminit calicis, cùm inquit: Quonia m vnus panis vnum corpus multi sumus: Nam omnes ex eodem pane participamus. Quia semper ad institutionem recurrendum est, cùm de Cœnæ administratione agitur. Nec vident talpæ quod mox sequitur: Non potestis poculum Domini bibere & poculum Dæmoniorum. Quibus verbis fideles instruit, ideo ipsos fugere debere communicationem Sacrificiorum Idololatricorum, quod participes sint poculi Domini.

Item si sacramentum sanguinis Christi, solis datum est sacrificis, quorū typum gesserint Apostoli, iuxta istorum commentum. certè res ipsa, nempe peccatorum remissio per sanguinem Christi parta ad solos pertinebit Sacrificos. Dominus enim disertè dicit. Hic est sanguis noui testamenti, qui effunditur pro multis in remissionem peccatorum. At alibi scriptura non minus disertè tradit, sanguinem Christi effusum esse pro remissione peccatorum omnium fidelium. Proinde cum Laici, vt ab illis vocantur, rei capaces

capaces sint, quanto magis signi?

Stat igitur firma Domini nostri Iesu Christi traditio, digna planè cui cædant omnes omnium hominum traditiones, Cui & Ecclesia plurimis annorum centurijs, quamdiu gutta aliqua superfuit integritatis fideliter inhesit, sicut abundè ex Hystorijs & Patribus demonstrari potest. Tandem in perfido illo & crudeli Concilio Constantiensi, calix Domini populo Christiano prohibitus fuit. Postquam prohibitionem multæ inclytæ & inuictæ nationes, ab Ecclesia Romana defecerunt, initio facto à Bohemis, quorum præcipuos doctores Incendiarij illi exusserant, & deficiunt indies aliæ atque aliæ, atq; vt Virgilij verbis vtar: Ex illo in peius rueret & sublapsa referri Spes horum Danaum, qui ambitione & auaritia, alijsq; prauis affectibus exæcati, verbi Dei auctoritatem tyrannide sua oppresserant, & puritatem traditionibus suis obfuscauerant.

Sed audiam⁹ Theologastros quomodo probent arbitrarium semper fuisse, sub altera vel vtraque communicare specie. Citant aliquot Scripturæ loca, Lucæ 24. Et factum est dum accumberet cum eis, accepit panem & benedixit, ac fregit, ac porrigebat illis. Actorum 2. Frangentes per domos panem sumebant cibum in exultatione & simplici-

X tate

An. 1415

AD CENSURAM THEOLOGA-

tate cordis, Acto. 20, Vno autem die Sab-
 batorum, cum conuenissent discipuli ad fran-
 gendum panem. At vnde constat illis hæc
 Scripturæ loca de Cœna loqui? Augustinus
 inquit, Chrysostomus sic intelligunt. E-
 quidem fateor hos Patres per fractionem pa-
 nis intelligere Cœnam mysticam, sed per
 Synecdochen. Nequaquam enim in ea fuere
 sententia, Laicis subtrahi posse calicem Do-
 mini: Chrysostomus enim in poster: ad Cor.
 Homelia 18. scribit: Est autem vbi nihil dif-
 fert Sacerdos à subdito, vt quando fru-
 endum est horrendis mysterijs: similiter enim
 omnes vr illa percipiamus digni habemur.
 Non sicut in veteri lege, partem quidem Sa-
 cerdos comedebat, partem autem populus,
 & non licebat populo participem esse eorū
 quorum particeps erat Sacerdos: sed nunc
 non sic, verum omnibus vnum corpus pro-
 ponitur, & poculum vnum. Idem alicubi do-
 cet Augustinus. Iam si eo sensu quo Patres,
 per fractionem panis intelligunt aduersarij
 Cœnam Domini patiemur eos frui suo sen-
 su. At vt coniecturis innixi discedamus à
 tam clara Cœnæ institutione, adduci non
 possumus.

Quando in scripturis parum præsidij vi-
 dent Theologastri, auctum ad alia conuo-
 lant subsidia. Atq; hoc loco quicquid vsquam
 in vllis

in vllis chartis vel superstitiosè vel curiosè factum legerunt circa Eucharistiam, id omne in patrocinium suæ causæ congerunt.

Narrat Tertullianus vxorem suam exceptum in cœtu sacro Eucharistiæ panem, secum domum deferre, & mane ante cibum sumptum; de eo gustare consueuisse. Quid ad nos superstitiosæ mulieris factum? Nam quomodo communicarit ætate Tertulliani Ecclesia, ipsemet locuples est testis. Caro, inquit, corpore & sanguine Christi pascitur, vt anima de Deo saginetur.

Recenset sanè Cyprianus in Sermone de lapsis quædam miracula, vt impœnitentes cõterreat. Muliercula quædam Eucharistiæ panem seruabat in arca, quã cū aperiret, ignis flammam inde emicantem expauit, Pollutus quispiã, partẽ cum cœteris ausus est latenter accipere, quam contrectare & edere non potuit, cinerem ferre se apertis manib: inuenit. Quorsum hæc? An ab istis exemplis formam communicandi sumemus? O sacrilegas improbissimorum tenebrionum strophas. Cur non & ex eodem Sermone adferunt Historiam, quam Cyprianus se præsentem ac inspectante testatur euenisse. Parentes fugentes persecutionem, paruulam filiam subnutricis alimento reliquerunt, relictam nutrix detulit ad Magistratus.

AD CENSURAM THEOLOGA-

ad Sacrificia Idololatrica, quod carnes per
ætatem comedere non posset, panem me-
ro mixtum ex idolo thvto præbuerunt. Eius
rei ignara mater, receptam postea filiulam
sacro cætui intulit. Paruula impatiens precis
& orationis Ecclesiasticæ, angustis animo, & fle-
tu concuti cœpit. Vbi verò solennibus ad-
impletis, calicem Diaconis offerre præsentibus
cœpit, & accipientibus cæteris locus eius
aduenit, faciem suam paruula instinctu di-
uinæ Maiestatis auertere, os labijs obturan-
tibus premere, calicem recusare. Perstitit
tamen Diaconus, & reluctanti licet de Sa-
cramento calicis infudit. Tunc sequitur sin-
gultus & vomitus. In corpore violato Eu-
charistia manere non potuit. Sanctificatus
in Domini sanguine potus de pollutis visce-
ribus erupit &c. Papæ, quam dilucide com-
monstrat hæc Hystoria, toto sine exceptio-
ne cœtui oblatum fuisse calicem Domini,
præsidente Ecclesiæ Carthaginensi sanctis-
simo & eloquentissimo Episcopo Gopriano.

Lib. 6. ca-
p. 34.

De Serapione quod narrant ex Historia
Ecclesiastica, necessitate sic exigente factum
est. Erat iste vnus ex lapsis necdum Ecclesiæ
reconciliatis, ad quem morientem, Presbi-
ter, quod & ipse ægrotaret, venire non po-
tuit. Itaque ne prorsus destitueretur reconcili-
ationis solatio, quod toties ante morbum su-
um

um expetierat, parum Eucharistiæ puero qui ad se venerat dedit, quod infusum iussit seni præberi. Redeunti puero Scrapion: Redisti, inquit, fili? Licet præbyter venire non potuit, tu tamen imple quod tibi præceptum est, vt possim discedere. Notanda sunt etiam verba quæ sequuntur: Cunque esset completa sollemnitas, velut cathenis quibusdam, vinculisque diruptis lætiorẽ iam spiritum reddidit. Quid enim sibi volunt ea verba: Cunque esset completa sollemnitas? Prorsus obscuro est hoc exemplum, & iuxta publicum ritum accipiendum. Nam & ad ægrotos integrum quoque delatum fuisse Sacramentum, Hieronymus testis est, ait enim ad Exuperium: Nihil illo ditius, qui corpus Domini in canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. Et quoties de gestatione fit mentio, pars altera Sacramenti complectenda est, nisi expressè excludatur. Sed desistat ista persequi. Nam quæ postea de Melanthonẽ, Bucero & Luthero blaſiunt Sycophantias esse meras norunt, qui horum virorum lucubrationes vel à lumine salutarunt.

Obijciunt sibiipsis hæreticorum nomine locum Ioannis 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Atque hic mirè se torquent, & tandem per tropum

AD CENSURAM THEOLOGA-

elabuntur. Constringit tamen eos Thomas Aquinas, licet ex recentissimis scriptoribus. Is enim parte tertia quæst: 73. de Eucharistia Artic: 2. dicit. Quod dicitur vnū Sacramentum, quia ordinatur ad spiritualem refecti- onem, quæ corporali conformatur. Ad corpo- ralem autem refectiorem duo recuruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius Sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spi- ritualis potus, secundum illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus. Thomæ concinit Glossator Decreti. De Consecrat. Distinct. 2. Qui manducant & bibunt Christum, vitam manducant & bi- bunt. Illum manducare est refici, illum bibe- re est viuere. Qui manducant, Glossa, id est in specie panis & vini. Sanè nisi propositis his duobus Symbolis, panis & vini, mensa Domini esse non poterit. Qualis enim men- sa in qua cibus apponatur sine potu?

Quærent ex Monhemio quonam modo statuatur ex verbis Euangelistæ specierum in- diuisionem, cum is Ioannem non citauerit, Itaque cum umbra sua pugnant.

Romm, 1. Frustrantur etiam isti Sacramentorum violatores, vt Pauli verbis vtat $\epsilon\pi\tau\alpha\iota\varsigma\ \sigma\tau\alpha\lambda\omicron\gamma\iota\beta\iota\mu\omicron\iota\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\sigma\tau\omicron\upsilon\mu\iota$. Corpus Christi inquit
quod

quod sub forma panis datur, utiq; viuidū est, nec caret sanguine, in quo vita consistit. De specie vini idem sentendū est. Sanguis enim viuidus, sine viuido corpore subsistere nequit. Proinde cum sub vtrauis specie corpus & sanguis Christi sumatur, calicis ista sublatio plebi Christianę fraudi non fuisse existimanda est. Satis irreligiosa est ista argutatio, Nam cum non sint naturę opera in hoc Sacramento corporis & sanguinis Christi communicatio, de tanto mysterio ex physica ratione quicquam colligere velle, non minus à ratione, quàm à religione alienum est. Quicquid nobis istarum rerum traditur, fide accipitur, & verbis promissionum Christi nobis offertur, ratione nobis inexplicabili. Scimus Christi corpus in celo non esse exangue. Sed vos quomodo probabitis corpus & sanguinem in Sacramento coniuncta significare? Quia diuersis ea symbolis Ecclesię suę exhibuit Christus, ideo fides communicantium ex vna parte ibi corpus Christi amplectitur, in crucem actum pro nostra salute, inde spiritualiter pascimur: Eademque fides ex altera parte apprehendit sanguinem eius pro salute nostra effusū, atq; hinc spiritualiter & rigamur & potamur. Per hæc mysteria mortis Christi potissimum versatur animus fidelium communicantium, Præclare sanè

AD CENSURAM THEOLOGA-

De conse. Augustinus: Cùm frangitur hostia, dum san-
Dist. 2. cū guis de calice in ora fidelium funditur, quid
frangitur. aliud quàm Dominici corporis in cruce im-
 molatio, eiusque sanguinis de latere effusio
 designatur? Omisissis igitur humanis argutijs
 verbo Christi firmiter inhaereamus. Est ille
 lux mundi, quem qui sequitur, non ambulat
 in tenebris.

In com- Si tanti facim^o humanas cogitationes, quan-
ment in 1. to verior est & scripturis magis consentanea
Cor. II. illa Ambrosij ratio? Caro, inquit, saluatoris
 pro salute corporis, sanguis verò pro anima
 nostra effusus est, sicut prius à Mose præfigu-
 ratum fuit, Sic enim ait: Caro, inquit, pro cor-
 pore vestro offertur, sanguis verò pro ani-
 ma, Ambrosiū secutus Glossator Decreti de
 Con: dist. 2. cap. Cōperim^o In illa verba Ge-
 Quia diuisio vnus eiusdemq; mysterij sine
 grandi sacrilegio non potest peruenire, Nō
 superflue sumitur ex vtraque specie, inquit,
 Nam species panis ad carnem, & species vini
 ad animam refertur, cùm vinum sit Sacra-
 mentum sanguinis, in quo est sedes animæ.
 Ideoq; sumitur sub vtraq; specie, vt significetur,
 quod vtrunq; Christus & carnem assum-
 psit, & animam: & quod tam animæ quàm
 corporis participatio valeat. Vnde si sub
 vna tantum specie sumeretur, ad tuitio-
 nem alterius tantum valere significaretur:

Item

Item Thomas parte 3. Quæst. 77. Artic. 2. dicit : Quamuis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra datur sub utraque specie : quia hoc est conveniens vsui huius Sacramenti, vt seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis in potum : Quia corpus exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ.

Quòd autem aiunt improprie nos manducare corpus Christi, quod nemo dentibus commolere aut conterere poterit, verè quidem hoc dicunt, sed Decreto suo parum consentaneè. Conscripta enim in Decreto sub Berengarij nomine Confessio, tradit verum Christi corpus Sacerdotum manibus tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Conatur excusare tantam absurditatem bonus Glossator, & dicit hæc intelligi debere de speciebus. Sed verba Confessionis hanc Glossæ excusationem non admittunt : Expressè enim inquit Confessio, hæc fieri non solum in Sacramento, verùm etiam sensualiter. Eamque sententiam mox repetit : Non solum Sacramentum, sed corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in veritate (ô detestandam abominationem) manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Eos, qui aliter sentiant, aeterno anathemate dignos pronuntiat. Quid mi-

De Consecrat.
distin. 2.
Ego Berengarius.

AD CENSURAM THEOLOGA-

rum? si tanta absurditate mentes infidelium offendimus, & à fide alienamus? Ita vt quidam dixerit, pessimam esse gentem, quæ Deum suum deuorat. Hanc tam egregiam scilicet Confessionem, Vercellenfi Concilio, & Nicolao Pontifici debemus.

Abunde monstratum purat Mataeologica vanitas, Christum non præcepisse, vtrunque speciem Laicis percipiendam esse, quòd Ioannis 6. neutrius speciei meminerit. Quali verò postea Sacramenta panis & calicis toti Ecclesiæ non instituerit, & spirituali manducationi atq; potioni, externam & sacramentalem adiecerit, vt illa spiritualis adiuuaretur, & efficacior esset.

Similis vanitatis est, quòd putant Laicis cõmunionem sub specie panis sufficere, quia Christus dicat: Qui manducat hunc panem viuit in æternum. At qui dixit, Qui manducat me, ipse viuet propter me, idem mox subiicit: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Item: Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Nisi Thyresis effectis Theologis, videretis Christum nobis dare carnem suam ratione cibi spiritualis, & sanguinem

ratione

ratione potus. Itaque supra ex Thoma docuimus spirituales refectioem conformari corporali. Ad corporalem autem refectioem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius Sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus.

**Es wollenn vns disse verblinte
Blindenführer immer außs dem
Nachtmall des Herrent einn
Weußmall machen.**

Quod autem scribunt: Cum tanta sit ac esse possit, Laici sub vna specie communicantis, quanta est Sacerdotis sub vtraque specie sumentis religio: Consequitur Laicum tantundem sub vna specie, atque Sacerdotem sub vtraque accipere. Contradicit illis Alexander ab Hales, qui sic inquit: Licet illa sumptio, quæ est in accipiendo sub vna specie sufficiat, illa tamen, quæ est sub duabus, est maioris meriti, tum ratione augmentationis deuotionis, tum ratione fidei dilatationis actualis, tum ratione sumptionis completioris, &c. Hunc scriptorem citavi, non quod multum illi deferam, sed quod recentissimus est, ut Lector intelligere possit, admodum neperam esse hanc Sacramenti mutilationem.

Perpetuo

AD CENSVRAM THEOLOGA-

Perpetuo contendunt, sub specie panis etiam dari sanguinem, & sub specie vini corpus. Ita sequeretur, Sacerdotes sacrificantes bis sumere corpus & sanguinem Christi: semel sub specie panis, & iursus sub specie vini. Quo quid est absurdius?

Perinde negatoriū est, quòd aiunt: Si ad circumstantias, & ritus à Christo exhibitos nos obligari putemus, tunc non nisi post cœnam, prandium, & pedum lotionem erit offerendum: præterea non nisi cœnatis, cum alijs circumstantiis plurimis dandum erit.

Epistola
118. ad
Ianuar.

Respondeo cum Augustino, Si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variaffet: nunc autem huiusmodi circumstantias in arbitrio Ecclesiæ reliquit. Mandata sunt, quoad hoc Sacramentum: Accipite & edite: Accipite & bibite ex eo omnes: Hoc facite in mei commemorationem: Probet seipsum homo, Et alia id genus. Ibi de tempore, de loco, de vestitu, & alijs huiusmodi circumstantiis nulla fit mentio. Libera hæc sunt, & ab Ecclesijs ordinantur. Ritus abluendi pedes ad hoc Sacramentum non pertinet, & vitandæ prolixitatis causa, de eo nunc non agam.

Quòd obiiciunt de nuperis illis Concilijs, Constantienti & Basiliensi, nihil moramur. Illis

Illis non paret, neque Græca Ecclesia, neque totus Oriens, nec im merito, quandoquidem aduersus Dei verbum statuerunt. Et labi Concilia nouum non est, vt de Ariminensi, Chalcedonensi, Ephesino secundo, & Aphri cano, cui interfuit Cyprianus, & plerisque aliis constat. Nonne tempore Christi Concilium Sacerdotum, & Ecclesia illius temporis turpiter errauit, cum Christi doctrinam, & Christum ipsum, & Apostolos damnauit? Hominum cœtus sunt Concilia, multa sepe ignorantie caligine laborantium, nec omnia ex Spiritu Sancto decernentium. Sepe quoque maior pars vincit meliorem. Quare Conciliorum definitionibus & sanctionibus eatenus duntaxat est acquiescendum, quatenus cum verbo Dei conueniunt, à quo si discedunt, vt erroneę sunt respiciendę.

Sed audiamus quas habuit causas iustissimas scilicet Ecclesia malignantium, vt Ecclesiam Christi Sacramento Calicis spoliaret.

Primum, Ne Laici sibi persuasum haberent, se ad vtriusque speciei perceptionem obligatos esse præcepto diuino. Quin igitur abolent scripturam Matthæi, Marci, Lucę Euangelistarum, Pauli item Apostoli de institutione mystici huius epuli? Quamdiu enim illa extabit, omnibus Laicis vocem Magistri sui Christi audientibus, erit persuasissimum

AD CENSURAM THEOLOGA-

simum se ad communionem vtriusq; speciei obligari. Hæc causa non tantum non est iustissima, sed simpliciter Antichristiana.

Deinde, Vt doceat nihilominus totum Christum tam sub vna, q̄ vtraq; cōprehendi specie, &c. At nos suprā docuimus doctrinam Matæologic. esse irreligiosam & absurdam. Quare ne hæc quidem iusta erit causa, nedū iustissima. Certè Lyranus quanq̄ recens scriptor, inquit: Vtrunque est de perfectione Sacramenti, scilicet forma panis, & forma vini, tum quia per vtrunque simul perfectè exprimitur passio Christi, tum quia vtrunque significat perfectam refectionem.

Tertiam causam assignant, vt vitentur immania illa pericula effusionis sanguinis, &c. Quid hoc aliud est, q̄ æternam Dei Patris Sapientiam Christum Iesum, institutorem huius Ceremoniæ, imprudentiæ accusare, qui hæc tam immania pericula non præuiderit? Quid tentamus Dominum? nunquid sapientiores eo sumus? Quid Ireneo, Basilio, Nazianzeno, Ambrosio, Augustino prudentius, & in negotiis Religionis sollicitum magis? Illos ne hæc in Eucharistia pericula non vidisse putatis? Viderunt haud dubiè, sed tantum non fecerunt, vt eorum causa Sacramenta violarent. Si adeò solliciti sunt Theologastri ne indignè tractetur sanguis Christi, canes & porcos ab eo arceant, à quibus proculdu-

bio grauior illi fit iniuria, quàm si aliquid de calice in terram destillaret. Summa cura & diligentia pij ministri curent, ne sacrum poculũ in terram effundant. Quod si fortè fortuna contigerit, grauius quidem ferendum est, non tamen ita exaggerandum, quali nepharium & grande scelus. Sed est iste vetus mos Hypocritarum, Colare culicem, & deuorare camelum.

Quia sanctissimum Christi Martyrem Cyprianum citauerat Monhemius, fatentur Theologistæ, vtriusque speciei communem eius ætate in vsu fuisse, ita tamen vt licuerit etiam altera specie legitimè vti. Sed confutant eos Cypriani verba. Nam in Epist. ad Cæcil. inter cætera sic ait: Solum Christum in hoc negotio audiendũ esse: præterea, non esse spectandum, quid alij ante nos fecerint, sed quid Christus ante omnes egerit: deinde qui non facit vt ille fecit, frustra colere Deũ mandatis atq; doctrinis hominum, & cæt.

Tandem ad Achillis clypeum, hoc est, Ecclesie auctoritatem cõfugiunt, vbi quod nostrũ est, mira impudentia sibi vendicant. Nobiscũ enim Eccl. Græciæ, totus Oriens, & vniuersa vetustas faciunt, & admodum recens est Sacramenti Eucharistiæ turpis mutilatio, quando Martinus eius nominis quintus, Roman. Pont. etiam post interdictum Consilij Constantiensis, in solenni officio Paschali, Ro-

Libro 2.
Epist. 3.
cõtra A-
quarios,
qui pro
vino sup
ponebãt
aquam.

AD CENSURAM THEOLOGA-

mani ordinis formam, & antecedentium Pontificum morem secutus, populum sub vtraque specie communicasse legitur. Non igitur Ecclesiam Christi sponsam laceramus, sed istos sacrilegos Sacramentorum violatores. Et sicut integri Sacramenti preceptoribus gehennę minas intentant Testamenti Christi temeratores, ita contra eos pronuntiamus Apostolicum anathema: Si nos aut Angelus de cœlo aliter euangelizauerit, anathema esto.

Tandem, sumpta occasione à pia quadam Monhemii precatione, expatiuntur in parebalim quandam, Multa queruntur de spoliatione Ecclesiarum, de neglectu & contemptione studiorum & literarum, de factionibus, & dissidiis animorum, & aliis huiusmodi peruersitatibus, quę controuersam Religionem secute sunt. Huic querimonię calumnias suas & mendacia virulenter admiscunt, & veritatis assertores in odium & inuidiam vocare suo more satagunt. At nos, omisis & spretis Theologastrorum Sycophantiis, Veritatis & Euangelij studiosos omnes per nomen Domini & Assertoris nostri Iesu Christi oramus & obtestamur, vt de pace & concordia incunda serid cogitent & syncretismo agendo. Presertim vt agamus de componendo dissidio Eucharistico, quo

quo tam periculosè hodie perturbatur Ec-
 clesia, flabella nobis Pontificiorum stimu-
 los admouere debent. Abijciamus ergo vnà
 cum Matæologicis transubstantiationibus,
 portentis, & τερατολογίαις, φιλονεικίαις quo-
 que, & κακοίθεαις. Cum iudicio legamus
 Patrum hyperbolas, qui nihil ferè reliqui
 faciunt diuinarum rerum, quod huic Sacra-
 mento non attribuunt. Rursus repudiemus
 Anabaptistarum contemptiōem, qui tessā-
 ram tantum mutux charitatis, & mortis
 Christi frigidam tenuèque signum hic esse
 statuunt. Offerri nobis & exhiberi verum
 corpus & sanguinem Domini nostri, vescu-
 tibus in hoc epulo sacro, nihil addubitemus.
 De modo præsentix Christi placidè & ami-
 cè conferamus, viasque concordix quæra-
 mus. Quæ si statim se non obtulerint, sine o-
 dio tamen & acerbitate dissideamus. Et, vt
 Cicero cum Torquato de Epicuri dogmate
 disputans dixit: Sit ista in Græcorum leui-
 tate peruersitas, qui maledictis insectantur
 eos, à quibus de veritate dissentiunt. Ita in-
 ter Euangelij candidatos, multo magis hæc
 modestia vigere debebat, vt sine odiis &
 contumeliis in aliquibus dissentirent,
 & hanc peruersitatem Syco-
 phantis relinquerent.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Properamus ad defensionem Decimi Dialogi, qui est de Pœnitentia. In quo reprehendunt initio, quòd Monhemius Matæologicam illam & vsitatam Pœnitentiæ diuisionem non posuit, Quæ est in cordis contritionem, oris confessionem, & operis satisfactionem. Quasi verò salutaris pœnitentia istis constet. At longè aliud nobis prædicat horrendum illud Iudæ proditoris exitium, cui nihil horum defuit, salutaris tamen pœnitentia defuit. Contritionem cordis habuit adeò horribilem, vt in desperationem & mortem æternam tandem exierit. Ore confessus est, idque coram Sacerdotibus, dicens: Peccavi tradens sanguinem iustam. Opere satisfecit, dum triginta argenteos, irritamentum scilicet prauitatis suæ, in templum abiecit. Nihil tamen omnia hæc misero profuerunt. Hoc tristissimum huius infœlicis hominis exemplum cogruit, partitionem istam Matæologicam parum esse Magistralem, & naturam, veræ & salutaris pœnitentiæ non exprimere.

De potestate Ministrorum, & Clauibus Ecclesiæ disputationem cum istis rixatoribus non institutam. Nam quòd Monhemius scribit, reluctantem peccatorem non statim condemnandum & ligandum, locum respicit
 Matth.

Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, & cetera, non Sacerdotes aut auricularem confessionem, ut stupidæ istæ Beluæ putant.

Quòd verò definitionem Monhemij nouitatis inlimulant, & mortificationem atq; viuificationem no partes esse Pœnitentiæ, sed effecta contendunt, cum satis constet, Scripturis consentanea dicere Monhemium, nos istorum Sophisticen parum moramur.

De Satisfactione disputaturi, ne suum morem dediscant, priusq; disputationem ingrediuntur, calumniis suis Monhemij innocentiam conspuunt, ut eum in Principis indignationem pertrahant. Sed nos omisissis Sy-cophantiis, ad disputationem ipsam tendamus. Illud tamen spectata Lector, horum blateronum importunitatem: Hactenus exagitarunt Monhemium, & de libero Arbitrio, de Fide, de Iustificacione, de que huiusmodi rebus arduis, suis Quintanis scilicet & Quartanis aliquid tradere fuit ausus, nunc insultant eius silentio, & de Satisfactione & Purgatorio nihil dicat. Ita siue loquatur, siue taceat, istorum calumniæ erit obnoxius. Nunc de Satisfactione.

Concedant Theologastri, Christum eatenus esse peccatorum nostrorum satisfacionem, quatenus in Baptismo omnia peccata

AD CENSURAM THEOLOGA-

1. Ioan, 1, 2

nostra abolerentur. A Baptismo verò si quis lapsus fuerit, ei secundum mensuram delicti satisfaciendum esse. Quasi verò Christus alius Mediator sit vno tempore, quàm alio. Sed diuina illa Ioannis Theologia, horum Matæologiam apertissimè refellit: Si confiteamur, inquit, peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emendet nos ab omni iniquitate. Rursus: Filioli, hæc scribo vobis, vt non peccetis, q̄ si peccauerimus, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, quem appulat ἱλασμορ, id est, propitiationem nostram. Ex quibus verbis colligas, etiam post Baptismum si labamur, Christum esse nostram iustificationem, non opera nostra.

Aiunt Christum, quamuis merito passionis & mortis suæ pœnitentibus culpam & pœnam remittere possit, non tamen id, quò meliùs pol'itia Ecclesiastica conseruaretur, facere voluisse, quin potiùs satisfactiones aliquas exegisse, quas nos ipsi scelerum enormitati rependeremus. Vbi quæso Christus has satisfactiones exegit? Tam multa condonauit plerisque peccata, à quibus nihil tale exegit, Publicanus, qui orauerat: Deus propitius esto mihi peccatori, iustificatus
di-

discessit. Paralytico dictum est: Confide fili. remittuntur tibi peccata tua, neque aliud ab eo Dominus requisivit. Audiit mulier peccatrix, sed pœnitens: Fides tua saluam te fecit, Remittuntur tibi peccata tua, vade in pace. Audiit Lator in cruce: Hodie mecum eris in Paradyso. Et de pœnitentia Petri Apostoli Ambrosius inquit: Lachrymas Petri lego, satisfactiones non lego. Clamat Dominus apud Ezechielem: Quacunq; hora iniustus ab iniustitia sua recesserit, eius iniustitiæ non amplius recordabor. Vnde Augustinus super Psalmum, Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, &c. Et quia totum gratiæ eius imputatur, inquit, non meritis nostris: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, non in quibus non sunt inuenta peccata, sed quorum tecta sunt peccata. Cooperta sunt peccata, & tecta sunt, abolita sunt. Si texit peccata Deus, noluit aduertere: si noluit aduertere, noluit animaduertere: si noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Hætenus Augustinus. Considera verò Lector, quòd dicit, totum gratiæ eius imputatur, non meritis nostris. Qua sententia & id confutat quod dicunt, nostram seihcet Sa-

AD CENSURAM THEOLOGA-
tisfactionem vim suam recipere à satisfacti-
one Christi, eiq; inniti. Semper eò tendunt
Theologastri (sicut in Censura Quinti Di-
alogi vidimus) Christum nos ideo redemis-
se, quòd sit habendus caput nostrorum me-
ritorum. Sed hoc est nimium parcè & mali-
gnè vti beneficio Dei. Ideo diuinæ iustitiæ
Christi mortem, vt plenissimam peccatorum
nostrorum satisfactionem opponimus.

Quòd verò peccandi temeritatem atti-
net, nulla re melius ea cohibetur, quàm cum
seriò perpendimus, quàm illustrem videntiam
postulauerit iustissimè in nos accensa Dei i-
ra, in quã omnia nostra delicta transferren-
tur. Cumq; ea nulla re alia sedata sit, nisi san-
guine & morte Christi, grauissimè blasphem-
iæ accusandi sunt, qui id aut operibus no-
stris, aut ritibus atque exercitiis externis tri-
buunt. Quam blasphemiam rude præser-
tim vulgus, Pastorum suorum vitio, horribi-
liter incurrit.

Ceterùm qd à peccato reuocare, & quasi
freno quodam coercere has satisfactorias pœ-
nas, cautioreq; & vigilantiores in futurum
pœnitentes efficere scribunt, hæc si de veris
duntaxat exercitiis pœnitentiæ loqueren-
tur,

tur, ferremus: nunc verò, cum hæc magnifica verba etiam ad nugas illas transferunt, quas vulgus Sacrificulorù confitentibus iniungit fatiffactionum titulo, nos illos cum magniloquentia sua auersamur.

Nugatorium quoque est, & Matæologiam respicit, quòd dicunt, Mortem æternam virtute Sacramenti in temporariam comutari. Quia Deus quando culpam condonat, vnà etiam à pœnis liberat. Quod si videatur illos quandoque affligere, quos in gratiam recipit, non sunt dicenda pœnæ flagella, quæ sic irrogantur, sed paternæ correctiones, quibus retinet suos in officio, & declarat omnibus quàm odiat scelera, licet ipsa condonet gratis. Ergo ne propter gratuitam remissionem ad peccandum faciles simus, supplicia irrogat eis, quos nobis statuit exempla. Huc pertinent afflictiones Adæ & Eux, Dauidi Regi, Israëlitis, etiam post condonata peccata, irrogatæ. Quas tamen non semper & omnibus, post condonata peccata, infert. Nec potestati Clauium eiusmodi afflictiones subiecit Deus, sed distribuit illas pro suo arbitrio, & sæpe auertit aut lenit, prout à Sanctis inuocatur, & eos vera pœnitentia & sedulo videt ad se conuersos.

AD CENSURAM THEOLOGA-

Restat ut de Patribus respondeamus. Lo-
quuntur illi de Satisfactionibus, aut quæ co-
ram Deo fiunt, aut quæ coram Ecclesia. Sa-
tisfactio, quæ fiebat coram Ecclesia, à publicè
pœnitentibus velut exploratio quædam erat
& probatio pœnitentium, ne simulata pœ-
nitentia fallerent. Testatur hoc Augustinus
in Enchiridio ad Laurentium, capite 65.
Plerumque dolor alterius cordis, inquit, oc-
cultus est alteri, neque in aliorum notitiam
per verba, vel quæcunque alia signa procedit,
cum sit coram illo, cui dicitur: Gemitus
meus à te non est absconditus: sed è consti-
tuuntur ab his, qui Ecclesiæ præsent, tempo-
ra pœnitentiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in
qua remittuntur ipsa peccata. Porro hæc
saloberrima satisfactio, iam olim vna cum
disciplina Ecclesiæ obsoleuit, non sine dolo-
re & gemitu piorum omnium, & maximo
Ecclesiæ detrimento.

De Satisfactione coram Deo, sciendum
est, quòd satisfacere interdum est, ut dicit
Alconius, tantum facere, quantum satis est
irato homini ad vindictam. Quod nemo
nostrum præstare potest, Christus id tan-
tum perfecit, ut iræ Dei quantum tene-
batur, persolveret. Sed altera eius vo-
cis significatio est apud Latinos, ut sit re-
spon-

spondere existimationi atque opinioni de
 te conceptæ, vt Cicero prima Epist familia- ad Lent,
 riter scribit: Ego omni officio ac potius pie-
 tate erga te, cæteris satisfacio omnibus, mihi
 ipse nunquam satisfacio. Ex hac ratione Pa-
 tres seria mortificationis exercitia, nonnun-
 quam vocant satisfactiones, vtpote quibus
 nos approbamus Deo, tanquam verè pœni-
 tenter. Quod genus satisfactionum vtinam
 tam in vsu esset apud aduersarios, quàm li-
 benter de vocabulo garriunt. Tandem sa-
 tisfactiones in abusum & superstitionem a-
 bierunt. Quare cauere debemus, ne crucis
 & mortis Christi meritum imminuamus, no-
 stris operibus ascribendo, quod illi singu-
 lariter concessum fuit, vt peccata condona-
 ret & ab æterna damnatione redimeret.

A satisfactione progrediuntur ad Purga-
 torium illud suum astruendum Theologa-
 stri. Aiunt enim si quis ex hac vita discedat,
 priusquam pœnas satisfactionum eluisset,
 hunc eas in Purgatorio post mortem pœnis
 & quidem grauissimis dissoluere. Cui sen-
 tentiæ vehementer aduersantur Cypriani
 verba in fine Tractatus contra Demetri a-
 num: Credite, inquit, & viuite, & qui nos
 ad tempus persequimini in æternú gaudete
 nobiscum. Quando istinc excessum fuerit,

AD CENSURAM THEOLOGA-

nullus iam locus poenitentiae est, nullus Satisfactionis affectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur, hic salutem aeternam cultu Dei, & fructu fidei prouidetur. Si nullus a morte satisfactionis effectus est, quomodo in Purgatorio persoluent id satisfactionis animae defunctorum, quod in hac vita fuit omissum?

Cypriano succinit Hieronymus in Psalmum 106. Dum estis in hoc saeculo, hortor vos agere poenitentiam. Confitemini ergo Domino, quoniam in isto tantum saeculo misericors est. Hic misereri potest poenitentis: quia illic Iudex est, non misericors. Hic misericors, illic iudex est. Hic porrigit manum cadenti, illic sedet iudex. Hic vides Hieronymum in alia vita nihil videre, nisi Iudicem, & caelum & infernum. Ideoque hortatur, vt, dum in hac vita sumus, poenitentiam agamus.

Concinit istis liber Hyponosticon Quintus: Da mihi praeter hunc alterum locum, inquit, vbi vitae possit requies esse perennis. Primum enim locum fides Catholicorum diuina auctoritate regnum credit esse caelorum: vnde, vt dixi, non baptizatus excipitur. Secundum gehennam, vbi omnis Apostata, vel a Christi fide alienus, aeterna
suppli-

supplicia experitur. Tertium penitus ignoramus, immò nec esse in Scripturis sanctis inueniemus. Finge Pelagiane locum ex officina dogmatis tui, & cæt. Vbi hic medius iste locus, de quo garrunt Theologastri?

Sed vident ipsi in Scriptura, quod Au&or huius Libri non vidit. Citant enim locum Apostoli 1. Corinth. 3. Ipse saluus erit, sic tamen, quasi per ignem. Quem locum Synodum illam Florentinam de Purgatorio exposuisse dicunt. Atqui Paulus hoc loco de Doctoribus & Doctrina loquitur. An igne sui purgatorii, discerni doctrinas volunt? An inde discemus, quid differat verum à falso? Deinde, vt & Augustinus rectè monuit, ignem constituit, quem tam boni, quàm mali ædificatores experiantur. Cuiusque opus, quale sit, inquit, ignis probabit. Ergòne Apostolis & Sanctis omnibus ignis iste communis est? Tertio: Cùm figura sit in vocabulis stipulæ, scæni, auri, argenti, qui fiet quòd in ignis nomine nihil erit figuratum? Meritò tam ineptam & friuolam expolitionem vanitatis arguit Doctissimus ille Erasmus Roterodamus in Annotationibus. Est & absurda Chryssomi interpretatio, vt vt eam lenire conatur, qui de igne gehennæ

AD CENSURAM THEOLOGA-

intelligit. Ignis iste Theologastri, vobis superstitionū & corruptelarum patronis maximè metuendus est, sicut in hunc locum Ambrosius inquit: Semper erubescat necesse est qui se videt falsum defendisse pro vero. Quantum ad Synodum Florentinam attinet, habes specimen lector, quàm illa fuerit in sacris literis oculata. Quare non est mirum Græcam Ecclesiam in illa Synodo diu restitisse Purgatorio, donec tandem Bessarion, Rutenus & Nicænus Græcorum legati ambitione & largitionibus corrupti, magnificis etiam promissis deliniti, in Romanæ Ecclesiæ sententiam concesserunt. Quorum tamen sententiam, cum domum rediissent, Ecclesiæ recipere detrectarunt.

In expo-
sit. Sym-
boli.

Liber 2. Machab. quem citant Theologastri, veritatem oppugnare non potest. Si quidem Gyprianus testatur Ecclesiam recepisse quidem illos libros, ut in Ecclesijs legantur, sed non quo inde fides nostra confirmetur. Et Hiero: dum eos citat, solet addere, si quis velit credere aut recipere. Et Augustinus contra secundam Epistolam Gaudentij, non inutiles esse dicit, modo sobriè legantur & audiantur. Ut de alijs taceam, qui eos inter Canonicos non agnoscunt. Laudat citatus liber quendam Raziam, qui se ipsum
in-

interfecit, ne in hostium manus veniret, quo exemplo Circumcelliones Augustini ætate abutebantur ad furorem *εὐροφρονας* suę stabilitandum. Deniq; ad finem libri hæc verba habentur: Si rectè scripti, est quod volui: fin autem minus dignè, concedendum est mihi, &c. Quæ verba non recipiunt spiritum sanctum. Sed fac authenticum esse librum, num iam obtinebunt quod volunt? Minimè gentium. Dico sanctorum facta non præiudicare veritati. Dico non licuisse Iudæ offerre sacrificia aliena à lege Dei, cum scriptum sit: Quod præcipio vobis, hoc seruate, vt facias, nec addes quicquam, nec minuas. Quid enim? Num lex iubet significare pro mortuis? Num tale aliquid docuerunt Prophetæ, aut exercuerunt Sancti? Postquam ergo cum errore coniunctum est, & illegitimum Iudæ factum, rapi non debet in imitationem. Cumque Purgatorius iste ignis in sanguinem Christi, qui solus emundat Ecclesiam, contumeliosus sit, faceret maculatorium dixit, quisquis ille fuit,

Citant librū de vera & falsa pœnitentia sub Augustini titulo, cum Augustinus: libri huius capitis 17. ab auctore citetur, quod est argumento, librum hunc longè post Augustini ætatem scriptum esse, quod etiam stylus

Deut. 12

De Libris
 De Opibus
 De Capitulis
 De Censuris
 De Decretis
 De Libris
 De Opibus
 De Capitulis
 De Censuris
 De Decretis

AD CENSURAM THEOLOGA-

lus arguit. Sed Theologifæ libros Patrum rarò infpiciunt: Tantum fragmenta apud Gratianum & Lombardum fuos Euangelifas legunt. Contradicit autem huic libro Auguftinus de Vanitate ſæculi, capite primo: Scitote verò, inquit, quòd cum anima à corpore euellitur, ſtatim aut in paradyſo pro bonis meritis collocatur, aut certè pro peccatis in Inferni tartara præcipitatur. Eligite modò quod vultis, & hoc iam in vita veſtra diſponite, aut perpetuahter gaudere cù Sanctis, aut ſine fine cruciari cum impiis. Vbi hic purgatorius ignis intercedit? Huc accedit, q̄ liber ab Aduerſariis citatus, multa ſuperſtitioſè præcipit, Vt cum iubet pœnitentes ſe abdicare militia & magiſtratu, &c. quæ nequaquam Auguſtini genium reſipiunt.

Cap. 15.

De Fide
& Oper.
cap. 15.
De Ciui-
tate Dei
libro. 21.
cap. 26.

In libris Confefſionum nuſquam Purgatorii meminit Auguſtinus. In Enchiridio ad Laurent, cap. 67. confutat eorum errorem, qui conſceleratis hominibus per ignem ſalutem promittebant, Quam opinionem & alibi reſellit. Cap. 68. exponit locù Pauli 1. Corinth. 3. Ligna, fœnum, ſtipulam, intelligit reſta ſæcularium quamuis licitè conſſarum tales cupiditates, vt amitti ſine animi dolore non poſſint. Rurſus: Aedificare aurum, argentum, lapides prægioſos, intelligit ita Chriſto

sto inherere, vt hec secularia prorsus spernas
 nec vilo eorum amore implicere. Huius o-
 pus igne examinatum non exuri, quia non di-
 lexit ea, quorum amissione crucietur. Illius
 autem opus exuri, quoniam sine dolore non
 pereunt, quæ cum amore possessa sunt. Sed,
 quia retinet fundamentum Christum, saluus
 est quidem, sic tamen quasi per ignem. Quia
 vrit eum rerum dolor, quas dilexerat, amissarum:
 sed non subuertit neque consumit, fundamenti
 stabilitate atque incorruptione
 munitam. His itaque expositis subiungit caput
 69. Tale aliquid post hanc vitam fieri
 incredibile non est, & vtrum ita sit queri
 potest. Et aut inueniri, aut latere, nonnullos
 fideles per ignem quendam purgatorium:
 quanto magis minus ue bona pereuntia dile-
 xerunt, tanto tardius citius ue saluari. Non
 tamen tales, de quibus dictum est, qd regnum
 Dei non possidebunt. Quibus verbis signifi-
 care videtur Augustinus, non incredibile esse
 quosdam spiritus defunctorum saluandos, cum
 a corporibus migrant, aliquantisper igne do-
 loris torqueri, ob amissionem rerum chariss.
 Ait enim: Tale aliquid post hanc vitam eti-
 am fieri incredibile non est, videlicet, quale
 dixit de vitione doloris rerum amissarum. Nec
 simpliciter ait per ignem purgatorium, sed in-
 ter (quendam) Deniq; addit: Quanto
 magis

AD CENSURAM THEOLOGA-2

magis minusue bona percuntia dilexerunt (non meminit satisfactionum omisarum) tantò tardius citiusque saluari. Certè non loqui Augustinum de Purgatorio Matæologicovel illud argmento est, quod expressè dicit: Ignis de quo locutus est eo loco Apostolus Paulus: talis debet intelligi vt ambo per eum transeant, id est, & qui ædificat super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides prætiosos, & qui ædificat ligna, fœnum, stipulam. Cum enim hoc dixisset adiunxit, Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, &c. Nisi fortè eum in aëre collocent, fingantque cum Alcuino nescio quo, sanctos omnes, cum ad cœlum euolant per ignem illum transire.

Confirmant hanc sententiam & alia Augustini loca. De fide & operibus cap. 16. opinatur eos quibus charæ sunt diuitiæ, vxor, liberi, & earum rerum amore implicantur, ita tamen vt è fundamento Christo non excidant, in earundem omissione detrimentum passos, per ignem quendam doloris peruenturos ad salutem. Fusius deinceps in hanc sententiam disputat, & tandem concludit: Siue ergo in hac vita tantum homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quædam iudicia subsequuntur, non
ab-

abhorret quantum arbitror à ratione veritatis iste intellectus huius sententiæ. Nota lector verba: Talia quædam iudicia subsequuntur.

Libro de Ciuitate Dei 21. cap. 26. vocat ignem tribulationis, qui infidelibus delicias & amores etiam licitos exuret, ad quem ignem dicit pertinere & orbitates, & quascunque calamitates, quæ adferunt hæc. Et inter alia sic loquitur: Post istius sanè corporis mortem, donec ad illum veniatur, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis & remunerationis vltimus Dies, si hoc temporis interuallo spiritus defunctorum eiusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna, & scænum, & stipula consumatur: alij verò sentiant, qui eiusmodi secum ædificia portauerunt, siue ibi tantum, siue hic & ibi, siue adeò hic, vt non ibi, secularia quamuis à damnatione, venialia concremantem ignem transitoria tribulationis inueniant, non redarguo, quia forsitan verum est. Hæc ille. Subiicit ad hanc tribulationem pertinere posse & ipsam mortem carnis, & Ecclesiæ ærumnas, atque persecutiones quibus Martyres coronantur.

AD CENSURAM THEOLOGA.

Vides lector Augustinum talem ignem Purgatorium non agnoscere, qualem Matæologia nostra commenta est. & observa illum perpetuò loqui de visione doloris, quæ delicias & amores etiam licitos vxoris, liberorum, opum, & eiusmodi rerum in fidelibus exurat. Quid hæc ad pœnas & satisfactio-nes Matæologicas, in hac omittas vita? Quod enim iudicia illa quæ mortem subsequuntur attinet, nihil affirmat Augustinus, sed totum hoc in dubio relinquit.

Constat etiam ex præmissis Augustini ætatem nihil dum certi aut comperti habuisse de purgatorio, nec temerè offendes scriptorem Ecclesiasticum, Augustino maiorem, qui expressam Purgatorii mentionem faciat. Et tamen tam sunt effrontes istæ beluæ, vt vetustissimos quosque pro se citare haud vereantur.

Sed habeant sanè pro se multa humana testimonia, quid illis efficient? Quando nos omnibus illis opponemus oraculum cœlestis Apocalip. 14. Et audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe. Beati mortui qui in Domino moriuntur amodò: etiam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Sed opera illorum sequuntur illos? Huic oraculo succinit & ipse Augustinus de Ciuitate Dei, lib.

lib. 13. cap. 8. In requie sunt, iuquit, animæ
piorum à corpore separatæ: Impiorum aut
pœnas luunt, donec istarum ad æternam vi-
tam, illarum verò ad æternam mortem, quæ
secunda dicitur, corpora reuiuiscant. Atque
hactenus de Purgatorio.

Rixantur etiam isti vitilitigatores de for-
ma Absolutionis, quam contendunt esse:
Ego te absoluo &c. Sed quibus aut rationi-
bus, aut diuinarum literarũ testimoniis, aut
exemplis nobis approbabunt magicum illud
murmur, quo tanquam absolutionis formu-
la uti consueuerunt? Præsertim cùm ita pro-
ferant, vt neque sermo, cùm sit Latinus,
ab Idiotis intelligi, neque ab attentissimis
satis distinctè verborum sonus percipi possit.
Estne ista ratio absoluendi, & verbum re-
missionis annuntiandi? Nequaquam. Est e-
nim ministri disertè proponere penitenti,
sibique in peccatis suis displicenti verbum
Euangelij de remissione peccatorum impe-
tranda per Christum: quod si is qui audit,
assensum præbeat illis quæ proponuntur, ha-
bet remissionem peccatorũ. Sed satis hacten-
us has nenas persequutus sum. Tri-
dentina fulmina iam dudum æ-
tatem temerè de-
sijmus.

AD CENSURAM THEOLOGA-

1. quæst 1.
cap. Man.
VLtimus Dialogus de reliquis Sacramentis differit. Vbi initio reprehendunt Monhemium de Confirmatione, quod non tantum vi Sacramenti, id est operi operato tribuit, quantum Sacramentarij isti vellent. At nos supra docuimus etiam à Iesu Christo instituta Sacramenta, ex vi actionis non adferre salutem. Manus impositionem, quod repeti præcipiatur, Gratianus inter Sacramenta non agnoscit, & citat Augustinum de Baptismo contra Donatistas libro 3. cap. 16. Manus impositio, inquit, non sicut Baptismus repeti non potest, Quid enim est aliud nisi oratio super hominem? Vnctionem sacram Basilus in libro de Spiritu sancto inter Ecclesiæ traditiones recenset. Nimium Ceremonijs affixum, est istud hominum genus & nimium magico suo murmuri tribuit. Equidem re ipsa, nec sine horrore quidem comperi, verum esse quod scribit doctissimus Erasmus in illa Parænesi, quam præfixit Paraphrasibus suis in Nouum Testamentum: Nunc multi sunt quinquagenarij, inquit, qui nesciant quid voverint in Baptismo, qui ne somniarint quidem, quid sibi velint articuli fidei, quid precatio Dominica, quid Ecclesiæ Sacramenta. Hoc ita esse sæpenumero deprehendimus, vel ex
fa-

familiaribus colloquijs, vel ex arcanis confessionibus. En vim operis operati, en actionum sine doctrina mutarum fructum, Cui tam deplorandam Christianæ plebis ruditatem & incitiam, nisi istis præstigiatoribus imputabimus? Vtinam Ecclesiæ obsequerentur Erasmi saluberrimo consilio, quod in eadem Parænesi tradit, considerem futuram, vt non tantum titulo, consuetudinibus ceremonijs, sed etiam verè Christiani effemus.

De Matrimonio attingunt quæstionem. Vtrum rata debeant esse matrimonia, citra consensum Parentum inita. Sed quia operosum esset hanc quæstionem excutere, & defensio Catechismi id non magnopere requirit, nos eam in medio relinquimus.

De extrema Vnctione sic agunt, quasi Monhemius illis clinicam hanc Ceremoniam eripuisset. Atqui non vetat Monhemius ne adhibeatur, tantum hoc agit, ne *παρομυδία* desit, sine qua Ceremonia nihil prodest. Nec obscurum est, quàm superstitiosè hæc vnctio passim administretur. Accurrit Sacrificus, cum oleo ad agrum, preculas suas demurmurat lingua exotica, quàm circumstantes non intelligunt, aut si intelligant, ita

AD CENSURAM THEOLOGA-

tamen demurmurat, vt verba percipere non possint, accedit & mortuorum inuocatio. Hæcine oratio fidei est, quæ alleuabit infirmū? Postea ad vñtionem suam hæc verba profert, In nomine Patris & filij, & Spiritus Sancti, vngo te oleo sacramento, vt per hanc vñtionem accipias plenam remissionem peccatorum. Quæro quæ scriptura docet per vñtionem illam plenam remissionem peccatorū consequi? Hæc superstitiosa nequaquam veteri more consentiunt, Nec Sacrificulum aliquem ad ægrum aduocari vult Iacobus, sed Ecclesiæ Presbyteros. In quem locum Bedæ glossa ait: Non ad minores minusque doctos causam imbecillitatis suæ referat, ne fortè quid per eos allocutionis vel nocentis consilij accipiat. Hæc glossa Theologissæ si obtineat, iam bona pars vestri gregis ab hac functione exclusa erit. Quid enim (vt de ætate taceam) vestris pecudibus indoctius, aut ad res sacras administrandas ineptius? Quid quod sinistra ominis apud vulgus est vestra vñtio, nec temere admittitur vñctor, nisi rebus omnibus desperatis, & vt Martialis ait:

Iam scrobe, iam lecto, iam pollinctore parato?

Vnde natum est Vulgare Prouerbum:

Non

Non diu viuere pisces, simulatque oleo immerguntur, quo significant, non diu superesse agrotos, postquam oleo delibuti sunt. Tantus scilicet huius olei ad salutem est effectus.

Haecenus disputationem institui, vt auctoritati Patrum plurimum tribuerim, & augustè de vetustate senserim, quod nolim quisquam eò rapiat, quasi omni superstitione liberem antiquitatem, aut Patres nusquam hallucinatos fuisse existimem. Possem enim recensere multos fædos errores & pudentas hallucinationes Illustrissimorum & præclari nominis Patrû, nisi malletm honori eorum & existimationi parcerem. Vnum tamen quia ad rem de qua nunc agitur, non nihil pertinet, præterire non possum, Dionysius Areopagita, quem interdum tanti faciunt Theologastri, vt tanquam Apostolicum virum tantum non adorent, in libro quem scripsit de cœlesti Hierarchia, cum rationem humandi corpora fidelium tradit, Chrisma dicit super cadauer effundendum: quod ne Theologastri quidem, vt opinor, à superstitione liberabunt. Est enim sumptum ab Ethnicis, qui mortuorum cadauera lauabant, quod & Apuleius vltimum lauacrum vocat, cui vntura addebatur, vt Ennius inquit.

Tar-

De Asuò
aureo li. 9.

AD CENSVRAM THEOLOGA-

Eneid. 6. *Tarquiniij corpus bona foemina lauit & unxit.*
Item Vergilius de Miseni funere:
Pars calidos latices, & ahenâ undantia flâmis
Expediunt, corpusq; lauant frigētis & ungent.

Habuerunt igitur & Ethnici extre-
mam suam vnctionem, quæ hoc differt à Ma-
tæologica, quòd illi mortua cadauera in-
vnebant, isti verò semimortua & adhuc
spirantia inungant. Et quia iam inde ab A-
postolorum tempestate cœperunt in Eccle-
sia errores, in qua non defuerunt, qui pro
mortuis existimauerint suscipiendum esse
Baptismum, stolidum est ita admirari ve-
tustatem, quali ea omni superstitione ca-
ruerit. Deferendum quidem est Patribus,
ita tamen vt nonnulla in scriptis eorum cum
venia legamus. Vt vt enim eruditione, pi-
etate vitæque sanctimonia excelluerunt, ho-
mines tamen fuerunt, & interdum vt ho-
mines errarunt: nec super fundamento, quod
est Christus, argentum, aurum, lapi-
des prætiosos perpetuò ædificarunt,
quin & ligna, scenum, stipulam,
nonnunquam structuræ ad
miscuerunt.

In

IN Peroratione, suo more Monhemii doctrinam Sycophantiis suis conspurcant, nati ad calumniandum Theologastri, eamque nouitatis infimulant, & hunc *βυβλιον* omnemque calamitatem Reipublicæ Christianæ, veritatis assertoribus imputant, & quoscunque possunt, à veritatis cognitione deterrent.

Porro, quàm vanè Monhemio nouaræ doctrinæ crimen obiiciant, vel ex eo intelligere potes Lector, quòd nos Catechismum eius vetustissimorum Patrum testimoniis tutati sumus. Christo in Euangelio repudii indulgentiam astringenti, Pharisei Mosen Matt. 19 huius indulgentiæ permissiorem obiiciunt, quos ille ad primam coniugii institutionem reuocans ait: Ab initio non fuit sic: Ita & nos Matæologos nouationibus suis antiquitatem prætextentibus, ad fontes & Apostolicæ Ecclesiæ praxim reuocamus. Crepant illi receptas Constitutiones, Decreta, Ritus: propugnant Idolorum cultum, Mortuorum inuocationem, Sacramenti mutilationem. At nos cum Christo clamamus, Ab initio non sic fuit. Plausibiliter etiam quondam Ethnicam religionem defendens, in hanc sententiam dixit Symmachus: Z 5 tas

AD CENSURAM THEOLOGA-

tas auctoritatem Religionibus faciat, seruanda est tot saeculis fides, & sequendi sunt nobis Patres, qui secuti sunt scilicet suos. Prorsus eadem vox est Theologastrorum, auitos ritus defendentium: Sed nos antiqua ius illos superstitionum patronos, ad primam originem reuocamus, & monemus (vtor Prudentii verbis contra Symmachum libro primo) *Vt deterrimus error, Vtq; superstitio ueterum procul absit auorum.*

Cæterum, quòd calamitates publicas Hæreticis, hoc est, Euangelii Professoribus imputant, nihil noui faciunt, quando ea quoque re Demetrianum aliquem aut Symmachum nobis referunt. Est iste vetus mos Idololatorum, sicut ex scriptis Sanctorum Patrum liquet. Prætexentes, inquit Tertulianus, ad odii defensionem illam quoque vanitatem, quòd existimant omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Christianos esse causam. Si Tyberis ascendit mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si cœlum stetit, si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianus ad Leonem acclamatur. Conticui hætenus, inquit ad Demetrianum Cyprianus, & impatientem patientia vici: quum nec docere indocilem possem, nec impium religio-

religione comprimere, nec furentem lenitate cohibere. Sed enim cum dicas, plurimos conquæri, quòd bella crebrius surgant, quòd lues, quòd fames sæuiant, quodque hymbres & pluuias serena longa suspendant, nobis imputari, ultra tacere non oportet, ne iam non verecundiæ, sed diffidentiæ esse incipiat & taceamus: & dum criminationes falsas contemnimus refutare, videamur crimen agnoscere. Hactenus Cyprianus. Denique tam trita fuit hæc apud Idololatrias calumnia, ut inde (teste Augustino de Ciuit. Dei, lib. 2. capite 3.) vulgare prouerbiū exortum sit: Pluuia defecit causa Christiani nominis. Ea res occasio fuit Augustino scribendi præclaros illos de Ciuitate Dei libros, & Paulo Orosio Hystoriam suam prætexendi. Nunc veterem calumniam renouant Sycophantæ, Artolatræ, ut mihi de hac re cogitanti in mentem veniat hic Poëtæ versiculus:

Et veterem in limo rana cecinere querelam,

Illud verò ridiculum, cum nihil eorum scripto sit acerbius & virulentius, cum in Monhemium plaustra conuictorum coniecerint, & nimbos calumniarum effuderint, ita tamen eum existimare volunt, id ex mera charitate, & animi candore se fecisse.

O cando-

1827000

AD CENSURAM THEOLOGA-

O candorem Matæologicam. Sed tempus est, vt receptui canamus, quando in immensum Apologiæ nostræ excrescit oratio. Expedita res est accusare, inquit alicubi Erasmus, sed multiloqua defendere, Quare te prolixitati ignoscere, Lector, æquum est.

Dominum Iesum precor, vt Veritati suæ patrocinetur, & Sycophantarum rabiem, calumnias, & imposturas reprimat.

A M E N.

EXCVDIT GRATIANOPOLI

Petrus Cephalius Duromontanus,

Anno M. D. LXI.

Mense Septem-
bri.

